

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

ANI

1. CİLT

BEDİİ FAİK

DK
DOĞAN
KİTAP

MATBUAT
BASIN
derkeen...
MEDYA

MATBUAT
BASIN
derken...
MEDYA

Yazan: Bedii FAİK

Yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
1. baskı / mayıs 2001 / ISBN 975-6612-03-7

Kapak tasarımı: Dipnot
Baskı: Altan Matbaacılık

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli-İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 20 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49

MATBUAT
BASIN
derkeen...
MEDYA

B e d i i F a i k

Giriş

Dev bir pergelin saplanan ayağını Nuruosmaniye kavşağının tam orta yerine batırınız ve sonra öbür ayağı, çok değil, 250-300 metre kadar açıp çevirmeye başlayınız. Çıkacak daireye 1940'ların bütün Babiâli'sini sığdırabilirsiniz! *Cumhuriyet* ile, *Vatan*'ıyla, *Tasvir*'iyle, *Tanin*'iyle, *Son Posta*'sıyla, *Vakıf*'iyle, *Son Telgraf*'ıyla, *Yeni Sabah*'ıyla, *Hürriyet*'iyle hatta tüm kitabevleriyle hemen hepsini hepsini...

Bir şey daha söyleyeyim, o Babiâli'yi bütün kadrosu, tesisi ve varlıklarıyla, bugünkü büyük yapılı iki gazetenin, ister sırcalı, ister sırçasız olsun dev betonuna da sığdırabilirsiniz!

Dikkatinizi çekeceğim, “iki büyük gazete” demedim, “büyük yapılı iki gazete” dedim. Evet, eski Babiâli'nin topu, şu yeninin ikisine sığardı ama ancak “madde” olarak. “Mana” olarak ise, hangisinin hangisine sığmaz olduğunu ve mana-da büyüklüğün ne tarafa düştüğünü işte birlikte göreceğiz!

İkinci Dünya Savaşı yeni bitmiştir. Demokrasi cephesi zafer kutlamaları içinde coşkulu; hakçası yaralı ve yorgun ama coşkulu, totaliter blok ise yanmış yıkılmış ve sadece perişandır! Türkiye, bu hengâmede, tek yapısı yıkılmamış, tek ferdinin burnu dahi kanamamış bir sağlık ve sağlamlık içinde ayaktadır! Ama coşkulu mudur? Hayır! Huzurlu mudur? Hayır. Hatta pek öyle umutlu mudur? Hayır!...

İkinci Dünya Savaşı, hiçbir Türk'ün bir damla kanını dahi alamamış, hiçbir Türk yapısının bir tuğlasını dahi sökememiştir ama, getirdiği yokluklar, kuyruklar ve sıkıntılar, hemen her Türk yüreğini derinden burkmuştur. Buna tekpartili, kelimenin tam anlamıyla totaliterin totaliteri bir yönetimin ağırlığını da koyunuz, manzara daha netleşir! Gerçi bir parlamentomuz vardır ama, üyelerini seçen millet değildir! Üniversitemiz vardır ama bağımsız değildir! Ve iş yerlerimizde işçilerimiz vardır ama, sendikasız, sessiz ve süklüm püklümdürler!

Türkiye'nin o döneminde tek ses, tek parlntı, tek kudret vardır ve adı İsmet İnönü, resmî sıfatı cumhurbaşkanı, fakat asıl geçerli unvanı "Millî Şef"tir.

Bir hakkı burada hemen teslim edelim: Türk halkı, İkinci Dünya Savaşı'nın bütün Avrupa'yı kan seliyle boğup harap eden dehşetinden, ülkesini kurtaran tek gücün İsmet İnönü olduğunu da iyi bilmektedir.

Sevgi ve bağıllık mı? Aman efendim rastladıkları her alkış emsalsiz sananlar, İnönü'ye gösterileni bir görmeliydiler.

Savaş sonu gazeteleri ona övgülerle doludur. Her toplantı mutlaka ona duyulan minnetle noktalanmaktadır. Şiirlerde o, nutuklarda o, derslerde o, kitaplarda o!..

Bu arada kulağınıza bir şey söyleyeyim mi? O tarihte halkın bütünü, aydının da en az yüzde sekseni, hani öyle hürriyetçi falan değildir haa!.. O devirde Türkiye'nin yönetimi konusunda bir bahsi müşterek düzenlense, Milli Şefin yıkılabilme ihtimaline tek kuruş koyan çıkmaz!

Nitekim o günlerde Türkiye'den ayrılan bir Fransız gazetecinin "Çağımızda, yeri İnönü kadar sağlam bir lider kalmamıştır" deyişi, gazetelerimizin başköşesinde ağırlanmıştır!

Ama galiba bedenî sağlık gibi siyasî sağlamlığa da, görünüşe bakarak hüküm vermek insanı yanıltıyor olmalı ki, o Fransız meslektaşın ülkemizden ayrılmasından çok değil üç dört ay sonra, Türkiye'deki hesabın pek o kadar sade olmadığı görülmeye başlamıştır...

Gerçi bunu kabul etmemekte direnenler önce çoğunluk-taydılar. Onlar tarafından savaşın demokrasilerin zaferiyle sonuçlanması Türkiye'de en fazla en fazla tek partiden vazgeçip çokpartili hayata yavaş yavaş koyulacağımız şeklinde yorumlanıyordu. Fakat İnönü'nün devrilmesi mi? Onu Tanrı yazdıysa lütfen bozsun!.. Hatta o devirde bunu rüyaların da görenler, sabahı uçuklar içinde şişip morarmış dudaklarla karşılayabilirlerdi!

Nitekim Türkiye, çokpartili hayata rahmetli Nuri Demirağ'ın, halk tarafından "kuzu partisi" olarak adlandırılan Milli Kalkınma Partisi'yle adım attığı zaman, partiye yazılanların pek çoğunun, İsmet İnönü'ye bağıllık telgrafi çekmeye özen gösterdikleri görülmemiş şey değildir!..

Birinci Büyük Millet Meclisi'nin acar milletvekillerinden biri olan Hüseyin Avni merhum da, partiyi kurduktan bir süre sonra, bu İnönü korkusundan şikâyetçi olmuş, *Akşam* muhabiri rahmetli Cemalettin Bildik' le yaptığı bir konuşmada, "İnönü'ye bağıllık telgrafi çekerek, partisine nasıl muhalefet edileceğini daha çözebilmiş değilim" yollu bir serzenişte bulunmuştur!

Ama ne olursa olsun, ister İnönü'yü vazgeçilmez sayan-

lar, ister işi çokpartitli bir "idare" düzeniyle geçiştirmeyi hedefleyenler ve hatta isterse bu arada, pek sınırlı da olsa, acaba komünizmi ucundan kenarından sokuşturabilir miyiz diye hayal kuranlar bulunsun, Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir maşerî kıpırtı, bir millî ürperti içine yavaş yavaş girmektedir.

Sözün tam burasında Hikmet Bayur'u, Refik Şevket İn-ce'yi, Emin Sazak'ı, Yusuf Kemal Tengirşenk'i saygıyla anmamak haksızlık olur. Tek parti devrinin, tek tenkit imkânı, tek ses yükseltme fırsatı olan bütçe tartışmalarında, hükûmetleri dut ağacı salları gibi sarsıp silkeleme heyecanını benim neslime tattıran bu zevattır! Öyle anlamlı ve sarsıcı konuşmalar yapmışlardır ki, bunları, fırsat bu fırsattır yollu bir heyecan içinde son kelimelerine kadar sütun sütun nakleden gazeteleri kapışır ve okumaya doyamazdık. Hiç şüphe yok, sonradan Demokrat Parti kuruculuğuna soyunan dört zatın üzerinde de, başta Hikmet Bayur olmak üzere, o tek parti devri bütçe hatiplerinin payı vardır!

Ve işte tam o günlerde idi ki, Amerika, bütün demokrasi cephesi devletlerini San Francisco'da toplanacak bir dünya konferansına çağırma kararı vermişti.

Türkiye'nin savaş sonrası toplanan bu konferansa davet edilip edilmeyeceği nedense hiç düşünülmemiştir. Hatta aklımızın köşesinden dahi geçmedi diyebilirim. Bir defa son anda, savaşın bitmesine ramak kala, Almanya'ya savaş ilan etmiştik. Yani demokrasi kefesine bir ayağımızı yerleştirmiş-tik. Sonra da diplomasi alanında, İsmet İnönü gibi bir değerimiz vardı ki, Churchill'i Adana'dan eli boş döndürmüş, Kahire'de Roosevelt'le Stalin'e avuç yalatmıştı.

Doğrusu ya, hemen haklı da çıkıverdik ve Türkiye, henüz hiç de demokrat bir ülke olmadığı ve hâlâ tek parti yönetimli, Millî Şef'li bir ülke olduğu halde, demokrasiler cephesinin en büyük toplantısına davet ediliverdi.

Dışişleri bakanımız Hasan Saka başkanlığında bir heyet hemen kurulmuş, en namlı diplomatlarımızla şöhretli bazı gazetecilerimiz heyete alınmışlardır. Gazeteciler arasında Hüseyin Cahit Yalçın, Falih Rıfkı Atay başı çekiyorlardı. Doğan Nadi de masrafının gazetesini tarafından ödeneceğini taahhüt ederek heyete dışarıdan katılmıştı.

Aslında bizim için öyle ahım şahım pay çıkarılacak bir tarafı pek olmayan bu konferanstan, dokunaklı bir komikliği-ni dile getirmek için bahsediyorum.

Unutmama imkân yok, sabahın erken saatlerinde Tünel'den Karaköy'e ineceğim. Kapı ağzındaki gazete satıcısının tezgâhı tepeleme gazete dolu. Hepsinin manşeti de aşağı yukarı aynı:

"Konferansta Türk heyetinin teklifi ittifakla kabul edildi."

"Konferans Türk teklifini ittifakla kabul etti."

"Türk tezi ittifakla..."

Heyecandan titreyen ellerimle *Cumhuriyet*'e yapışıyorum. Telaşımdan bozuk paraların bir kısmını yere düşürdüm, biri de beş kuruş, gördüm yuvarlana yuvarlana rayların karanlığında kayboldu. O tarihte beş kuruş henüz önemli bir para!.. Gazete alabirsiniz, yarısıyla peynir, yarısıyla ek-mek alabilirsiniz. Ve mesela Sirkeci'deki simit fırınından iki tane çıtır çıtır susamlı büyük simit alabilirsiniz. Ama olsun, evet helal olsun, boru değil bu, dünyanın en büyük konferansında Türk heyetinin teklifi kabul ediliyor, hatta ne kabulü, ittifakla ve alkışlarla kabul ediliyor ya, beş kuruşu yuvarlamanın lafı mı olur artık?

Heyecanla vagona giriyor ve bir yere ilişir ilişmez aç gözlerle okumaya koyuluyorum. Ah! Yarabbi yazının içeriği yerine sadece başlığının keyfi ve saadeti içinde kalabilseydim ne olurdu ve senin derya-yı izzetinden ne eksilirdi? Halbuki okudum ve maalesef de okudum. Neydi biliyor musunuz Türk heyetinin ittifakla ve alkışlarla kabul edilen önerisi?

Konferans bildirilerinde San Francisco adı geçiyor ya, Türk diplomatları hemen bir öneriyi başkanlığa sunmuşlar ve bundan böyle bildirilerde San Francisco kelimesinin başına ille de "güzel" sıfatı konmasını teklif etmişlerdir. İşte bu kadar!..

Ve tabii bir konferans başkanlığı, misafir olunan bir şehrin böyle bir sıfatla anılması isteğini derhal genel kurulun tasvibine sunmaz da ne yapar? O da sunmuş ve alkışlar-bana göre hiç şüphesiz hayli gülüşmeler- arasında teklifin ittifakla kabul edildiğini diplomasi tarihine kaydetmiştir!..

Benim Türk Dışişleri'yle ilk tanışmam işte budur!..

Ondan sonra arkası geldi. Anılarımı okuma zahmetine

katlandıkça bunlardan bir kısmını görecek ve kaybettiğim o beş kuruşa uzun süre yanıışımın ve onu ne kadar haklı olarak haram edişimin acı tatlı parçalarını bulacaksınız.

San Francisco Konferansı'na çağrılmasaydık ne olurdu? Çağrıldık ne oldu? Bunlar uzun süre hep konuşulup durmuştur. Bazılarına göre, İnönü tekpartili hayatın devamını imkânsız gördüğü için, konferansa çağrılmasaydık dahi demokrasiye geçecektik! Bir kısmına göre ise, İnönü demokrasi cephesinin zaferi karşısında çaresiz kaldığı için, yani çar-naçar demokrasiyi seçmek zorunda idi!..

Öyleydi böyleydi, açık gerçek odur ki, İnönü "mütekellim-i vahide" yani tek söz sahibi insan olma kudretinden ve saltanatından, vakar içinde, hiç yalpalamadan ve savsaklamadan, her şeyi yerinde ve sırasında yapıp söyleyerek vazgeçmiştir!..

Bu vazgeçişin ilk büyük sonucu da Demokrat Parti'nin kuruluşu oldu!

Aslında Demokrat Parti'nin kuruluşu, birçok dedikoduyu, şüpheyi, kaygıyı da beraberinde getirmiştir. Bir defa kurucuların hepsi, o tek partinin, CHP'nin malı idiler. Sonra da başlangıçta partilerinden ayrılma eğiliminde hiç değildiler. Tam tersine Dörtlü Takrir adıyla siyâsî tarihimize geçmiş olan bir istek demetini parti yönetimine ileterek, CHP'nin daha demokratik ve daha söz hürriyeti saygısıyla donanmasından başka bir arzuları olmadığını açıklamış bulunuyorlardı! Akla hemen gelen soru şudur: İnönü ve CHP merkezi, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koral-tan imzasıyla kendilerine sunulan Dörtlü Takrir'i kabul etseydiler, Demokrat Parti acaba gene kurulacak mıydı?

Ben bu soruyu 1948 yılında Ali Naci ve Halil Lütfi merhumların ortak gazetesi *Tan*'da bizi ziyarete gelen Celal Bayar'a sordum. Cevabı gayet açıktı: "Dörtlü Takrir kabul edileseydi, parti içi tartışmalar büyür, dolayısıyla Demokrat Parti belki biraz gecikir ama sonra daha kuvvetle ortaya çıkardı."

Nitekim beş altı yıl sonra İnönü'ye de Heybeliada'daki evinde aynı soruyu sorduğum zaman, "Dörtlü Takrir'in partiyi karıştırmak için yapılmış bir tertip olduğunu, arkadaşlarımla anında görmüşler ve gereken reaksiyonu göstermişlerdir. Bayar ve arkadaşlarının meselesi, önce partiden ayrıl-

malarına, sonra da yeni bir parti teşkiline dayanak bulmaktan ibaretti. Hepsi bu" deyivermiştir.

Aslında İnönü, Nuri Demirağ'ın partisiyle ve türemeye başlayan benzerleriyle çokpartili hayatın yürüyebileceğine inanmamıştır. Nitekim 1 kasım 1945'teki Meclis açış konuşmasında, "Bizim tek eksiğimiz hükûmet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir" demesi, asıl muhalefet partisinin CHP'nin içinden çıkması gereğine inandığının işaretidir!..

Ve yavaş yavaş da istediği olmaya başlamıştır. Dörtlü Takrir'in reddedilmesinden iki ay sonra Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu "CHP iktidarı, aydınların diktatörlüğü demektir" diyerek CHP'den istifa ederken, çok değil bir ay sonra da Adnan Menderes ve Fuat Köprülü CHP'den çıkıyorlardı. Onlardan bir hafta sonra da Bayar yalnız partiden değil, milletvekilliğinden de istifa ettiğini bildirmekteydi. Fakat ne hikmetse, Bayar yeni bir parti kuracağı haberlerini o tarihte hep yalanlamış ve böyle bir şey düşünmediğini ısrarla söylemiştir. İhtimal o aylarda düşüncesi buydu ama 1946 yılı gelip çattığı zaman ve hele ocağın yedisinde Demokrat Parti resmen kuruluyor ve başkanlığına da ittifakla Celal Bayar seçiliyordu!..

İşte bu andan sonradır ki, Türkiye'nin gerçek çokpartili hayata başladığını artık rahatça söyleyebiliriz.

Doğrusu Demokrat Parti, Türk siyasi hayatında bomba gibi patlamadı. Her şeyden önce bekleniyordu. Doğum sancıları, bazı inkârlara rağmen görülüp duyuluyordu. Ama Demokrat Parti, Türk siyasi hayatına başlangıçtaki hacmini ve görüntüsüyle gürültüsünü günler geçtikçe inanılmaz bir hızla artıran büyümlü bir yumak gibi girmiştir!..

Çok değil, onun kurulmasından bir ay önceye, yani 1945 aralığına kadar, İnönü'yü, olmazsa olmazların en azametlisi olarak görenler dahi, 1946 ocağının ilk haftasından sonra "Neden olmasın?" diye fısıldaşmaya girişmişlerdir bile! Gerçi "İnönü korkusu" henüz burcu burcu kokmaktaydı ama Türkiye'de bir şeylerin değişmeye, hem de hızla değişmeye başladığı da muhakkaktı! O tarihte İnönü'den fena halde çekinmenin belirtilerini ben, Demokrat Parti kurucularında

adeta elle tutanlardanım. *Tasvir* gazetesinde İnönü'yü hicveden yazılarımı, bir yandan övmekle birlikte, "Demokrat Parti'yle irtibatlandırılır ve partiye zarar getirebilir, aman biraz daha dikkatli olunuz" tavsiyesini Cihat Baban'ın odasında bana uzatan bizzat Celal Bayar'dı. O sırada yanında da üç kurucu arkadaşı bulunuyordu. Bunu yermek veya küçültmek için söylemiyorum, sadece çekinmelerini ve kendilerine göre ihtimal pek haklı sebepleri olan dikkatlerini belirtmek için söylüyorum. Bu İnönü korkusu ve çekinmesi beş altı ay da sürmüştür. Partilerinin birdenbire kapatıliverceği olasılığını DP kurucuları üzerlerinden kolayca atamamışlardı.

Bu devrede, hakçası istenirse, basın, hürriyet mücadeleciliğinde DP'nin birkaç adım önündedir denebilir. Ve basındaki bu gözü pekliktir ki, DP'nin çığlaşmasındaki hızı ve büyüyü sağlayan en büyük sebebi teşkil eder.

Uzaktan Türkiye'ye bakanlar için, o günlerdeki dağdağayı anlamak herhalde imkânsızdı. Ne olmuştu da, öylesine sağlam, öylesine kudretli bir İnönü, sarsılmaya, sallanmaya ve sonra her geçen gün bir yağlı direktan kayar gibi kudretinden ayrılmaya başlamıştı? Ne oldu da "kurtarıcılık" yetmez oluverdi? Ne oldu da, Zuhâl yıldızının halesi gibi onun etrafına yerleştirilen sıfatların hiçbirisi görülmez oldu?

Millet yöneticilerini seçmenin tadını mı biliyordu? Yoo... Saltanattan Cumhuriyet'e gelmiş ama bunu pek tatmamıştır.

İnönü'nün partisi mi kendisinden uzaklaşıyordu? Yoo... Partisi de, etrafı da ondan ilerde olarak, ona taraftar idiler!

Ordu mu, devlet kadroları mı bir siyasi tavır almışlardı? Yoo... Ordunun başındakiler ona hayran, bürokratların hemen hepsi ona meftun olmakta berdevam idiler! O halde?

Haa... Ankara'da önce bir kandil ışığı gibi başlamış o DP az sonra bir siyasi olimpiyat meşalesi olup şehir şehir, kasaba kasaba dolaşarak, sapına birtakım aydın eller, nasırlı eller, kahırlı eller yapışmaya başlamıştı ya! Bitmiştir! O anda "kurtarıcılık" artık yetersiz olmuş, yerine "Kurtardın ama nasıl yaşattın?" sorusu gelip lök gibi oturmuştur. "Ben olmasaydım" diye başlayan geçmişe ait sözler yerlerini "Sen olma da bir de onu görelim" çıkışlarına bırakıvermiştir.

1946'nın bir gezisinde, İnönü Adana'da kendisini dinleyen kalabalığı selamlayıp kürsüden inerken hiç şüphe yok

öğretilmiş bir çocuk, “Sen bizi savaşta şekersiz bırakmışsın” diye bağırıyordu. İnönü’nün buna karşılık “Ama babasız bırakmadım” cevabı ise kelimenin tam anlamıyla artık güme gidiyordu...

1946 mücadelesi, aslında İnönü gibi bir kudrete karşı, taşra aydınlarının, bir avuç gazetecinin, korkusuz avukatın, fedakâr mühendisin, işçinin ve bunların uyandırıp silkeledikleri kahırlı toprak çocuklarının kavgasıdır!

* * *

Demokrat Parti’nin kurulmasıyla beraber, evlerimize ve ya işyerlerimize savaşla birlikte çoktaaan doluşmuş olan o siyaset gevezelikleri, tartışmaları, iddiaları, kelimenin tam anlamıyla bir “âdet”e dönüşmüştü... Artık başka bir şey konuşuyor muyduk hatırlamıyorum. Bazılarımız için fakülte-lerimizden önde olan Beyazıt’taki ünlü Küllük Kahvesi’nde bile artık yalnız politika konuşuluyor, pişpirikçiler kâğıtlarını “Al bu da CHP’nin canına” diye bağırarak masalara çarparken, bezikçiler vidolarını “Celal Bayar için ikinci, üçüncü” diyerek çekiyorlardı. Küllük’ün benim gibi kâğıda veya tavlaya el sürmeyen sohbet grubu için ise, tartışma çoktaan doruklarda gezmeye başlamıştı. O zamana kadar Edebiyat Fakültesi dedikodularını ve Caferoğlu’yla Abdülkadir Karahan’a yönelttiği ince hicivleri zevkle dinlediğimiz ve politikanın “p”sine dokunduğunu görmediğimiz Kasım Küfrevi bile artık değişmişti. Caferoğlu’ndan önce doğuda Bayar’a katılanların çığlaşmasını anlatıyor, Karahan’dan daha çok Saraçoğlu’nu hicvediyordu.

Küllük’ün sigara dumanından göz gözü görmez sisli ve kokulu havasını beğenmediği için, ancak güzel havalarda bahçe sohbetleri yapmayı yeğleyen Ahmet Hamdi Tanpınar da daha sık görünmeye başlamış ve sohbetlerini edebiyattan ve felsefeden politikaya iyice kaydırmıştı. Daha çok Bayar’dan, Bayar’ın Atatürk’e yakınlığını belirtmekten dem vuruyor, bu arada, çevresindeki gençleri sorgulu gözlerle arada bir süzmeyi ve reaksiyonlarını ölçmeyi de elden bırakmıyordu. O sıralarda Limancı Hamdi Bey’in de Küllük bahçesinde çok sık görüldüğünü hatırlıyorum. Uzun boyu, itinalı

kılığı ve yakışıklı çehresiyle hayli dikkat çeken bir tip olmasına rağmen, Küllük sakinleri ancak çok görmüş ve geçirmişlere has bir kayıtsızlıkla Limancı Hamdi'yi de hiç yadırgamadılar ve sohbetlerini ilgiyle dinlediler. Ne hikmetse o da Celal Bayar anlatımcısı idi ve bazı sorulara verdiği cevaplarda, İnönü'yü adından hiç bahsetmemeye itina göstererek ıg-nelemeyi ustalıkla yapmaktaydı.

Neyzen Tefvik bile sanki daha sık görülmeye başlamış, arada bir hiç kimseye aldırmadan idrar torbasını boşalttığı az ötedeki ağaçları daha sık ziyaret eder olmuştu. İstedığı masadaki gruba yönelip hoş karşılanacağını bilmenin rahatlığı içinde nereye otursa, onu da gençler ne hikmetse hep siyasetle ilgilendirip coşturmaya çalışmakta idiler! Nitekim aylar sonra 21 temmuz 1946 seçimlerini İstanbul'da ayarlayıp CHP lehine kanırtan Cevdet Kerim İncedayı için, "Rızık için Allah kerim, fışk için Cevdet Kerim" hicviye şımşegini rahmetli, ilk olarak Küllük'te çaktırmıştır! Genç kuşağa tercüme edivereyim: "rızık" insanın yiyecek nasibi, "fışk" ise nifakçılık, karıştırıcılık, kötülük demektir.

Ve Küllük böyle idi de, Ankara yokuşunun eteğindeki Meserret Kahvesi başka türlü müydü? Ne münasebet! Orada da, yıllar yılı susup yutkunmaktan öteye geçememiş bir toplumun diline birdenbire geliveren bir çözülmenin bütün belirtileri sahnelenmekteydi. Entertip ustası rahmetli Talat ayağa kalkıp "Yetti bu tek parti kahpeliği artık" diye bağırdığı için bu Meserret'in kapısında tutuklanırken, Sirkeci Garı'nın girişine beyaz boya ile "Gitsin İnönü, gelsin Bayar" cümlesini yazdıkları için, Ahmet Demir emniyetine çekilen Tıbbiyeli gençler bir araba dayak yemektedirler.

Ve tabii evlerimiz büsbütün âlemdi. Bir defa, *Ceride-i Havadis*'ten o güne, hiçbir Türk insanının böylesine gazete meraklısı ve iştiaqlısı olduğu görülmemiştir! Sabahın alacakaranlığında, gazete satıcısının sesini pencerelerimizden sararak bekler ve komşularla o vakte kadar rastlaşmadığımız saatlerde ve kıyafetlerde selamlaştırdık. Ve gazetecinin görülmesiyle birlikte kapıcılar, apartman sakinleri, kadınlar, çocuklar kapılara koşup öyle bir gazete kapışmasına tutuşurdular ki, zaman zaman birbirimizin gazetesini yanlışlıkla alıp değıştirmemize alışır olmuştuk!

Bizim eve iki gazete giriyordu. *Cumhuriyet* ve o yıkılma ayıbiyla uzun süre sarsıldığımız *Tan!* Zorunlu olarak *Tan*'dan ayrılınca da onun yerini önce *Vatan*, daha sonra onun yerini de anlatacağım sebeple *Tasvir* aldı.

O tarihte arkadaşlarım arasında bir tek gazeteci var: Kadri Kayabal! Kadri'yi vakitsiz terk ettiği Kabataş Lisesi'nden şöylece tanıyorken, ortak bir arkadaşımız dolayısıyla yıllar sonra tekrar buluşup kaynaştık. Kısa boyu, zekâ ışıltılı mavi gözleri ve daha ortaokul çağlarında kaybettiği saçlar yüzünden pırl pırl parlayan kabak kafası ile, onu sevimli bulmayan insana da rastlamadım diyebilirim. Gazetecilikteki gerçekten aşırı meslek heyecanı bir yana, pek büyük bir meziyeti daha var: çok küçük yaşta yetim ve öksüz kalan kardeşlerine kanat germiş, onlar için can vermeye hazır bir çırpını içinde...

Kadri'yle aynı semtte de oturuyoruz. O Ağahamamı'nın Galatasaray'a yakın bölümünde, ben ise Cihangir'e uzanan ucunda... Bu yakınlık sayesinde, hemen her gün de onu görebiliyorum.

Daha çok onun bana uğraması doğal. Zira onun evi aşırı kalabalık. Teyzesi, eniştesi, teyze çocukları, dört kardeşi ve kendisi bir arada oturuyorlar. Böylesine birbirlerine bağlı bir aile az görülmüştür ve Kadri kendisiyle kardeşlerine açılmış bütün o şefkatli kucakların kıymetini ciğerinde hissetmektedir. Tabii bizler de bu saygı içindeyiz ve o güzel aileyi çağırmadıkça asla rahatsız etmemeyi hiçbir zaman elden bırakmıyoruz.

Hele o savaş sonrası ve nihayet Demokrat Parti kuruluşuna gelip dayanmış günlerde, bazen öyle ateşli tartışmalar yapıyoruz ki, buna ancak çok daha sessiz ve تنها olan bizim ev dayanabiliyor.

Ve böylece de hepsi nur içinde yatsınlar, Kadri, Suphi Ergür, Sabahattin, bazen Gaga Orhan, Selahattin Esmer sık sık akşamüstleri bize uğruyorlar.

İşte gene böyle bir buluşma öğleden sonrasındaydı ki, benim bütün hayatımı dip doruk değiştiren bir tahriki, bizim Kadri -şüphesiz asla farkında olmayarak ve hele sonucunu aklına bile getirmeden- yapıverdi. O günlerin olaylarını tartışıyorduk. Gazeteler ne yazmış, şu yazar ne demiş, Ankara

Radyosu ne yumurtlamış gibi günlük şeyler... Kadri birden cebinden, kesilmiş bir gazete parçası çıkardıktan sonra, sözü değiştirerek, "Sahi" demişti, "Doğan Nadi bizim *Tasvir*e küçük fıkralar yazmaya başladı. Birkaç haftadır yazıyor... Doğrusu güzel şeyler... Ama siz *Tasvir* almıyorsunuz".

Ve sonra elindeki gazete parçasını okumaya başladı. Doğan'ın küçük fıkrası arkadaşlarımla gerçekten hoşlarına gitmişti. Bu, o tarihte millî eğitim bakanımız olan Hasan Âli Yücel'e takılan küçük fıkrayı ben de beğenmedim diyemem, ama hemen, "Ne var bunda bu kadar büyütecek? Biraz kabiliyeti olan pek çok insan bunun gibisini kolayca yazabilir" demekten de kendimi alamamıştım!

Ve işte tam burada Kadri, "Haydi canım, mesela sen yap da görelim" demesin mi? Bitti! O anda içimden tarif edemeyeceğim sıcak bir dalga'nın yükselip kulaklarımı uğuldattığını iyi hatırlıyorum. Bir de, "Pekiy yaptığım zaman görürsün" dediğimi!..

Ondan sonra zannederim sadece sustum ve arkadaşlarım bir süre sonra gider gitmez de hemen masanın başına geçerek yazmaya başladım.

Bir saat içinde tam on yedi küçük fıkra çıktı ortaya. Hiç duraksamadan hepsini bir zarfa koyduktan sonra bir de mektup ekleyip, doğruca, hem de kime biliyor musunuz, Kadri'nin patronlarından birine, Ziyad Ebüzziya'ya postalam.

Aslında Ziyad Ebüzziya'yı hiç mi hiç tanıımıyordum. Adını Kadri'den sık sık duymanın ötesinde, bir iki yazısını ancak okumuştum. Ama Kadri'nin o tahriki ve meydan okur tavrı beni öyle etkilemişti ki, doğruca onun gazetesini hedefleyip vurabilirsem sanki daha çok tatmin olabileceğim gibi bir duygu içindeydim sanıyorum.

Fıkralara ve mektuba ne imza atmış ne de adres eklemiştim. Sadece B.A. rumuzunu kullanmakla yetinmiş, işi o tarihlerde gazetelerde çok sık görülen "açık haberleşme" şansına bırakmıştım. Çok değil, iki gün sonra tahminim gerçekleşti de... *Tasvir*'in Ziyad Ebüzziya imzasını taşıyan başyazısının altında küçük çizgiyle ayrılmış bir notta aynen şunlar vardı:

"B.A. rumuzu ile bize yazı gönderen zata: Gazetemiz yazı

işleri müdürüyle gelip görüşmenizi rica ederim. Z.E.”

Heyecanlanmadım desem yalan olur, ama içime bir güven duygusunun taş gibi oturduğunu söylemeden de geçemeyeceğim.

Tıraş olurken, biraz ağırdan almayı kuruyorum, erkenden koşmanın fazla heveskârlığa bağlanıp beni hafifleteceğini düşünmekteyim. En iyisi öğleden sonra, hatta akşama doğru gitmek. *Tasvîr* matbaasının yerini de biliyorum. Haydi kulağınızı eğin de küçücük bir sırtımı burada hemen söyleyeyim.

Bir yıl kadar önce bir pazar günü arkadaşlarla beraber Kadıköy stadında oynanacak olan Fener-Galatasaray maçı na gitmeyi kararlaştırmıştık. Karşı taraftaki maçlara hep 10.20 vapuruyla gitmemiz de usulden... Sandviçlerimizi hazırlıyor, termoslarımızı dolduruyor ve öğle yemeğini statta rahatça kaptığımız yerlerimizde yiyerek, güle oynaya maçı bekliyoruz. O tarihlerde daha numaralı bilet âdeti yok.. Maçları oturarak seyredebilmek bile yok. Daha çok insan sığabilmesi için, maç başlamasına bir saat kala herkes kalkıp ille de dikilmek zorunda!

Kadri'nin futbolla falan hiç alakası yoktu ama, o pazar birdenbire çıkageldi ve maça gideceğini söyleyip beni şaşırttı. Ne diyeceğim “Pekâlâ, haydi çıkalım” deyip yolu gösterdim. Ama az sonra vapurda öğrendim ki, isteyerek değil, görevli olarak adeta zorla geliyor. Ve sabredemeyip ağzından baklayı hemen çıkardı. Maçı onun yerine benim yazıvermem mümkün değil miydi? Öyle tatlı, öyle içe dokunur bir eda ile söylüyordu ki, tabii dayanamayıp kabul ettim. Yalnız bir şartım olmuştur, maçı Fenerbahçe kazanırsa ben, Galatasaray kazanırsa arkadaşlardan herhangi biri yazacaktı. Kadri her şeye çoktan razı olduğu için, meseleyi kapatıp stada yönellidik. Bilseydim adımın anılmamasını da söylerdim ama, görevli olduğuna göre yazıyı kendi yazmış gibi götürüp vereceğini düşündüğümden işin o tarafı aklıma bile gelmemişti. Halbuki Fener'in kazanması üzerine benim yazmak zorunda kaldığım maç yazısını bizim Kadri, birlikte gidip benim istihbarat bölümünde beklediğim gazeteye, sadece vermekle kalmamış, yazı müdürü Atıf Sakar'ın, “Bana bak, bunu sen yazmamışsın!” demesi üzerine, “Yahu benim maçtan anla-

madığımı sen bilmiyor musun? Cihat Ağabey'e söyledim ama dinlemeyip, beni gönderdi. İstersen yazının altına yazanın imzasını koy bitsin!" deyivermemiş mi? Böylece 1945 başlarında imzalı ilk yazım, hem de maç yazısı, hiç haberim olmadan, *Tasvir*'de çıkmış oluyordu ki, 1946'daki basın kartı müracaatımda, nur içinde yatsın il temsilcisi Server İskit, bu yazıyı başvuru formuma bir notla ekleyip, sarı basın kartımın bir yıl erken gelmesini temin etmiştir!

İşte *Tasvir* matbaasının yerini bu sebeple, yani o yazıyı Kadri ile beraber gazeteye götürmem dolayısıyla biliyordum.

Ve ağırdan almayı hesaplamıştım ama, nedense vakit de geçmek bilmiyordu. Öğle yemeğini iştahsızca didiklediğimi, birkaç defa kravat değiştirip, birkaç kere pabuç fırçaladığımı hatırlarım. Nihayet saat tam üçtü ki, yola çıktım. Tramvayla Tünel'e, Tünel'den Karaköy'e, Karaköy'den yine tramvayla Sirkeci'ye...

Babîâlî yokuşunu ağır ağır çıkıyorum. Tam *Vakit* matbaasının köşesinde Aygün Kitabevi var. Sahibi Memduh Bey, oğlu Salih arkadaşım. Uzun boyu ile kapıda duruyor. Beni görünce sevinçle kolların açtı, "Gel ille de bir şey iç" diye ısrar ediyor.

Göz ucuyla saate bakıp Eminönü Halkevi'nin orada küçük bir işim olduğunu, çabucak dönüp bol bol konuşacağımızı söyleyerek elinden zor sıyrılıyorum. Halbuki Salih, öyle yanından hemen ayrılmak istenecek bir tip değil. Hepimizce sevilir ve formunda olduğu zaman insanı "Yeter!" diye bağtıracak kadar, olmadığı zaman da pek çok komiğe taş çıkartacak kadar güldürüyor! Ama benim o anda Şarlo'ya dahi tahammülüm yok. Bir an önce *Tasvir*'e ulaşip şu işi bitirmeliyim!

Yokuşu çıktım. Eminönü Halkevi sağımda, rahmetli Mazhar Osman Hoca'nın evi solumda... Şöyle bir soluklandıktan sonra, halkevinin bitişiğindeki Şeref Efendi Sokağı'na sapıyorum. *Tasvir* matbaası bu sokağın sol dibinde.

Gazete deyince bugünün veya henüz İkitelli'ye gelmeden Babîâlî'de serpilip süslenmiş dünün, yapılarından başkasını hayal bile edemeyecek gençlere, 1940'ların matbaalarını tam olarak anlatabilecek miyim bilmem.

Evet, Şeref Efendi Sokağı'na giriyoruz. Şimdi hemen hep-

si halıcı, halı sarayı, halı sergi evi, halı ve kilim bilmem nesi gibi isimler alarak sağlı sollu yükselen beton yapıların yerlerinde, o tarihte bir kısmı asmalı, cumbalı, iki veya üç katlı ahşap evler vardır. Sıcak havalarda kapı önleri sulanır, henüz ıslatılmış asmalardan iki üç karışlık kaldırma sular damlar... O gün de öyle, cumbalardan asmalardan damlayan sulardan kaçınarak yürüyorum. *Tasvir* matbaası sokağın sonunda köşe yapıyor. O üç katlı. Yanında eskiden arabalık olduğu besbelli kocaman kapılı alçak yapı şimdi makine dairesi, *Tasvir*'in rotatifi orada duruyor. Bina üç katlıdır ama, üst katı kullanılmaz, daha doğrusu oraya arşiv memuru ufacak tefecik Hayri Bey'den başkası çıkamaz. O kadın bir de adı var: Rahmetli Velid Bey'in katı! (Velid Bey *Tasvir*'in kurucusu Velid Ebüzziya'dır. Şimdiki sahibi Ziyad Bey'in de amcasıdır.) Üstteki tuvaletten alttakine, yani hepimizin kullandığına bazen hafifçe su damlar. Ve bu suyun da muzip muhabirler tarafından konmuş bir adı vardır: Velid Bey'in çışı!..

Bu, tam bir ahşap Osmanlı konağıdır. Ve üç katından birini böylece çıkarınca, geriye kalan ikisi artık bizim demektir. Yazı müdürleri, yazarlar, muhabirler, musahhihler, idare müdürleri, ressam veya karikatürist ve nihayet patronlar herkes herkes işte bu iki kata sığmak zorundadır.

Tasvir'in kapısı yapının en güzel ve galiba da en sağlam parçasını teşkil eder. O da eskidir ama demirdendir ve hele iki kanadı birden açılınca, verdiği ışıqla girişteki geniş taşlılığı bayağı da tesirli kılar.

Kapıda kimse yok ve iki kanat da açık... Biraz duraksayarak giriyorum. Sağdaki oda, biliyorum idare müdürlerinin odası, oradan sesler geliyor, soldaki karşılığında ise hiç ses yok. Taşlığın sonunda bir merdiven var, altı kahve ocağı; merdiven gençliğinde besbelli dönerek, kıvrılarak yükselen bir zarafet taşıyormuş. Ama şimdi çıkanları zor taşıyor ve şayet siz çıkarken üst başında biri var da sizi fark etmişse hemen sesleniyor:

"Aman duvar tarafından yürüyorsunuz, biraz sallanıyor da..."

O gün bana böyle seslenen olmadı ama, ben aynı uyarıyı bir yıl önce Kadri ile beraber geldiğim gün aldığım için, duvar dibinden yürüyerek üst kata çıktım. Bu kat biraz daha büyük, sağda üç büyük oda, solda birbirine irtibatlı iki oda

var. Ve sofa koskocaman bir istihbarat masasını rahatça alıp etrafında da hayli büyük boşluklar bırakacak kadar geniş! İstihbarat masasında muhabir olduklarını tahmin ettiğim iki sevimli genç oturmuş bir şeyler yazıyorlar. Bir tanesini başını kaldırıp bana bakar bakmaz hemen soruyorum:

“Yazı işleri müdürü beyin odası hangisi?”

Başıyla soldaki odayı işaret ediyor. Kapıyı tıkırdattım ama ses gelmedi. Bir daha vuruyordum ki, bu defa genç yerinden kalkıp benden önce kapıyı açtı ve başını içeri uzatarak, “Necdet Ağabey, bu bey sizi görmek istiyor” deyip bana yol verdi.

Odaya girdim. Karşımdaki masada saçları hayli dökük, kahverengi ceketi biraz bolca, krem gömleğinin yakasını çözüp gevşettiği kravatıyla oynamakta olan bir zat var. Bana meraklı gözlerle bakıyor. Bu gözler zekâ ışıklarıyla dolu ve sade akıllı değil, aynı zamanda iyi insanlara has gözler... Biraz duraksamadan sonra yerinden kalktı.

“Evet buyrun” diyor “ne istemiştiniz?”

Gülümseyerek, “Ben bir şey istemedim, siz beni istemişsiniz” dedim.

Hayreti büsbütün arttı.

“Ben mi istemişim?” derken kocaman açılan gözlerinde bu defa kuşku da var. Masaya baktım orada *Tasvir*’in o günkü sayısı duruyor. Hemen uzanıp alıyor ve Ziyad Bey’in yazısının altındaki notu parmağımla işaret ediyorum!

“Bu kişi benim efendim.”

Birden gevşeyerek öyle güzel gülüyor ki, onunla birlikte ben de gülüyorum ve uzattığı eli sımsıkı tutarken, “Özür dilerim, girerken göstermeliydim” diye söyleniyorum.

Bana hararetle yer gösterip sigara uzatırken, “Doğrusunu isterseniz” dedi, “biz sizi çok daha yaşlı tasavvur etmiştük. Bu kadar genç görünce aklıma dünyada o olacağınız gelmemişti.”

“Bu bir mahzur mu?” diye soruyorum.

Artık hep gülüyor, keyif içinde. “Yok canım ne münasebet!” derken öyle candan ki, kendimi sanki onu yeni tanıyor değilmişim de, kırk yıllık dostlarmışız gibi bir rahatlığın içinde hissediyorum. Nitekim bu rahatlıklardır ki, büsbütün toparlandım ve yolda gelirken sormayı tasarladığım soruyu hemen sordum:

“Affedersiniz bir şey soracağım, şayet ben bugün gelemedim veya gelmeseydim, tutumunuz ne olacaktı?”

Hiç ses çıkarmadan kocaman masanın kenarındaki, hasır örgülü evrak tepsisinin içindeki kâğıtları karıştırarak ve bir tanesini çekip alarak bana uzattı. Kızardığımı hissediyorum, bu, beni davet eden notun aynı sütunda tekrarlanacağını mürettiphaneye bildiren bir yazı idi. Demek gelmeseydim veya gelemedim, davete bir süre devam edeceklerdi. Ve demek beni istemekte ısrarlı ve kararlı idiler. Ve bir “demek” daha: asıl anlamak ve öğrenmek istediğimi de bendeniz böylece öğrenmiş bulunuyordum.

Birden, Necdet Baytok’a sıkıntı basmış gibi, “Ben” dedi, “ceketle hiç çalışmam, ama bugün biraz üşütmüşüm sanıyorum, ilaç da aldığım için sözde tedbirli davrandım ama, gerçekten sıkıldım da, ben ceketı çıkıyorum, isterseniz sizinkini de alalım...”

Canıma minnetmiş gibi, ben de hemen ceketı çıkıyorum. Böylece iki yabancı gibi değil de, tam iki meslektaş gibi bir görünüşümüz oldu ve bu rahatlıkla da hemen sordum:

“Pekiy bundan sonra ne yapıyoruz? Yazılarımı beğendiniz anladık, ya sonrası?”

Baytok artık ciddidir. Çekmecesini açarak bir tomar kâğıt çıkartıyor... Hemen tanıyorum, bizim fıkralar.

“Evet hepsi güzel” dedi, “bunları üçe ayırdım, birinciler her zaman için güncel, onları yeni çıkaracağımız ve önümüzdeki seçime yetiştireceğimiz gazetede yayımlayabiliriz. İkinciler çok ağır, hep zülfüyâre dokunan yazılar, onları istemeye istemeye size iade edeceğim. Üçüncüler ise, sırası bekleyecek ve olaylarla denk düştükleri anda rahatça konulacak yazılar ki, onları şimdilik saklayacağım.”

Tomarın içinden bana dört yazı uzattı. Bunlar yayımlanamayacak olanlardı. Şöyle bir karıştırdım, sakıncanın sebebini pek anlayamadım ama sessizce cebime yerleştirdim.

Baytok bu defa gülererek devam etti:

“Şimdi teklifimize sıra geldi sanıyorum. *Tasvir*’in akşam sayısı olmasını kararlaştırdığımız yepyeni *Son Saaf*’te yazmayı kabul ediyor musunuz?”

Ve daha ağzımı açmaya vakit kalmadan ekledi:

"Size birinci sayfada yer vereceğiz. İster imzanızı atarak, isterseniz gene B.A. rumuzunu kullanarak yazabilirsiniz."

"Kabul" dedim.

"Öyleyse" dedi, "şimdi sütunumuza bir ad koyalım, herhangi bir düşünceniz var mı?"

Doğrusu ya, işin bu yönünü hiç mi hiç düşünmemiştim. Zaten ne olacağını bilmeden böyle bir şey düşünmek biraz fazla ham hayal olurdu. Ama o benden önce bunu düşünmüş, daha doğrusu yazılarımı okuduktan sonra yalnız yazı müdürlerine has bir alışkanlık dürtüsüyle, hepsine toptan bir başlık atmış bile.

"Ben" dedi, "‘Taşı Gediğine’ adını düşündüm. Beraber çalıştığım arkadaşım Mithat Perin de bu başlığı beğendi. Ama siz bilirsiniz tabii!"

"Yok" dedim, "ben bir ad düşünmüş değilim. Madem siz düşünüp uygun bulmuşsunuz ‘Taşı Gediğine’ olsun. Böylece de sütunumun isim babası oluyorsunuz demektir!"

Bu isim babalığı sıfatını ilerde adeta sömürecek ve Necdet Ağabey'in tehlikeli sayıp koymakta tereddüt ettiği her yazının konmasında ısrar ederken onu çocuğuna ihanet eden bir baba gibi göstermenin lafebeliği içinde, hep de dediğimi yaptıracaktım!

Son Saat'in çıkmasına bir iki ay kadar bir zaman vardı, bu süre zarfında gazeteye her gün gelip çalışmalarını görmem, gazeteciliği biraz tanımam, arkadaşları, işin girdisini çıkışını görüp öğrenmem şarttı ve önüme açılmış büyük bir fırsattı. Fıkra yazarlığına başlıyordum ama gazeteciliği, son derece ateşli ve dikkatli bir gazete okuyucusu olmanın ötesinde hiç bilmiyordum. Tabii bu düşüncemi Baytok'a hemen açtım. Güldü ve bir süre beni ilgiyle süzdükten sonra, "İşte şimdi buna sizi bulmaktan daha çok sevindim" dedi. "Dümdüz bir yazar, dışarda durup içeride sesi çıkan bir yazar olma yerine, tam gazeteci bir yazar olmak istemeniz güzel şey! Bu andan itibaren başta benim odam olmak üzere, her kapı size açık olacaktır. Yarından başlayarak, sizi her gün bekleyeceğim, ne isterseniz sorup öğrenebilirsiniz."

Ve lafın tam burasında yerinden kalkıp, elimi sıkarken, beni yürekten sarsan son sözünü de söyleyiverdi:

"Bakınız benim masam çok büyük ve iki taraflı... Bir ta-

rafında siz, bir tarafında ben oturabiliriz, yeriniz de kabul ederseniz burası olsun!"

Ne diyebilirdim ki, elini kuvvetle sıkarak teşekkür ettim ve odadan çıktım. Baytok arkamdan geliyordu, dönüp zahmete girmemesini söyleyecekken yüzündeki hayırhah ifade karşısında sesim çıkmadı ve beraberce meşhur merdivenleri birbirimizi uyararak ve tabii gülüşerek indik. Demir kapının önünde bir daha el sıkışırken o tekrarladı:

"Yarından itibaren gazeteniz sizi bekliyor!"

Geldiğim yoldan geri dönüyorum ama, bu defa her yapıya daha çok ilgi duyarak... Karşı kaldırımdan İstanbul vilayet binasına şöyle bir baktım, kapıda iki polis duruyor, bir şoför merdivene yanaşmış kocaman limuzini silip parlatmakla meşgul... Adım attığım gazetecilikte bu yapıya kim bilir kaç defa gelmem gerekecek diye düşünüyorum... Kıvrılan yokuşu döndüm, geçtiğim her vitrin artık kitapçıdır. Remzi orada... Semih Lütfi orada... Hilmi Kitabevi karşıda... Sonradan çok ama çok dost olacağım Avni'nin İnsel Kitabevi orada... *Vakit* matbaasının girişindeki gölgeye sığınarak dikilip caddenin aşağısına baktım. Bir yıldan belki bir iki ay daha önce, buraya yığılmış kalabalığın arasından gene aşağıya bakıyordum. *Tan* matbaası taşlanıyor, camların patlayarak yerlere saçılışı, sonra kırılan kapıdan içeri dalanların aynı pencerelerden görünüp ne varsa sokağa atışları gözümün önünde tekrar canlanıyor... Sirkeci'ye doğru yuvarlanan bobinler... Pencerelerden, şakırtıları hâlâ kulaklarımda duran kurşun harflerin pırıltılı dökülüşleri... Arkadaşlarının omuzlarında kapının üstüne tırmanan bir genç, kabartma beton *Tan* yazısını tekmeleyerek kırmaya o kadar çok uğraşmıştı ki, yazıdan fazla pabuçları parçalanıp kan içinde kalmış, sonunda işi, birden nasılsa ortaya çıkan kısa saplı bir balyoz tamamlamıştı.

O zaman da içim yanmıştı. O zaman da bu vahşetin, dehşetin karşılığını bir türlü bulamamıştım. Ama şimdi olay bana daha yakıcı, daha katlanılmaz geliyor... Gazeteciliği içinde duyarak, taşlanan bir gazetenin yazarlarını, çalışanlarını şimdi daha yakınımda görüyor ve galiba daha da iyi anlıyorum!

Ancak eve döndüğüm zaman ve galiba evin realitesi önünde, maddi durumum aklıma gelebildi. Dört beş yıldır

yalnız üniversitede okumuyor, aynı zamanda bir tütün şirketinde çalışarak aile geçindiriyordum. Anneme bakmam, kardeşimi okutmam gerekti. Çalışmasının çoğu avukatlıkta, pek azı resmî görevde geçen merhum babamdan kalan emekli maaşı, üstelik bir de uzun zamana kadar "eski emekliler" denilen cinsten, Cumhuriyet'in yoksul yıllarına has o dâmlalık devlet atıfetine bağlanmış bir cıvılda idi! Hele çocuklara bağlanan maaşların on sekizinde hemen kesilivermesi, bu cıvılda büsbütün inceltip kıla çevirmiş bulunuyordu. Ama doğrusu ya, çalışmam, hem de sabahın beşinde kalkıp 800'e yakın kadınlı erkekli işçi çalıştırdığımız imalat-hanede işe koyulacak kadar çok çalışmam sayesinde hiç de fazla para kazanmamıştım. Bir yıl içinde "depo"nun müdürlüğüne yükselmiş, maaşım hep artmış ve ikramiyelerle de devamlı püsküllenmişti!... Bir yıl önceye kadar bu tam da böyle iken, iş âlemindeki bazı dostların teşvikleri, biraz da işyerinde çoğalmaya başlayan haksızlıkların veya uygunsuzlukların dürtüsü ile istifayı bastığım gibi, öğrendiğimi zannettiğim tütünün ticaretine kalkışverişmişim!.. Belki biraz sabredecek maddî takatim olsaydı başarabilecektim de, ama deniz tam işin ucuna gelmeden bitince, "Elveda tütün ticareti" diyerek didiştığım Bursa'dan eve dönmek şart olmuştu. Cebimde birkaç yüz lira ile... Ve işte o bir saat içinde yazdığım fıkraları Ziyad Ebüzziya'ya postalarken, ailesine bakmak zorunda, işinden ayrılmış, yaptığı ticaretten boynu bükük dönmüş ve cebinde birkaç yüz liralık bir tasarruftan başka parası olmayan genç bir adamdım!

Ama ne gam! İşte gene bir işim vardı. Hem de bu defaki, çocukluğumdan beri yazmaya olan düşkünlüğümün ve hırslımın tam ortasına, sihirli bir mızrak gibi saplanmış ve bütün benliğimi ateşlemişti!

Bu satırları yazarken birden aklıma takılan ufacık bir çengeli hemen belirtmeden geçemeyeceğim.

Yazar olmamda evet rahmetli Ziyad Ebüzziya'ya ait anlayışın ve kendisine gelen mektupları dikkatle okumasının, hatta gene rahmetli Kadri'nin bilmeyerek yaptığı tahrikin rolü elbette çok büyüktür ama, ancak çok sonradan, yani Türkiye'nin Özal furçasının yarattığı bazı tahriplere uğramasından sonra görebildiğim bir başka pay daha var:

Türk postacılığının o günkü ciddi devletteki büyük ağırlığı!

Ben o ilk fıkraları yazıp postaya verdikten iki gün sonra-ki gazetede bana verilen cevabı almış bulunuyordum. Yani Türk postacılığı, akşamüzeri attığım mektubu ertesi sabah yerine ulaştırmıştı.

Bu görev namusunu ve ciddiyetini, bugünün gövdesi özelleşmiş, kafasının yarısı resmî, yarısı ne resmî ne özel bırakılmış posta rezaletiyle lütfen karşılaştırınız!

Bugünün gençleri arasında kim bilir kaç tanesi kaç yere fikir ürünlerini gönderip cevapsız kalmanın üzüntüsünü yaşamaktadırlar! Bunun karşılarındakilere ait kayıtsızlıktan çok ve önce, mektuplarının yerlerine ulaşmamasından doğduğunu inkâr edebilir misiniz?

Ben Nişantaşı'nda ne zaman sokağa çıksam, postacıdan başka her şeye uyan kıyafetleriyle sağa sola yalvar yakar adres soran, Özal'ın yaratıp sonrakilerin devam ettiği o özel teşebbüs postacılarına rastlıyorum.

Ciddi devlette, postacı vatandaşın adres dilenmez, vatandaş postacıdan adres sorar ve öğrenir!

* * *

Çok değil, on on beş gün içinde Baytok'un benim için hazırlattığı harfler kataloğunu iyice öğrenmiş ve ezberlemiştim. O tarihte gazete başlıkları ve dizgileri, bugünkü kompütürlerin elinde istediğin kadar küçült, dilediğin kadar büyült bir rahatlık içinde değildi! Bir sütuna, kaç puntodan kaç harf gireceği belirli ve siz başlık atarken bu cendereye uymak zorundaydınız.

Nedense rahmetli Necdet Baytok işe buradan başlamamı uygun görmüş ve ilk olarak bu zorluğu öğrenmemi istemişti. Karşımda gazeteyi hazırlarken birden soruyordu:

“Altı sütuna 84 puntodan kaç harf sığıyor?”

Veya içeri giren başmürettip Sarı Ahmet, “Ağabey bu başlıkta üç harf fazla, kısaltır mısın?” der demez kafasıyla beni işaret ederek söyleniyordu:

“Beye ver, o atıversin!”

Kısa bir süre içinde hepsini de gerçekten kolayca yapar olmuştum. Bu arada mürettiphaneye ya yalnız ya da bera-

berce iniyor, deneme sayfalarının durumuna bakıyor, enter-tip ustalarıyla şakalaşiyor, Sarı Ahmet'in her birine ağabeyce takılışlarını keyifle izliyordum.

Her sabah 9-9.30'da mutlaka gazetede idim, bütün gazeteleri saatlerce okuyordum. Bu bir okumadan çok, didik didik incelemeydi adeta! Ne yanlışlar bulmaz, ne farklılıklar, gariplikler, çirkinlikler, güzellikler, incelikler, kabalıklar tespit etmezdim ki! Hepsini de Necdet Baytok'la tartışır, bazan muhabir çocukların dikkatlerine sunar, bazen de bir kenara not ederek dağarcığıma atardım.

* * *

Hakçası, bütün kadro, kahvecimiz pek terbiyeli Mehmet'ten başlayarak, yukarıya kadar ilk günün ilk dakikasından itibaren bana kucak açtı diyebilirim. "Bu da nereden çıktı?" yollu ufacık bir şüphe bakışını, bir garipseme kıpırtısını hiç kimsede görmedim. Tam aksine, hepsinde sanki Babıâli'nin anadan doğma mensubu imişim gibi, tabii bir karşılayışı elle tutarcasına görmenin keyfi içinde idim.

Necdet Baytok'la birlikte gazetenin yazı işleri müdürlüğünü paylaşacak olan Mithat Perin, o günlerde Ankara'ya gönderildiği için, onunla henüz tanışmamıştım ama, ertesi günü Ziyad Bey gelip bana "Hoş geldiniz" dedikten sonra odasına davet etmiş ve kahvelerimizi içerken, yazılarımı ne kadar beğendiğini anlatmış, hemen hepsini aşağı yukarı ezbere tekrarlayarak beni hayli şaşırtmıştı. Hiç unutamayacağım bir noktayı da o gün vurgulamıştır:

"Bu küçük fıkra zorluğunu (çünkü zordur) aşmaya çalışanlar eskiden de görülmemiş değildir! Rahmetli Sadri Ethem, bir aralık imzasız olarak *Akşam*'da Vâlâ Nurettin, hatıta galiba ya Yusuf Ziya ya Orhan Seyfi ikisinden biri ama hangisi olduğunu şimdi hatırlamıyorum, küçük fıkralar yazmışlardı. Sonra uzuuun süre bırakıldı ve bir daha denenmedi. İşte en son birkaç aydır Doğan başladı ve gerçekten de güzel başladı... Benim sizin yazılarınızda dikkatimi çeken ve asıl beğendiğim taraf en küçük bir taklit işareti ve kokusu taşımamaları olmuştur. Ayrıca en ufak bir özentî ve zorlamanın da zerresi yok onlarda!.."

Burada, izninizle hemen bir saplama yapacağım:

Anıları resimlerle beslemek ve süslemek hep görülmüş şeydir. Bir olayın veya anlatılan şahsın yeri geldi mi, fotoğrafını yazının ya kenarına ya göbeğine oturtursunuz, konu yalnız belgelenmiş gibi değil, bir de bezenmiş gibi olur! Mesela şimdi Ziyad Ebüzziya ile konuşmamı anlatıyorum ya, tam resmin sırası değil mi? Ama ben bunu da, bir fotoğrafın donuk görüntüsüyle resmin eline bırakmak kolaylığı yerine, yazının diline terk etmek zorluğunu yeğliyor ve yazarlığa daha uygun sayıyorum.

Böylece, anılarımda adları geçen bazılarının sıraları gelince, "Portre" başlığı altında, kısa kısa yazılı resimlerini de çizmeyi deneyeceğim. İşte ilki.

Portre

Ziyad Ebüzziya

Adına bakılınca, hayallere bir Arap şeyhinin görüntüsü yerleşebilir. Halbuki aksine tam bir Avrupalının havası ve fiziki vardır onda. Hem de güzel bir Avrupalının! Uzunca boyu, ırice mavi gözleri, genişçe alını ve çukurca çenesiyle konuştuğu zaman önce hafifçe kızanır, sonra açılır, hem renk olarak, hem de kelime akışı yönünden...

Ziyad Ebüzziya, müthiş, ama kelimenin tam anlamıyla müthiş tutucu bir ailenin çocuğu idi. Amcası Velid Bey *Tasvir-i Efkar*'ı tekrar kurduğu zaman, gazetesine dine aykırı hiçbir metanın ilanını, hatta haberini koymayacağını ilan etmesiyle hep anılır. Bir şöhreti daha var: Saraçoğlu Şükrü Bey başbakan olarak yaptığı ilk "matbuat" toplantısında, Tekel'in rakı yapıp satmasını, pek tabii bulmuştur diye, başbakanın ayrılırken uzattığı elini havada bırakıp sıkmamıştır! Dahası da var, gazetesine gelen resmi ilanları da uzun süre geri gönderir!

Evet, Ziyad Ebüzziya'nın o Avrupalı fizikinin içinde, işte böyle bir tutuculuğun da kimyası vardır. Ama hemen söyleyeyim, Ziyad Ebüzziya amcasından devraldığı gazetenin bir süre sonra "efkar"ını kaldırıp onu sadece "Tasvir" yapmakla kalmamış, tutuculuğunun da hayli yontulup küçülmesine yardımcı olmuştur.

Peyamı Safa hep takılırdı:

"Bir gazeteden 'efkar' atılıp sadece 'Tasvir' bırakılınca,

matbaasına da fotoğrafıhane denmeliydi!”

Ziyad Ebüzziya bu latifeyi beğenmiş ama Peyami Safa'ya yazdığı mektupta, “Üstat, ‘efkâr’ı gazetesinin başından değil, başlığundan attık ve sizin yazdığınız günlerdeki kadar olmasa da, gene fıkırların tasvirini yapıp yaşatmaya çalışıyoruz” demekten kendini alamamıştı. Peyami Safa, bir kitabın arasında duran mektubu Vecdi Bûrûn’le bana arada bir gösterir, “Vallahı de, billahı de şu kısacık mektubuyla bile Nadir’den daha iyi yazdığı belli oluyor!” diye onu Nadir Nadi’yi hicvetmekte kullanırdı!

Ziyad Ebüzziya, hiçbir zaman ne büyük yazarlık iddiasında olmuş ne de büyük gazetecilik tafrası takınmıştır. Ama Peyami Safa’nın şaka ile karışık da olsa karşılaştırması ne kadar uygunsuzsa, Ziyad Ebüzziya’nın yazarlığını belirleyen takdir de o kadar yerindedir. Gerçekten iyi yazardı; özentsiz, kılçıksız, rahatça okunan düpedüzgün başyazıda, çağdaşlarının en önünde değilse de, başlardadır. Ama az yazardı. Yazı tembeli olduğunu bilir ve söyler, bunu arada bir bozulan sağlığına bağlamayı da, gerçekten kurnazlıkla ima edip, sizin hükümünüze bırakırdı.

Az yazmasında, ortağı Cihat Baban’ın da büyük payı olduğu muhakkaktır. Ziyad Ebüzziya’da hiç belli olmayan siyasi hırs, berikinde burcu burcu kokular saçarcasına besbelli olduğu için, ortaklaşa kullandıkları bir başyazı sütununu, Cihat Baban’ın kolay boş bırakmayışı, ortağını ister istemez sessiz bırakmıştır.

O devirde, başyazı, gazetesinin ille de sol baş sütununda, çok çok bazen ikinci sütununa da atlayarak yukardan aşağıya dımdık ayakta durur gibi yayımlanırdı. Bugünün sayfa düzeninde olduğu gibi, sayfanın altına enlilemesine yan gelip, şuh bir kadın gibi yatmaz yahut iç sayfalara kaçmış halini, adına başyazı, yazanına başyazar demekle düzelttiğini sanan bir tuhafılık sergilemezdi!

Demokrat Parti’nin kuruluşuyla beraber, her iki ortak da partiye girdiler. Ve 1946’nın meşhur seçimine Cihat İstanbul’dan, Ziyad ise soy adındaki muhafazakârlığa dayanarak Konya’dan katıldılar.

İstanbul’da vali Lütfi Kırdar’dı. CHP’nin apaçık seçim baskısı ve hileleri, İstanbul’da valinin faziletıyla çarpıştı ve so-

nunda Lûtfî Kırdar bir avuç adayı, CHP şerrinden kurtarabildi. Bu talihlilerden biri de Cihat Baban'dı ve Meclis'e girdi. Ama Ziyad Ebûzzıya'nın katıldığı il Konya idi ve orada bir Lûtfî Kırdar yoktu. Üstüne üstlük, bizim Avrupa fızıklı, klasik Batı müzikli ve kütle önünde hiç de atak değil, aksine biraz ezikli Ziyad'ımız, yanına bir de, böyle bir seçim kampanyasında adından başka bir hikmetin bulunması imkânsız Hikmet Bil'i alıp gitmedi mi? Berikî inadına, ondan daha da alafranga tavırlı, daha sarışın, daha süslü ve bir de pipolu!..

Böylece Ziyad Ebûzzıya Konya'da, yanında Hikmet Bil olduğu halde, bir dergâha veya tekkeye smokinle girip dervişlik uman iki şaşkın gibi karşılandılar ve tabîi elleri boş döndüler!

Biz, iki patrondan itici ve kırıcı olanın milletvekili seçilmesiyle gazetenin daha çok, çekici ve nazık olan ötekine kalacağını düşünerek sonuca doğrusu hayli de sevinmiştik. Ama az sonra gördük ki, berikînin hırsı öylesine taşkın, öylesine gemlenmez bir şahlanış içindedir ki, milletvekilliği onun gazeteye gelişini ancak şöyle böyle engelleyebiliyor ve meydan gene onun, sütun gene onda ve Ziyad Ebûzzıya gene geridedir.

Pekty ama hiç aklınıza gelmiyor mu, şu Baban'ın oraya, yani gazete ortaklığına nasıl olup da geldiği?

Ziyad Ebûzzıya, Talha Bey'in oğlu, yani Velid Bey'in yeğeni, yani tam bir mirasçı idi. Pekty ya bu? Haaa... Onun hikâyesi, belki de gazetecilik tarihinin en enteresan olaylarından biridir ki, onu da Baban'ın portresini çizirken size olduğu gibi aktarmaya çalışacağım.

Şimdi küçük bir olayla, içindeki ince nükteyi naklederek, Ziyad Ebûzzıya'nın portresini tıznınızla çerçeveleyorum.

Ankara Palas'ın barında Doğan Nadi ile beraberim. İçki-lerimizi söylemiş, tatlı tatlı konuşuyoruz. O, *Cumhuriyet*'in Ankara temsilcisi Mekki Salt'ın gelmesini bekliyor, ben de birlikte yemeğe gideceğim Ahmet Muhîp Dıranas'la Şevket Rado'yu... Birden salondan içeri Ziyad Ebûzzıya girdi. Mekki'nin hayli gecikmesine sinirlenmeye başlamış olan Doğan, Ziyad'ı karşısında görünce, biraz da boş bulunarak, "Aaa... Yahu sen de nereden çıktın?" diye bağırmasın mı!

Ziyad Ebûzzıya, her zamanki sakın ve kıbar haliyle, "Bil-

miyor musun" dedi, "ben milletvekiliyim (1950'de seçilmişti) asıl sen nereden çıktın?"

Doğan hafifçe sallandı ve sonra o meşhur hırıltılı gülüşüyle karşılık verdi:

"Sahi unutmuşum. Öyle ya sen milletvekilisin. Tabii burada olacaksın!"

Ebüzziya'nın aynı sükûnetle verdiği cevap gecikmedi:

"Sahi ben de unutmuşum, öyle ya sen de Doğan Nadi'sin, senin burada bulunman üstelik zorunlu!"

Bunları söylerken iki eliyle de bardaklı içkileri göstertiyordu!

Günler geçip gazetenin çıkması yaklaştıkça heyecanımız artıyor, ayrı zamanda seçimlerin yaklaşması demek olan o günlerde heyecansız zaten kim var ki?

İlk defa çokpartili hayatta bir parlamento seçimi yapacağız. Halk olarak, millet olarak yapacağız. Öyle iki dereceli, bilmem kaç kademeli falan değil, doğruca oylarımızı sandığa atarak bu seçimi gerçekleştireceğiz.

Oylarımızı attıktan sonrasını düşünemiyor muyduk? Yoksa tecrübesizlik ve toyluk sonucu bir nevi gaflet içinde miydik? Pek anlayamadan birtakım işaret fişekleri patlamaya ve bazı gerçek çekiçleri kafalarımızı acıtmaya başlayıvermişti bile...

İlk olarak, Akçakoca Kaymakamı Fuat Arna bir elinde istifası, öbür elinde amiri olan Bolu Valisi Naci Rollas'ın bildirisini olduğu halde Babiâli'ye gelmiş ve tam bir bomba gibi patlamıştır.

Vali Rollas'ın emrindeki bütün kaymakamlara gönderdiği bildiride, seçimi ne yapıp yapıp CHP'ye kazandırmanın gerektiği söyleniyor ve bütün idare amirlerinin emirlerindeki her gücü bu uğurda kullanmaları isteniyordu!

Dehşete düşmemek kabil değil, beş parasız, hiç bir maddî takatı olmayan genç bir kaymakamın açlığı göze alarak gösterdiği cesareti takdir etmemek de imkânsızdı!

Fuat Arna, o anda basın ve halkın sevgilisi olmuş, ar-

kasından galiba Tekirdağ'dan kaymakam Fikret Karakoyunlu, onun peşinden de başka kaymakam, nahiye müdürleri ve hayli kabankça bir bürokrat furyası gelmeye başlamıştır!

Tabii yalnız Vali Naci Rollas değildi bu marifetin tezgâhçıları. İzmir'de Şefik Soyer ilçe ilçe dolaşarak, Rollas'ın yazılı emrinin benzerini, tabii bu daha zeki ve tecrübeli olduğu için, şifahen yapıyor; Konya'da, Kütahya'da, İzmit'te, Edirne'de, Kars'ta, Muğla'da... Velhasıl ülkenin her yerinde benzerleri, tiplerinin ve tutumlarının farklılıkları içinde, ama Rollas'ın çizgisinde kalmak şartıyla, oyunlarını sergilemekte hiç vakit kaybetmiyorlardı!

Birden ayrılmıştık. CHP'nin 23 yıllık bir iktidara henüz doymadığı ve kolay bırakmayacağı gün geçtikçe ayan beyan su yüzüne çıkıyordu. Ama yapabileceğimiz ne vardı ki? Gazeteler Rollas'ların tutumlarını işte belgelerle sütun sütun gösterip haykırıyorlar, Demokrat Parti, kurucuları başta olmak üzere, işte bütün hatipleriyle meseleye yükleniyor... Hepsi o kadar, başka yapabileceğimiz yok ki!.. Yapabileceği olan asıl karşısı, yani CHP iktidarı ama, onun yaptığı da tam tersi, içişleri bakanı meşhur valileri adeta okşuyor ve seçimler yaklaştıkça CHP'nin illerdeki parti müfettişleri ve seçim elebaşları, sertlikleri pek belirli tiplerle yer değiştiriyorlar!..

Cevdet Kerim İncedayı İstanbul'a böyle geldi ve benzerleri çeşitli illere böylece yayıldılar.

O günlerde Babıâli, CHP yanlısı olanlarla, karşıtı olanlar bölünüşüyle tam iki taraflı! Arada olan yok. Yahut öyle imiş gibi görünmeye ne kadar özenirse özensin olayların katılığı karşısında tarafsızlık kostümü gittikçe üzerinden kayan bir *Cumhuriyet* var.

Gerçekten ne kadar incelense az, ne derece derinine dalınsa anlaşılması o kadar zorlaşan, hatta komikleşen günlerdir onlar. Mesela bazı valilerinin o gerçekten iğrenç bildirgelerine hiç ses çıkarmayan da, basın başındaki 50. madde belasını o günlerde kaldıran da aynı CHP iktidarındır. Doğrusu ya o 50. maddeyi bugünün basın hürriyetini yok sayan gençlerin gözlerine sokmak isterim.

50. madde ne idi bilir misiniz? Gazete kapatmayı, mahkemelere değil, hatta uygulamada Bakanlar Kurulu'na da değil, hatta hatta bakana bile değil de, doğruca matbuat

umum müdürüne, yani bugünkü karşılığı olan basın yayın genel müdürünün eline bırakmak demektir! Çooook basın yayın genel müdürü, hem de sadece telefonu açıp yazı müdürlerini bir güzel haşlayarak gazete kapatmıştır. Hem de ne komik sebeplerle... Mesela İnönü millî şef iken, aile büyüklerinin, yani annesi, kendisi ve eşinin İstanbul'a gelişlerini başyazıların üstüne koymak usuldendi. *Tasvir* gazetesi, böyle bir geliş atladığı için, Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper tarafından telefon küfürleri arasında kapatılmıştır! Bunlar hafif kapatmalardı, bir iki gün sürerdi. Bir de ağırları ve çok ağırları vardır ki, onlar haftalarca, aylarca sürer de sürer.

50. maddenin birdenbire kaldırılması, şüphesiz basını sevindirdi. Ve bu sayededir ki, bir iki ay o Rollas'ların ve benzeri işgüzarların rezaletleri sütun sütun teşhir edilebilmiş ve CHP'nin samimiyetsizliğine dair nice fıkralar, makaleler yayılabılmıştır. Ama eğiliniz de gene kulağınıza söyleyeyim: kurnaz CHP seçimler biter bitmez, hem de bir hafta sonra bunun alternatifini hemen çıkardı. Alternatifin adı sıkıyönetimdi ve Türk basınının canına okuya okuya yıllar yılı da sürmüştür.

* * *

Son Saaf'in çıkmasına ve tabii seçime de bir hafta kalmıştı. Tuhaf değil mi, o vakte kadar, her gün gazeteye gelip çalışıyor, her yere girip inceliyor ve kaynaşmadığımı, anlaşmadığımı kimse kalmamış bulunuyordu da, henüz Cihat Baban'la karşılaşmış ve bir de bizim Kadri ile rastlaşmış değildim!.. Kadri'ninki önce ciddi bir gripal enfeksiyon geçirmesinden ve iyileşir iyileşmez de Trakya'da bir "toprak yanması" garabetine koşturulup röportaj görevi almasındandı! Cihat Baban'la henüz karşılaşmayışım ise onun seçim çabası içinde gazeteye hep ben çıktuktan sonra geç saatlerde gelmesinden doğuyordu!

Necdet Baytok, ne zaman Cihat Baban'ı merak ettiğimi ve tanışmakta sabırsızlandığımı söylesem hep anlamlı anlamlı gülmüş ve "Merak etme, nasıl olsa görürsün. Kim bilir belki de bu gecikmeyi daha sonra hayırlı dahi sayabilirsin!" yollu laflar etmiştir! Doğrusu ya pek haksız olmadığını anlamakta hiç de gecikmedim.

Seçime birkaç gün kalmıştı ki, sabah 9'da çıkageldi. Biz

Baytok'la birlikte karşılıklı oturmuş gazete okuyor, bir yandan da kahvelerimizi yudumluyorduk. Hayır bu bir insanın değil bir tabiat olayının, mesela fırtına, mesela gök gürültüsü, mesela şimşek, evet böyle bir olayın gelişi gibiydi. Kapıyı öyle bir açtı ki, duvarlar sarsıldı, masadaki kâğıtlar uçtu ve ben önce bu rüzgârlanmanın etkisi, sonra karşıma birden dikilmiş iri ve şişman bir gövdenin çarpıcı gölgesiyle ayağa fırladım. Necdet Baytok, fırtınalara alışık çiftçilerin serinkanlılığı içinde yerinden bile kıpırdamamıştı.

Cihat Baban olduğunu artık körlerin bile kolayca görebileceği zat, hafifçe ama belli belirsiz bir hafiflikte gülümser gibi olarak, bana elini uzattı:

“Hoş geldiniz, sizi bir süredir gözlemedim değil... Arkadaşların hepsi de sizi övdüler, memnun oldum.” O kadar! Sonra Necdet'e dönüp sordu:

“Nasıl gidiyor?”

Baytok'un biraz usanç biraz da saygı karışımı sıkıcı bir tavırla söylediklerini galiba pek öyle candan dinlemedi bile. Biraz pofladı, biraz ofladı ve sonra gelişinden daha hafif ve yatışmış olarak tam karşıdaki odasına yürüdü!

Ve o çıkar çıkmaz Necdet Baytok gülümseyerek, “Sevinmelisin” dedi, “bir defa sana siz diye hitap etti, sonra da memnuniyetini belirtti! Onu tanıdıkça bunların ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlayacaksınız.”

Evet çok değil, aynı gün öğleye doğru Kadri'nin gazeteye gelip rastlaşmamız ve Necdet Baytok'la birlikte yemeğe çıkmamızdan iki saat sonra birçok şeyi gerçekten de anlamış ve öğrenmiş bulunuyordum da!

Kadri'nin gelişini ve odaya girip beni Necdet'in masasını paylaşır bulmasındaki şaşkınlığını unutamam!..

Mavi gözleri irileşmiş, çıplak başı kıpkırmızı olmuştu ve benden değil, Baytok'tan açıklama beklercesine, yerlerinden fırlamış mavi gözlerle ona bakıyordu!

Necdet Baytok, “Ulan serseri” dedi, “ne bakıyorsun öyle? Hem adamı tahrik edeceksin, hem de sonucuna şaşacaksın!”

Ama Kadri hâlâ anlayamamıştı. Baytok bu defa sahiden kızmış gibi, “Oğlum” dedi, “sen çalıştığın gazeteyi bile doğru dürüst okumaz mısın?”

Ama az sonra öğrendik ki, Kadri gerçekten Ziyad Bey'in

başyazısı altındaki notu fark etmemiş yahut da şöyle görmüş ama benimle ilgilendirememiştir.

Yemek boyunca, "Hay Allah, nasıl olup bunu düşünemedim ve atladım..." diye hayıflandı durdu ama kalkmamıza yakın kendine has o çocuksu ve şirin mi şirin pişkinlik içinde, "Yok yahu!.. Ben her şeyi hesaplamıştım, senin başara-cağından emin olmasam hiç kıızıtırır mıydım?" demez mi!

Ve sonra Necdet'e dönüp bir güzel eklemiştir de:

"*Tasvir*'den ikramiye istesem valla haklı olurum!"

Kadri'ydi bu! Onda ikisi arası hiç yoktur, insanı ya neşelendirir yahut da kızdırıp sinirlendirir! Ama doğrusu ya, o yemekte, gene onun ataklığı ve söz esirgemezliği sayesinde ki, gazetenin düşünemediğim taraflarından olan parasal kargaşasını ve özellikle de, ikinci patron Cihat Bey'i iyice öğrenmiş bulunuyordum. Necdet, Cihat Baban'la o günkü karşılaşmamızı anlatmış, ben daha önce Ziyad Bey'le odasında yaptığım görüşmeyi aynen nakletmişim. Kadri bunları dikkatle dinledikten sonra, "Valla" demişti, "Necdet Ağabey bana katılır mı bilmem ama bence sen Ziyad Bey'den biraz uzak durmalısın bir, Cihat'ı hafife almamalısın iki, parasal durumu da gecikmeden konuşmalısın üç!.."

Ve biraz hayretle yüzüne bakmam üzerine de eklemiştir:

"Cihat Baban, Ziyad Bey tarafından gelen hiçbir şahsa, fikre, teklife sıcak durmaz, hatta mutlaka karşı olur. Birinci sahip ötekidir ama, bunun huyu da bu! Ve bundan dolayıdır ki, sen ne alacağını, ne vereceğini daha onun sana tavır alması başlamadan konuşmalısın!.."

Ve sonra ikisi de anlattılar da anlattılar... Cihat Bey'in Velid Bey'den kalma götür getirci Hasan'a bile nasıl katlanamayıp kök söktürdüğünü... İdare müdürlerinden biri olan o çok terbiyeli ve sevimli Mehmet Emircan'la selamlaşmaya bile üşendiğini... Sırf da Ziyad'ın eşi Vâlâ Hanım'la kardeş çocukları oldukları için bunu yaptığını... Hatta Galatasaray'dan sınıf arkadaşı olduğu ve *Tasvir*'deki ortaklığa kadar çok da sevdiği Fuat Emircan'a bile (Mehmet Emircan'ın kardeşi) katlanamayıp gazeteden uzaklaştırmak için neler yaptığını bir bir sayıp döktüler ve onlar bunları sıraladıkça ben meraklı bir macera filmine dalmış gibi, hiçbir şey sormadan sadece dinledim... Filmin gerçekten çok gülünç tarafları da

vardı. Mesela Kadri, “Bak kardeşim” demişti, “her matbaa-
nın idaresinde bir kasa ve içinde de evrak ve paralar vardır
değil mi? Hayır bizde sadece cep vardır. Gülme!.. Bayağı bil-
diğin cep, pantolon cebi! Haftalık almaya gittiğin zaman ida-
re müdürü Kâzım Ağabey, sana bordroyu imzalattuktan son-
ra, elini, neye göre anlayamadığımız bir ayrımla, pantolonu-
nun ya sağ cebine yahut da soluna sokarak çıkardığı para-
ları sayar ve haftalığını öder!..”

Necdet Baytok da kahkahalar arasında eklemişti:

“Şimdi *Son Saat*’in çıkışıyla birlikte, o cepler herhalde
isimlenecektir sanırım. Mesela sağdaki *Tasvir*’in, soldaki
Son Saat’in olur mu olur!..”

Ve Kadri neşesini iyice bulup coşmuştu:

“Bir şey daha söylemeliyiz ve sakın unutma, Cihat’ın Ga-
latasaraylı bazı arkadaşlarının aleyhinde yazılmaz, aleyhle-
rinde şurda burda konuşulmaz. Aynı tipler Ziyad Bey’in de
arkadaşlarıdır ama, o böyle şeylere aldırılmaz!”

Hep birlikte gazeteye döndüğümüz zaman ise sanki be-
nim gözüme dürtülmek için hazırlanmış bir başka olay ha-
zır bekliyordu: Necdet Baytok’u Ankara’dan Mithat Perin
aramaktaydı. Perin’i Ankara’nın o günlerdeki dağdağalı ha-
vasını nakletmesi için Ankara’ya göndermişler ve bir akşam
önce de yazıları gelmeye başlamıştı. Gerçekten de güzel ya-
zılardı bunlar. Necdet Baytok’la birlikte okumuş ve çok be-
ğenmiştik. Hele CHP şaşkınlığını anlatırken, o sıralarda
Sabri Esat’ın o emsalsiz manzum tercümesiyle sahneye ko-
nan *Cyrano*’dan yararlanıp onun baladlarını CHP’ye adapte
etmesi pek eğlenceliydi. Hâlâ hatırımdadır:

*“Bunlar CHP beyleri
Binici, atak, serseri
Siyasetin derbederi
Bunlar CHP beyleri...”*

Böyle sürüp giden yazı hoştu, tesirliydi, güzeldi, iyiydi fa-
lan ama, Mithat Perin de günlerce didindiği Ankara’dan işte
şimdi ihtiyacı olan paranın gönderilmesini istiyordu...

Necdet’e baktım, hafifçe sararmıştı ama telefondaki arkada-
şına, “Şimdi aşağıya iniyorum, buradan çıkaramazlarsa Bilal
Akba’dan almanı temin ederim, hiç merak etme Mithat’çıgım”
demeyi de ihmal etmemişti. Ve gerçekten aşağıya indi de... Sa-

nın uğraşması bir saat kadar sürmüştü, o meşhur "cep"lerden başlanarak, Baban'ın kapısı birkaç defa çarpılıp kapanmış, sesler yükselmiş, karşı odadan *Tasvîr*'in öbür yazı işleri müdürü Atuf'ın "Ne iş be? Nerde bu Kâzım?" bağıruları duyulmuş ve nihayet gene mesele bütün gazetelerin Ankara bayii olan Akba'nın parayı ödemesi mutabakatıyla kapanmıştı!

Bütün bu patırtıyı Baytok'un odasında Kadri'yle beraber, kulak misafirliğinin ötesine geçmemeye çalışarak sabırla izlemiş ve ne yalan söyleyeyim hayli sarsılmıştım!..

Nasıl bir yerdeydim? Türkiye'nin o yıllarda hiç şüphe yok en zengin adamı olan Mithat Nemli'nin düzenli mi düzenli, ciddi mi ciddi ve uzun süre benim için huzurlu mu huzurlu kuruluşlarından birinde, çok genç yaşta sorumluluk taşımış, savaşa rağmen aslaaa azımsanmayacak maaşlara, ikramiyelere ulaşmış bir adam olmasaydım, ihtimal şimdi karşıma çıkan gariplikler ve laubalilikler bana o kadar batıcı gelmeyebilirdi. Ama ne yazık ki öyleydim ve gazetecilikte sağdan soldan duymaya başladığım maaşların, haftalıkların cıvıltılığı karşısında her gün biraz daha kırılıyordum. Gerçi eski işimde, sadece sorumluluk bilinci ve görev şuuru rehberim olurken, şimdi şu gazetecilik denen ateş çemberinde, aşk vardı, şevk vardı, coşku vardı, tutku vardı, cezbe vardı, sihir vardı ve bunların hepsi, yüreğinizden başınıza uzanan büyümlü bir ipe dizilmiş gibi benliğinizin tam can evinde sallanıyordu! Ama kaskatı hayatta da bakkal vardı, çakkal vardı, kasap vardı, ev sahibi vardı, terzi vardı. Ve bunların hepsi de midenizden kafanıza uzanan ilahî bir ipin üstünde sallanıp, benliğinizin tam can evine tükürüyorlardı!

Fakat Kadri'nin haklı görünen tavsiyesine rağmen, ben gene de parasal konunun gazetenin çıkmasından, yani yazılarının yayımlanmasından sonraya bırakılmasını daha doğru ve yararlı bulup öyle yaptım. Gerçi bunun sonucunda dahi yine kırılıp sarsılmadım değil ama, sarsıntıyı atlatmam daha kolay oldu. Bunda Necdet Baytok'la Mithat Perin'in büyük paylarını unutamam. Hele alacağım ücretin 75 lira olduğunu öğrenip de, istifaya karar verdiğim o seçim dağdağası, o gazetecilik fırtınası arasında, Mithat Perin'in beni odasına çekip, "Deli misin? Evet şimdi ve bir süre onlar seni istismar edeceklerdir, ama ben inanıyorum ve bir süre sonra bunu

sen de göreceksin ki, bu defa sen hepsini ve bunlar gibi patronların nicelerini sömüreceksin” deyişini unutamam!

Az sonra Necdet Baytok da gelmiş ve Mithat’la beraber beni daha da yatıştıracak bir de formül bulmuşlardı. Haftada bir gün de uzun “pazar” yazıları yazacaktım ve bunların telif hakkını yazı müdürleri tespit edeceği için, durumum böylece desteklenmiş olacaktı.

Necdet az önce Cihat’la benim için hayli çekişmiş ve kıpırmızı bir yüz, hırstan titreyen ellerle dönüp odaya girerken, “Yahu utanmaz bu herif” demişti, “senin için, ‘Onun paraya ihtiyacı olmadığı besbelli, şimdi idare edin, ilerde bir şeyler düşünüyoruz!’ deyip çıktı içinden. ‘İhtiyacı olmasa bile senin bir hakkı tespit etmen gerekmez mi?’ diye söylendim durdum ama besbelli Nuh deyip peygamber demez artık!” Ve işte bundan sonradır ki, o pazar yazısı formülünü bulmuşlardı.

Gazeteciliğe başlamamda Ziyad Ebüzziya’nın payını nasıl inkâr edemezsem, kalmamda da Mithat Perin’in etkisini unutamam! O gün saatlerce benimle meşgul olmuş, kalmamdaki yararları, beni son derece yüreklendiren örneklerle öyle güzel, öyle candan sıralamıştı ki, nihayet elini sıkıp kucaklaşırken, “Pekiy” demiştim, “kalacağım ama bana reva görüleni hiçbir zaman da unutmayacağım. Aslaaa kinci değildirimdir fakat haksızlıkları atlayan bir gamsızlığı da kabul etmiyorum!”

Eve geç döndüm. Kardeşim yatmış, annem, bir yıla kadar evleneceğim nişanlım Pırlanta ile beraber beni bekliyordu. Hiç girizgâh falan yapmadan, “Şimdilik en fazla en fazla 100-125 lira kadar kazanabileceğim. Ama söz veriyorum bunu artırmak için elimden ne gelirse yapacağım” dedim ve yüzümü daha fazla göstermemek için odama kaçtım!

* * *

Nihayet gazetemiz çıktı ve seçimler de bitti. Gazete beğenildi ve ilk sayı hemen tükendi ama, seçimler beğenilmedi ve üzerine bulaşan kapkara lekeler ve ağır söylentiler yıllar yılı bitip tükenmedi.

Evet, sandık başlarına koşmuş ve oylarımızı heyecan içinde atmıştık ama, oyların sayımında yoktuk; hatta sayı-

mının gözcüsü bile değildik. Oyları ne kadar kapalı ise, sayımı da o kadar kapalı bir garip seçimdi bu! Ve tabii o kapalı kapılar ardında Rollas tertibi idarecilerin istedikleri olmuş, CHP kazanmıştı!

465 sandalyelik Parlamento'da CHP'nin 395, DP'nin ise ancak 66 milletvekili olmuştu. 4 de bağımsız vekilimiz vardı. Demokrat Parti'nin biraz fazla milletvekili çıkarabildiği illerin başında İstanbul geliyordu ki, bu sonuçta Vali Lütfi Kırdar'ın fazileti ve celadeti ne kadar inkâr edilemezse, Mareşal Fevzi Çakmak'ın DP listesinin başında yer almasındaki büyük tesir de o kadar saklanamaz!

Mareşal daha Haydarpaşa Garı'na ayak bastığı gün, o gar yapıldı yapılabildiği görmediği bir kalabalıkla dolup taşmış ve bazı gazeteler hatta ipin ucunu kaçırarak 60 000 kişinin varlığından dem vuracak kadar coşmuşlardı. Olay, daha sonra dalga dalga da küçük küçük gruplar şeklinde şehre yayılmış ve CHP teşkilatında ne kadar hoşaf varsa hepsindeki yağı kesivermiştir.

Ama rahmetli Neyzen'in "fısk için kerim" gördüğü bir Cevdet Kerim İncedayı vardı ya, soyadındaki incelikten ziyade daylığa uygun düşen bir hoyratlıkla komitede, Kırdar'ın karşısına dikilmiş ve demokrasi ancak içlerinde, Mareşal ve bizim Cihat Baban'da bulunan üç beş armağan kazanabilmişti!

Halbuki CHP'nin lekelenme pahasına giriştiği böyle bir seçim baskıncılığına hiç de ihtiyacı yoktu! DP zaten en fazla 34 il ve ancak 160 ilçede örgütlenebilmişti. Yani seçime girdiği her ili kazanabilmiş dahi olsa, çoğunluğu kazanıp iktidara oturması imkânsızdı!

Düpdüzgün bir seçimde, açık tasnifli, halkın sınımsız ilgisini ve kontrolünü altında yapılabilecek bir seçimde, DP 120-130 milletvekili çıkararak Meclis'e girmiş olsaydı, acaba CHP için daha mı fena olurdu? Bence aslaaa... Bir defa DP böylece iddialarının bir kısmından, mesela CHP'nin iktidarı vermemek için her türlü baskıya rahatça sapacağı iddiasından vazgeçmek, onun yanı sıra başka iddialarının da inanılmaz olabileceği dehşeti karşısında durulmak zorunda kalacaktı! Daha faydalısı, geniş bir kadroyla parlamento tecrübesi, devleti tanıma deneyimi kazanacaktı. Hırs, sinirle, haksızlığa ve oy hırsızlığına uğramış bir partinin

heyecanı ve reaksiyonerliği yerine, dürüst bir seçimden ancak bu kadarını çıkarabilmiş ve önce muhalefette deneyim kazanma avantajını yakalamış bir partinin rahatlığı içinde olacaktı!

CHP'nin hırsı ve iktidara ne pahasına olursa olsun sahip çıkma sarası, Türk demokrasisini daha ilk adımlarında bu rahatlıktan etmiş ve onun yerine konuşmaktan ziyade bağırmanın, söylemekten ziyade kırıp dökmenin daha geçerli olacağı inancını taşıyan bir muhalefeti, eliyle yaratmıştır.

Ve tabii halkı da kendinden bir fersah daha uzaklaştırmıştır.

Bu yüzdendir ki, seçimin hemen ertesinde, DP mitingciliği bütün heybetiyle şehir şehir boy göstermeye başlamıştır. Bunların en azametlisi İzmir'de oldu ve iktidarı gerçekten titretti.

Bütün Kordon'u, Konak iskelesinden Alsancak'ın ucuna kadar doldurmuş Egelilere kürsüdeki Burhan Belge, "Haydi Egeliler, benimle birlikte tekrarlayın" diye bağırdıktan sonra, tane tane sıralamaya başlamıştı:

"Biiiiiz..."

On binlerce hançere yırtılırcasına tekrarlıyordu:

"Biiiiiz..."

Hatip ekliyordu:

"Bunları..."

Hançereler yırtılıyordu:

"Bunları..."

Ve sonra gök gürler gibi cümlelerin sonu geliyordu:

"Seçmediiiiiiik!.."

Sonuçta, bir kısmı İstanbul'dan gitmiş arkadaşlarımız olmak üzere yedi gazeteci tevkif edilmiş, mitingi düzenleyen DP İzmir teşkilatı gece yarısına kadar evlerinden toplatılmış ve gerçi ilk duruşmalarında hâkimler hepsini serbest bırakmıştı ama, dedik ya, CHP hoşafının yağı da bu arada iyice kesildiği için, bu işe bir çare gerekmiş ve Meclis'in hemen ilk toplantısında başta İstanbul olmak üzere, Türkiye'nin 13 ilinde sıkıyönetim ilan edilivermiştir. Gerekçesi de şaheserdir:

"Meclis'in meşruiyetine dil uzatılmasını önlemek!.."

Evet, o Naci Rollas'ların, İncedayı'ların, Soyer'lerin, Demir'lerin yaptıkları, Meclis'in meşruiyetini temin sayılmıştır

ve bütün o kapalı kapı mazbataları, Meclis'in meşruluğuna en küçük bir leke bile kondurmamıştır da, onları haykırmak var ya, işte o tehlikeli, işte onlar Parlamento'yu yıkıcı ve yakıcı olmuştur!..

Sıkıyönetim haberi gazeteye, *Tasvir*'in Ankara muhabiri Sabahattin Sönmez'in telefonuyla ulaştı. Hepimiz donduk kaldık. İlk patlayan ben oldum:

"Hoş geldin üniformalı 50. madde!.."

Arkadaşlar acı acı gülüşüp benzetmemi övdüler. Sessizce karşı odaya geçip ertesi günün yazısını hemen yazdım. Tahmin edeceğiniz gibi bu, 50. maddenin hayatımızdan çıkarıldığını zannederken, askere çağrılıp üniformayla süslenmesini görmenin acısını dile getiren küçücük bir fıkra idi!

Ama sıkıyönetimin Sıraselviler'deki Madam Atina'nın mermerli eski evine yerleşmesinin daha ertesi günü sıkıyönetim savcılığının 1 no'lu celbi benim adıma düzenlenmiş oluyordu.

Bu sayı her gün büyümüş ve galiba 67'yi falan bulmuştur. Nasıl kesildiğinin hikâyesini az sonra anlatacağım. Fakat daha önce, her 24 saatte bazen 24 günün, bazen hatta 24 ayın kazandırabileceği bir deneyimi, o devrin gazeteci kuşağına veren bir meslek şansının tafsilatı yerine, o şansın lütfuna uğrayanları, yani o günün bazı gazetelerini sıralamakta yarar görüyorum.

Hep kolayca söyleyip geçivermişizdir, İkinci Dünya Savaşı bitti... İkinci Dünya Savaşı'nın ardından... İkinci Dünya Savaşı sırasında... İkinci Dünya Savaşı... Hemen, ama hemen, bir hakkı, ellerimiz kalplerimize basılı olarak teslim etmeliyiz. O İkinci Dünya Savaşı bütün Avrupa'da, İngiltere dışında her ülkenin basınında nice rezaletler yaratmış, nice kahpeliklerin, vatansızlıkların, alçaklıkların doğup yayılmasına sebep olmuş ikeen, Türkiye'nin evet o tahta merdivenli, evet o bazen baskı makinelerinin fırlayan vidalarıyla duvarları yaralı, evet o patronlarının çoğu limuzine değil, tramvaya binen, evet o pembe gölgeli hıtır hıtır kâğıtlara basılma zorunluğu altında çabalayan Türk gazeteciliğine, ne bir casusluk lekesi, ne bir vatansızlık gölgesi, ne de bir vurgun şaibesi getirebilmiştir...

Evet biz savaşa girmemiştik ama, Ankara ve İstanbul

başta olmak üzere Türkiye'nin büyük şehirleri her iki tarafın casuslarıyla kaynamaktaydı. Her iki tarafın elçilikleri, gizli istihbarat birimleri, ajanları en başta gazetelere sokulup kendi ülkelerine yararlı hava yaratmanın şehveti içindeydiler. Savaş sonrası yazılan nice hatıratla, yayımlanan nice belgede bu şehvetin tabloları görülmüştür. Ama Türk gazeteleri içinde, ne Almanlardan şu menfaati elde ederek o emellere sapmış bir tip, ne de İngiliz veya Amerikalılardan şu çıkarı sağlayarak onların dümen suyuna sokulmuş ferd-i vahit görülmüştür.

Alman davasını haklı bulan yok muydu? Az sonra göreceğiz, vardı. Ama hiçbir tamahın oyuncağı olarak değil, öyle düşündükleri ve öyle inandıkları için vardılar. Demokrasi cephesini savunanlar da ancak o davanın sağlığına dayanmaktaydılar!

Nadir Nadi, "Alman realitesi" diye, sonradan çok acısını çekeceği o makaleyi, Almanlardan bir menfaat bularak veya umarak yazmadığı gibi, Hüseyin Cahit Yalçın üstat da demokrasiler cephesinin zaferini mutlak gören o haykırışlarını İngilizlerin, değil sterlinleri uğruna, hatta hatırlarını hoş etme pahasına dahi yapmamıştı elbette.

Ama bu hakkı ne kadar yürekten ve kuvvetle teslim edersek edelim, tutumlarını, az sonra sanki hiç olmamış da anadan doğdukları doğali hep aksini savunmuşlar gibi unutanları, biraz içnelemeyi de elden bırakamayız!

Hele bunlar yalnız geçmişlerini unutmakla kalmamış, karşılırlarına çıkanlara kendilerine ait karaları yakıştırmayı pek sevmişlerse...

Şimdi size "İkinci Dünya Savaşı'nda en sağcı gazeteler hangileri ve en sağcı yazarlar kimdi?" diye sorsam, hiç şüphem yok pek çok gazeteye "acaba" diye yaklaşırsınız da *Cumhuriyet*'le Nadir Nadi'yi dünyada aklınıza getiremezsiniz!..

Hele 68 kuşağından falan iseniz, hafazanallah, bunları düşünebilmekle delilik eşit şeylerdir!.. Evet ama, 68 kuşağı olmanın "öğrenim kürsüsü", hatta "tapınağı" sayılan bir yuvayı tepetaklak etme pahasına da olsa, ne yapalım ki gerçek gerçektir ve evet İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Türkiye'nin en sağcı gazetelerinden biri, dümdüz sağcı da

değil de faşist cephenin savunucusu gazeteler, *Cumhuriyet* ve *Tasvir*, en sağcı yazarlar da Peyami Safa ve Nadir Nadi idiler!

Savaşın en heyecanlı yıllarındaydık. Almanya Fransa'yı da düşürerek, Atlantik kıyılarına çoktaaan dayanmış bulunuyordu.

Cumhuriyet gazetesinde radyodan Alman zaferlerini topluca dinleyen yazarlardan Peyami Safa'nın heyecandan bayıldığı, Muharrem Fevzi Togay'la Nadir Nadi'nin de ellerindeki kahve fincanlarını düşürdükleri çok yazılmıştır. (Ayaspaşa'daki Alman Konsolosluğu'nda verilen bir partide, Peyami Safa'nın, Alman basın ataşesi Komishge ile birlikte kapıda misafir karşıladığı da çok söylenir ama, bunun solcularımız tarafından uydurulduğu da pek bellidir!..)

Ve işte Alman zaferlerinin o heyecan titremeleri arasında genç Nadir Nadi meşhur "Alman realitesi" incisini babası Yunus Nadi'nin artık sık sık ona bıraktığı başyazı istiridyesinde Türkiye'nin gözlerine uzatmış bulunuyordu. Bu yazısında neler demiyordu ki... "Alman kudretini ve birliğini tarihi zaruretlerden doğma bir realite olarak görmek istemeyenler, bugünü böylece yanlış anladıkları gibi, yarına da ters bakmaktan bir türlü kurtulamıyorlar" diyerek, yarının yani savaş sonrasının Alman zaferi olacağını işaret ettikten sonra, iddiasını şöyle perçinliyordu:

"Hakikat olan Alman kudretini ve birliğini faraziye halinde düşünmek bile onları sinirlendiriyor ve dolayısıyla istikbali karanlık gösteriyor!"

Halbuki istikbal, yani Alman istikbali mi efendim? Genç başyazara göre onun pırl pırl parladığına şek ve şüphe mi vardı?

Fakat hayatı boyunca kim yanılmamıştır, kim değişip düzelmemiş veya delikanlılık coşkusuyla yaptıklarının çoğunu kim ayıklamamıştır ki... Şüphe yok Nadir Nadi de o günkü inanışlarındaki çürük çarıklığı zaman hükmünü sürdürdükçe görmedi değil! Ama 68 kuşağı, biraz yaklaşın da kulaklarınıza söyleyeyim:

Bu uyanış, hemen olmamıştır. Hele o yazı yüzünden gazetenin tam üç ay kapatılması ve baba Yunus Nadi'nin elinin İsmet Paşa tarafından sıkılmayıp havada bırakılması gi-

bi tatsız olaylardan sonra, büsbütün şaşar, sallanır, dalgalanır olmuştur!

Böylece "Alman realitesi" incisinin doğurulmasından en az 4 yıl sonra, Babiâli'nin tam göbeğinde Sertel'lerin *Tan* gazetesi, komünist damgasıyla taşlanıp tahrip edilirken dahi Nadir Nadi ve *Cumhuriyet* hâlâ aşırı sağdadırlar.

Tan'ın nesi var nesi yok, sokağa atılırken, *Cumhuriyet* bakınız ne diyordu:

"Demokrasi isteriz, özgürlük isteriz feryatlarından sonra, istenilen demokrasiyle özgürlüğün ne olduğu artık iyice meydana çıkıyor. Bu demokrasi komünist demokrasisi, özgürlük kızıl özgürlüktür. Orak-çekice tapanlar, artık maskelerini yüzlerinden atmışlardır. Onlar aylardan beri açık kapalı yaptıkları tenkitlerde, kopardıkları yaygaralarda neyi amaçladıklarını, özellikle son günlerde yayın alanına attıkları *Yeni Dünya* ve *Görüşler* adlı kızıl propaganda organlarıyla daha iyi açıklamışlardır. Onlar, hür ve bağımsız Türk vatanındaki demokrasiyi ve özgürlüğü beğenmiyorlar. Bu vatani ve milleti Moskova'ya özgü bir rejimin esiri yapmak için..."

Dahası var, Sertel'lerin *Görüşler* adlı dergilerinin logosundaki G harfinin ters çevrilmiş bir orak olduğunu ve Rusya'yı sembolize eden bu sinsi buluşun gözden kaçmadığını da ilk ortaya atan yine *Cumhuriyet*'tir!

Aslında *Cumhuriyet* gibi gerçekten ciddi ve itibarlı gazete, *Tan*'cılar aleyhindeki o kampanyaya katılmasaydı, meseleyi "Kalkın ey ehli vatan" yazısıyla asıl başlatmış olan Hüseyin Cahit Yalçın'ın işi o kadar kolay olmayabilirdi. *Tan*'in gazetesinin sahibi ve başyazan olan Cahit Bey de bunu fark etmemiş değildir. Bir gün sonra Babiâli'deki ayaklanışı överken, *Cumhuriyet*'in çıkışını ayrıca belirtiyordu da...

Ve CHP yurtlarındaki öğrencileri kampanya etrafında örgütlemek için Ankara'dan gelmiş bulunan CHP müfettişi Alaaddin Tiridoğlu, *Cumhuriyet*'in de *Tan*'in ve diğer irili ufaklı Anadolu gazetelerinin önünde yer almasındaki payı, gençlerin eline birer gazete verirken, "Dikkatle okuyun nasıl davranacağınızın ışığını hemen göreceksiniz!" dediği, bazı gençler tarafından yıllar boyu hep anlatılmıştır!

Cumhuriyet'in Sertel'lerde görünce tüylerini ürperten ay-

nı görüşleri, yıllar geçtikçe kendine iyice yakıştırıp yapıştıran davranışında, o savaş yıllarından kalma kara ağırlığın payı var nudır, yok mudur bilemem!.. Yalnız yine hemen söylemeliyim ki, *Cumhuriyet*, sağcı iken ne kadar ciddi ise, solcu olduktan sonra da o kadar ciddi kalabilmiştir! Hiçbir zaman rengârenk giyinmedi, hiçbir zaman bir fikir gazetesi görüntüsünü ve havasını bozacak yollara sapmadı. Ve hiçbir devrede lotaryacı, kader kısmet oyuncusu olmadı...

Biz yıllar sonra *Dünya*'da, bir kere, bazı dostların teşviklerine uyarak piyango denediğimiz zaman, beni telefonla arayarak, yapılanın *Dünya*'nın ciddiyetine hiç uymadığını ilk söyleyen de Nadir Nadi olmuştur.

1946'daki çokpartili hayata başladığımız zaman, Babiâli'nin en itibarlı gazetesi işte yine de bu *Cumhuriyet*'ti. Bir aralık en çok satan da o iken, daha ateşli muhalefet yapanlar, mesela *Vatan*, onu zorlamışlar zaman zaman da fersah fersah geçmişlerdir. Ama o hiç istifini bozmaz ve yerleştiği ray düzeninde yoluna ağır ağır devam eder!

O tarihte *Hürriyet*'in çıkmasına daha iki yıl vardır. Babiâli'deki günlükler *Cumhuriyet* dışında, *Vatan*, *Tasvir*, *Tanin*, *Son Posta*, *Yeni Sabah*, *Akşam*, *Son Telgraf*, *Vakit*, *Son Saat*, *Gece Postası* ve *Son Dakika*'dan ibarettir. İki Rumca gazetemiz *Vima* ve *Apoyevmatini* ile Ermenice *Jamanak*, Musevice *Şalom* ve *Cumhuriyet*'in Fransızca kopyası denilebilir *La Republique* de bunlara katılınca Babiâli'nin yayın tomanı aşağı yukarı tamamlanmış olur. Aşağı yukarı diyorum, zira arada bir çıkıp bir süre sonra sönen, Celalettin Ezine veya Nizamettin Nazif yahut Arif Oruç veyahut Nusret Safa gibi gazetecilerin denemeleri de, o devir gazeteciliğinde zaman zaman yer bulmuşlardır. Ama ben şimdi size bunları teker teker anlatmanın sıkıcılığı yerine, işi olayların akışına bırakarak, sıraları geldikçe aktarmayı daha uygun bulduğum için, gene hemen bizimkine, *Tasvir* matbaasına dönüyorum.

* * *

Evet sıkıyönetim İstanbul'da tam anlamıyla fırtına gibi esiyordu. Daha henüz gazete kapatmaya başlamamıştı ama gazetecilere yönelik soruşturma dosyaları gittikçe kabarıyor-

du! Hemen her akşamüzeri karşılaştığımız sahne şudur:

Bir motosiklet sesi gittikçe yaklaşarak gelir ve *Tasvir* ka-pısının önünde kesilir. Ondan sonra tahta merdivenleri çıkan postalların tak takı duyulur ve o sırada önlerindeki yazı kâğıtlarına eğilmiş bütün başlar kalkıp gözler bana dikilir ve arkasından odaya giren tebliğ erinin Bedii'deki iyi uzatamayan sesi çınlar:

“Bedi Faik...”

İsteksizce yerimden doğrulup, getirilen kâğıdı okurum ve sonra beraberce çıkıp, motosiklete bineriz. Motosikletin sepeti yoktur. Erin beline yapışıp gitmek zorunda olduğum için, serin akşamlarda arkadaşlarım göğsüme ve sırtıma gazete kâğıdı yerleştirirler...

Sıkıyönetimdeki sorgular başlangıçta biraz uzun ve hafif sert, daha sonraları ise halsalmış ve yumuşamış olarak sürdürdü gitti.

Her günkü yazım soruşturma konusuydu. Sadece bir tanesinin soruşturması saatler sürmüştü sonunda komutan Ali Rıza Artunkal Paşa'nın huzuruna çıkarılmaya kadar iş uzamıştı!

O yazıda, bize Mussolini kupasını kazandırmış ve İtalyan diktatörünü ayakta Türk bayrağını ve millî marşını selamlamaya mecbur bırakan o şaheser şampiyonayı almış olan süvari ekibimizin, kimine doğu hizmeti geldi, kimine kıta görevi başladı denerek dağıtılmalarını tenkit ediyordum. Hele sonunda, “Bu çocuklar şimdi gittikleri yerde görev görecekler de Türk milletine Mussolini'yi ayakta tutmaktan daha büyük bir hizmet mi yapacaklar? Bıraksaydınız beraberce çalışmaya devam etseydiler, bıraksaydınız bize yeni kupalar, madalyalar kazandırma fırtınalarını sürdürseydiler” dedişim, ordunun işine burun sokmak sayılmış ve saatlerce sorgulandıktan sonra, bir de komutanın huzuruna çıkarılmış ve onun beni fazla dinlemeyip kararını bildirmesiyle ferahlamıştım:

“Bu defalık iyi niyetinize veriyor ve bir daha ordu tasarrufları hakkında en ufak bir yazınızı gördüğüm takdirde, size cezaların en ağırını uygulayacağımı...”

Oooh! Dışarı çıktığım zaman artık her gün birbirimizi göre göre neredeyse senli benli olmaya başladığımız savcıya eli-

mi uzatıp veda ediyordum ki o her zamanki bıyık altı gülüşüyle mırıldanmıştı:

“Yarın akşam görüşürüz!..”

Haklıydı, ertesi günü yeni bir yazım çıkmayacak mıydı?

Bu götürülmelere arkadaşlarım da, ben de öylesine alışmıştık ki, birisiyle sözleşirken, ya benim, “Sıkıyönetimdeki işim çabuk biterse gelirim” demem yahut da onlardan birinin, “Sıkıyönetimden sonra oyalanma da hemen gel” demesi adeta usulden olmuştu.

Haftalar aylar geçtikçe iş tavsamaya, sorgular ahbapça konuşmalar haline gelmeye, hatta bazen bir hafta on gün gibi uzun aralıklarla sürmeye başlamıştı ki, hiç unutamayacağım o soğuk gecede, Hızır Peygamber, bir ara lise arkadaşım, askeri hâkim Enver Yakuboğlu kılığına girerek, sıkıyönetimin demir sobalı sorgu odasında karşıma çıkıverdi!

Enver yardımcı yargıç sıfatıyla o sabah sıkıyönetime tayin edilmiş ve izne ayrılan benim tatlı sert savcım da elindeki dosyalardan bir tomarını şöylece ayırarak ona vermişti. Ama benim koskocaman dosyanın, onun önündeki ince yığının arasında olmadığını bir bakışta anlamıştım. Başıma gelenleri anlattuktan sonra, “Enverciğim” dedim, “benim dosyam keşke sana düşseydi, belki bir şeyler yapabilirdin ama ne yapalım seni burada buldum ya o bile bana yeter.”

Enver gayet serinkanlı, “Bak sana samimiyetle anlatacağım” demişti, “savcı ile konuşurken, onun da bunlardan bıkmış bir an önce kurtulmak istediğini hemen anladım. Bana kalırsa, bu yapılanlar, bilhassa seninki sadece yıldırıp bıktırma ve daha ileri gitmeni bir nevi engelleme hesabı! Aksi halde çoktaaan bir alay dava açılmış olurdu.”

Bunları söyledikten sonra yerinden kalkmış, “Sen burada bekle” diyerek odadan çıkmıştı. Ve az sonra döndüğü zaman ise, gülüyordu ve elinde benim o kocaman dosya vardı. Enver kapıyı sıkıca kapattuktan sonra, “Haydi gel de şu dolabı biraz öne çekip, dosyayı kazara düşmüş gibi arkasına atalım” demiş ve hemen gerekeni birlikte yapmamızdan sonra da, “O bu dosyayı bendekilerin arasında sayar, ben de onun böyle sayıp saymadığından hiç habersiz işime koyulurum. Zannederim böylece uzun süre geçer gider. Sen de rahat nefes alırsın!” deyivermişti.

Ve sonra gene gülerek bana sarılırken eklemişti:

“Hem böylece de işin ciddiyet derecesini ölçmüş oluruz! Ben hiç kimsenin o dosyayı arayacağını sanmıyorum... Burada öyle bir hava yok.”

Dediği de çıktı, bir daha sıkıyönetime çağrılmadım!

Daha tuhafını söyleyeyim mi, aylar sonra, sıkıyönetim komutanının basın toplantısı yapacağı haberi geldiği zaman, artık yıldızlarımız hayli barışık olan Cihat Baban bana, “Sıkıyönetime sen alıştın, basın toplantısına da sen git!” dediği zaman, aklıma dolap arkasındaki dosyama hiç getirmeden “olur”u basıvermiştim. *Tasvir*’in yazı işleri müdürü Atıf Sakar’la birlikte komutanlıktan içeri girerken, içteki merdivenin dibinde dikilen iki kıdemli astsubayın ikisi de beni gülele selamlamışlar ve Atıf, “Sahi yahu, sen buraların eşrafı oldun artık” demekten kendini alamamıştı.

Hiç de önemli olmayan bu basın toplantısından bahsedişim, yıllardan beri Babıâli’de söylenegelen bir hikâyenin aslını belirtmek isteyişimden doğuyor. O günkü toplantıda, yıllar yılı hep Doğan Nadi’ye yakıştırılan bir çıkışı yapan Doğan değil, Nadir Nadi idi. Doğan o toplantıda yoktu. Kısaca hikâye şudur.

Komutan, şunları yazmayın, bunları nakletmeyin yollu bir dizi basın yasağını sıralamaktaydı ki, Nadir Nadi hafifçe elini kaldırıp söz istedikten sonra:

“Fakat paşam demişti, bütün bu söylediklerinizi Ankara radyosu yayınlıyor!”

Komutan hafifçe sarsılmış ama hemen toparlanarak cevap vermekte gecikmemişti:

“Onlara da şimdi emredeceğim, benim bölgeme bu tarz yayın yapmasınlar!”

Çok ama çok hafif ve hepsi de bıyık altı tertibinden gülümsemelerle herkes birbirine baktı ve az sonra komutanın ayağa kalkmasıyla toplantı bitti.

Bu hikâye yıllar yılı çeşitli yazarlarımız tarafından sıkıyönetim mizahının örneği olarak yazılıp durmuştur ve daima da, dediğim gibi, Doğan Nadi’ye yakıştırılıp yapıştırılmıştır. İhtimal Doğan’ın daha muzip mizacı bu yanlışlığı doğuruyordu, ihtimal Nadir Nadi’nin bu çeşit toplantılara katıldığı az görüldüğünden akıllar daha çok Doğan’a kaydığı için böyle olmuştu ama gerçekte, Nadir Nadi olduğudur.

Yalnız şurada tereddütlüyüm: Ali Rıza Paşa o sözü Maarif Nazırı Haşim Paşa'nın "Şu mektepler olmasa maarifi ne güzel idare ederdim" tarzındaki şaheser mizah çıkışına benzer bir muziplikle mi söyledi? Yoksa boş bulunarak ağzından mı kaçırdı?

Ben hep Haşim Paşa tarzı bir ince alaycılık ibresinin daha yatık olduğunu düşünmüşümdür.

Ama nasıl, nükteleri ve zekâsının son derece kıvraklığı ile tanınmış bir Haşim Paşa'nın o ince alayını ciddi sayıp Osmanlı Devleti'ni hicvetmekte kullanan bir kabaklığımız varsa, bir tarafa yasak getirirken, öbür taraftan getirdiği yasağı çiğneten bir devleti, alaya alan böyle bir inceliği de tam tersine yorumlayan bir garipliğimiz neden olmasın?

Portre

Nadir Nadi

Nâzım Hikmet, Peyami Safa'ya karşı yazdığı "Yetim-i Safa" hicviyesinde, "Ey göbekli patron veletlerinin doğru yol göstericisi" der. Kastettiği göbekli patron, Peyami Safa'nın o tarihte çalıştığı *Cumhuriyet*'in sahibi Yunus Nadi, veletler de elbet Nadir ile Doğan'dır!

Nâzım'ın o manzumesini okursanız, gözlerinizin önüne ıkd yaramaz veletle onlara ders vermeye çabalayan sıska bir hocca zihninizde kolayca canlanırsa da, gerçek pek öyle değildir.

Hele çocuklardan büyüğü için, haylazlık ve yaramazlık pek yakışıksız kalır.

Nadir Nadi ağzında gümüş kaşıkla doğan çocuklardan değildi. Çünkü o doğduğu zaman babası henüz zengin değildi. Ama küçük Nadir'in ağzında kalemle doğduğu muhakkaktır! Çünkü o babasının matbaası içinde doğmamışsa da orada emeklemiş ve hele Milli Mücadele yıllarında, bütün o yıpranmış maknelerin, aletlerin bin bir sıkıntıyla Ankara'ya nakledildiği vasıtaların içinde çocukluğunun ilk meslek heyecanını yaşamıştır!

Milli Mücadele Ankarası'nı, çocukça da olsa, yaşamış olmak, hele onu bir gazetenin mürekkep ve kâğıt kokuları arasında gözlemiş olmak Nadir Nadi'nin ikinci avantajıdır.

Ve tabii böylece de Mustafa Kemal'i yüreğinin en derinine yerleştirmesi adeta doğal, Milli Mücadele ruhunu iyice kavraması artık kolaydı.

Ömrünün sonuna kadar da Atatürk bağıni hiç gevşetmemiştir.

Nadir Nadi, babasının aksine, bir mücadele ve kavga adamı değildi. Sanat merakı, hele Batı müziğine merakı hep ağır basmıştır.

Kendi teklifi üzerine, haftada bir gün onun bana geldiği, bir gün de benim ona gittiğim o güzel yıllarda, *Dünya*'daki odamda sormuştu:

“Sen yazmayı seviyor musun?”

“Çok” demem üzerine de yüzünü hafifçe buruşturup, “Ben sevmiyorum” deyişmişti.

Bu duygunun o günlere has birtakım sıkıntılardan doğmadığı tavrından belliydi.

“Sakın bir köşede Mozart’la baş başa olmayı, Paris’te sonbahar yapraklarına basarak dolaşmayı hiçbir şeye değişmem!” derken önündeki küçük masada duran gazete tomarını öğrenir gibi itmesi hâlâ gözümdeyir!..

Benim kendisini ziyaretlerimde, genellikle sabah yazmaya başladığı yazının akşamın o saatlerinde dahi hâlâ bitmemiş olması, sanırım bu isteksizlikten doğuyordu!

Çok zor yazdığını saklamazdı da... Kısa bir ayva değneğini elinde sallayarak konuşmayı sevdiği gibi, aynı değneği dolaşa dolaşa yazmaya çalışırken kendine vurmakta kullandığını da çok görmüşümdür.

“Dur bir cümle kaldı, şunu da bitireyim, bol bol konuşuruz” demesiyle küçük değneğin hızlanması başlar ve o zorla biten cümlelerin noktası konuncaya kadar sürer...

Samet Ağaoğlu, Adnan Menderes’le ihtilafa düşüp de soluğu bizim evde aldığı günlerden birinde, Nadir Nadi’nin o sıralarda çıkan yazılarından uzun süre şikâyetçi olduktan sonra, “Beklediği Paris büyükelçiliğini alabilse, ondan hemen kurtuluruz ama, Menderes o ümidi hep havada bırakmayı daha faydalı buluyor!” demişti.

Ben, biraz Samet’i tanıdığım, biraz da DP politikacılarının bir kısmındaki, kolay yakıştırmacılığı iyi bildiğim için üzerinde hiç durmadım. Ama olayı anlattığım Falih Rıfkı Bey du-rur ve akşam Büyük Kulüpte rastladığı Nadir Nadi’ye anlatır. “Bedii’ye sor sana tafsilatını anlatsın” demeyi de ihmal etmez.

Ama hayır, Nadir Bey bana bu konuyu hiç sormadı.

Ben bunu, onun, kendine ait bir dedikoduya dahi önem vermeyen, kavga, polemik, çekişme gibi patırtılardan uzak durmaya özenli tabiatına verdim.

Falih Rıfık Bey, tam aksine, olayın doğruluğuna işaret saymakla kalmadı, canlı bırakılmasına dikkat edildiği hük-müne de vardı.

Ama bence, doğru idiyse, keşke gerçekleşseydi.

Döviz piyasasıyla ilgilenmeyi, yahut antik marketlerden eşya toplamayı aklına bile getirmeyen büyükelçi anlayışına biraz daha erken kavuşmuş olurduk!

Nadir Nadi'nin insana huzur veren aydınlık bir çehresi vardır. Ve ne söyleseniz, sanki ilk defa duymuş gibi, "Yaa-a..." demesi sanki onun tiki olmuştur.

Gazeteciliğe yeni başladığım yıllarda, herkes gibi onu da merak eder, kendisini tanıyanların anlatımlarını dikkatle dinlerdim. O yıllarda Gazeteciler Cemiyeti lokantası ve oyun salonuyla mesleğin kazanı halindeydi. Bir gün *Cumhuriyet*'in adliye muhabiri Ferdi Öner'in heptimizi gülmekten kırıp geçiren Nadir Nadi anlatımını hiç unutamam. Gerçekten hayli mizah kudreti olan Ferdi, "Bizim Nadir Bey'e 'Efendim dün tramvay çok kalabalıktı, nefes alamıyorduk' desen cevabı 'Yaaa...'dır. Ertesi gün gel, bu defa 'Efendim tramvay bomboştı, hatta biletçi bile uyuyordu' de, gene aynı karşılığı görürsün: 'Yaaa...'" demiş ve biraz durup eklemişti:

"Ama üçüncü gün gıt ve 'Efendim, şu tramvay var ya hanı şu tramvay, onu bizim memlekete nihayet getiriyorlarmış' de de görürsün!"

Arkadaşlar hemen bir ağızdan bağrımışlardı:

"Ne der?"

Ferdi, kafasını sağa sola hafifçe salladıktan sonra derin bir soluk bırakır gibi söylenmişti:

"Gene 'Yaaaa...'"

Ben bu "yaaa"lı reaksiyonları, onun realitelerden ve halk yaşayışından uzaklığına veren tenkitçileri haklı sayanlardan değilim. Evet çok sonra belki tramvaya binmemiş bir sosyalist olabilmişti, ama, onun her "yaaa"sında hafif bir alay, olayların büyütülmesine karşı takınılmış sisli, buğulu bir ayıplama vardı.

Sahi sosyalist deyince gene aklıma geldi, Nâzım Hikmet, Nadir Nadi'nin yalnız patron veletliğine kalem saplamamış, *Cumhuriyet*'in *Tan* olayındaki davranışını da hançerlemiştir:

"Bursa'da havlucu Recep'e,
Karabük fabrikasında tesvıyeci Hasan'a
Fakır köylü hoca kadına
İrgat Süleyman'a düşman
Sana düşman, bana düşman
Düşünen insana düşman
Vatan ki onların evidir
Sevgilim, onlar vatana düşman."

Tan olayı üzerine Bursa hapishanesinde yazdığı bu şiiri, Nâzım'ın ziyaretçilerinden biri çıkarmış ve ertesi gün teksir edilmiş yüzlerce Babıâli'den bazı okullara kadar yayırlanmıştı!

İlk reaksiyon Hüseyin Cahit Bey'in *Tan*'inde patlamıştı. Hapishane savcısını yerden yere vuran bir hışım içinde... Ve tabii Peyami Safa'dan da ona yakışanı hemen çıkmıştır:

"*Tan* olayının haklı mı, haksız mı olduğunu tartışanlar vardı. Ama artık kalmayacaktır. Zira Nâzım'ın kızıl parmakları o olayın ne kadar isabetli ve haklı olduğunu ispat etmekten başka bir sonuç veremez!"

1949'da Nâzım'ın affı kampanyası başlatıldığı zaman, belki de bunlardan dolayı, mıhrakta Ahmet Emin Yalman ve *Vatan* vardı da *Cumhuriyet* ve Nadir Nadi yoktu.

Kampanyayı *Vatan* başlatmış, Ahmet Emin ve çevresini saranlar sürüklemiştir!

Nâzım'la *Cumhuriyet*'in ve Nadir Nadi'nin barışıklığı ve sarmaşıklığı, çok sonradan zuhur eyledi!

Bir tuhafılık daha söyleyeceğim:

İkinci Dünya Savaşı'nda yazılmış o "Alman realitesi" yazısı yüzünden İsmet Paşa babalarının elini sıkınamış ve sert konuşmuştur diye her iki kardeş de (belki de bütün bir aile) İnönü'ye yıllar yılı kargın kalmışlar, karşılaşmamaya kaskatı bir özen göstermişlerdir de, aynı cins davranışlarına "Bunlar vatana düşman" diyecek kadar öfkelenmiş bir Nâzım'ı büyüğü baştacı ederken, küçüğü o kadar değilse de en azından batıcı saymamıştır.

1957 seçimlerine yakın İnönü bütün gazeteleri ziyaret et-

me kararıyla İstanbul'a gelmişti.

CHP'nin İstanbul il başkanı İlhami Sancar, Falih Rıfka Bey'le beni arayarak Nadir Nadi ile Doğan'ın hâlâ o eski kentin içinde olup olmadıklarını anlamamızı rica etti.

Ben kendisine, Doğan'la bir gün önce görüştüğümü ve İnönü'yle karşılaşmamak için, matbaada bulunmayacağını hemen söyledim.

Ama Falih Rıfka Bey Nadir Nadi ile konuşmamızda ısrar ettiği için, kalkıp birlikte ona da gittik.

Nadir Nadi'nin kendisine has o pek nazık ve hele Falih Rıfka Bey'e karşı daima saygıyla dolu halini, ilk defa o gün İnönü konuşulurken biraz değişmiş gördüm. Karşılaşmak istemediğini ısrarla söylüyor, hatta İnönü'yle el sıkışmayı babasının ruhuna karşı büyük bir saygısızlık sayıyordu.

Falih Bey dinledi dinledi ve nihayet ayağa kalkarken patladı:

"Nadirciğim, İnönü senin faşist davranışına reaksiyon göstermiş, sen o anlayışı çoktaan terk ettiğine ve bugün değil faşizme, biraz sağa karşı dahi aynı reaksiyonu gösterdiğine göre, benliğinde öldürdüğün bir fikrin hesabını şimdi İnönü'de nasıl ararsın?"

Hemen de ayrıldık.

Ama ertesi gün, Falih Bey'in mantığındaki büyük testir, hiç değilse yarı yarıya görüldü:

İnönü'yü *Cumhuriyet*'in merdivenlerinde Doğan Nadi'nin karşılaşmasına karar vermişlerdi!

Tanrım, yıllar ne çabuk geçiyor. Londra'dan İstanbul'a döndüğüm günlerden birinde, Feyyaz Tokar'la konuşurken, Nadir Nadi Bey'in, artık evinden pek çıkmadığını ama ziyaretime gidebileceğimizi duyduğum zaman, içime dolan hüznü anlatamam.

"Hemen gidelim" demem üzerine, Tokar telefona uzanmış ve ertesi günü çaya beklendiğimiz söylenmişti.

Harbiye'deki apartmanın asansöründe Feyyaz'a:

"Ne tuhaf, daha geçen hafta bugün, Londra'da beni ziyarete gelen gazeteci gençlerden birinin elinde Nadir Nadi'nin *Sokakta Gürültü Var* kitabını görmüştüm ve böylece söz hep Nadir Bey'le sürmüştü. Şimdi de belki onunla gençleri konuşacağız!"

Gerçekten konuştuk da, ama ne yalan söyleyeyim, önce eşinin nazık ıkramları ve eşimin sağlığıyla sıcak ilgilenişi, beni ne kadar duygulandırırsa duygulandırсын, Nadir Nadi'nin geciken gelişi endişelendirmedi değil... Ama az sonra onu dizlerinde güzel renkli bir battaniye olduğu halde, tekerlekli bir iskemleyle karşımda bulur bulmaz, bayılacak gibi olduğumu da saklayamam.

Gene gülümsüyordu, ama bakışlarının arkasındaki hüz-nü saklayamadan... Gene anlatıyordu ama, cümlelerinin gerisindeki yorgunluğu hiç gizleyemedi... Ve gene nazıktı, sevinçliydi, itinalıydı ve sıcaktı ama hepsinin ardında hissedilen bir tükenişe hiç aldırmandan!

Gıtme vakti gelince, çok az yaptığı, hele bana onca yıl sonra ilk defa yaptığı bir şeyi yaptı, elini sıkıyordum ki, "Gel seni öpeyim" dedi.

Asansörde gözyaşlarımı Feyyaz'dan saklamak için güya arkamı dönmüştüm ama, o duvardaki aynadan bana bakı-yordu!..

1945'in gazetecileri bir kavgalarıyla pek övünürler. Türk Basın Birliği'nin yıkılması kavgasıdır bu! Daha doğrusu kavga, Türk Basın Birliği'nin ele geçirilmesi hırsıyla başlamış, yıkılmasıyla sonuçlanmıştır.

Basın Birliği, tabir caizse, bir nevi basın barosu gibi bir yarı devlet kuruluşuydu. Gazetecilerin, gazeteci olduklarını gösteren ve devlet indinde geçerli tek belge olan san basın kartlarını bu birlik verir, mesleğe ait bazı kararlar alır ve gerek görürse de san kartı geri alıp sizi gazetecilikten dışlar! Birliğin kurulduğu günden beri başkanı, CHP'nin Ankara'daki yayın organı olan *Ulus*'un başyazarı Falih Rıfkı Atay'dı... İstanbul'daki hemen hemen Atay gibi değişmez, temsilci de Hakkı Tarık Us'tur.

45'li kuşağa göre, Türkiye'deki asıl demokrasi hareketi bu kavgayla başlanmıştır. Gerçekten de pek yanlış hüküm değildir bu! Basın Birliği'ni ve Falih Rıfkı Atay'ı devirmek demek, gazeteciliğin CHP iktidarının vesayeti altından çekip çıkarılması demektir:

Kavganın ringi Ankara'dadır. Çünkü birliğin merkezi orada. Ama gazeteci çoğunluğu -hele o yıllarda adeta hepsi- İstanbul'dadır. Bu çokluk, trene binecek Ankara'ya gidecek, orada en az iki gün otel masrafı, yeme içme masrafı... Aman Allah'ım!.. O tarihte, maaşını, haftalığını zor alan, aldığını da ihtiyaçlarına ancak yetiren her gazeteci için bu düpedüz

lükstür. Ama hayır, böyle bir mücadelenin şart olduğu inancı, yaşlı, genç, paralı, az paralı, parasız ne ve nasıl olurlarsa olsunlar, bütün bir kütlenin yüreğini öylesine doldurmuştur ki, parası olan olmayana vererek, az olan arkadaşıyla bölüşerek, hatta bugünün bir eli yağa öteki bala batmış gazeteciliği için inanılmaz ama, bir kısmı öteberi satarak Ankara'ya koşmuşlardır! Sedat Simavi'nin bu kavganın öncülerinden ve hatta dayanaklarından olduğu inkâr edilemez. O tarihte Türkiye'nin en itibarlı dergisi, gerçekten güzel ve hayli seviyeli 7 Gün'ü çıkarmakta olan Simavi merhum, Ankara'ya koşan gazeteci kütlesine, sadece kuru bir teşvikçi olmamış, pek çok gizli, açık yardımı da yapmıştır.

Ankara'daki kavgaya gerçekten ibret verici sahnelerle doludur. Ve inançlı bir kütle ile, resmî görev anlayışından başka bir rehberleri olmayan iktidar tosunlarının çarpışması, tabii sonucunu hemen vermiş ve İstanbul'un istediği olmuştur. İstanbul'un en parlak hatibinin Nizamettin Nazif, birlik cephesinin en kavgacı şövalyesinin de Behçet Kemal olduğu uzun zaman dillerde gezip durdu! Devrilmesine uğraşan Falih Rıfkı Atay ise toplantıya şöyle bir uğramış ve çekip gitmiştir!

Ben yıllar sonra beraber olduğum ve birlikte gazete çıkarmış olmayı ömrümün en değerli armağanı saydığım Atay'a, bu konuyu sorduğum zaman, şöyle diyecektir:

"Basın Birliği'nin, savaş sonrası atmosferde yerini koruyamayacağını görmek için fazla keskin zekâyâ ihtiyaç yoktu. Hareketten bir gün önce İnönü'yle bunu konuşmuştuk. İnönü seçilmemem halinde, yani birliğin statükosunun bozulması halinde, kaldırılmasının daha uygun olacağını söylemiştir! Hiçbir şey olmasaydı, Basın Birliği en fazla bir yıl daha yerinde durabilirdi!"

Aslında Falih Rıfkı Atay'ın medeniyetçilik, yani Atatürkçülük uğruna yaptığı ve yapacağı kalem savaşları dışında, hiçbir kavgaya, mevkiye, unvana metelik dahi vermediğini bilenler için, o Basın Birliği mücadelesinin, onun üzerinde ahım şahım bir iz bırakmayacağını kavramak pek o kadar da zor değildir!

Ama ne olursa olsun, Basın Birliği ortadan kaldırılmış ve Sedat Simavi'nin döşenmesine kadar her türlü emeği ve

maddî dayanağı verdiği Gazeteciler Cemiyeti, o tarihte gazeteciliğimizin mihrakı olma noktasına gelip dikilmiştir! Hiçbir mesleki yetkisi, yaptırım gücü, müeyyidesi falan yoktu ama, Basın Birliği'ni yıkmışların coşkusu ve meslek tutkusu ile, sanki yetkili imiş gibi görülüp gösteriliyordu. Ve bu coşkuyadır ki, sözü dinleniyor, ihtarları, ihbarları yerini buluyordu!

Devlet, Basın Birliği'nin elindeki sarı kart yetkisini Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne vermişti ama, sanki o yetki Gazeteciler Cemiyeti'nin tavsiyesine bağlıymış gibi bir hava estirilmiş ve hayli de tutmuştur.

Gazeteciler Cemiyeti'ne karşı olarak, Hakkı Tarık Us, Türk Basın Birliği adını da koruyan bir cemiyeti kurmakta hiç gecikmedi. Ve özellikle CHP yanlısı gazeteler ve gazeteciler bu cemiyete üye olmayı yıllar yılı inatla sürdürdüler. Fakat Gazeteciler Cemiyeti'nin üstünlüğü ne bozuldu, ne de zayıfladı. İki cemiyet arasındaki, Basın Birliği'ne ait malların sahipliği davası da, tam 18 yıl sürmüş ve elde avuçta ne varsa, hepsi de tasfiye kurulu üyelerinin hakkı huzurlarına gittiği için sonunda her iki kuruma da birer bardak su kalmıştır.

Ve işte bu Gazeteciler Cemiyeti, benim gazeteciliğe başlایışımın beşinci altıncı ayında idi ki, ilk "yıllık kongre"sini erkene alarak, yeni yönetim kurulunu seçme kararına varmış bulunuyordu.

Doğrusu ya, o günlerde yazmak ve yazı düşünmekten başka bir şeye pek önem vermeyen benim, sadece birkaç aylık üyesi olduğum bir cemiyetin kongresiyle ilgilenmem elbette hiç mümkün değildi. Sadece gazetede muhabir arkadaşların arada bir yükselen, hatta bazen bağırıtuya varan seslerle yaptıkları tartışmaları ister istemez duyuyordum. O kadar!.. Bir de bizim Kadri'nin arada bir "Oyunu rezil etme" yahut "Saçmalama da oyunu doğru listeye ver" yollu çıkışlarla, iktisat muhabiri Tekin Erer'e veya maarif habercisi Vahit Orhon'a sataşmalarını dinledikçe, sabrı taşan Necdet Baytok patlardı:

"Yeter be... Kavganızı cemiyete saklayın, gazete gecikirse sorarım ben size!"

Ama bu aynı Necdet Baytok o cuma günü gazeteyi bağlar bağlamaz, ertesi günün yazı notlarını almakta olan bana dönüp, "Haydi iki lokma bir şey yiyelim de, doğru cemiyete gi-

deceğiz!" dediği zaman gerçekten şaşırmışım.

"Hayrola" dedim, "birdenbire sen de mi kongreci oldun?"

"Yok ama" dedi, "arkadaşlar bu defa çok heyecanlı, onlara söz verdim, hem gideceğim hem seni de götüreceğim."

Ve gittik. Gazeteciler Cemiyeti o tarihte, vilayet binasının kırk elli metre yukarısındaki Türk Hava Kurumu'na ait dört katlı, gerçekten de güzel bir binada idi. Ve bütün üyeleri değilse de kongrelerine katılanlar, yukardaki büyükçe salona, bir kısmı hole taşmak şartıyla pekâlâ sığabiliyorlardı.

Biz Baytok'la erken gelenlerden olmalıydık ki, salon henüz dolu değildi ve bizi gören tanımadığım bazı gençlerin yerlerinden kalkarak Necdet Baytok'a koşmalarından, onun gerçekten beklendiği anlaşıyordu. Ama az sonra biraz kızarak gördüm ki, benimle de ilgilenmektedirler ve yazılarımı övmekte hatta biraz abartılı davranmaktadırlar. Ve az sonra da salon iyice dolup kongre başlayınca, herkesi yarararak yarıma gelen, sarışın, biraz cüsseli ve ellerinden birinde ağır bir çocukluk yarasının izi olan hafif çekik gözlü genç, "Benim adım Orhan Özkırım" dedikten sonra adeta patlar gibi, "Arkadaş! Biz seni bu kongrede yönetim kuruluna seçmeye karar verdik. Babıâli'ye nasıl yıldırım gibi düştünse, bu hamlene burada da devam edersin, olur biter!.." demez mi?

Ve seçtiler de. Hem de Burhan Felek'le beraber en çok oyu vererek!

Sedat Bey, tabii başta seçilmişti ama, kendi listesinden hiç kimsenin kazanamamış olması onu kızdırdı ve o akşam çekildi.

Ertesi günü Burhan Felek Bey'le birlikte kendisine gidip ne kadar rica ettiysek bir sonuç alamadık, böylece Burhan Felek, çokpartili devrenin ilk cemiyet başkanı oldu ve yıllar yılı hemen herkesin bildiği gibi bu görevi yürekten, severek ve isteyerek başarıyla yürüttü.

Bana, ilk genel sekreter unvanını yönetim kuruluna teklif edip yakıştıran da odur.

Gazeteciler Cemiyeti olayını, önemsiz bulabilirsiniz. Hele bugün için, hiç de üzerinde fazla durulacak bir meslek olayı sayılmayabilir. Olağandır. Fevkaladeliği hiç mi hiç yoktur. Ama yarın yüzyıldan fazla geriye gidilirse ve böyle bir olayı yaşayan adamın da, gazetecilikte bir yılını doldurmasına bi-

le aylar olduğu düşünülürse, olay o kadar yalın ve basit görülmekten hemen çıkar sanıyorum.

Aslında benim size bunu nakletmemin sebebi, Babıâli'ye, herkese karşı sevgi ile dolu olarak gelmemin, hemen herkesten aynı sevgiyi görerek karşılıksız kalmadığını belirtmekten ibaret!

Bir kazancım daha oldu tabii: Burhan Felek'i yakından tanıdım. Cemiyetle başlayan dostluğumuz, aile yakınlaşmasına, bir ağabey kardeş sevgisine kadar uzanıp hep sürdü gitti.

* * *

Artık yazılarımı daha çok cemiyette yazıyorum. Sabah 9'da oradayım ve cemiyete ait işlere ayırdığım vakitten geri kalanında yazımı tamamlayıp doğru matbaaya koşuyorum.

Sanırım ikinci günüydü, Necdet Baytok'un odasından dışarıya taşan Cihat Baban'ın sesini duymuştum:

"Seçtiniz de iyi mi oldu sanıyorsun, şımarsın da gör!"

Eğer benim odaya girişim üzerine "Biz de senden bahsediyorduk" demeseydi, o cümlemin bana ait olduğuna ihtimal vermeyebilirdim.

"Duydum" dedim, "galiba benim cemiyete seçilmemden bahsediyordunuz."

Cihat Baban, Necdet Baytok'un karşısındaki her zaman benim oturduğum iskemleden kalkarken, "Evet" dedi, "bana göre çok hızlı gidiyorsun, bu seni yorar."

"Yani?"

Kapıyı hışımla açarken, yüzüme hiç de muhabbet izi taşımayan bakışlarını dikerek cevap verdi:

"Yani çok koşan çabuk yorulur!"

Bir tuhaf olmuştum. Kırgınlık desem değil, kızgınlık desem, belki biraz ama tam değil. Ve galiba kendimden çok, Cihat Baban'ın karakterine yönelik biraz şaşkınlık, biraz da acıma duygusundan doğma bir tuhafıktı bu!

Necdet Baytok, en sık yaptığı şeyi, hemen bir sigara yakıp bir tane de karşısındakine uzatma klasiğini tekrarlarlarken, "Hiç aldırma" dedi, "işte her geçen gün onu biraz daha yakından tanıyorsun."

Ve hemen eklemişti:

“Allah’tan ki, gazetecilik tarafı kuvvetlidir ve çoğu zaman ağır basar. Bak mesela yazılarına bir şey diyor mu? Tam tersine az önce dünkü yazını övüyordu!.. Ama huyu da bu, ille insanları rahatsız edecek, tahrik edecek, huzursuz edecek!..”

Dalgın dalgın söylendiğimi hep hatırlarım:

“Galiba asıl zevki de bu!..”

Portre

Cihat Baban

Gerçekten şöhretlerle dolu bir ailedir bu ! Son Osmanlı Meclisi'nde, yoklama kâtibinin, adını yanlışlıkla, "Yabanzade" diye okuması üzerine, oturduğu sıradan, "Babandır Baban !" diye bağırmasıyla ünlü Babanzade İsmail Hakkı Bey babasıydı.

Amcası Şükrü Baban, İstanbul İktisat Fakültesi'nin en şöhretli hocalarından biri, aynı zamanda da *Yeni Sabah* gazetesinin başyazarı idi.

Küçük kardeşi Selim Baban'ın bir gün gazetede, "Bizim ailede her alanın şöhretlisi vardır" dedikten sonra, gülerek sıralayışını, zaman zaman aramızda tekrarlardık:

"Dedem şöhretli mebus, bir amcam en şöhretli profesör ve homoş, öbür amcam (Fuat Baban) en şöhretli zengin (hakkında pek çok söylenti çıkmış, meşhur yatı haraç mezat satılmıştı), yeğenim şarkıcı ve oyuncu Diclehan Baban en şöhretli (burada duraklar biz 'Şşşt...' sesleri arasında başka bir kelime söyletmeye çalışırdık), ağabeyim malum, en şöhretli gazeteci..."

Doğrusunu isterseniz ağabeyinin en şöhretli gazeteci olduğu sözü hayli su götürürse de, gazeteci olduğu, hem de iyi gazeteci olduğu tam gerçektir !

Hayli şişman bir gövdesi vardı. Ellerinden başka şişmemiş bir yer bırakmamaya çok özenmiş bir şişmanlıktır bu !

Yanakları şiş, gerdanı şiş... Kolları şiş, göbeği şiş, poposu şiş...

Böyle bir fıızık çoğu zaman bir tontonluk, bir sevimlilik ifadesidir ve Cihat Baban'da da bu pek kolay böyle olabilirdi ama, o, sevimli olmaktan adeta korkar ve sevilme yerine kendisinden korkulmasını yeğlerken, ne mümkün...

Hırs, özellikle siyasi hırs, Cihat Baban'dan adeta taşar. Kaleminden kâğıtların üzerine, gövdesinden muhataplarının üzerine ve ruhundan kendi benliğinin üzerine seller gibi akar ve taşar...

Galatasaray Lisesi'ndeki arkadaşları, Nihat Erim, Fethi Çelikbaş, gene liseden ve Erzurum'da bir aralık birlikte gazete çıkardıkları günlerden, arkadaşı Bahadır Dülger, ondaki bu hırsı belki de ilk tespit edenlerdi:

Nihat Erim'den "Hırsı gerçekten korkunçtur" sözünü yıllar sonra duyacağım ama, Fethi Çelikbaş'tan Ankara treninde, o yıllarda, aynı odada aylar boyu birlikte çalıştığım Bahadır Dülger'den de çok daha erken duymuşumdur.

Hırsı onu hiç yalnız bırakmadı. Yararlı olmadığı da söylenemez. Gazete sahibi yaptı, milletvekili yaptı, birkaç defa bakan bile yaptı...

Bu merhalelerin her birinde enteresan taraflar kolayca bulunabilir. Ama en enteresanı şüphe yok ki gazete sahibi oluşundaki dilimdir.

1944 yılında Cihat Baban, o da Galatasaray'dan arkadaşşı Ziyad Ebüzziya'nın gazetesinde yazı müdürüdür. Çalışkan mı, hem de çok çalışkan bir yazı müdürü, üstelik iyi yazan, yazıyı takdirde, sınıflandırmada, başlık seçmede, sayfa düzenlemede, etrafının beğenisini kazanmış bir yazı müdürü.

Ama hırsı yok mu, o müthiş hırsı, o da tabii oradadır ve bütün bu işleri yaparken, Cihat Baban'ın fıldır fıldır dönen gözlerini daha yükselmek için yararlanacağı bir fırsatın yakalanmasına ayarlamıştır.

Ona göre fırsat, zuhur etmekte gecikmez de! Ziyad Ebüzziya, ciğerlerinden rahatsızlanmıştır. Bu yüzden önce gazeteye çok seyrek gelmeye, daha sonra da hiç gelmemeye başlamıştır. Az sonra da İsviçre'ye tedaviye gideceği haberi gelir.

Cihat Baban, yardımcılar Atıf Sakar ve ikisinden çok daha genç olan Abbas Parmaksızoglu'na, hiç çekinmeden, "İşte şimdi canına okudum!" diyerek, Ziyad Ebüzziya'nın evine damlamakta hiç de vakit kaybetmez.

Evdeki sahne tam da istediği görüntüdedir. Ziyad Ebüzziya'nın, vefalı ve gerçekten zarıf eşi Vâlâ Hanım kocasının yanı başında kaygılı oturmakta, ikisi de birbirinden güzel çocukları Alev ve Memiş, bir köşede sessiz sedasız oynamaktadırlar...

Evdeki elle tutulur o sıkıntı, göze adeta batan şu hüzün ağırlığı, Cihat Baban'ın hırsını, belki birkaç dakika duraksatmıştır ama ilk mutak konuşma cümlelerinden sonra, köpürmesini hemen sürdürür:

"Bak Ziyad açık konuşacağım" diye söze başlar, "İnşallah tı olacak ve sağık içinde döneceksin ama hayatta her şey mümkün! Ben şimdi diyorum ki, gel gazetede iki ortak olalım, sen rahatça git, ben de hem gazeteye kendi malım olarak hem de aillene ortağımın ailesi olarak huzur içinde bakabileyim..."

Ziyad Ebüzziya, teklif karşısında hayli sarsılmıştır. Ve Cihat Baban, o gün eli boş olarak ve tabii hırsı büsbütün köpük köpük, öfkesi büsbütün istim istim matbaaya döner!

Eli boş dönmesi üzerine, iki rivayet vardır. Biri teklifin Vâlâ Hanım tarafından geri çevrildiği, öteki ise doğruca Ziyad Bey'in reddettiği şeklindedir. Ama ne olursa olsun aile tarafından kabul edilmediği muhakkaktır!

Cihat Baban, her şeyin kıvamında olduğu inancının tam "evci bâlâsında" iken, birdenbire müthiş bir fırsatın uzaklaşmakta oluşunu görmenin kızgınlığı içinde, tabii hiç vakit geçirmes ve ertesi gün istifayı bastığı gibi, o günlerde boşalmış olan *Cumhuriyet*'in istihbarat şefliğine geçverir.

Ziyad Ebüzziya'nın dayısı olan Refik Selimoğlu, yıllar sonra kendine has o asabi sevimlilik içinde tam o günü güzel anlatmıştı:

"Cihat'ın istifa mektubuna Ziyad çok üzöldü. Düşünün ki İsviçre'ye gidiyor, hastalığı da hayli ciddileşmiş bir halde, aslında onun hiç üzölmemesi ve huzur içinde gitmesi şarttı. Ama Kürt (Cihat Baban Kürt asıllıydı ama bu sıfat o yıllarda hiç kimsenin aklına bir etnik ayrılım getirmez, olsa olsa ancak bir latifenin malı veya kızıldığı zaman söylenmesi pek tabii sayılan şakaya batmış kelimeler zincirinin bir halkası olarak kabul edilirdi), evet Kürt, ona tam böyle bir zamanda vurmakta hiç tereddüt etmemişti. Ben Ziyad'a hiç üzölme-

mesini, gazeteyle meşgul olacağımı, gereken her şeyi yapacağımı söyledim ve Vâlâ da bu konuda çok güç vermeye çalıştı ama, onun gene de tam tatmin olmadığı ve gazetenin akıbetinden şüpheye düştüğü besbelliydi. Ve sonunda bildiğiniz kapatma olunca...”

Bir zamanlar Galatasaray Kulübü'nün başkanlığını da yapmış olan Refik Selimoğlu, apaydınlık ve gerçekten sevinli mi sevinli yüzüne ve haline hiç yakışmayan bir zaaf içindeydi.

Tabanca taşır ve kızdığı bir geçmiş olayı anlatırken dahi, bazen silahını çekip konuşmayı pek severdi.

Bu olayı anlattığı o gün de Firuzan Tekil ile birlikte yemeğe gittiğimiz Ayaspaşa'daki Rus lokantasında, cümlesinin sonunda tabancasını çekmiş ve yalnız Tekil'le beni telaşlandırmakla kalmamış, civar masalarda oturanları da hayli korkutmuştu.

Pekty Selimoğlu'nun anlatırken gelip dayandığı o “kapatma olayı” nedir? Haaa işte o, Cihat Baban'ın en güzel eseri, hatta tabir yerindeyse tek şaheseridir!

Cihat Baban, *Cumhuriyet*'in istihbarat şefliğine hemen atlanmıştı ama, öyle sessiz sedasız, hanı ayrılıklara özgü şöyle yarı hüznün, yarı kuşku dolu bir ayrılma değildi bu! Tam ona yakışan, tam onun hirsına uyan bir ayrılıştı.

Hemen gazeteye gelmiş ve iki yardımcısı Atıf Sakar'la Abbas Parmaksızoğlu'nu odasına çağdıktan sonra, “Bakın” demişti, “ben gidiyorum ama biz üçümüz etle tırnak gibiyiz. Eğer siz beni desteklerseniz ben bu gazeteye ortak olarak dönebilirim. Şimdi sizden istediğim, bu gazetenin bensiz yürüyemeyeceği inancını Ziyad'a vermeniz. Bensiz bu gazetenin hatta ayakta durmasının dahi imkânsız olduğuna Ziyad'ı inandırdığınız gün, ki bu hiç de zor değildir, hemen dönerim ve sizi de tabii asla unutmam.”

Ve ne yapacaklarının taktığını de vermişti:

“Önemli haberleri kasten sepete atarsınız ve önemli yazılara hiç yer vermezsiniz olur biter!”

Atıf Sakar hemen ellerini oğuşturmuştur ve daha genç Abbas Parmaksızoğlu ise ancak şaşırmıştır ama az sonra ikisi de gazeteyi hazırlarken, hangi haberi koyup hangisini atacaklarının hesabına da girmekten kendilerini alamamışlardır!

Ben *Tanın* gazetesinin yazı işleri müdürü olarak tanıdığım ve sevdiğim Abbas Parmaksızoğlu'ndan bu hikâyeyi, hep hayıflanarak ve "Toyluk işte birader, Cihat'a nasıl ve ne için inanmıştık hâlâ da çözemem" tarzı öfkeli sözlerle dinlemişimdir. Tepeden turnağa gazeteci olan ve kendi kendisiyle dahi alay edebilme mezyeti bulunan Abbas'ın bile bile haber atlamak gibi bir gazetecilik ihanetini hiçbir zaman unutamayacağı elbette tabii idi. Bunu unutan veya hiç aldırmayan sadece Atif olmuştur.

Her neyse, Cihat'ın o tarihteki iki "beşinci kol"u ahabap çavuşlar, böylece haber atlamaya koyulur. Atif Sakar önemli yazıları çekmecesinde küflendirir ve bütün bunları *Ley-sin*'deki hastane odasına gelen gazete yığınının karşılaştırılmasıyla hemen kavramakta olan Ziyad Ebûzzıya üzüntüsünden kahrolmakta ikeken, Parmaksızoğlu bir gece vakti gazeteye gelen bir haberi, yarısı geç bulmak, yarısı da önemsiz saymaktan doğma bir bıkkınlık içinde çöp sepetine atar atmaz serüven beklenen acı sonla hemen tamamlanır.

Sepete atılan haber, İnönü'nün validesi hanımefendi ile eşi hanımefendinin İstanbul'u teşrif ettikleri haberi ve millî şeflik devrinin en ağdalı günlerinde Millî Şef'in ailesine ait haberlerin gazetelerde yalnız yer bulması değil, ille de başmakalenin tepesindeki başköşeye konması zorunludur!

Ertesi günü "Matbuat Umum Müdürü" Selim Sarper telefona çağırarak Atif Sakar'ı kendine özgü küfür yağmuruyla bir güzel yıkadıktan sonra, "Gazetenizi kapattım ulan!.." deyip, gazeteyi nasıl kapattığının gösterisini yapar gibi telefonu da suratına çarpıverir!

Ve çok değil, üç beş gün sonra, Cihat Baban'da "dideler ruşen"dir artık!

Ziyad Ebûzzıya İsviçre'den gönderdiği telgrafta, ortaklık işlemlerine başlamasını ve birkaç günlüğüne doktorundan izin alıp geldiği zaman gereken imzaları vereceğini bildirmiştir.

Birkaç hafta sonra da Cihat Baban, *Tasvîr* gazetesinin sahip ve başyazarlarından, hayır ikincisi değil, birincisi olarak, işe başlamıştır!

Hani o et turnak gibi olduklarını söyledikleri var ya, onlara ise hiçbir şey olmamış, birkaç ay sonra Abbas Parmaksızoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın'ın daveti üzerine *Tanın* yazı mü-

dürlüğüne atlamış, Atıf Sakar ise *Tasvır*'ın batışına kadar, Baban'ın azarlarına ve hırpalamalarına katlanarak hep orada kalmıştır!

Ama bir gerçeği daha vurgulayalım. Cihat Baban'ın yalnız hırsı yoktu. Yazarlığı ve söylediği gibi gazeteciliği de vardı. Yazarlığında kupkuru bir ciddiyet, gazeteciliğinde de kendini tamamen verebildiği zaman, gerçekten parlak ve öğretici bir renklilik vardır.

Arada bir frenlerini bırakır ve sevinçli, hem de adamakıllı sevinçli olabiliirdi de. Böyle zamanlarda çevresindeki herkes "Hep böyle kalsa ne olur?" diye içinden mırıldanır, ama o etrafındakilerin aydınlanmış yüzlerinden, az sonra adeta rahatsız olmuşçasına, hemen frenlerine basar, sevimsizliğini kuşanırdı.

Cevdet Kerim İncedayı için ilan üslubuyla yazdığım bir küçük yazıyı pek beğenmiş ve beni o akşam Tepebaşı'ndaki Cumhuriyet Gazinosu'na yemeğe davet etmişti.

Lokanta tarafına birlikte girdiğimiz zaman, tesadüf bu ya, üniversite ve Küllük yıllarında sık sık öğle yemeğine gittiğim Beyazıt'taki Emin Efendi Lokantası'ndan ayrılma iki garson, beni görür görmez koşup ellerime sarıldılar.

Cihat Baban bu sahneden hemen ırkıldı. Yerimize otururken, "Bakıyorum buralarda hayli şöhretli ve itibarlısın!" diye iğnelemeyi de unutmadı.

Kendisine garsonları birkaç yıldır tanıdığımı, Emin Efendi Lokantası yıllarımı, Küllük'ü, birkaç cümle ile anlattımsa da bozulmuştu bir defa.

Yemek boyunca gerçi kaba değildi, içince hatta gevşeyip тыice sevinçlileşmişti de, ama masamıza bir şey almaya veya sormaya gelen garson Barba'ya soluk koyvererek ters ters bakışından, hâlâ o bozukluğun izlerini görebiliyordum. Ve nihayet ben patladım:

"Bak, neden bozuldun bilmiyorum, ama şayet benim böyle yerlere aşına ve alışık olmam düşüncesi ise seni rahatsız eden, bil ki, ben böyleyim, gazetecilikten önce kazanmaktaydım ve parasızlığı şimdi ancak senin müessesende tanıyor ve tadıyorum!.."

Birden öyle sınırlanmıştım ki, ellerimin titremesini önlemek için peçeteme sımsıkı yapışmam gerekiyordu.

İşte o, o zaman gözlerini gözlerime dikerek bir süre beni süzdü ve sonra gülerek ne dese beğenirsiniz:

"Matbaadan çıkmadan önce sana zam yapmıştım. Ama burada bunları görünce acaba fazla mı, hatta zamansız mı yaptım diye tereddüde düştüm de..."

Bitmedi hemen ekledi:

"Neyse daha eline geçmediğine göre silerim olur biter!"

Ama ertesi gün gördüm ki, silmemiştir ve maaşımı bir kâ-
tına 150 liraya çıkarmıştır.

Teşekkür için akşamüstü odasına girdiğim zaman ise, beni başka bir sürpriz bekliyordu:

"Bundan böyle, belirli kelimeyle her gün bir de büyük fık-
ra yazacaksın. Kelime sayısını kendin tayin et. Ama her gün aynı olmasına da itina göster!"

"147 kelime ile" başlığı altında yazdığım fıkralar da işte böyle doğdu.

Cihat Baban, bir yazıyı kelime sayısı ile sınırlı bir cende-
reye sokmanın zorluğunu ve anlamsızlığını bilmez olur mu?
Elbette hayır! Ama beni zora sokmak ve pes ettirmek onda-
ki ana fikir ise, ikincisi de, gazeteciliğindeki o koku alma
hassasının dürtüsü idi! Nitekim 147 kelime ile fıkra yazıl-
ması büyük ilgi görmüş ve her gün sayısız telefon ve mektup
gazeteye gelmeye başlamıştır. Her gün bir alay telefona "Bu-
günkü yazınızda 'veya'yı ve-ya diye ayırırsak bir kelime fazla
çıkıyor, yahut bugün 'bir-daha'yı ayırırsanız kelime sayısı..."
yollu saçmalıklara cevap vermek zorunda kalıyordum.

Baban ise keyif içindeydi. Sıkıldığını sanıyor, zorlandığını
mı düşünüyordu ama hiç de öyle değildim ve ben daha fazla
keyif içindeydim.

Necdet Baytok ve Mithat Perin de bu arada, "Dayan" di-
yorlardı, "maksadı seni pes ettirmek, ama yapma da o bozul-
sun!"

Cihat Baban'la, ben *Tasvir*'den ayrıldıktan, o gazeteciliği
bırakıp politikayı esas aldıktan ve nihayet gene gazeteciliğe
yarı yarıya döndükten sonra da hep karşılaştık. Ama ne hik-
metse, birbirimizi öğrenemeyi hep sevdik ve sürdürdük.

Bazen insanı şaşırtacak kadar ince tarafları vardı. Bazen
de hafakanlarla boğulacağınız kadar yersiz ve anlamsız ka-
balıkları!

Oğlumun doğumunda bana gönderdiği mektup gözlerimi yaşartan inceliklerle doludur. Ama teşekkür için odasına gittiğim zaman, "İnşallah sana çekmez, aman aman Allah korusun!" deyişindeki kabalığını da unutamam.

Dayanamayıp, "Sen konuşmasan da hep yazsan, pekâlâ çok zarıf bir adam olabileceksin" deyişimi de o hiç unutmamış, bana her fırsatta hatırlatmıştır!

Cihat Baban'ın politikacılığı da, gazeteciliği kadar, hatta ondan biraz fazla dalgalıdır.

Demokrat Parti'ye, sıradan bir gazeteci-milletvekili olmak için girmedeği belliydi. Hırsı buna imkân tanımaz... Nasıl ki, DP'den kopuşundaki asıl sebebin de şahsı için umduğunu görememekten doğduğu pek bellidir.

1960 İhtilali'nin gözdesi olan CHP'ye, patırtıdan önce geçmesinin karşılığını az sonra buldu ve bakan oldu. Sonra çekildi, arkasından bir daha oldu. Demokrasi tekrar canlandırılırken *Ulus*'ta başyazarlık, hem de çok ama çok kötü tahrikçiliklerle dolu bir başyazarlık yaptı!

En sonunda duruldu. Artık hayli yorulmuş ve yaşlanmıştı da. Politika kulvarında yeri kalmamış, gazetecilikte de zaten çok az olan seveni hiç kalmamıştı!.. Bir Safa Kılıçlıoğlu ona elini uzatmış ve yazmasına imkân tanımıştır.

Şimdi şöyle geriye bakıyorum... Geriye dedimse, öyle on yılın, yirmi yılın gerisine değil, tam elli beş yıl geriye bakıyorum.

Evet Cihat Baban, bütün kabalıkları, incelikleri, kırıncılığı, yapıcılığı, katılığı, yumuşaklığı, patlayışı, duruluşu... Velhasıl bütün varlığı ve marifetyle, gene de basın tarihimizin kilometre taşlarından biri olarak ayakta durmaktadır.

Gazeteleri dikkatle eleyip, yazı konusu arıyorum. Küçük bir haber dikkatimi çekti.

CHP iktidarı bir tutam otomobil ithal etmiş ve bir kısmını da gazete patronlarına ayırmıştı. Fakat ne hikmetse, tahsis edilen otolar hep CHP yanlısı gazete patronlarına düşüyordu!..

Hüseyin Cahit Bey almıştı, Ethem İzzet Bey almıştı, Rasim Us almıştı, Necmettin Sadak bey almıştı...

Okuduğum haberin başlığı da elverişliydi:

“Tevzie tabi otolar çabuk tükendi!”

Hemen oturdum bir küçük fıkra içinde alanları sıraladıktan sonra, “Anlaşıyor ki, küçük bir yanlışlık olmuş” dedim, “otolar tevzie değil, mevzie tabi imiş!” (Bilmem ki, gençler için yine bir açıklama gerek mi? Efendim tevzi dağıtım demek, mevzi de sokulduğunuz yer. Yani otolar dağıtıma falan değil, düpedüz siyasî yerinize bağlı!)

Peyami Safa'yı işte bu yazı sayesinde tanıdım.

Gazeteye gelip gitmekte olan Vecdi Bürün'ü daha önce tanımıştım. Yazımın çıktığı o gün Vecdi, bermutat koltuğu altında birtakım Fransızca dergi ve gazeteler olduğu halde çıkageldi ve Peyami Bey'in beni tanımak istediğini, akşamüzeri Rasim Us'un odasında buluştuktan sonra bir yere gidip bir iki kadeh içeceğimizi söyledi.

Vecdi ile birlikte Rasim Us'un *Vakit* matbaasının birinci

katındaki odasına girdiğimiz zaman, Us kardeşlerin en küçüğü ve şirini olan Rasim Us, pencere önündeki masasında, hayır yazı falan yazmıyor, saat tamir ediyordu! Bozulan bütün alet edevatı onarmanın onun başlıca hobilerinden biri olduğunu da böylece öğrenmiş oldum.

Bizi görür görmez, gerçek bir içtenlikle kalkıp ellerimizi sıktı, yazılarımı çok beğendiğini ballandıra ballandıra anlatıyordu ki, kapı ağzında duran Peyami Safa'nın biraz fazla kalın sesini duyduk:

"Dur Rasim" diyordu, "çakmak tamiri değil bu, yazıdan konuşmayı da biraz olsun bize bırak!"

Sonra yürüdü ve tam önümde durup elimi tutarken, "Bedii Bey" dedi, "sizi tanımayı çok istemiştım, teşekkür ederim lütfettiniz. Cidden güzel, hem çok güzel yazıyorsunuz. Mesele bugünkü araba meselesi, okunduğu zaman insana 'Yahu bu neden benim aklıma gelmedi, bu kadar da kolay ve aşıkâr bir espri fırsatı?' dedirtecek, ama ancak yazıldıktan sonra insana bunu söyletecek cinsten bir yazı idi."

Ne söyledim pek hatırlamıyorum. Herhalde teşekkür meşekkür bir şeyler mırıldanmışımdır.

Doğrusu ya, okul sıralarından beri bildiğim, okuduğum, kalem kavgalarını izlediğim, romanlarının hiçbirini kaçırmadığım, Nâzım Hikmet'le çekişmelerini, Şehir Tiyatrosu'yla sürtüşmelerini, Afrodit davasındaki belagatini, İsmail Hakkı Konyalı tartışmasındaki talakatini... Hepsini hepsini bildiğim bir Peyami Safa'nın karşımda oluşu, üstelik bir de yazılarımı överek karşımda duruşu, beni gerçekten heyecanlandırmıştı.

Peyami Safa ile böylece başlayan bir yakınlaşma, onu kaybettiğimiz acı güne kadar sürmüştür. Başımı kaşımaya dahi vakit ayıramadığım dağdağalı yıllarda biraz aralansa da sürmüştür. Bazı fikir ayrılıklarımız bizi pek ters köşelere değilse bile, hayli farklı yerlere sürüklese de sürmüştür.

Ama o gün *Vakıt* matbaasından bir iki kadeh içmek üzere ayrılyorduk ki nasipte bir başka gerçeğin yüzüme çarpılması varmış.

Odaya birdenbire giren ve Peyami Bey'in takdimiyle Hakkı Tarık Us olduğunu öğrendiğim, yaşlı, güler yüzlü, bembeyaz saçları fazla kısa kesilmiş, ince metal çerçeveli gözlükle-

riyle yüzünün sevimliliği biraz daha parlayıp çoğalan zat, "Sizleri kaçırmadan yakaladım" dedikten sonra bana dönüp eklemişti:

"Peyami Bey'den burada olacağınızı duydum, kendisine söyleyecektim ama nedense unuttuğum için size bizzat söyleyeyim dedim, belki Rasim de söylemiştir, bugünkü o araba yazısı güzel olmasına güzel de bir o kadar da yanlış ve haksız!"

Rasim Us, ağabeyinin sözlerini dinlerken hafifçe gülümseyordu. Peyami Safa kaşlarını çatmış ve patlamıştı:

"Nesi yanlış ve haksız anlamadım?"

Ve Hakkı Tarık, kendine özgü sakinlik içinde gülümseyerek anlattı ki, arabalar bütün gazete sahiplerine teklif edilmiştir. *Tasvir*'in iki sahibi, Ziyad ve Cihat beyler de buna dahildir. Ama onlardan biri galiba parasının olmadığını söyleyerek almaktan kaçınmış, öteki (yani Cihat Bey) ise arabayı almış ve hemen gazetenin başbayii Osman Kasma'ya devretmiştir!

Hakkı Tarık Bey lafın burasında güya şöyle bir hafifletme yapmayı da ihmal etmemişti:

"Belki de devretmiş değildir de, parası yetmemiş ve doğruca başbayiin almasını temin etmiştir!"

Sonradan yıllar boyu öğrenecek ve göreceğim ki, Hakkı Tarık Us üstatta çetrefil konuşma ve yazma, aynı anlama gelen sözleri, ayrı anlamlı imiş gibi söyleme ve gösterme bir çeşit sanat olmuştur! Nitekim o gün de, Cihat Baban'ın davranışında yaptığı ayrımı bir türlü kavrayamamış ve sadece susmuştum.

Ayrılırken o ilave etti:

"Yarın CHP il başkanlığından bu konuda bir tekzip alacaksınız, haberiniz olsun!"

Kendisi aynı yönetim kurulunda bulunduğuna göre, tekbizin geleceğinden hiç şüphe yoktu.

O tarihte Bahçekapı'da Tokatlı gibi, Andon gibi ünlü lokantaların yanında bir de Havra vardı. İlk ikisine birkaç defa gitmiştim ama Havra'yı sadece ismen biliyordum. Babiâli'yi ağır ağır inerken Peyami Safa sordu:

"Bedii Bey, Havra'yı bilir misiniz?"

"Hayır" dedim, "sadece önünden geçtim."

Vecdi'ye dönerek, "Ooo Vecdi Bey" dedi, "Havra'ya gitmemiz şart oldu artık."

Havra, alabildiğine büyük, hiçbir bölmesi, kademesi olmayan dümdüz bir alana yerleştirilmiş bir masalar ve sandalyeler hengâmesiydi!

Peyami Safa'yı gören garsonlar hemen koşuşup bizi duvar tarafındaki masalardan birine götürdüler. Ve az sonra hayretler içinde öğrendim ki, Havra'da bir kadeh rakı üç küçük tabak mezesiyle birlikte 15 kuruştur! Rakı kadehleri tam İstanbul usulü yani küçüktü ama her yenilenişlerinde üç küçük meze tabağı, hem de değişik şekilde geliyordu.

Bizden önce yanımızdaki masaya yerleşmiş olan Ercüment Ekrem Talu, çeşitlemeyi daha başlangıçta yapanlardandı. Yani üç kadeh rakı söylüyor, böylece dokuz çeşit mezeyi de alıp masasını donatıyor. Ayrılırken bir elli kuruş bıraktı mı beş kuruşluk garson bahşişi de içinde olarak, tamam!

Peyami Bey beni tanıtır tanıtmaz, Ercüment Ekrem Talu masasındaki donanımı işaret ederek hemen bunları anlatmıştı.

"Bu Havra'nın sahibi var ya diyordu, eğer o cennete alınmıyorsa, benden de paso!"

Havra'da bir güzel usul de en fazla üç kadeh içilmesiydi. Daha fazla istenirse elbet verilmiyor değildi ama, isteyenin de hiç denilecek kadar az olduğunu şef garson Rifat iftiharla söylemekteydi.

Bir güzel taraf daha vardır. Gazeteci yazarlara büyük itibar gösterilir ve onlar asla orta yerdeki masalara oturtulmazlar. Sanırım bunu bildiği içindir ki, Peyami Safa beni şef Rifat'a tanıtmak gereğini duymuş ve adımdaki uzatmalı "i"yi pek belirli vurgulayan o davudî söyleyişiyle, "Bedii Bey'i iyi tanıyınız" demişti.

O geceyi gerçekten unutamam, bir tek gece içinde kimleri tanımamıştım ki... Peyami Safa, Hakkı Tarık Us, Rasim Us, Ercüment Ekrem Talu... Bitmedi, az sonra masamıza gelen şair Halit Fahri Ozansoy, onun Talu'ya misafir olmasıyla boşalan yerini dolduran Kâzım Nami... Ve kahkahaları daha kapıdan girerken başlayan ve bütün başları kendine çeviren Nazmi Acar!..

Evet ama, her gecenin bir sabahı da vardı ve gazeteye gelirl gelmez benimki, CHP tarafından gönderilen şu mahut araba yazısı tekzibinin burnuma dayanmasıyla başlıyordu.

Necdet Baytok kıs kıs gülererek, "İyi ki yazdın da bizimkinin marifetini öğrendik ama" dedi, "sanırım çok kızacak!"

CHP tekzip yazısında Baban'ın davranışını anlattıktan sonra, arabaların yazdığım gibi parti gözetilerek yani mevzie göre değil, tam tevzie uygun yapıldığını sıralıyor ve tekzibinin yayımlanmasını istiyordu.

Biraz düşündükten sonra, Baytok'a, "Bu tekzibi tabii koyalım ama buna vereceğim cevabı da birlikte yayımlayalım" dedim. (O tarihte tekzipleri aynı günde cevaplama yasağı henüz akıllara gelmemişti. Bunu ilk DP iktidarı icat eylemiştir.)

Fakat Necdet Baytok teklifimi uygun bulmadı. İşi büsbütün körüklemiş olacağımdan ve Cihat Baban'ı da dolayısıyla büsbütün kızdıracağımızdan korkuyordu.

"Sen bilirsin" dedim ve yazımı bırakıp, cemiyetteki işimin başına döndüm.

Ankara'da olan Cihat Baban, ertesi sabah Haydarpaşa'dan doğru matbaaya gelmiştir. Fakat hayret, kızgın değil, hatta biraz neşelidir bile. Necdet'e takılır, Atıfa sataşır ve kahvesini söyleyip odasına çekilir.

Necdet Baytok, hemen durumu bana bildirdi:

"Rahat et" diyordu, "seninki keyif içinde."

"Hayret" dedim, "bir şey açmadı mı?"

"Hayır" dedi, "hiiiiç sanki tekzip yazısında bahsedilen Cihat, o Cihat değilmiş gibi!.."

"Pekiy" dedim, "yazımı bitirip hemen geliyorum."

Gazeteye geldiğim zaman, Cihat Baban holdeki istihbarat masasına abanmış, gazete karıştırıyordu. Beni görünce, ilk sözü, "Odama gir, şurada bir şeye bakıyorum, ben de hemen geleceğim, birlikte kahve içeriz" oldu.

Gazetelerde aradığı şeyin CHP tekzibinin hangisinde ve ne şekilde yer bulduğu olabileceğini düşünerek odasına geçip bekledim. Az sonra geldi ve ben de hayretle gördüm ki evet neşelidir. Dahası var, son günlerdeki yazılarımın Ankara'da, gördüğü ilgiden ve beğeniden söz ediyor ve onun da dahası, 147 kelime ile yazdığım son iki fıkrayı, biri Anka-

ra'da, biri trende olmak üzere dikkatle saymış ve hep tam 147 bularak beni tebrike layık bulmuştur! Bu kadar!..

Acaba CHP'nin tekzibini görmemiş miydi? Doğrusu merak ediyordum ama o güzel Anadolu deyimini aklımdan geçirip susmayı daha uygun buldum:

"Eşegin aklına karpuz kabuğu getirme!"

Ama az sonra odaya giren Baytok, bazı şeyler sorduktan sonra, inadına inadına, karpuzu kesip ortaya atmaz mı?

"CHP'nin tekzibini" dedi, "bu kadar perdeleyebildim. Aslında Bedii cevap vermeye hazırdı ama ben istemedim!"

Odaya bir sessizlik çöktü ama şöyle bir anlık gibi. Ve arkasından Cihat Baban gene gürlercesine konuştu:

"Yahu çocuklar, siz hâlâ CHP'nin sözüne inanılacağını mı sanıyorsunuz? Bana ~~balan~~, değil öyle bir basit araba tekzi-bi, bu CHP trenler dolusu hakikatleri dahi, kendi imzasıyla duyursa, hiç kimseyi inandıramaz! Bir daha CHP'nin tekziplerini perdelemeye falan hiç kalkma, sadece 'CHP diyor ki' de yeter!"

Ve bana dönerek sormuştu:

"Cevap olarak ne yazacaktın?"

"Hiç... Elbette demagoji yapabilecektim" demem üzerine de eklemişti:

"Bak senin de aklında olsun, halk CHP'den öylesine kopmuş ve öylesine koşarak uzaklaşıyor ki, ona karşı demagoji bile mantığın dik âlâsı olup çıkabilir artık!"

Necdet'le birlikte odasından çıkarken, arkadaşım fısıldadı:

"DP merkezinde galiba keyifler çok yerinde ve yurttan akan haberler bizimkine bile göbek attıracak kadar olumlu!"

Bu araba hikâyesinin bugünün medyasına nasıl tuhaf ve basit gelebileceğini düşünmemiş değilim. Ama mesleklerinin, nasıl bir sıkıntılar yumağını çöze paralıya yürüyüp geldiğini bilmeden, ellerindeki imkânların değerini anlamaları da bence mümkün değil!

İkinci savaş sonu ve demokrasiye başlayış devri Babiâli'sinde otomobili olan gazete sahibi ya altıdır ya yedi. Yunus Nadi Bey'in vardı, iki oğlunun vardı, Asım Us'un vardı, Necmettin Sadak'ın vardı. Ethem İzzet Benice'nin o bahsettiğim 946 dağıtımında ancak olabildi. *Son Posta*'nın üç ortağından hiçbirinin henüz yoktur. *Tasvir*'in iki ortağından hiçbirinin

yoktur. *Vatan*'da Ahmet Emin Yalman'ın emrindeki araba da otomobilci olan kardeşinin tahsisi idi. Kâzım Şinasi'nin yoktu, Halil Lütü'nün yoktu, Cemalettin Saraçoğlu'nun yoktu...

Bunları ne yermek ne de yüceltmek için sıralıyorum. Arayla, maddî varlıkla, manayı ne çıkarabilir ne de düşürebilirsiniz. Sadece devrin gerçeklerini eksiksiz söylemek endişesi beni bunları anlatmaya zorluyor.

1950'den sonra bir Halil Lütü hariç, o da tabiatı gereği hariç, hepsinin arabası olmuş ve sonra yeni yetme bizlerin de birer ikişer olmuştur da, manalarımız mı değişip yücelmiştir? Yooo... Neysek oyduk ve devrin şartları, çalışmamızın payı, şanslarımızın ve fırsat değerlendirmelerimizin sonucu olarak, bir şeyler kazanabildikse, bunlardan bir tekini dahi birbirimizle yarışmanın aracı yapmadık! Hiçbirinden ille çok daha fazlasını ve yükseğini istemenin muştasını da yemediğimiz gibi!..

Ben yedi sekiz yılı, yeni deyimiyle fikir işçisi, ondan sonra 25 yılı gazete sahipliği ve daha sonraki yılların bir kısmını yine fikir işçiliğinde geçen yarım yüzyılı çoktaaan aşmış gazetecilik hayatımda, çok varlıklı olmakla övünen ve hep buna çalışan veya kendinden çok varlıklıya hasedinden çatlayarak bakan patron tipini ancak şu medya devrinde gördüm!

Tabii bir de karşısı var, Saraçoğlu Şükrü Bey'den Recep Peker'e, Şemsettin Günaltay'dan Nihat Erim'e ve hepsinin üstünde İnönü'den ihtilale, ihtilalden Demirel'e kadar pek çok hükûmetten hiçbirinde, ülkeyi fonlarla idare etme fırsatına girmeyi ve buna hazır başlamışken, bir de "Medyayı Kalkındırma Fonu" yaratarak orada da yârân üretelim havadallığına dalmayı da görmedim!

Ta ki Özal köşe dönücülüğü başlayıp, ona hayran haleflerinin varyeteleri yayılınca kadar!..

* * *

Cihat Baban odaya gene gülle gibi girdi ve "Haydi bakalım" dedi, "yarın Kadri'yle beraber Hayrabolu'ya gidiyorsun. Hem de hani şu dağıtılışını kurcaladığın arabalar var ya, onlardan biriyle gideceksiniz. Osman Kazma sizi götürecektir! Kadri haber kısmını yazar, sen de havasını anlatırsın!"

Hayrabolu jandarma komutanı, Celal Bayar'a komünist demişti. Kapalı kapılar ardında falan dememiş, doğruca bir miting için toplanmış olan halka söylemişti bunu! Ve böyle olunca da, Bayar tarafından hemen mahkemeye verilmişti.

Aslında, Demokrat Parti'nin kuruluşu arifesinde Bayar ve arkadaşlarının Sertel'lerin çıkardıkları *Görüşler* dergisine yazacakları ilan edildiği halde, Bayar birdenbire caymış ve "partiye zarar gelir" iddiasıyla Sertel'lerden ilanı kaldırmalarını istemişti. Yani, kendisine ve arkadaşlarına komünist denmesinden korkmuş ve bu konuda birden titizlenmişti ama, korktuğu gene de başına gelmeye başlamıştı işte!

Önce İçişleri Bakanı Sökmen Süer, bir güney gezisinde bu konuyu deşti ve halka, o kadar adlı adınca değilse de, ima yolundan biraz fazlaca taşarak anlattı. Arkasından bazı CHP hatipleri "belki tutar" hırsıyla sağda solda bu yolda nutuklar atmaya koyuldular. Ve derkeen işte bir jandarma komutanı, hem de bu sefer öyle ima yolunun biraz fazlasıyla azıyla falan değil, doğruca hedefin adıyla konuşmuş, "Celal Bayar komünisttir" deyivermişti.

Besbelliydi ki sessiz kalırsa, mesele azdırılacak ve yayıldıkça yayılacaktı. Bayar da hemen gereğini yaptı, komutan hakkında davayı derhal açtı. Biz Kadri'yle beraber işte bu mahkemeyi izlemeye gidiyorduk.

Tevzie tabi araba (!) tabii yepyeni ve o yılın modeli bir Chevrolet. Arabayı serbayı Osman Kazma kullanıyor. Kadri yanına oturdu, ben arkaya geçtim ve ikimiz de hemen bir ağızdan, "Hayırlı olsun" demeyi ihmal etmedik ve önündeki evrak bölmesinde duran araba belgelerine derhal el atan Kadri, az sonra bağırdı:

"Yaşa be Osman, yüzde yüz sahibisin!"

Osman Kazma gözünü yoldan ayırmadan, "Bunda ne var" dedi, "parasını ödedikten sonra!.."

Kazma iyi bir gazete dağıtıcısıydı, ama o ölçüde de kötü bir gazete okuyucusu olduğunu kestirmek hiç zor değildir. Bazen "Bak Osman yarın bomba gibi iki haberimiz var, göster kendini" diyen Necdet'e veya Atıf'a, "Ben onu bunu bilmem, geç kalmayın da ne yaparsanız yapın" diye homurdanmasını herkes biliyordu. "Ben gazetelerin okuyucusu değil, satıcısıyım!" sözünü de pek müthiş bir hikmet gibi her defa-

sında şöyle bir fırlatır ve çeker gider!

Besbelliydi ki, altındaki arabanın nereden ve nasıl geldiğini de bilmediği gibi, buna ait dedikoduları da ya hiç duymamış, yahut da önemsememişti. Nitekim az sonra Kadri'yle öğreneceğiz ki, Ziyad Ebüzziya'ya düşen araba da, öyle geri falan çevrilmemiş, gene Osman Kazma aracılığıyla tanınmış bir doktora aktarılmıştır!

Olayı sanki müthiş bir haberi duymuşçasına gözlerini açsın önce dinleyen Kadri, sonunda yorulmuş gibi derin bir soluk koyvererek, "Ne yapacaklar arabayı" demişti, "parasını ödeyebilseler şoför tutmak lazım, onu bulabilseler bir alay masraf lazım! İyisi mi devredersin olur biter." Ve yola bakmaktan yorulan gözlerini uykuya bırakırken eklemiştir:

"Zenginin malı züğürdün çenesini yorar derler ya, hep öyle değil, işte züğürdün malı da bazen pekâlâ çene yoruyor!.."

Yola geç çıktığımız ve araba da henüz rodajda olduğu için Hayrabolu'ya ancak ikinci sularında vardık.

Savaş sonrası Trakya'sı bir başka yılgınlık, bıkkınlık ve yoksulluk içinde gibiydi. Ne hikmetse yıllar yılı Trakya bize, düşmanın geleceği tek kapı, geçmek isteyeceği tek geçitmiş gibi gösterilmiştir. Yıllar boyu devlet tutumunun bu yolda olduğu inkâr edilemez. Trakya'ya yol denince, Fevzi Çakmak'ın aklına, o yoldan Türklerin yararlanacağından önce "düşman yararlanabilir" endişesi gelir; Trakya'ya tesis denildiği zaman, devlet büyüklerimizin beyinlerine hemen düşmanın işine yarayabilir kuşkusu çöreklenir...

Bunları hiçbir ağızdan doğruca duymuş da değildik ama, öyle yayılmışlardı ve uygulama bunların hepsine öylesine uygundu ki, Mareşal'i bizzat dinlemiş, yahut İnönü'yü doğruca duymuş gibiydik!

Hayrabolu o tarihte belki de bu anlayıştan en çok pay alan Trakya parçamızdır. Eğri büğrü yapıları, ancak yürünerek açıldığına hükmedeceğiniz bozuk yolları ve akşam olunca üzerine adeta çullanan bir karanlığa topluigne gibi saplanmış, titrek, can çekişen tek tük lambalarıyla tam bir hüzün Trakya'sıydı bu!

Hayrabolu'da yatılacak tek yapı olarak gösterilen nesne, otel denmeye çirkinliği engel, han denmeye küçüklüğü mâni bir zavallı bina idi! Üstelik de bizden önce gelmiş olan

meslektaşlarımızdan bir kısmını dahi sokakta bırakacak bir dolulukta idi.

Vatan'dan Sinan Korle bizi görünce yanımıza koşarak, "Boşuna girmeyin yer yok, olsa da kalınacak gibi değil!" diyerek morallerimizi altüst edivermişti. Ama Kadri ile Osman yine de bir deneme yaptılar ve hayli uzun bir süre sonra dönerken, Kadri bana, "Sen" dedi "dünyada burada yatamazsın, Osman sözüm ona salon denilen yerde kendine bir yatak ayarlıyor, ben arabada oturmayı tercih ederim."

"Ben ona çoktan karar verdim, bir gece değil mi, çabucak geçer..." dedim.

Sinan Korle, pek şık spor ceketini göstererek, "Herhalde, benden bunu yatak gibi kullanıp kaldırımda yatmamı beklemiyorsun" deyince de, bizim arabanın müşterisi üçe çıkmış oldu. Böylece Kadri ile benim arkada, bizden daha boy-lu olan Sinan'ın da önde uyuması kararına varıp, rahatlayarak etrafı dolaşmaya koyulduk!

Akşam karanlığı yavaş yavaş çöküyor ve biçare Hayrabolu, silkinip silkinip bir türlü uyanamayan ateşli bir hasta gibi, üzerine abanan karanlığı, yapılarında göz kırpmaya başlayan ölgün ışık titremeleri arasında bir türlü yırtamıyordu!

Osman tedbirli gelmişti; ondaki el fenerinin yardımıyla Hayrabolu'nun tek meyhanesini bulabildik ve İstanbul'dan davayı izlemeye gelmiş bütün gazeteciler bir araya toplanmış olduk. Gündüz aşçı dükkânı, akşam meyhane olan bu küçücük yerde de ışık gene hayalin ötesinde kalmıştı, birbirimizi güç fark ettiğimiz gibi, yediklerimize içtiklerimize de el yordamı yardımı gerekiyordu!

Tabii gazeteciler bir araya gelir de sessizlik yaşayabilir mi? Hemen ölmüş ve bir konuşma sağanağı başlamıştı ki birden açılan meyhane kapısından, önce hayli kuvvetli kocaman bir el fenerinin ışığı, ardından tıknaz bir gövde ve onun ardından da başka gövdeler, içeriye kaydılar. Ve fenerinin ışığını bizden az ötedeki masalara yönelten öndeki karaltı söylendi:

"Hüviyetleriniz!.." yanı başımızdaki masadan bir ses kulağıma fısıldıyor:

"Jandarma komutanımız işte bu!"

Karaltı, uzatılan belgelere ışıktaki şöyle bir bakıp, asıl hede-

fine, bizim masaya yönelmekte gecikmıyor:

“Hüviyetleriniz beyler!”

Hepimiz ellerimizde hazır duran hüviyetleri teker teker uzatıyoruz. Bu defa o da ışıktaki incelemeyi uzatmaya kararlı, her belgeyi baştan sona okuyup arkasını çeviriyor sonra tekrar çevirip okurken bu defa belgedeki fotoğrafla karşısındaki tipin uygunluk derecesini, bir ona bir buna bakarak, ama bunu insanı çileden çıkarmaya kararlı bir uzatma içinde yaparak kontrolünü sürdürüyor. Alacakaranlık meyhanede çıt yok, arada bir sadece omuzlarındaki silahların kayışlarını oynatan öbür karaltılardan çıkan hafif sesler var.

Ama Sinan’la Kadri hemen hemen birden patladılar:

“Yüzbaşım! Hepimiz gazeteciyiz, başka bir aradığınız varsa veya şüphelendiğiniz neyse söyleyin de size yardımcı olalım!..”

Komutan hiç oralı olmuyor, gene sinirlerimizle oynama oyununda berdevam... Yalnız işini bitirip, elindeki son hüviyet olan benimkini verirken:

“Ne aradığım ve neden şüphelendiğim beni ilgilendirir. Siz ancak sonucunu görürsünüz!” demeyi ihmal etmeyip öteki karaltıları peşine takarak çıktı gitti. Bir arkadaşın arkasından homurdandığını iyi hatırlarım:

“Dur bakalım arkadaş! Yalnız bunun değil, daha pek çok şeyin sonucunu hep birlikte göreceğiz...”

İnanılması güç ama, bir, belki bir buçuk saat sonra, aynı hüviyet atraksiyonu tekrarlandı. Hem de en ufak bir eksiği ve farklılığı olmadan! Gene hüviyetlerin okunması, incelenmesi gene bir yüzlere, bir fotoğraflara dönen bakışlar, gene, aynı karaltılardan gelen şakırtılar...

Bu defa hiçbirimizden ses çıkmıyor ve aslan komutan takımını toplayıp ağır ağır çıkıyor.

Üç arkadaş otelimiz olan arabaya nihayet yerleştik. Osman’ın bagajdan çıkardığı kırmızılı battaniye ve buz gibi suyla doldurup uzattığı termos, onun tedbirde ne kadar kulsursuz olduğunu bir daha gösterdi. Biz tek battaniyeyi Kadri’yle paylaşıp birer köşeye büzülürken, Korle de şoför mahallini boyuna uydurmaya bir süre uğraştıktan sonra, rahat pozunu yakalamış insanların neşesiyle, “Haydi Allah rahatlık versin çocuklar!” deyip sessizliğe gömüldü.

Biraz dalabilmiştik sanırım ama, iki taraftan camlara

inen darbelerle silkindik. Ben, aralık camı büsbütün indirerek kendi tarafıma baktım; bir jandarma eri olduğunu elindeki fenerden anladığım karaltıdan hemen ses geldi:

“Hüviyet hemşerim!”

Başka bir er de Kadri'nin tarafında aynı isteği tekrarlıyordu:

“Hüviyet... Hüviyet!”

Üçümüz de doğrulup hüviyetlerimizi uzattık. Neyse ki bunlar komutanlarından daha aceleciydiler, işi çabuk bitirip gittiler. Fakat gene inanılması belki zor ama, oldu işte. Çok değil, bir saat sonra tekrar gelip aynı incelemeyi yaptılar... Sonra bir daha... Bir daha... En sonunda dayanamayıp, söylediğimi Sinan Korle yıllar boyu, bana ait psikolojik bir etki numarası olarak hep anlatmıştır.

Son kontrol sırasındaydı ki, ağırdan zonklayan şakaklarımı bastırarak, başımı camdan çıkarıp bağırmıştım:

“Bana bak aslanım! Sana hiçbir şey yapamam. Ama öyle bir beddua ederim ki, ömrünün sonuna kadar köyünü göremezsin!”

Jandarma erinin şöyle bir irkildiğini ve beş on adım uzaklaştıktan sonra geri döndüğünü gördük. Bu defa o başını camdan sokarak, “Abiler” diyordu, “görev verdiler yapıyoruz. Ama bundan sonra, arabanın çevresini dolaşacam, siz uymaya çalışın!”

Öyle de yaptı, ne kendisi ne arkadaşı, bir daha cam tıklatmadılar ve hatta arada bir havlayıp uluyan iki sokak köpeğini de bir güzel kovaladılar!..

Yaşıyorsa, Allah ömür versin, ölmüşse taksiratı affolsun, jandarma komutanı mahkemede de çalılı, azametli ve biraz küstahtı. Bayar'ın avukatı Fethi Bütün, onun bu tavrına hemen parmak basmış ve genç olduğu kadar vekarlı bir yakışıklılığı olan hâkime, “Bu komutan burada görevli kaldıkça, şahitlerin rahatça ifade verebileceklerini sanmak için çok saf olmak gerekir. Ben bu sebeple davanın başka bir şehre naklini talep edersem, beni anlayışla karşılayacağınızı umarım” demekten kendini alamamıştı. O celsede sadece hüviyet tespiti yapılmış ve her iki tarafın soruşturmanın genişletilmesi talepleri alınmıştı ama, hatırladığıma göre dava sonra başka bir ile nakledildi ve komutan tecil edilen bir mahkûmiyet aldı.

Bu mahkûmiyet, Celal Bayar etrafında yaratılmak iste-

nen kızıl haleyi de tabii hemen yok etti ve bir daha DP lideline ve arkadaşlarına -çok dil uzatıldı ama- kızıl havalar çaları pek görülmedi!

Şu küçücük Trakya gezisi bana bir şey daha öğretmiştir: İçlerinden her ne kadar bir Fuat Arna, bir Fikret Karakoyunlu, bir şu, bir bu çıkıp incir çuvallarını devirmişlerse de, klasik idare adamı tipimizin hâlâ yerinde durduğunu ve durmakta direndiğini görmekte gecikmedim! Ertesi gün Hayrabolu'yu anlatan yazımda, Trakya'nın sıkıntılarını, Hayrabolu'nun yoksulluğunu ve çirkinliklerini sıralamam üzerine Hayrabolu kaymakam vekili ne yapıyordu bilir misiniz? Hayır, yıllar yılı ihmal edilmiş bir Hayrabolu'ya ilgililerin dikkatini çekiyorum diye bana teşekkür falan ne kelime, teessüf ediyordu! Hayrabolu'nun güzelliklerini göremediğimi aklı sıra kafama vuruyor ve Hayraboluluların teessür içinde beni mahkemeye vereceklerini söylüyordu!

Ona verdiğim cevabın önemi yok, elbette durmadım ve bir şeyler, hem de ömrü boyu unutamayacağı birtakım şeyler söyledim. Ama bence asıl önemlisi, saltanattan cumhuriyete, pek az eksilerek gelen klasik bir idareci tipinin, demokrasinin o ilk yıllarında da, en yoksul yerlerde bile sürmekte olduğu idi.

Bu idareci tipi, bir kötülüğün veya çirkinliğin görev yaptığı şehirde olmasından rahatsızlık duymaz! Yazılmasından ve söylenmesinden sıkılır.

Bu idareci tipi için önemli olan, bulunduğu yerin düzelmesi ve güzelleşmesi değil, amirlerinin başlarına kendi adı etrafında ağırlar gelip gelmemesidir!

Bu idareci tipi, devletin hizmetkârıdır, halkın ise patronu!.. Bu idareci tipi milleti kullanmaya, çekip çevirmeye ve ancak devletin istediği yöne doğru büküp kanırtmaya memurdur ve böyle ayarlanmıştır!

Bunların şaheseri ve eşi menendi belki ancak Stalin Rusya'sında veya Hitler Almanyası'nda bulunabilen prototipi, milli şeflik devri Ankara'sının valisi Nevzat Tandoğan'dı.

Ankara'nın ana caddelerine, köylüyü ve tulumlu işçiyi, görüntü bozulur diye sokturmayacak kadar.

Ankara'daki bir cinayeti veya hırsızlığı, asayiş bozuk sayılır diye, gazetelerde yazdırmayacak kadar... Gazeteci hırpalayacak, maiyet pataklayacak, mafya babalarına rahmet

okutan bir tehditçiliği ve dehşetengiz davranışı, sanki asli göreviymiş gibi kuşanacak kadar...

Bu gerçekten iğrenç ve bunaltıcı baskı sonucudur ki, 1950'de DP iktidara gelip CHP yıkıldığı zaman, yıllar yılı kendini geçiremediği aynı caddelerde inadına bu defa eşeğini ve öküzünü de süren köylüler gırla idi.

Ve Ankara'da cinayet haberlerini yasaklayan aynı Tandoğan, devrilişten az önce kaderin en acı oyununa kurban olarak, gene bir cinayet, Dr. Neşet Naci cinayeti yüzünden intihar etmiş bulunuyordu!..

İstanbul, karmakarışık bir halk yığınının malik olmanın yanında, daha büyük ve baskıya karşı kaygan yerleri çok, tutamakları daha az olan İstanbul, tek parti devrinde bir Tandoğan benzerine rastlamamıştır ama, aynı idareci tipinin biraz yumuşamış veya yontulmuşlarını da görmemiş değildir.

Buna en güzel örnek Çallı'nın latifesinde parıldar:

Güzel Sanatlar Akademisi öğrencileri, okulun deniz tarafında gezinirken, şişmiş bir at leşinin okulun rıhtımına gelip takıldığını görürler. Ne yapsak ne etsek diye aralarında konuşurlarken, gözleri Çallı'ya takılır ve hemen koşarlar:

"Aman hocam şu hale bakın koskocaman bir at leşi!.."

O günlerde Atatürk de tam Dolmabahçe Sarayı'nda Tarih Kurultayı'nı topluyor. Çallı gözlerini Dolmabahçe yönüne çevirirken söylenir:

"Şu leşi usulca Dolmabahçe'ye doğru itiniz yeter!"

Ve gençlerin hayretle açılan gözlerine bakarak ekler:

"Alimallah Muhittin Üstündağ, onu Atatürk görmesin diye denize atlar ve yer!.."

Rahmetli Üstündağ o tarihte İstanbul valisiydi. Hakçası hiçbir zaman bir Tandoğan değildi, hatta onun yansı bile değildi ama, ne de olsa o da çirkinliklerin olmasından çok, yazılmasından ve amirlerine gösterilmesinden rahatsız olan klasiklerdendi!

* * *

Hademe Hasan sırtarak, "Cihat Bey seni istiyor" dedi. Gazeteye gönderilmiş berbat bir yazıyı düzeltmeye uğraşıyordum. Homurdanarak kalktum.

Şişman patron masasının başındaydı. Karşısında oturan zat beni görünce hemen ayağa kalkıp elini uzattı. Kendisini daha önce görmüştüm. *Tasvir*'e gelip giden, gazeteleri karıştırıp notlar alan, bazen de patronların odalarına girip çıkan, ama sessiz kalmaya, dikkat çekmemeye çalışan bir zat idi!.. Bir aralık bizim sevimli Dünder Engin'in, "İşte Fikret Karakoyunlu bu!" diye göstermesinden adını ve tam valiliği gelmişken, kaymakamlıktan istifa ederek, DP'ye katıldığını biliyordum.

Uzatılan eli sıkarken, "Nasılsınız Fikret Bey?" demem, Cihat Baban'ı şaşırttı. Arkasına yaslanıp, "Siz tanışıyor muydunuz?" derken oyunu bozulmuş çocuk gibi buruşmuştu.

"Yok" dedim, "sadece ben beyefendiyi biliyorum ama tanışmış değiliz."

Karakoyunlu:

"Aslında belki de ben sizi daha çok biliyorum. Başladığınızdan beri hiçbir yazınızı kaçırmamışımdır. Bir kısmını kesip sakladım bile..."

Cihat Baban, acı mı, tatlı mı belli olmayan gülüşüyle bir ona bir bana baktıktan sonra, "İyi öyleyse" dedi, "sizi birbirinize tanıtmama gerek kalmadı. Hadi çıkın da ne haliniz varsa görün."

"Yok" dedi Fikret Karakoyunlu, "ben sana söylediğimi, izinle Bedii Bey'e de söylemek istiyorum. Yahut da bunu senden bekliyorum."

Meraklanmıştım. Onlar bir süre birbirlerine baktılar sonra gene Cihat Bey'in sabırsızlıkla, "Bir dergi veya gazete, ne olacağını daha kendisi de bilmiyor ama, yakında çıkacağı nesneye arada bir yazmanı istiyor, kardeşim işte mesele bu!" demesiyle rahatlamıştım. Ve daha bir şey söylememe vakit bırakmadan Cihat Baban eklemişti:

"Bu benim fakülteden de arkadaşımıdır! Biliyorsun herhalde, kahramanca istifa edip valiliğine az kalmışken idareyi bıraktı. Yazıp yazmamak sana ait, ben bir şey demem!.."

Fikret Bey'e dönüp, "Pekiyi" dedim, "gazeteniz yahut derginiz her neyse, çıksın veya çıkma arifesine gelsin, memnuniyetle yazarım."

Ben çıkarken, Fikret Karakoyunlu da arkamdan geldi ve holde elimi içtenlikle sıkarken, "Sizi elbette tekrar arayaca-

ğım, çok teşekkür ederim” dedikten sonra, meşhur merdivenlerimizi inleterek çıktı gitti...

Aradan ne kadar geçti hatırlamıyorum, ama olayı hemen tamamıyla unutmak üzereydim ki, bir öğle vakti matbaadan çıkarken, Fikret Karakoyunlu ile kapıda karşılaştık. Güneşte yürüdüğü besbelliydi. Kızarmış, terlemiş ve biraz da nefes nefese kalmıştı.

“Ben de size geliyordum” derken, elindeki mendille terini mi siliyor, yoksa sonradan çok alışıp hatta şirin bulacağım boyun tikini mi yatıştırmaya çalışıyor, anlaşılmıyordu!

Geri dönmeye kalkışıp, “Buyrun, hiç acelem yok” dedimse de o, “Yook, birlikte çıkalım daha iyi, rahatça konuşabiliriz” demiş ve Şeref Efendi Sokağı’nı tamamlayıp daha köşeyi bulmadan Konyalı’da öğle yemeği üzerinde fikir birliğine varmıştık bile.

Bütün yemek boyunca da konuşmuştu. Gerçekten güzel konuşuyordu. Hilesi hurdası olmayan insanlara özgü, apaçık bir konuşma tarzı vardı. Türkçe’yi, Arapça ve Farsça katmaları ile iyi bildiği, bir kısınımızın Osmanlıca deyip teptiğimiz, bir kısmımızın asıl Türkçe sayıp taptığımız eski dili, hiç gösterişe kaçmadan, iddiasız, çalısız, ağdasız ama her şeyi yerli yerinde kullanarak konuşuyordu.

Birkaç hafta sonra onun konuştuğu kadar rahat ve konuştuğu gibi düzgün ve bilgili yazdığını da görecektim!..

O gün, Fikret Karakoyunlu’nun kısaca hayatını, biraz uzunca memuriyet safhalarını ve çileleriyle sevinçlerini ve en uzun olarak da, geleceğe dair düşüncelerini ve tabii bu arada Demokrat Parti’nin başarısı için varını yoğunu vermeye hazır olduğunu dinledim. Cihat Baban’la beraberken söylenen o dergi mi, gazete mi ne olacağı bilinmeyen yayının, ne âlemde olduğunu hiç sormadım. O da bir şey söylemedi. Yalnız ayrılırken, “Sizi cemiyette mi görmem daha iyi olur, yoksa gazetede mi?” diye sormuş ve “Şey” diye ilave etmişti, “benim gazete meselesini herkesin, hele *Tasvir*’deki çocukların yanında konuşmak istemiyorum da!..”

Ben de, “O halde cemiyete buyrun, ben aşağı yukarı her sabah oradayım” demek zorunda kalmıştım.

Günlerce görünmedi. Sonra bir sabah çıkageldi. Gene boyun tiki yerinde, gene o tık arttığı zaman bacağı ile karışık

bir vücut çalımıyla yaptığı dengeleme üzerindeydi. Ve daha kahvelerimiz gelmeden anlattıklarından öğrendim ki, Karakoyunlu, haftada iki gün çıkacak bir halk gazetesi istemektedir. Buna ait adı bulup imtiyazını almıştır bile!..

Cebinden çıkardığı imtiyaz belgesini önüme koyarken, "Aslında ad benim değil, doğruca Türk halkınıdır" demeyi de ihmal etmemişti.

Dediği doğruydu. Demokrat Parti'ye Anadolu çocuğu daha doğduğu gün Demirkırat deyiivermiş ve isim bir anda bütün ülkeye yayılmıştı. Fikret Karakoyunlu da, işte bu adın imtiyazını bence son derece yerinde ve akıllı bir davranışla gazetesine mal etmişti! Nitekim birkaç ay sonra, bu adı satın almak isteyenlerin sayısı hayli fazla olacak ve her seferinde iyi paralar teklif edilecektir.

Sözünü bitirince, "Hayırlı olsun, bir halk gazetesi için, bu devirde bundan daha çekici bir ad olamazdı, sizi tebrik ederim, inşallah çok da başarılı olursunuz" demekten kendimi alamamıştım.

Ama Karakoyunlu gülmüş ve "Yook başarılı olursunuz değil, inşallah başarılı oluruz demenizi istiyorum" deyiivermişti.

Her ne kadar bu sözü, başlangıçta benim de yazmamı istemesine ve dolayısıyla birlikte başarılı olacağımız anlamına almışsam da, az sonra gördüm ki, Karakoyunlu'nun maksadı o değildir ve gazeteyi birlikte çıkarmamızı, birlikte sahip olmamızı, hâsılı birlikte başlayıp yürümemizi istemektedir!

Dahası var, "Benim sermaye olabilecek bir varlığım yok, üstelik de çalıştığım gazetede ki kazancımla geçinmek durumundayım" dememe fazla vakit bırakmadan, *Son Saat'e* yazmaya devam edebileceğim gibi, haftada ancak iki gün çıkabilecek 4 veya, o günün ölçülerine göre, en fazla 6 sayfalık bir gazetenin, benim hayatıma büyük bir yük getiremeyeceğini öyle bir anlatmaya başlamıştı ki, doğrusu söyleyebileceğim bir şey pek kalmamıştı.

Bir noktayı daha üzerine basa basa vurgulamıştır:

Benden sermaye koymamı isteyen yoktur. Gazete tutuncaya kadar, kararlaştıracağımız bir aylığı almam tabiidir ve katlanabileceğimiz bir kadroyu yapıp harekete geçirdikten sonra, imkânlarımız arttıkça, bunlar gazeteyle birlikte ilk

benim, en son da Fikret Bey'in maddî durumuna eklenebilecektir!..

Öyle içten, öyle güzel, öyle heyecanla dopdolu anlatıyordu ki, böyle bir heyecanı ortada bırakıp çekilmek herhalde benim harcam değildi. Sadece, "İyi ama Fikret Bey, benim henüz toyluktan silkinememiş bir avuçluk tecrübemle böyle bir işin altından kalkabileceğime nasıl inanırsınız?" diye sorabilmişim.

Ama o, aylardır *Tasvir*'de beni incelediğini, Necdet'ten Cihat Baban'a, hatta başmürettip Sarı Ahmet'ten makinist Zihni Usta'ya kadar herkesle konuştuğunu, arada bir parmağını yakasına sokup, sanki tiki gömleğinin darlığından geliyormuş gibi zavallı kumaşı çekiştire çekiştire öyle bir sıralamaya girişmişti ki saygı duymamak kabil değildi. Hele, "Bırak hepsini kardeşim, sende öyle bir kalem var ki, ben onunla değil bir gazete çıkarmaya, imkânım olsa on gazete çıkarmaya bile rahatlıkla girerim!" demesiyle, elini uzatması bir olmuş ve kucaklaşırken, "Hepimize hayırlı olsun kardeşim, bak göreceksin bu hemen de olacak" derken de gözleri benimkilerden fazla sulanmıştı.

Aynı gün, vilayetin tam karşısındaki İzzettin Hanı'nda onun idarehane ve mürettiphane olarak peylediği katı birlikte gezdik ve hemen sahipleri olan Mithat Paşa'nın torunlarıyla kontrat imzaladık.

Katın çok büyük, ama gerçekten çok büyük bir salonu vardı, Fikret Bey, "Şuraya sizin masanızı yerleştiririz, gereken diğer arkadaşlarınkini de nereyi münasip görürseniz koydurursunuz" yollu hayalî yerleşmeler yaptıktan sonra, birlikte yemeğe giderken, cebinden çıkardığı bir tomar kâğıdı uzatarak, "Bedii Beyciğim, demişti ihtiyacımız olan ne varsa, aylardan beri inceleyerek tespit edebildim sanıyorum. Bunların içinden gereksiz saydıklarınız olursa çıkarıp yerlerine sizin düşündüklerinizi koyarsınız. Ben bunların çoğunu hazırlattım, istediğiniz anda orayı en fazla üç günde tamamlarız. Tabii kadroya karışmam, onu siz ayarlayın. O konuda da bir yardımım olabilecekse, tabii yapmaya hazırım."

Demirkıra'ın döşenmesi gerçekten de üç günde tamamlandı. Yalnız Fikret Bey'in ayarladığı el dizmesi mürettiphane-

nenin yerleşmesi bir iki gün fazla sürdü. Bu arada Ethem İzzet Benice'ye ait baskı makinesini ayarladığımız gibi, benim ısrarım üzerine çabukluk gerektiren yazılar için de *Vakıf*'teki bir entertip dizgi makinesini kullanabilmemiz imkânını sağlamıştık...

Ama bu arada yazılarımı hiç aksatmıyor, cemiyetteki görevime hiç sekte vurdurmuyor ve her gün *Tasvir*'e uğrayıp saatlerce kalmayı, arkadaşlarımla birlikte olmayı sürdürüyordum.

Fikret Bey'le oturmuş ve başlangıçta 250 lira almamı uygun bulmuştuk. Böylece *Son Saat*'ten aldığım ücretle birlikte ayda elime 400 lira gibi bir para geçmiş olacaktı ki, bu, o günün piyasasında vasatın çok üstünde bir aylık demektir. Pazar konuşmalarım, bazı dergilere yazdıklarım da buna eklenirse, benden yirmi yıl, kırk yıl eski nice yazarın ve emektarın rahatlıkla çok önünde bir ücret imkânım var demektir. Yaklaşmakta olan evliliğim artık beni korkutamıyordu!

Demirkıra'ın o günün şartları içinde, özellikle bizlere göre güzel ve başarılı olan ilk sayısı beğenildi ve öğleye doğru başbayiın daha gazete varsa alabileceğini bildirmesi ve pek çok Anadolu ilinden, ilçesinden daha fazla gazete istendiğini bildiren telgrafların gelmesi, bütün yorgunluklarımızı sildi süpürdü. Ve tam Fikret Bey keyfinden dört köşe, "Kardeşim bunu hep beraber kutlamalıyız" diyordu ki, telefonun öbür ucundaki Necdet Baytok, sıkıntısı besbelli bir ses tonuyla, "Hemen gelmen lazım, seninki gene felaket!" der demez, *Tasvir*'e koşmak zorunda kalmıştım.

Önce Necdet'in odasına girdim. Sapsarıydı, *Demirkıra*'ı inceliyordu. Bana kahve söylerken, "Sana Cihat *Demirkıra*'a yazman için tavsiyede bulunmamış mıydı?" diye sordu.

"Yahu o beni odasına çağırarak Fikret Bey'le tanıştırdı ve onun fakülteden de arkadaşı olduğunu, istersem yazıp yazmamakta..." cümlemi tamamlayamadan Cihat Baban güllésinin aramıza düştüğünü görüp irkildik.

Onun da elinde bir *Demirkıra*t vardı ve önüme atarken, gazetenin kırmızı kalemle çizdiği künye bölümüne parmağıyla vurarak, "Bu ne?" diye hışımla soruyordu. Bir tek ince satırdı bu. "İmtiyaz sahibi Fikret Karakoyunlu -Yazı İşleri Müdürü Bedii Faik" yazıyordu.

“Ne var bunda?” dedim, “Karakoyunlu’nunkinde mi, yoksa benimkinde mi sana dokunan var?”

“Bana ne Karakoyunlu’dan” dedi, “sen hâlâ yaptığının farkında değil misin?”

Gerçekten şaşırmışım.

“Vallahi de, billahi de kusurumu anlayabilmiş değilim. Oraya yazıp yazmamakta serbest olduğumu söyleyen sen değil miydin?”

İşte o zaman Cihat Baban’ın başka bir yüzünü ayan beyan karşımda bulmuşumdur.

“Hayır efendim” diyordu, “bir defa benim söyleyiş tarzımdan senin oraya yazmana pek gönüllü olmadığımı anlaman lazımdı. Anlayamadın diyelim, sen orada şimdi sadece yazar mısın?”

Parmağını gene benim yazı işleri müdürü olarak gösterdiğim satıra vuruyordu:

“Ya bu ne? Ben sana böyle bir izin verdim mi?”

Söylenecek çok şey vardı, bir defa benim sadece *Son Saat*’e yazacağıma dair bir anlaşmam olmadığını söyleyebilirdim, haftada iki gün çıkan bir gazeteyi yönetmenin buradaki yazılarıma zarar değil, fayda getireceğini söyleyebilirdim. Hatta hatta girdiği siyasî mücadelede mensubu olduğu partiyi destekleyen bir başka unsurun varlığından rahatsızlık değil, huzur duyması gerektiğini söyleyebilirdim... Terbiyem elverse, şahsına ait çok şeyleri de bunlara rahatça ekleyebilirdim ama, içimden bir şeyin öylesine kırıldığını hissediyordum ki, sessizce kalkıp sadece, “Pekiy anlıyorum, allahaismarladık” dedikten sonra çıktım!..

Fikret Karakoyunlu merak içinde bekliyordu. Ama durumu öğrendiği zaman, ne fazla üzüldü, ne de şaşıtı!

“Sağlık olsun kardeşim, böylece kader birliğimiz daha pekleşmiş olur” demekle yetinmiştir!

Fakat ertesi gün bizi birtakım sürprizler bekliyordu. İlk olarak Necdet Baytok çıkageldi:

“İstifa ettim!”

Meğer benim çıkışımdan sonra Baban’la şiddetli bir tartışmaya girişmişler ve sonunda ceketini aldığı gibi bize gelmiş!

Ve işte bu anda Fikret Bey’i daha yakından gördüm. Nec-

det'i dinledikten sonra, hafifçe sararmış, sıkılmış, tiki çoğalmış bir haldeyken, birden neşesini takınarak, "Ne yapalım kardeşim, aramıza hoş geldin, hep beraber çırpınız" deyi-vermişti.

Bitmedi, *Tasvir*'de Necdet Baytok'un ayrıldığını duyan, Ümit Deniz ve Adnan Aktan da bir gün sonra geldiler ve aynı Karakoyunlu, sadece, "Hoş geldiniz" dedi!

Doğrusu, ben haftada iki gün çıkan ve aktüaliteyle pek az ilgili olan bir gazetenin, son derece sınırlı bir kadro gerektiren zorunluğuna birdenbire düşen bu irili ufaklı bombalar karşısında şaşırmadım desem de, yalan, sıkılmadım desem de yalandır. Şüphe yok Fikret Bey de şaşırmış ve sıkılmıştı. Ama ancak son ikisine, "Bedii Bey'le durumumuzu gözden geçirdikten sonra size ne ödeyebileceğimizi bildirebileceğim kardeşim..." demiştir! O kadar!

Böylece *Demirkurat*, ambarlarını biraz fazla doldurmuş bir gemi gibi su kesiminin hafifçe altına inerek seyrine devam zorunda kalmış oluyordu. Ama ne şevkimiz eksilmiş, ne de heyecanımız durulmuştur.

Tabii Necdet Baytok'un gelişiyile, ilk sayımızda görülen bana ait hataların hepsi hemen düzeldi ve ikinci sayımız daha düzgün çıktı. Bu arada, orta sayfanın yarısını "Demirkurat'ın Mizahı" başlığı altında, tamamen siyasî olayların alayına ayırdık ve tabii hepsini benim yazmam kararlaştı. İlk sayfadaki küçük fıkrama, bir büyüğünü de eklemiş, her sayıya ille de konmasını kararlaştırdığımız manşetlik mesele yazısını Fikret Bey'le birlikte bulup hazırlamamız da buna eklenince, baş kaşıyacak vaktim pek kalmamıştı.

Ama ne yapsak karşılığını da görmüyor değildik. *Demirkurat* gerçekten iyi satıyor, hem de gazetelerin henüz 10 kuruş olduğu bir devirde 15 kuruş olan fiyatına rağmen iyi satıyordu.

Kadromuza gönüllü, yarı gönüllü pek çok kabiliyet de katılmakta ve hepsiyle teker teker uğraşmak beni çok yorsa da, gazeteye gerçekten yarar sağlamaktaydı.

Bu yararın en çarpıcısını "Tabutluk" olayında gördük.

Meşhur ırkçılık-milliyetçilik davası sırasında bir süre hapis yatmış Nurullah Barınan, bir akşamüstü gazeteye geldi. Kendisini, *Tasvir*'e getirdiği bir yazı dolayısıyla tanıyordum.

Heyecanlı, ağzı kadar elleriyle de konuşan sevimli bir gençti. Ama o gün, yüzünün solgunluğu ve ellerinin fazla titremesi dikkati çekmeyecek gibi değildi. Telaşa bu halini sorduğum zaman, önce su istedi, içtikten sonra nefesini bir süre ayarladı ve oturduğu koltukta hayli susup yutkunduktan sonra, “Yalnız size verebileceğim bomba gibi bir belge yakaladım” dedi, “Aylar ve aylardır, şu tabutluk işkencesinin doğru olduğunu biz iddia ettikçe, CHP hep inkâr etmiş ve faillerini güçlendirmiştir. Ama şimdi galiba ibre tersine dönecek!..”

Tabutluk olayı, savaş sırasında, İnönü'nün, bazı milliyetçi yayınlarda ırkçılık ve Turancılık tehlikesi görüp parmak basmasıyla başlamış, içlerinde Nihal Atsız, Orhan Şaik Gök-yay gibi zevatın da bulunduğu hayli kalabalık bir milliyetçi kadronun, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ndeki “tabutluk” denilen hücrelerde işkence görmesiyle noktalanmış bir kara olaylar dizisiydi.

Barınan'a, tabii merakla, “Ver bakalım şu belgeni, önce neymiş görelim” dedim.

Bu, bir iş defterinden koparılmış bir sayfa idi ve aynen şu satırlar vardı:

“Emniyet Müdürlüğü'ndeki tabutlukların yıkılması için 175 lira. Duvarlardaki bozuklukların dolgu ve sıvası için 85 lira...”

Barınan, iki dürüst inşaat ustasının ayrı ayrı yaptıkları işleri bir deftere kaydederek birbirlerine böylece hesap verdiklerini anlattıktan sonra:

“Bunu alıncaya kadar göbeğim çatladı. Bir tanesi razı olmuş ama öteki defterin gitmesini dünyada kabul etmem diye tutturmuştu. Geçmiş bir hesabı saklamanın kendilerine hiçbir yararı olmayacağını, buna karşılık, işkence görmüş, gördüğü işkenceden saçları ağarmış nice aydının hesabını sorma imkânını elde edebileceğimizi saatlerce anlattım da anlattım. İnatçı olanın arkadaşı, beni desteklerken ikide bir ‘Demokrasi geldi kardeşim, bırak adamlar ne yaparlarsa yapsınlar’ demeyi sürdürdü ama, beriki Nuh diyor peygamber demiyordu. Nihayet dün akşam, iyi olanı, birden karşımda buldum. Elinde bu sayfa vardı, defterden koparmış ve bana getirmişti. ‘İnşallah işine yarar ağabey, bizim arkadaş bilmiyor, o defteri alıp evine götürmeden ben bu sayfayı kopar-

muştum bile!' deyivermedi mi, sevinçten bayılıyordum."

"Bak Nurullah" dedim, "ben bu belgeyi rahatça yayınlarım ama 'uydurma' diye tutturacaklardır onun için, bu adamın daha bizden yana olması, gerekince konuşması, korkmaması gerek! Halbuki o daha arkadaşıyla bile aynı tutumda değil! Bunu temin edebilir misin?"

Meğer Barman onu da sağlamış. Belgeyi aldığı gün, DP'ye yazılmak isteyen ustayı Fatih DP ilçesine götürür, partiye bir güzel kaydını yaptırdıktan sonra, parti hüviyetini birlikte alırlarken, parti yöneticilerine, onun nasıl bir kahraman olduğunu, belge hikayesini çitlatarak bir güzel anlatır ve anlattırır.

Barman, "Artık" demişti, "en az on tane şahit olduğu gibi, adam da zaten 'Gelsinler sorsunlar, anlatmayanın...' diye öyle bir gürlüyordu ki..."

Bir kuşukum kalmamıştı.

"Pekiyi" dedim yayınlayacağım, hem de galiba biraz fazla gürültüyle olacak bu!"

Hemen bir fevkalade sayı çıkarma kararı aldık.

Demirkıra'nın o fevkalade sayısında "Tabutluk Gerçeği" manşeti tam sekiz sütundu. Olayı kupkuru anlattuktan sonra, tabutluklarda işkence görenleri sıralıyor, mesela bunlardan Orhan Şaik Gökyay gibi gerçekten çok değerli bir eğitimcimizin ve dolayısıyla aynı değerdeki eşinin ıstıraplarını sıralıyor ve soruyorduk:

"Hâlâ 'Bunlar yalandır' diyebiliyor musunuz?"

Klasik bir deyim vardır: "Bomba gibi patladı." Hayır *Demirkıra*'nın yayını bomba gibi falan değil, ama nerede patlayacağını bilen güdümlü bir mermiler demeti gibi patlamıştır.

Önce Meclis'te patladı, *Son Posta* sahibi ve milletvekili Selim Ragıp Emeç, hiç vakit kaybetmemiş, bir soru önergesini Meclis Başkanlığı'na sunmuştur. Önergesini sunarken yaptığı konuşmada *Demirkıra*'nın yayını okumayı ve aynı soruyu sormak zorunda olduğunu söylemeyi de elden bırakmaz!

Tabii ertesi gün DP yanlısı gazetelerde de patlamıştı. Ve CHP yanlısı yazarlar dışında, pek çok kalem sahibi de meseleye uzak kalamamış, patlamıştı.

Ama asıl patlama hiç şüphesiz İstanbul emniyetinde olmuştur.

İstanbul'un emniyet müdürü Ahmet Demir'di. Onun sertliği, emniyetçiliğin en ayrılmaz unsuru saydığını biliyorduk. Hatta Aziz Nesin'in o devirdeki siyasî mizaha pek güzel örnekler sunan *Marko Paşa*'sında da sık sık okuyorduk. Demir, en çok Nesin'le, gazeteyi birlikte çıkardıkları Sabahattin Ali'ye takmış, özellikle Aziz Nesin'i bizzat hırpalamasıyla da dillere düşmüştü.

Aziz Nesin, emniyetten veya yayıldığı gibi, vilayetin bodrumundaki Millî Emniyet'e ait olduğu söylenen odalardan birinden ne zaman kurtulsa, hemen kaleme sarılır, "Biliyorsunuz ben kalem şakasından hoşlanırım. Ahmet Demir el şakasından çok hoşlanıyor" yollu imalarla Demir'i iğnelemekten vazgeçmezdi.

İşte bu Ahmet Demir, o sabah evinde bizim tabutluk yazısını da okumuş ve küpüne binip, makamına gelir gelmez de, "Şu herifi tutup getirin!" emrini vermiş bulunuyordu. Tutulup götürülecek elbette bendim.

Zayıf, kupkuru bir polis görevi yerine getiriyordu. Elinde ne bir davetiye, ne bir mektup, ne belge ne evrak vardı. Sadece karşıma dikilip, "Sizi emniyete götürme emri aldım buyrun!" demekteydi.

"Niçin gelecek mişim? Beni kim, ne sıfatla, ne için ve hangi kanuna dayanarak istiyor önce onu söyle..." yollu bir çıkışa girişmiştim ki, Fikret Karakoyunlu böyle hallerde artan tikini hiç geçiştirmeye bile uğraşmadan atıldı:

"Memur bey, anlaşılıyor ki, sizi gönderen hangi amirinizse, hâlâ eski alışkanlıkların tesiri altında, ama o durum bitti arkadaş, sen şimdi lütfen ona dön ve benim bu söylediklerimi hatırlat."

Ve benim yanıma gelerek dikilip ekledi:

"Buradan kimseyi götüremezsin onu da iyi bil!.."

Bu çekişme gün boyu sürmüştür. Polis gitti, az sonra yanına bir arkadaş alarak tekrar geldi. Gene tartışıldı, gene içinde demokrasi, yetki, kanun deyimleri dolu bir sürü laflar edildi. Adamlar bu defa üçleşerek tekrar geldiler! Bu arada güzel şeyler de olmadı değil; mesela Celal Bayar Ankara'dan arayarak gazeteyi yayınından dolayı kutlamış ve Fikret Karakoyunlu'ya bütün keyfini tekrar kazandırınmıştı. DP teşkilatından çeşitli telgraflar almaktaydık. Tabii bir alay da ziyaretçi geliyordu.

Ve işte tam polislerin bu defa üçleşerek beni götürme ısrarları en yoğun kıvamına gelmişti ki, DP İstanbul İl Başkanı Kenan Öner'in telefondaki gür sesini yalnız ahizeyi kulağında tutan Fikret Bey değil, hepimiz duyduk. "Tebrikler kardeşim, harika bir hareket yaptınız, sizinle ne kadar iftihar etsek az, hepinizin gözlerinden öpüyorum" diye gürlüyordu. O lafını bitirir bitirmez, Fikret Bey teşekkür bile etmeden, polislerin gözlerine baka baka benim emniyete götürülmek istendiğimi anlatma fırsatını da hemen kullanmıştı!

Ve ardından telefonu bana uzatarak, "Seni istiyor kardeşim" demesiyle bu defa Kenan Öner benim kulağımda gürlemeye başladı:

"Bak kardeşim, şimdi o polislerle emniyete gidersin... Ben hemen parti teşkilatındaki bütün avukatları toplayacak ve il yönetimindeki arkadaşları da katarak, emniyetin önüne geleceğim. Ahmet Demir veya her kimse seni isteyen, onlara dilediğin gibi davran, seni tehdit edeceklerdir. Hiç aldırma, sadece, 'Yarın saat içinde beni almaya yüzlerce avukat başlarında Kenan Öner olduğu halde gelecekler haberiniz olsun' de yeter!.."

Yalnız olmadığını bilmek, hele bunu yüreğinin derinliğinde yaşamak ne güzel bir duygudur! Hemen polislere dönüp, "Lütfen beş dakika dışarda bekleyin, arkadaşlarımla konuşup hemen geleceğim" derken artık sıkıntım falan kalmamış, aksine heyecanlı bir güven duygusu içime sımsıcak yerleşmişti.

Karakoyunlu ve Baytok'a Kenan Öner'in söylediklerini nakledip, ceketimi giydim. Fikret Bey, hemen arkamdan çıkıp partiye koşacağını ve Öner'in heyetine yardımcı olacağını söyledi ve kapıda sigara içmekte olan polisleri rahatlattık:

"Haydi kardeşim buyrun gidiyoruz!"

Babıâli'yi inerken, böylesinin daha iyi olduğunu düşünüyorum. Necdet'in hatırlattığı gibi, bu adamlar evime de musallat olurlar ve annemi üzüntüsünden kahredebilirlerdi. Halbuki o sıkıyönetim seferlerinden hiçbirini bile eve nakletmiş değildim. Nitekim polislerden daha kıdemli pozlusu, "Çok iyi yaptınız, aksi halde belki de sizi evinizden götürmemiz gerekebilirdi" diyerek düşüncemi keşfetmiş gibi beni doğrulamıştı.

Üç polisin ortasında yokuşu inerken, rastladığım bazı arkadaşların sorgulu ve endişeli bakışlarına karşılık gülümsemeye çalışarak, "Emniyette bir işim var" diye diye Sirkeci'deki ünlü müdürlüğe vardık ve az sonra özel kalem görevlisi başkomiserin açtığı kapıdan Ahmet Demir'in odasına girdiğim zaman, gelmekte duraksamakla ne kadar haklı olduğumu bir daha gördüm.

Meşhur emniyet müdürü, masasının gerisinde koltuğuna abartılı bir yaslanışla dayanmış, gözlerini, hayır gözlerime değil, yerde bir noktaya dikmişti. Bir süre beni fark etmemiş gibi öyle durduktan sonra, konuştu:

"Nihayet gelebildiniz demek!"

"Evet nihayet gelebildim" diye karşılık verdim.

Hafifçe doğruldu:

"Bir emniyet müdürünün davetine uymamak ne demektir biliyor musun?"

Hiç sesimi çıkarmadan, önce onun göstermediğini vurgularcasına, sağıma soluma oturacak bir yer aradığımı belirten mübalağalı hareketler yaptım ve tam karşısındaki iki koltuktan birine otururken, "Affedersiniz beyefendi, davetinizi beni telefonla arayarak yapabilseydiniz, bir emniyet müdürüne karşı ne kadar saygılı olduğumuzu görebilirdiniz" dedim.

Masaya hafif bir yumruk indirdi:

"Emniyetin davetleri polis vasıtasıyla yapılır, telefonla ben dostlarımı davet ederim."

İçimden bir ses patırtı başlıyor diye beni uyardı ama, gene gülümsemeye çalışarak:

"Beyefendi dostunuz olmadığımız bizce malum ama vatandaş olduğumuzun da sizce malum olmasını..."

Efendim lafımı bitirmeme vakit bırakmadan bu defa ayağa fırlayarak masasına öyle bir yumruk indirdi ki, oda sarsıldı ve tabii ben de irkilmedim desem yalan.

Ve artık, çağlayan, hayır hayır pislikleri sürükleyip anaforlar yapa yapa akan taşkın suları gibi konuşuyordu!

Ona göre tabutluk diye bir şey uydurmuştuk, böyle bir şeyin gölgesi bile yokken şimdi üstelik belgeler düzmeye koyulmuştuk. Bu emniyet güçleri böyle bir iftiraı asla ve kata affedemedikleri gibi yapanlara da dünyalarını zehretmeye kadir idiler...

Söyledi söyledi, masa yumrukladı, koltuk tekmeledi ve sonunda tekrar makamına kaykılırken, "Ayıp ayıp" dedi, "genç bir aydın olacaksın, üstelik arkadaşlardan öğrendiğime göre komünist falan da değilmişsin... Ama bu tertibi kimlerle beraber yaptığınızı bir iki gün içinde meydana çıkaracağım. Tabii partinizin rolünü de unutacak değilim!"

"Benim partim yok, hiçbir partiye mensup değilim" dedim ama, dinleyen kim?

"Biz burada armut devşirmiyoruz, her şeyden haberimiz var, partisi yokmuş! Lafa bak!.. Partiniz yok da bu tertibin enürini merhum pederden mi aldınız?"

"Pekiy madem bu derece bilgilisiniz neden mahkemeye gitmiyoruz?" demem üzerine ise, büsbütün köpürdü, yeniden ayağa fırlarken, "Bana bak, dilersem seni şu pencereden atar, sonra intihar etti diye bir zabıt tuttururum kimse hesabını soramaz!..." diye böğürmesin mi?

Önce elimin ayağımın buz kestiğini hiçbir zaman unutamam. Sonra ensemden başlayan bir ateşin bütün vücudumu kapladığını iyi hatırlıyorum ve aynı anda içimden bir sesin "Haydi tam sırası" diye fısıldadığını da adeta iliklerimde duydum ve hemen ayağa kalkarak, "Bana bakın Ahmet Demir Bey" diye sesimi yükseltmeye çabaladım, "eğer ben buradan beş dakikaya kadar çıkamazsam, Kenan Öner başlarında olduğu halde en az elli avukat ve bir o kadar da gazeteci emniyetin kapısında olacaklar! Lütfedip beni pencereden atarsanız ihtimal tutabilirler de..."

Ne yaptı bilir misiniz, hafifçe sönmeye başlayan bir balon gibi gevşeyip önce yerine oturdu ve sonra babayani bir tavırla, "Gördün mü" dedi, "ne lüzumu vardı böyle bir tedbirin? Genç bir yazar olarak memleketin emniyet müdürüne gelirken, avukatlı mavukatlı tedbirlere tevessül ediyorsun. Kim bu Kenan Öner? DP il başkanı! Hani partin falan yoktu?"

Hiç sesimi çıkarmadan kalkıp sadece elimle onun daha önce işaret ettiği pencereyi göstererek "Tedbirli olmakta hâlâ mı haksız sayılıyorum?" diye mırıldandım ve kapıya yöneldim!

Arkamdan gelirken, telaşla yerinden fırlayan başkomisere, "İki arkadaş bu beyi kapıya bıraksın!" demiş ve kapısını şiddetle çarparak odasına çekilivermişti.

Doğrusu ya, verdiği talimatı başta hiç hayıra yormamışımıdır. Emri iki polisin beni bir yere kapatıp pataklaması şeklinde algılamıştım. Öyle ya neden bir arkadaş dememişti de iki demişti. Ama az sonra gördüm ki, emir samimidir ve kapıya bırakılıyorum.

Ve Sirkeci'ye doğru koşar adımla ilerlerken, köşeden Kenan Öner başlarında olduğu halde kalabalık bir grubun görünmesiyle moralim tam yerini bulmuştu! Bana denizi gördükleri an bağrıışan "Onbinler"den bile fazla huzur veren kafilede, Kenan Öner'in yanında, Karakoyunlu'yu, Diyarbakırlı avukatlar Mehmet Ünal, Mahmut ve Refik kardeşleri, Mahmut Even'i, Niyazi'yi, Edib'i, hep hatırlarım. İki de hanım vardı, birini çok iyi tanıyordum Nazlı Tlabar, ötekini tanıyamadım.

Kenan Öner beni görünce durdu ve tavuklarını durduran bir horoz gibi kollarını iki yana açarak kafileyi de durdurdu. Ondan sonra, öğle yemeği servisi çoktaan bitmiş ve akşam hazırlıkları da henüz başlamamış olan Konya Lezzet Lokantası'na doluştuk ve telaşla koşup gelen o gerçek İstanbul efendisi patron Nurettin ile kardeşlerinin nazik kabulleriyle orada durumu rahatça anlatabildim!

Hikâyemi dinledikten sonra, Kenan Öner'in arkadaşlarına dönüp, "Beyler beyler, çok enteresan günler yaşıyoruz, unutmayın, bir genç adamı sırtlanın pençesinden kurtarmak için çıktığınız bu kısa yolculuğu da bitmiş sanmayın sakın! Bu memlekette istedikleri anda pençelerini uzatıp, söyledikleri anda dişlerini gıcırdatan sırtlanlar, kurtlar, tilkiler tükeninceye kadar yürümek zorundayız" deyişini unutamam.

Karakoyunlu ilk yazısında bunu okurlarımıza da bir armağan gibi ustalıkla sunmuştur!

Ne yazık ki, Kenan Öner, o yürüyüşü en erken bırakanlardan olmuş, belki de buna mecbur kalmıştı. Çok değil, bir yıl sonra partisinden ayrıldı!

Portre

Fikret Karakoyunlu

Yazı makinesi henüz gazetelerin idare bölümlerinden yazı işlerine atlamamış... Hepimiz kalemle yazıyoruz. Hatta bir kısmımız hâlâ sağdan sola doğru!..

İşte böyle bir kalem hengâmesinin ortasında, bir o yazı makinesi kullanılmaktadır. Hem de ne kullanış!..

Sadece bir yazıyı istemeniz yeter:

“Fikret Bey bir sütunluk eğitim yazısı lazım.”

Bekleyin, koyu kumral bryğını iki defa kaşır, bir teli bile dökülmemiş koyu kumral saçını bir defa karıştırır ve sonra makinesinin çat çatları başlayverir! En çok en çok yanım saat sonra, gerçekten güzel, gerçekten “gazetelik” bir maarif yazısı elinizdedir.

Fakat sanmayın ki, idare hukukuna yahut tarıma veya trafiğe dair bir yazı isterseniz, bu çark duracak ya da ürettiği bozulup çirkınleşecektir. Hayır hepsinde aynı sonucu alırsınız. Hem de gene aşağı yukarı aynı sürede ve aynı gradoda.

Çok kolay yazmasıyla da ünlü Ahmed Midhat Efendi merhum, Fikret Karakoyunlu'yu görmeliydi!

Bizimkının çeşitli yazı bakımından üstadının bir hayli önünde olması da karşılaştırmamızın cabasıdır!

Fikret Karakoyunlu Siverekli bir ailenin çocuğu idi. Ama doğulu bir tipi yoktur. Yalnız doğu illerimizden gelen, hemen hepsi de sevtiyeli misafiri çoktur ve hepsinden de dikkatimi-

ze çarpan bir itibar görmektedir.

Fakat benim ilgimi en çok Türkçe'si çekmişti. Dile her şeyden fazla itina gösterir ve herkesin de göstermesi için dil dökerdi. Bu konuda sual-cevap oyunculuğu meşhurdur. Arapça'nın ism-i tafdil ve tasgiri kalıplarını hem sever hem de eğlenirdi. Mesela bana "Sendeki kalem değil, aklem" yolu bir iltifat uydurmacılığı yapmış, Türkçe'si biraz karışık bir arkadaşımız için de "Onunki de kalem değil küleyim" deyivermişti. Boş vakti oldu mu, karşısında kim varsa, hemen sorar:

"Söyle bakalım 'kebir'in tafdili nedir?" "Ekber" dediniz mi, hemen güler ve ekler: "Şimdi de sen sor bakalım..." Bu, daha çok, yansı ciddi, yansı sulu Osmanlıca alaycılığımızda gide gide pek çoğumuz ustalaşmıştık. Tabii genellikle yakıştırma ve uydurmada Fıkret Bey'in dahi önüne geçenlerimiz oluyordu.

Böyle saatlerden birinde henüz dışardan gelmiştim. Karakoyunlu yanında oturan bir zatı "Bak bu arkadaşım Hasan" diye tanıttıktan sonra, hemen soruyu yapıştırdı:

"Hasan'ın ism-i tafdili var mı, yok mu?"

Hiç duraksamadan, "Olmaz olur mu" dedim, "Ahsen!" Ve hemen ekledim:

"Tasgiri de var: Hüseyin!"

Öyle güldü öyle güldü ki, "Ah bu sendeki muzıp zekâ!.. Arapça'yla bile, hem de kaldesine ve ahengine uygun olarak oynayabiliyorsun, hayret!" demiş ve arkasından gene sormuştu:

"Pekiyi ya 'zeber'in ism-i tafdili?"

Gene hiç duraksamadan yapıştırdım:

"Ezber!"

"Ya tasgiri?"

"Zübeyir!"

Artık kahahtadan kırılıyordu ve gün boyu bunu tekrarlamaktan da zevk aldı durdu.

Bir gün yolda rastladığı Besim Atalay Hoca'ya da bunu anlatır. Arapça'yı en az Türkçe kadar bilen rahmetli, yüzüne dik dik baktıktan sonra, "Hele şükür demiş, "hep Araplar bizim Türkçe'mizi bozacak değiller ya, biraz da onların Arapça'sıyla eğlenen bizden birileri olsun!"

Karakoyunlu, Atalay Hoca'nın çıkışıyla birlikte bütün olayı, *Demirkırat*'in mızah sayfasına yazmamızda pek ısrar ettiği halde ben yazmadım. Ama o, benim dört gün süren bala-
layı iznimden yararlanarak, hepsini olduğu gibi yazdırmış ve döndüğüm zaman masamın üzerine bir de tebrik mektubu ekleyerek bıraktırmıştı.

Fıkret Karakoyunlu'ya göre, Osmanlıca'yı iyi bilip incelemeden, dili arındırmak mümkün değildi. Güzel de bir benzetmesi vardır: "Picasso ancak klasik resimden gelip geçerek, olgunluk saydığı döneme erişmiştir" der, ama arada bir pek batıcı, pek uydurmalığı belli bir dil kurumu sözcüğü görünce de, "Yooo işte bu da Picasso'nun iyice azıttığı tablolar-
dan düşmüş gibi!.." diyerek hemen "klasisizme" yönelirdi.

Onun kadar gösterişsiz ve onun gibi gösterişi hiç mi hiç sevmeyen pek az insan vardır. İdareciliği sırasında en hoşlanmadığı şeyin, resmî bayramlardaki ezberlenmiş, kalıplaşmış donmuş merasim şekilciliği olduğunu söylerken, hepimizi kırıp geçiren çok güzel örnekler verirdi.

Çok çocuğu olduğunu bildirdim ama sayılarını söylemeye özen gösterdiğini de bildiğim için sormazdım. Kızlarından birini gördüğümü hayal meyal hatırlıyorum. Gazeteye sadece oğullarından kaç numara olduğunu bilmeyip, en küçükleri sandığım Yılmaz'ı getirirdi. Çok güler yüzlü, cin bakışlı ve durmadan soran, babası gibi kumral bir çocuktu bu. Sanırım ilkokuldaydı ama, yaşını biraz aşan bir başı olduğu hemen anlaşılıyordu. *Demirkırat*'ta onu görüp de sevinmeyen ve tanıyıp da sevmeyen kimse olmamıştır. Yıllar ve yıllar sona, oğlumla birlikte olduğumuz Londra uçağında ona rastladığım zaman, gene çocukluğundaki terbiye ve sevinçlilik içindeydi. Bu defa ben yazmayı bırakmıştım, o yazmaya koyulmuştu. Kırk yıl önce masama sokulup yazdıklarımı okumaya çalışan aynı çocuk tecessüsü içinde benden ısrarla ne istedi bilir mısınız? İle de anılarımı yazmamı!..

Şimdi babasını sevgiyle andığım şu satırları yazarken, tıpkı onun gibi benden yazmamı isteyen oğlunu da anmadan elbette geçemiyorum.

Fıkret Karakoyunlu, bence Türk basınında kalmalıydı. Onun kadar gazete yazarlığına yatkın, onun kadar kolay ve çabuk yazan ve onun kadar çeşitli konularda kalem (hayır

ona göre yazı makinesi) koşturabilen bir enerji kaynağının yeri, hatta tek yeri elbette basındır. Ama onun bütün bu mezziyetleri yanında, hiç kavga sevmeyen, satıcılığı, kendini gösterme hırsı ve hevesi asla olmayan, başkalarının işlerine karışmaktan kaçan, hoşgörölü mü hoşgörölü bir de öbür tarafı vardır ki, bu cepheyle gazetecilik kolay uyuşmaz, hele politikacılık hiç bağdaşmaz. Aksi gibi Fıkret Karakoyunlu idareciliği bırakır bırakmaz, iksisine birden yönelmişti!

Tabii her ikisi de onun, işlerine gelen mezziyetlerini bir güzel kullandıktan sonra, sıra öbür tarafa gelir gelmez, homurdanıp dirsek göstermeye başlamışlardır.

Politikada, hele o günün kadrosu içinde başköşelere oturtulması gerekirken, tevazuu sömürölüp kenarda bırakıldı. Gazetecilikte de, bağımsız olmanın bütün şartlarını haliz ve bağımsızlığın bütün nimetlerini iyi bilir olmasına karşılık, politikacı tarafını koparamadığı için, bıkkınlığa ve yenilgiye adeta mahkûm edildi.

Demokrat Parti'nin ilk büyük kongresine, delege sıfatıyla katılıyordu. Üzerinde, özellikle Anadolu illerinde büyük sükse yapmış *Demirkarat*'ın başyazarlığı ve sahipliği olduğu halde...

Tabii büyük hem de çok büyük ilgi gördü. Bu ilgi, gittikçe artmış ve *Demirkarat*'ın parti tarafından günlük olarak çıkarılması kararına kadar varmıştır.

Hemen hemen her ilin delegasyonundan övgü telgraflarını ben de alıyor ve niye saklayayım o ilgi ile birlikte içime hiç de rahatlık vermeyen bir garip katılığın da artarak dolduğunu hissediyordum.

Kongrenin bitiş günü Fıkret Bey Ankara'dan beni aradı. Heyecanlı ve sevinçli olduğu besbelliydi:

"Kardeşim... Kardeşim *Demirkarat*'ın günlük çıkması isteniyor, seni tebrik ediyorum, burada bana ve gazeteye gösterilen ilgiye en büyük pay elbette senindir. Göreceksin her şey çok daha iyi olacak, Samet Ağaoğlu parti tarafından bu işin tanzimine memur edildi, yarın birlikte geliyoruz..."

Ve geldiler. Aslında ben Karakoyunlu'nun telefonunu alırmaz, benim için *Demirkarat*'ın bittiğini hissetmiştim. Ama tabii onları dinlemeden de bir karara varamazdım.

Özipek Palas Oteli'ndeki bir öğle yemeğinde toplandık.

Samet Ağaoğlu, Fıkret Karakoyunlu ve ben. Ağaoğlu ile ilk karşılaşmamızdır bu. Ensesini ter içinde bırakan uzun saçları ve mevsime hiç de uygun olmayan krem sadakor ceketi ile üzerimdeki ilk tesiri, filozofla, nedense Lübnan'a yakıştırdığım bir işadama karışımı olmuştur!

Güzel konuşuyordu. Beni överek söze başladıktan sonra, *Demirkarat*'ta üç ortak olacağımızın ve benim hakkımı daha belirtici bir bölüşme yaptıklarını (yani onlar yüzde 33, ben yüzde 34), bundan sonra partinin bizde hiçbir sıkıntı payı bırakmayacağını anlattı da anlattı... Anlattıkça coştı, coştukça anlattı. Milletvekilliği mi, aman efendim kapımızın eşliğindeyeydi... İdare meclisleri mi, püf... Hepsı ayaklarımızın altında ve tabii itibar mı, elimizdeklinin bin katı, milyon mısı!..

O bunları anlatırken, Fıkret Karakoyunlu hiç konuşmamış, bana öyle pek neşeli de görünmemişti. Sanırım, Samet'in ne söylerse ille inanılacak, ne teklif ederse ille kabul edilecek bir tavra içinde görünmesinin benim üzerimde uyandıracağı tersliğin farkındaydı.

Haklıydı da... Nitekim Ağaoğlu susar susmaz, "Hani" dedim, "savaşı kaybeden kumandan, bunun on sebebi var, birincisi barutum yoktu der demez tamam üst tarafını saymana gerek yok artık demişler ya... Bu iş biraz ona benziyor. Günlük gazete, her şeyden önce rotatif ister, yani barut barut, o olmadı mı, savaşı başladığı an kaybederiz. Bugün Babıâli'de bizim ne satın alabileceğimiz bir rotatif var, ne de kullanabileceğimiz!.. Günlük nasıl oluruz? Bu bir. İkincisi, *Demirkarat* bugüne kadar pek çok gazete gibi Demokrat Parti'yi destekliyor, onu savunuyordu ama asla parti organı değildi. Parti organı olarak çıktığımız an, şansımız en az yarıya iner, pek çok gazeteyi de dost değil, bizimle zıtlaşır görebiliriz. Ve üçüncüsü, Fıkret Bey partili, ama ben değilim ve asla da olmak istemem. İstemem çünkü tabiatımı bilirim, bir partinin kuralları benim için pekâlâ bir cendere hüviyetini de kolayca kazanabilir!"

İşte o zaman Fıkret Bey'in üzüntüsünü adeta elimle tutarcasına görmüşümdür. Çekingenliğini, Samet'i ön planda tutma isteğini falan bir kenara atıp, konuşmaya başlamıştı. Benim partili olmama hiç gerek olmadığını, hatta bağımsız

kalmamın kendilerine daha yararlı olacağını, rotatif meselesinin halledilmeyecek bir konu olmadığını, biraz zamanın yeterli olacağını bir bir sıraladı. Ama sesinde bir şevk olmadığı gibi, halinde de büyük bir inanç belirtisi pek yoktu. Beni iyi tanımıştı ve söylediklerimin değişmez katılıkları yüreğine hemen oturmuştu.

O gün gene de Samet Ağaoğlu'nun yatıştırıcı formülüne uyup kalktık. "Daha önümüzde çok zaman var, biz size ıstıkbale dönük düşüncelerimizi aktardık, bunlar değiştirilmez şeyler değil. Kaldı ki, hemen şimdi alınacak bir karara ihtiyacımız da yok. *Demirkırat* gene yoluna devam eder, bu defa kabul ederseniz tek değişiklik olarak ben de yazacağım. Ondan sonrasına gene üç arkadaş olarak karar veriliriz!" demiş ve bana o sıkıntılı havadan kurtulma fırsatını vermişti.

Ama kararlıydım, *Demirkırat* bence, rayından çıkarılmış, üstelik de bir dekovil hatının darlığı ve tevazuu içindeyken, bir tren rayına oturtulmak gibi bir gülünçlüğe doğru itilmek-teydi.

Samet'li çalışmalarımız bir ay kadar sürmüştür. Fikret Bey bu süre boyunca, hep üzüntülü ve sıkıntılıdır. Benim şevksiz, ateşsiz ve isteksiz halimi fark etmemesi mümkün değil. Onu fark etmeyen ve her geçen gün beni biraz daha ısıttığını sanan yalnız Samet.

Bir gün bana yazısını dinlettikten sonra, "Sana Bedi-i diyebilir miyim? Senin de bana şu beyi meyl bırakıp doğrucaca Samet demeni isterim" demiş ve sonra Fikret Bey'e dönüp eklemiştir:

"Hadî sen de bizi yemeğe götür, bu kardeşliği kutlayalım!"

Böylece beni iyice kazandığına inanmıştı ve Fikret Bey'e de bu inancın törenini tertiplemek düşünüyordu.

Halbuki Samet'in aksine Karakoyunlu, benim gittikçe uzaklaştığının o derece farkındadır ki, o akşam Samet ayrıldıktan sonra, boynuma sarılarak, "Beni bırakma kardeşim, biliyorum bunu yapacaksın ama yapmaman için, başka ne yapabileceğimi de bir türlü bulamıyorum!" diyerek gözlerini sulandırmıştı.

Ah! Keşke parti araya girmeseydi... Keşke Fikret Bey partiyeye de gazetecilikle birlikte girmeseydi... Hiç şüphem yok

uzun yıllar birlikte yürüyebilirdik. Belki de bu uzun yürüyüşün sonunda günlük olmak imkânlarını bulabilirdik!

Vedaya gittiğim gün gene makinesinin başında yazıyordu. Yüzüme bakar bakmaz da niyetimi anladı. Yerinden kalkarken, "Bence kardeşliğimizin ve beraberliğimizin değil ama, galiba *Demirkarat*'in sonu geldi!.." deyişini yüreğim sızlayarak hep hatırlayacağım!

Benim *Demirkırat*'ı bırakışımından aylar önce, Necdet Baytok ayrılıp *Tasvir*'e dönmüş bulunuyordu.

Uzun süredir Mithat Perin'in peşinde olan *Demokrat İzmir* de nihayet muradına ermiş ve Perin'i *Son Saat*'in başından alıp, *Demokrat İzmir*'in başına getirmeyi başarmıştı. Böylece de Cihat Baban'a, biraz burun eğmek, biraz ıkınıp sıkınmak sonunda Necdet Baytok'u tekrar kazanmak zorunluğu düşmüştü.

Baban'ın kendisine vedaya gelen Perin'e söylediği, gene kayda değer:

"Gitmenden çok, seni kovma imkânından beni mahrum etmene üzülüyorum!"

Necdet Baytok'u tekrar göreve getirirken de kolayını bulmuştur:

"Seni ben kovmadım ki, kendin gittin, istersen dönebilirsin elbet!"

Demirkırat'ı bırakışımı öğrendiği zaman, daha Necdet'in bir şey söylemesine meydan bırakmadan teklifi o yapmış:

"Bir yokla bakalım dönmek ister mi?"

Necdet Baytok da hemen karşılığı yapıştırmış:

"Bizzat sen çağırılmazsan dünyada gelmez, beni hiç boşuna uğraştırma!"

Bunları öğrendiğim zaman, ben de Necdet Baytok'a hak

verdim ve “Çok iyi söylemişsin, kendisi bilir” dedikten sonra, Gazeteciler Cemiyeti’ndeki yönetim kurulu arkadaşlarımdan üç günlük dinlenme izni isteyerek bir de güzelce eve kapanma planı uyguladım!

Mithat Perin’in bir yıl önce beni kalmaya ikna ederken söylediği gerçekleşiyordu. Bu defa üstünlük bende idi, olaylar da benim lehime hayli gelişmekteydi.

Doğan, zaten çok seyrek yazdığı fıkraları tamamen kesmişti. Üstelik Cihat’ın “Ya doğru dürüst vaktinde yaz, yahut da bırak bu işi” yollu yakışıksız çıkışı üzerine, telefonu suratına kapatarak kesmişti.

Yalnız *Son Saat*’in değil, ondan daha çok *Tasvir*’in satışı da düşmekteydi. Ve nihayet Cihat Baban, *Tasvir*’de bir hamle zorunluğu duymuş ve bunun hazırlıklarına başlamıştı...

Akşamüzeri Kadri geldi:

“Cihat Bey seninle görüşmek istiyor, cemiyetten aramış, birkaç gün gelemeyecek demişler. Bana ‘Git bak eğer hasta falan değilse gelsin bekliyorum’ dedi. Haydi nazlanma da yarın sabah gelip seni alayım.” Ve ilave etti:

“Ben şahidim, bugün en az üç defa cemiyete telefon ederek seni aradı. En sonunda Burhan Felek’le konuştu da, üç dört gün gelmeyeceğini öylece öğrendik.”

Bu kadan benim için yeterli idi. Üst tarafını karşılıklı görüşmemizde tamamlayabilirdim.

Ertesi sabah Kadri ile birlikte *Tasvir*’e yöneldik.

Bütün duvarlar badana olmuş, kapılar boyanmış, taşlık cıllanmış, meşhur merdiven bile biraz derlenip toparlanmıştı. Üst katın başındaki Ziyad Bey’in odasından çekiç ve testere sesleri geliyor, her taraf boya ve cila kokuyordu.

Ben doğru Cihat Baban’ın odasına yöneldim. Bir şeyler yazıyordu, beni görünce gülümsemedi bile ama, yüzünün biraz aydınlandığını fark ettim. İlk sözü, “Seni ben kovmadım. Kendin gittiğine göre, gene kendin geldin sayıyorum, hemen başlayabilirsin!” oldu.

Gülerek, “Sen” dedim, “madem öyle sayıyorsun öyle olsun ama, ben artık o giden adam değilim, onun için şartların da aynı olacağını söylemek istiyorsan, bu mümkün değil...”

Biraz duraksadı ve hemen, “Biliyorum evlenmişsin” dedi, “elbette farklı bir adamsın artık!”

Yerimden kalkar gibi yaparken:

"Birbirimizi hiç kırmayalım, görüyorum ki, sende hiçbir farklılık yok. Bende tek değişikliğin medenî halimden ibaret olduğunu düşündüğüne göre..."

Hırslanmış gibi yerinden kalktı ve yapmacıklığı besbelli bir hışımla üstüme yürür gibi yaptıktan sonra, ağırlığına uygun bir el ense ile yüzümü göğsüne bastırıp, "Şaka yaptım" dedi, "saçma alınganlığı bırak, elbet farklısın ve hakçasını istersen *Demirkırat*'ta güzel şeyler de yaptın! Şimdi *Tasvir*'de de kendini göster bakalım."

Ve biraz duraksadı, masasında bir şeyi arar gibi, kâğıtları karıştırdı ve sonra hemen söylendi:

"250 vereceğim!"

Derhal yerimden kalktım:

"Olmaz!"

"Ne demek olmaz? Necdet'e, Atıf'a verdiğim de bu!"

"Bu onların meselesi, ben kabul edemem!"

Bu defa kızgınlığı soluklarının sıklaşmasından anlaşılıyordu:

"Başka gazetelerde kolayca kabul göreceğini sanıyorsan yanılıyorsun! Üstelik bu parayı veya daha fazlasını vereceklerini de hiç umma!"

"Yanılıyor olabilirim ama, teveccühüne teşekkür ederek, yine de reddedeceğim!"

Cihat Baban'ı iyi tanıyanlar hemen kabul ederler ki, böyle bir konuşmanın şu geldiği nokta, onun tahammülünün sınır karakoludur. Bundan sonrası, ancak ve ancak yerinden kalkması, nefes nefese gürleyerek kapıyı göstermesiyle sonuçlanabilir!

Fakat ya bir de bu olmadı veya olamadı mı? Herhalde bunun da bir sonucu bulunmalı ve pekâlâ karşısındakinin kazanması şeklinde bitmeli değil mi?

İşte o gün bizim konuşmamızda da galiba bu ikincisi oldu ve kucaklaşıp odasından çıktığım zaman 300 lira aylığım, günlük herhangi bir gazeteye yazabilme yasağı dışında, her türlü haftalık, aylık gazete veya dergiye yazma iznim vardı. *Tasvir*'e ek olarak *Son Saat*'e bazen küçük, bazen büyük fıkra yazacaktım. Pazar konuşmalarımı da *Tasvir*'de sürdürecekti, yalnız bunların telif ücretlerini bu defa yazı müdürle-

ri değil, bizzat Baban belirleyecekti!

Doğru Necdet'in odasına girdim. Kadri'yle hararetle bir tartışma içindeydiler. Beni görür görmez, yüzümden sonucu kestirmiş olmalı ki, sevinçle kucaklayıp, gözpınarlarını taşıran sözler söylediler ve onların seslerinden, dönüşümün gerçekleştiğini anlayan birçok arkadaş koşarak odayı doldurdu.

Gerçekten sevinçliydim. Hele bağırtılarımızı duyarak "Ne oluyorsunuz? Savaştan dönen askerleri bile sizden daha sakin kucaklıyorlar!" diye odaya giren Cihat Baban, koca gövdesiyle ona rekabet edercesine bir köşede duran Ümit Deniz'e, "Bitti ulan cezan, seni de işe alıyorum!" deyivermedi mi? Sevincim bir kat arttı!

Necdet'in ardından *Demirkıra'tı* bırakıp tekrar *Tasvir'e* dönen Ümit'i tam üç aydır işe geri almamış ve bekletmişti!

Ama Ümit Deniz de ne yaptı biliyor musunuz? Cihat Baban'ın sözlerine sanki tutulmuş gibi hiç ses çıkarmamışken, o odadan çıkar çıkmaz elini, hem de biraz aşırı bir saygıyla bana uzattı ve "Sana teşekkür ediyorum, ona değil" dedi.

* * *

İzmir Valisi Şefik Soyer'i 1946 seçimlerinin hırpalanmış valileri arasında sayarak, Konya'ya nakletmişlerdi. Günün birinde, hemen bütün gazetelerin ilk sayfalarında yer bulan bir haberle, bir de baktık hazret Konya'da da günün konusu! Olay şuydu:

Sayın valinin yaramaz finosu genç bir terzi kalfasını bacağından fena halde ısırmış ama emniyetin, sağlık görevlilerinin bütün ricalarına rağmen (çünkü ancak rica edebiliyorlardı) vali bey köpeğinin herhangi bir kontrolden geçirilmesini kabul etmemiş, böylece biçare kalfa için İstanbul'dan kuduz aşısı istenmesi tek çare olarak kalmıştı!

Dahası var: Kalfanın açmak istediği dava da bir güzel reddedilmiş, ısrar ederse başının büsbütün derde girebileceği kendisine ustalıkla anlatılmıştı.

Oturup bir küçük fıkra yazdım. Beş altı satırla olayın alayını yapıyor, dokunulmazlarımızı biraz sıraladıktan sonra, "İşte bu da yenisi; ona da dokunulmaz, çünkü vali köpeği!" diyordum.

Yazı, özellikle Konya'da pek geniş akis yaptı ve işin tuhafı Soyer, cevap yollu bir garabeti, yani olayı hem doğrulayıp, hem de zarar gören kimse olmadığını söylemek gibi bir yanlışlığı yapmakta gecikmediği gibi, bunda ısrar da etti.

İkinci yazıyı yazdım, hemen cevap gönderdi. Hem de aynı iddialarla... Üçüncü yazıyı yazdım, tekrarladi. Ve nihayet sonuncu yazımda:

"Bazı şöhretlerin adlarıyla beraber, bazı hayvanlar hemen aklımıza geliverir. Mesela Nasreddin Hoca der demez o sevimli eşeğini hatırlamadan, Niyazi Bey der demez geyiğini düşünmeden, Kleopatra denince hatta onu ısırın yılanı anlamadan geçemediğimiz gibi, şimdiden sonra anlaşılıyor ki, Şefik Soyer der demez de hemen bir köpeği hatırlayacağız."

İşte kıyamet o zaman koptu! Ve bize Konya'daki ceza mahkemesine gitme zorunluğu doğuverdi.

Bu ilk basın davamdır ve rahmetli Şefik Soyer, anızalı olan bir bacağına davayı açarken fena halde sürümüş olmalı ki, arkası, onlarca, yüzlerce çoğalarak hiç kesilmemiştir.

Konya'ya da ilk gidişimdi. O zaman, akşamüstü Haydarpaşa'dan trene biniyor, sabah Konya'ya varıyorduk ve tren yataklı falan değildi. Kanepelerimize başlarımızı dayayarak, ona ne kadar uyku denebilirse, uyuyorduk!

Konya'ya yapayalnız indim. *Tasvir*'in avukatı Mahmut Even bir temyiz davası dolayısıyla Ankara'da olduğu için sonradan katılabilecekti. Cihat Baban, "Böylesi daha iyi, biraz pişersin. 'Avukatım var gelecek' de ve duruşmadan varestede tutulmayı iste. *Tasvir*'in Konya muhabiri de zaten avukatmış, O da sana yardımcı olacaktır. Haydi yolun açık olsun..." demiş ve elimi sıkarak odasına çekilivermişti.

Trenden inip etrafıma bakındım. Nedense içimde hep Faruk Nafiz'in "Han Duvarları"ndan mısralar kıpırdıyor:

"İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık
Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık..."

Atlı arabaya binip salık verilen otele yollanırken mırıldanıyorum:

"İmtihana benzeyen ilk dava, ilk ayrılık
Siyasetin yaktığı ateşle hava ılık..."

Otel kâtibi, esmer, kısa boylu çarıklı erkânıharp, soruyor:
"Ağabi, sen vali beyle davalı olan gazeteci misin yoksa?"

“Evet” diyorum.

Yüzüme acıklı acıklı bakıp mırıldanıyor:

“Benden duymuş olma ama, sen bu davayı kaybettin ağa-bi!..”

“Daha başlamadan mı?”

“Ne sandın ya... Vali bu, hem de ne vali!..”

“Pekiy ya mahkeme, onun hiç değeri yok mu?”

İmzaladığım giriş beyannamesini alıp çekmecesine atarken mırıldandı:

“Vilayetın başı varken, kuyruğun lafı mı olur?”

İçimden “Tanrım” diyorum, “büyük belaya çattım galiba.”

Bir saat sonra yazıhanesinde tanıştığım avukat ve *Tasvir* muhabiri Muammer Obuz’dan da, bu kadar açık ve dangır dungur değil ama, kibarca ve biraz da avukatça, buna hayli benzeyen, daha doğrusu kolayca uyan laflar duyacağım ve buna rağmen nedense moralimin fazla bozulmadığını fark edip kendim dahi biraz şaşacağım.

Dava ertesi sabah 9’da başlayacaktı. O geceyi tabii uykusuz geçirdim. Hayır, heyecandan falan değil, hemen hemen şafak sökünceye kadar pencereme atılan küçük çakıl taşlarını yüzünden!.. Bazen avuç dolusu, bazen aralıklı olarak tek tek atıyor ve doğrusu ya, son derece ustalıkla bir uyutmama oyunu sergiliyorlardı.

Sabah kahveyi odama kendi getiren bizim kâtime, bazılarını içeri almayı başardığım küçük taşları gösterdim. Hepsinin bir süre avucunda inceledikten sonra, müthiş hafife edasıyla, “Bunlar bizim yolun taşları değil, başka yerden gelmiş. Çok şükür cam kıracak gibi de değil!” deyip çıkıvermişti!

Otelin kapısında, Muammer Obuz’u görünce şaşırdım. Ama adliyenin önünde müthiş bir kalabalık olduğunu ve girişimi kolaylaştırmak için gelmek zorunluğunu duyduğunu dinlediğim zaman da pek sevindim.

Gerçekten Konya adliyesi tam anlamıyla sarılmış gibiydi. Muammer’in söylediğine göre, civar ilçelerden gelen bir kalabalık, Konya mevcuduna da katılınca bu kütle görülecek bir hal almış ve içeri giremeyenler, öylesine dışarı taşmışlardı ki, geçmenin imkânı kalmamıştı!

Muammer Obuz’u hemen tanıyan bir polis memuru, arkadaşlarını da yardıma çağırarak, kalabalığı yarmaya başla-

masaydı, galiba kendi duruşmamda pek güç ispat-ı vücut eyleyebilecektim.

Ah! Keşke öyle olabilseydi de, duruşma başlar başlamaz, gördüğüm o yaşlı başlı hâkimi ve Soyer'in savunma avukatlığına soyunmuş o CHP Konya il başkanı, gene yaşlı başlı avukatı görmez olabilseydim!

Daha hüviyetimin tespitine henüz başlanmıştı ki, avukat bey ayağa fırlayarak bağırması:

“Reis Beyefendi, dışardaki ve içerdeki şu kalabalığı görüyorsunuz, bunlar burada sanık sıfatıyla bulunan şu hasta ruhun destekçisi olarak...”

Birden gözümün önce kararıp, sonra açıldığını ama bana hiçbir şeyi göstermeden sadece hâkimin yüzünü dahi gözsüz kaşsız ancak ışık vurmuş bir satır gibi gösteren garip bir açılışla açıldığını fark ettim ve ayağa fırlayıp olanca sesimle bağırdım:

“Hasta ruhlu olan bu adamdır, aynen iade ediyorum ve zatîâlinizden de burada suçum sabit oluncaya kadar, bu adamdan zırnık kadar dahi farklı bir var oluş içinde olmadığımı kendisine derhal hatırlatmanızı istiyorum!..”

Halkın kıpırdanıp homurdanmasından heyecanlandığı hemen belli olurken, hâkim Mithat Bey'in de telaşlanıp şaşırıldığı anlaşılıyordu. Bana, “Yerinize oturun!” diye bağırırken, savcıya imdat dilenen bir bakış fırlatıp, avukatın tamamlayamadığı cümleyi sanki onun göreviymiş gibi tamamlamıştı:

“Duruşmanın dinleyicisiz yapılması talebine karşı mütaalanız?”

Savcıdan önce, gene ayağa fırlayıp bağırdım:

“Bunlar halkı hep böyle kendileri için tehlike sayarak hayat bulmuşlardır. Ne yaptı bu topluluk ki, kapalı kapılar ardında muhakeme edileceğim? Hayır kendisi korkuyor, halkın bir şey yapacağından değil, huzurunda bulunmaktan korkuyor!..”

Bu defa avukat da ayağa fırlamıştı ve bir şeyler söylemeye çalışıyordu ama salonda öyle bir uğultu vardı ve hâkim bey öylesine hâkimiyetini kaybetmek üzereydi ki, avukatın kekelemelerini duyabilmek bir yana, ayağa fırlayıp fikrini söylemeye çalışan savcıyı dahi işitemiyorduk!

Sonunda aklını başına toplayan reis beyefendi, "Hepinizi dışarı atarım, bir tek ses daha duymayacağım!" yollu sert ihtarlar savurdu da savcıyı duyabildik. Ama genç savcı da avukatın betini benzini büsbütün uçuruyordu:

"Halk tezahürat yapacak diyerek, olmamış bir şeyi, olabilir ihtimaline dayandırarak iddia etmek makamımızca makbul görülmemiştir. Reddini talep ediyorum!.."

Hâkimin çok canının sıkıldığı besbelliydi. Sonradan öğreneceğim ki, mahkemenin dinleyicisiz yapılması çok önceden kararlaşılmışken, ilk celsede bu oyun bozulmuştur!

Nihayet sorgum yapılabilirdi ve ben avukatımın geleceğini ve duruşmadan ayrı tutulma talebimi söyleyebildim. Ama ne mümkün, avukat bey gene celallenmişti ve hâkime adeta talimat verir gibi ötüyordu:

"Hayır kabul edemezsiniz, avukatı varmış da niçin gelmemiş, mahkemeden kaçmak istediği o kadar aşikâr ki..."

Her ne kadar, "Bu avukata bir de cehalet yakıştırmam gerekiyor. Duruşmada bulunmaya mecbur olan benim ve işte huzurunuzdayım, avukatların ise bir duruşmaya sonradan katılma hakları olduğunu bu zata birisi mutlaka öğretmeli!" yollu itirazların olmuşsa da, hâkim dinlemedi ve davayı ertesi güne bırakırken, benim de duruşmada bulunma zorunluğumu bildirdi.

Artık Konya'da uzun süre kalacağı benziyordum. Dışarı çıkarken, sırtıma, omuzlarıma inen darbeler ve "Yaşsa... Helal olsun..." mırıldanmaları arasında, yanıma sokulabilen Obuz'a mırıldanmışım:

"Bu iş aylarca sürer de, hep burada kalırsam artık şaşmayacağım!"

Muammer Obuz, bir gün önceki Mevlana ziyaretimizi kastederek, "Hazret" demişti, "sevdiklerini Konya'ya sık sık çağırır diye inanılır. Sen de buna inan, olsun bitsin!.."

O gece başıma daha sıkıcısı geldi. Sıcak ilgilerini hiçbir zaman unutmadığım, Obuz, Dr. Barlas ve ne hikmetse adı hiç söylenmeyip hep "Yoğurtçu" denerek soyadıyla çağrılan o candan dost, beni, görmek istediğim Meram'a götürmüşler ve geç vakte kadar Konyalılara has hiç kopmayan bir ikram zinciriyle, tıka basa yiyip içirdikten sonra, gece yarısına doğru otelimizin kapısında veda edip ayrılmışlardı. Kapıda durup,

onların uzaklaşan arabalarına el sallayacağım yerde, daha dostlarım ayrılmadan otel kapısını yoklasaydım, elbette sokakta kalmayacaktım. Halbuki arkadaşlarım gözden kaybolup da, ben otel kapısını ittiğim zaman, demir kapı yerinden bile kıpırdamadı. Tabii kenardaki kocaman zile bastım, içerden kulak tırmalayıcı bir zil sesi aksetti ama gelen olmadı. Bu defa ısrarla bastım, gene hayır. Sonunda bir iki müşteri uyandı ve kapının camından görebildiğim kadarıyla, içlerinde don paça aşağı inenler olduğu gibi, pijamalarını çekiştirerek, kapının kilidini kurcalayanlar da vardı ama, hayır, kapı içerden hem kilitlenmiş hem de anahtar alınmıştı. Pekiyi ya otel kâtibi? Yardıma koşan müşteriler hayır onu da bulamıyorlardı. Sonunda içlerinde en çok uğraşan gür seslisi, “Beyim, iyisi mi sen başka bir otelde bu geceyi geçirmenin yolunu bul, yarın keratanın tohumuna hesabını sorarız!” demiş ve bilmediğim Konya’nın sokaklarında, gece yarısını tam bir saat geçce beni, yatacak yer arama gerçeğiyle burun buruna getirivermişti!

“Tanrım, daha bakalım nelerle karşılaşacağım?” diye homurdana homurdana, caddenin bir istikametini gözüme kestirip yürümeye başladım. Gündüz şehri gezerken gördüğüm bir başka oteli çabucak da buldum ama uyandırdığım kâtip “Doluyuz” deyip tekrar rüyalarına döndü. Sonra bir başkasını bulup denedim ama, bunda inşallah yer yoktur duasını mırıldanmayı da bizzat elden bırakmayacağım kadar iğrenç bir görünüm vardı ve çok şükür yer de yoktu. Nihayet yolda üç polis, bir bekçiden oluşmuş bir zabıta kafilesi karşıma çıkar çıkmaz, onlara durumumu anlatarak, “Lütfen herhangi bir karakolda olsun sabahlamamı temin edemez misiniz?” diye sordum. Polisler fısıldaştılar. Bir tanesi beni sabah mahkemede gördüğünü söyleyerek, “Olmaz beyim” dedi, “size mutlaka bir otel buluruz!”

Hep beraber ilk bulduğum uykulu kâtibin oteline yöneldik ve nihayet orada kâtibin odasındaki bir koltuğun üstüne bir battaniyeyi yayıp, bir tanesini de üstüme örtterek sözde uyuma kararına vardık ve böylece sabahı buldum.

Ortalık aydınlanır aydınlanmaz kendi otelime döndüğüm zaman, üç müşteri, kâtibi öyle bir hakaret sağanağına tutmuşlardı ki, yetişmeseydim çok daha kötü sonuçlar doğabi-

lirdi! Ama bir iki saat sonra beni mahkemeye götürmek üzere, Muammer Obuz'la birlikte gelmiş olan "Yoğurtçu" olayı öğrenir öğrenmez, otel kâtibine aşkettiği o müthiş Osmanlı tokadıyla, doğacak kötü sonuçlardan bir örneği zaten göstermiş bulunuyordu!

O gün de avukatım gelememişti ve biz o gün de, hâkim, Soyer'in avukatı ve ben, aynı çekişme havasını hatta biraz artırıp azdırarak sürdürmüştük. Ve o gün de, avukat bey gene halkı göstere göstere, dinleyicisizlik kararı istemiş ve hâkimin buna varmasına ramak kala, savcı atılıp fıkırinde ısrar etmişti!

Avukatsızlığım tam dört celse sürmüştü ve iş bilirkişi kararına kadar dayanmışken Mahmut Even, bembeyaz kabarık saçları, güler yüzü ve her şart altında serinkanlı haliyle, beşinci günün sabahı karşıma çıkıvermişti!

Öyle sinirliydim ki, "Hiç gelmeseydin bari, davanın galiba sonuna geldik bile!" demekten kendimi alamamıştım!

Ama hemen öğrendim ki, ona hiç acele etmemesini söyleyen Cihat Baban, benim işi güzel götürdüğümü ve mahkeme haberi sayesinde gazetenin Konya ve Orta Anadolu'da yok sattığını ve bunu bana da bildirmesini eklemeyi unutmaz ve böylece de Mahmut Even, bile bile ağırdan alır.

"Düşünsene evlat" diyordu, "sen duruşmadan varestesin o mu dava enteresanlığını zor korur, bir... Hele hırçınlaşmalar, karşılıklı ithamlar falan olmadan bunu temin etmek adeta imkânsızdır, iki!.."

"Yanı" dedim, "ne yapacağız? Duruşmadan varestesimimden vaz mı geçeceğim?"

"Yok canım" dedi Even, "en çok iki celse daha bize yeter diye düşünüyor Cihat, ondan sonra alırsınız varestesini kararını, doğru eve!.."

Ve gerçekten de öyle oldu. Daha tuhafı son celsenin akşamı, Mahmut Even'le beni Şehir Kulübü'ne yemeğe götüren dostlar, biraz sonra garsonların fısıldaşmaları üzerine, "Haydi gözün aydın, vali bey de buraya geliyormuş" demediler mi?

Ve daha da tuhafı, hiç karşılaşmadığım ve ancak hakkındaki kötü gazete yayınlarından, nursuz, pirsiz bir tip olarak tasarladığım Şefik Soyer, kapıda görünür görünmez, bana tam aksine, nurlu, pek medenî tavırlı ve sevimli mi sevimli gelmedi mi?

Arkadaşlara, "Yahu" dedim, "ben bu zatı, iyi ki daha önce görmemişim. Yoksa o yazıları o kadar kolaylıkla dünyada yazamazdım!"

Haydi davanın sonucunu da söyleyeyim de Konya'dan ayrılalım artık.

Biz bilirkişi istemiştik. Soyer'in sayın avukatı, "İstanbul'dan katiyen olmaz! Sanık orada bulunuyor. Basın orada, üniversiteye tesirleri olabilir!" diye adeta tepinerek itiraz etmesin mi?

Ben Mahmut Even'in beni tutar gibi yapmasını bertaraf ederken, "Şu mantağa bakınız" demiştim, "Soyer'in valilik yaptığı burada ona ait bir davanın görülmesi pekâlâ mümkün olabiliyor da, benim oturduğum yer İstanbul olduğu için İstanbul Üniversitesi'nden bilirkişi seçilmesi mahzurlu sayılıyor!"

Seyirci yığınının, sonradan avukat olduğunu öğrendiğimiz bir ses duyulmuştu:

"Tam 12'den vurdu!"

Hâkim hırsla, her kimse derhal salondan çıkarılmasını buyurmuştu ama gene sonradan öğrendiğimize göre, polisler bağırın zatın yerine bir köylüyü çıkarmayı yeğlemişlerdi!

Ve tabii hâkim bey, avukatın arzusuna hemen uyararak bilirkişinin Ankara'dan olmasına karar vermiş ve böylece de bir süre sonra, Prof. Vasfi Raşit Sevig ile Ruşen Ferit Kam'dan ibaret bir bilirkişi heyeti kurulmuştur.

Uzatmayacağım, her iki bilirkişi de yazılarımda hiçbir suç unsuru olmadığı kararına vardılar. Bitmedi, savcı da aynı kanaate vararak beraat etmem gerektiğini üstüne vura vura bildirdi.

Ve evet, bütün bunlara rağmen, gene de otel kâtibi çankıllı erkânıharbin dediği çıktı ve muhterem hâkim beni altı aya mahkûm etmekle kalmadı, cezamın tecili için de hiçbir sebep bulamayıp, aksine, harfiyen uygulanmasının gereklerine dair bir sürü inciyi kararında yuvarladı durdu!

Ve aradan bir yıl geçmiş ve dava Yargıtay'da beklemekte iken, Tanrı'nın işine bakınız ki, bir gazeteciler heyetinin başında Ankara'ya gitmekte olan Burhan Felek, vagon restoranda Şefik Soyer'e rastlamaz mı? Hemen arkadaşlarıyla valiyi tanıştırır ve sonunda, "Şefik Bey, Bedii Faik de aramızda

olacaktı ama pek mühim bir işi dolayısıyla o sonradan bize katılabilecek. Ah! Keşke öyle olmasaydı da sizi bizler şurada barıştırmış olsaydık” deyiverir.

Şefik Soyer de gülerek ne dese beğenirsiniz:

“Doğrusu ben de kendisini tanımak isterdim. Ama barıştırmaya gelince, dargınlık yok ki bu mümkün olsun! Şimdi Ankara’da ilk işim, avukatımı bulup, aldığımız sonucun bizim için yeterli olduğunu, Yargıtay’a davadan vazgeçtiğimizi bildirmesini isteyeceğim.”

Ve sonra arkadaşları teker teker süzdükten sonra sorar:

“Oldu mu? Artık barışık sayılabiliriz değil mi?”

Burada genç yazarlara, yazar adaylarına seslenmek isterim.

Bir polemige, yani kalem kavgasına girerken, karşınızdaki insanı sevebilmeniz ihtimali olduğunu da hiçbir zaman hatırdan çıkarmayın! Bu size, kelimelerinizi daha dikkatli seçme, daha az kırıncı ve hırpalayıcı olma yolunu açar... Savunulması mümkün, munis sözcüklerle polemik yapmak, hırçın ve keskin olanlarla yapmaktan şüphesiz daha zordur. Ama mutlaka aydınlık sonuçludur!

Bir kişiye “Sen hayvansın” demekle “Sen yoksa insan değil misin?” demek arasında pek fark yok gibi gözükür. Halbuki birinciye savunmanız, olsa olsa ancak “Hayvansın dedik ama, kanaryasın, kuşsun anlamında söyledik” yollu tuhafılıklara girebilmenizle sulanırken, ötekinde “İnsan değilsin der demez neden aklına hayvanlık geliyor da nebat gelmiyor, çiçek gelmiyor?” diyerek karşınızdakini bir daha sarsmanız imkânı vardır!

Ben, yazarlığımın delikanlılık devrelerinde yazdıklarımı, ne zaman okusam, bazı hırçınlıklarımnda çok az haklılık buluyorum. Yaşlandıkça da bunun arttığını görüyorum. Aslında pek az kavgamdan pişmanlık duymuşumdur. Benim yaşlanınca tenkit ettiğim, kavgaya niçin girdiğim değil, onu niçin o derece hırçın yaptığımdır!

Bizim gençliğimizde, gerçekten ağır kanunlar, kuş uçurmayan, gerçekten dikkatli savcılar ve kılı kırk yaran gerçekten ciddi hâkimler vardı. Bunlara rağmen, bir polemikte kelimenin en batıcısını seçmek ve cümlelerin en acıtcısını yazmak, yalnız hüner değil, yürek işiydi de... Tabii hepsinin üzerinde bir tabiat meselesiydi!

Bugün tabiatında esasen hırçınlık ve kavgacılık olan genç bir yazarı frenleyecek öteki unsurların, yani kuş uçurmayan savcıyla, kılı kırk yaran hâkimin ve hele uygulanması gereken kanun maddelerinin hiçbiri, ama hiçbiri, basın önünde “Ben varım” diyebilecek halde değil üstelik. O halde? O hırçın genç yazarı serinletmek için geriye, ağabey, amca, baba, usta, adı her neyse, onun konuşmasından başka ne kalıyor?

Gençler, her yazınızı saklayın ve fırsat buldukça eski yazılarınızı okuyun! Beğenmediğiniz her yazı, sizin bir merhale daha aldığınızı gösterir! Ve asıl ilerlemek de budur!

* * *

Konya dönüşü, matbaada hayli değişmeler olmuştu. Ziyad Ebüzziya'nın odası her iki gazetenin imza sahibi yazarlarına ayrılmış, *Son Saat*'e birkaç aydan beri “Saat Başı” adlı fıkraları imzasız yazan Ercüment Ekrem Talu, bu defa imzasıyla yazmaya başlamış, *Tasvir*'in idaresi yeni bir idare amiri ile takviye edilirken, *Son Saat*, Cihat Baban'ın kardeşi Selim'in sahipliğine verilerek sözde biraz idarî bağımsız yapılmıştı.

Biz dört yazarı, odasında toplayarak, yandaki odaya bizzat Cihat Baban götürdü ve masalarımızı kendisi işaretledi. Pencere önündeki iki büyük masadan soldakini bana, karşımdakini Ercüment Ekrem Talu'ya, kapı tarafındaki iki masadan birini Bahadır Dülger'e, ötekini de Eşref Şefik'e vermişti.

İçlerinde yalnız ben, her iki gazeteye de, hem *Tasvir*'e, hem de *Son Saat*'e yazıyordum. Ercüment Ekrem ve Bahadır Dülger *Son Saat*'in, Eşref Şefik de yalnız *Tasvir*'in yazarlarıydılar.

Bu odada gazeteciliğimin delikanlı devresinin en tatlı, en unutulmaz anılarını yaşadım diyebilirim. En yaşlımız tabii Ercüment Ekrem, en renklimiz de hiç şüphe yok Eşref Şefik idi.

Ercüment Ekrem Talu'nun daha önce yazdığı *Son Posta*'dan ayrılıp bize katılmasının dedikodusu, o, yazıya başlamadan gazeteye ulaştığı için, Cihat Baban, Bahadır Dülger'le benim kulaklarımıza fısıldamıştı:

“Aman şeker meker lafı edip de kırmayın adamı. Yaşını başını almış hoca ne olsa...”

Olay aslında pek basittir ama o günün havasını göstermek ve Babiâli'de nelerin ne zaman önem kazanacağını bilmezliğini belirtmek bakımından anlatacağım.

Savaş biter bitmez, Türkiye Şeker Fabrikaları, bir grup gazeteciye tesislerini gezdirmeye ve çalışmalarını yakından göstermeye çağırmıştır.

Bu tatlı ve hayli de eğlenceli bir gezidir ve *Son Posta*'dan da Ercüment Ekrem seçilmiştir. Gezi üç beş gün sürer ve gazeteciler güzel anılarla yuvalarına dönerler ve tam bu dönüşün ertesi günü, başka gazetelere olduğu gibi, *Son Posta*'ya da bir sandık şeker gelir! Olay da böylece başlar. Sandığın üzerinde hocanın adı yazılı olduğu için, ona göre sandık tamamen kendisine aittir. Gazetenin yazı işlerine göre de, hayır şeker gazetenindir, Talu gazetenin temsilcisi olarak geziye gönderilmiştir ve dolayısıyla şekerin yazı işlerine bölünmesi şarttır. Yaptığınız yapamazdınız, benimdi senindi derken iş büyür de büyür. Bu arada Ercüment Ekrem Hoca'nın, fenalık geçirmesi üzerine, elli altmış metre ötedeki sağlık müdürlüğünden doktor istenir. Tabii iş patronlara akseder, ortaklardan Uşaklıgil'in böyle çekişmelerden hep uzak duran bir tabiatı vardır, o kaçır ve iş öbür ortağa, Selim Ragıp Emeç'e düşer. Ne yap-sın Emeç o anda? Hoca'ya doktor daha yeni iğne yapmış, üstat bir koltukta halsiz nefesleniyor... Öbür tarafta yazı müdürleri başta olmak üzere bütün kadro ayakta ve gergin!

Biraz duraksar, düşünür taşınır ve sonra birden sandığın kendi odasında o akşam güvence altına alınmasını, ertesi gün meseleye çare bulacağını söyleyip, işin içinden çıkar. Daha doğrusu çıktığını zanneder. Zira sabah olup da gazetedede günün hareketliliği başlar başlamaz, aynı takımın çekişmesi başlayıvermiştir bile. Hem de her iki tarafta da aynı harareti taşıyarak...

Selim Ragıp Bey'in ilk düşüncesi, Ercüment Ekrem'i odasına davet ederek, "Hocam, bekâr adamsın, küçük kızınla otelde yaşıyorsun (Tokatlıyan Oteli'nde yaşırdı), bir sandık şekeri nereye götüreceksin ve ne yapacaksın? Bırak şunu dağıtalım bitsin!" demekle işi tatlıya bağlayacağını sanmak olmuştur ama, daha sözünü bitirmeden cevabın, "Hayır, şeker benim, nereye götürürsem götürür, ne yaparsam yaparım!" olduğunu görünce de, bu defa onun tepesi atmaya başla-

miştir. Selim Bey için, o anda odanın bir köşesinde yatan şeker sandığından daha çok, kanında dolaşan şekerin azlığı çokluğu önemliydi, şeker hastasıydı çünkü! Ve sandıktaki şeker orada duradursun, Selim Bey'in kanındaki şeker, gereğini düşünmüş ve kararı verdimiştir bile.

Hemen yazı müdürünü çağırıp, o hafifçe ince ve tiz sesiyle bağırır:

"Şu sandığı buradan aldırın ve hemen bir terazi ile şeker kepçesi bularak, hepsini bütün arkadaşlara eşit olarak dağıtın!"

O anda beri taraf, yani Ercüment Ekrem Bey için *Son Posta* bitmiştir! Şapkasını alır ve kimseye veda dahi etmeden gider!

Cihat Baban, Bahadır'la bana "Şeker meker sözü edip de üzmeysin Hoca'yı." demişti ama Eşref Şefik'i atlanıştı. Aslında bizlerden çok önce onu düşünmesi, onun şakacı tabiatını atlamaması gerekiyordu ama o sırada belki de odada ikimizi bulması, ona yeterli gelmişti. Hoş, Ercüment Ekrem Talu'da Eşref Şefik'i de çok aşan bir şakacılık ve sataşmacılık olmasaydı, belki gene mesele yoktu ama, Hoca'nın özellikle Eşrefe karşı tek durması mümkün değildi ki...

Çalışma düzenimiz şöyledir. Hep en erken ben gelirim, genellikle öğle yemeğinden hemen sonra, bazen hatta önce... Saat üçe doğru Bahadır Dülger gelir ve eğer ertesi günün yazısını evinde yazamadıysa, hemen oturup yazmaya koyulur. Saat dörtte Ercüment Ekrem Hoca gelir ve o yazısını mutlaka matbaada yazar. Ve en son da Eşref Şefik, biraz gürültüyle ve fazlaca neşe saçarak gelir.

İçimizde hokka kalem kullanan yalnız Talu Hoca'dır. Çok da titiz ve intizamlıdır. O odaya girince ben hemen kalkıp selamlarım, Bahadır bir yandan yazarken bir yandan, "Merhaba Hoca" deyip poposunu hafif kıpırdatmayı yeterli bulur, tabii Eşref Şefik hepimizden sonra geldiği için, onun Hoca'yı karşılamak gibi bir durumu hiçbir zaman olmaz.

Ercüment Ekrem Bey, bizler gibi, basılmamış gazete kâğıdından yapılma bloknotlara da yazmaz. Onun çekmecesinde daima "extra strong" filigranlı bembeyaz mektup kâğıdı bulunur ve onlara yazar. Kalemini hokkasına batıra çıkara ve bir kelimesini dahi çizmeden, hem de az bulunur güzellikte

bir kaligrafi ile... Biz üçümüz dolmakalemliyiz. Bahadır Dülger'in kaligrafisi de gerçekten hem güzel hem zariftir. O Sheaffer marka kalem, ben Parker kullanırım ve arada bir kalemlerimizin üstünlüğü üzerinde şakalaşınız. Eşref Şefik'e gelince, o da dolmakalemlidir (daha o yıllarda tükenmez dediğimiz kalemler hayallerde bile yoktu). Evet Eşref Şefik de dolmakalemlidi ve daima bakımlı, manikürlü ellerine kalem gerçekten yakışırdı ama, yazmaz, adeta kâğıtlarla dövüşürdü... Bir cümle yazar, beğenmez yırtar, sonra biraz yazar, gene homurdanır yırtar, velhasıl yazısını bitirdiği zaman, ayakları dibindeki kâğıt sepeti ve yalnız o mu, yerler, etraf, çevresi buruşturulup atılmış bir kâğıt yığınıyla kaplanırdı!

Siz Ercüment Ekrem olunuz ve bir satır çizmeden ağır ağır, düşünce taşına yazma huyunuzun yanında kâğıt destenizden bir yaprağın bir santim dışarı taşmasını dahi hoş karşılamayan bir intizam düşkünlüğünüz olsun ve sonra da bir buçuk iki metre aralıkla yanınızda duran masada bir adam, durmadan kâğıt buruşturup, dövüşe boğuşa yazar gibi kıpırdasın dursun! Dayanabilir misiniz?

Tabii Hoca da dayanamaz, her gün Eşref Şefik'e takılırdı:

"Yahu Eşref, sana yazar mı demeli, yoksa bozar mı? Hâlâ içinden çıkamadım!"

Yahut şöyle:

"Bana bak Eşref, senin heba ettiğin kâğıtla, Halil Lütfi valla bir gazete çıkarabilir!"

Veya bence en güzeli:

"Lafa geldi mi, ilamaşallah bülbül gibi şakıyorsun ama yazıya geldi mi, kalemi adeta başımıza kakıyorsun! Şu kalemi bir de ağzına sokarak yazmayı dene bakalım. Belki de işler..."

Eşref Şefik hiç ses çıkarmaz, her seferinde sadece gelen kahveciye ya, "Oğlum bana bir kahve getir sade olsun ama şekerini de yanına koy, Hoca'ya vereceğim!" demekle yetinir ve tabii hocayı hayli sarsar yahut da, cebinden çıkardığı ve besbelli sırf böyle kullanmak için taşıdığı iki karameladan birini Bahadır'a, birini bana uzatırken, "Hoca sen bunu yemezsin, senin ihtisasın kahve şekeri üzerine olduğu için..." yollu bir iğneyi ille de batırmadan geçemez!

Ama bazen pek tatlı muhabbetleri de olmaz değil tabii. Öyle anlarda odamız kahkahadan geçilmez olur ve eğer mec-

liste değil de, bizim odaya da açılan bir kapısı olan odasıdaysa, Cihat Baban da mutlaka gelir. Ona oturacak yer olmadığı için, ya kapıya dayanmak yahut da bir budunu benim masama ilıştirmek zorundadır. Aslında kahkahalarımızın merakı içindedir ama, duymanus gibi yapıp lafa girmeyi patronluğun gereğı sayar. Önce ya bana ya Bahadır Dülger'e söyleyeceğı vardır:

“Dünkü yazında herife amma yüklenmişsin ha... Dava açarsa karışmam!”

Bu, tabii banadır.

“Yahu! Dünkü yazında her şeyi sıralamışsın da Senirkent'i neden unuttun?”

Bu da Bahadır'ın payıdır.

Ve bu kısa gösterinin ardından asıl konuya hemen girmeden de duramaz:

“Kahkahalarınızı duyunca, insan bu memleketteki hiçbir sıkıntıdan haberiniz olmadığına hükmedebilir!”

Ercüment Ekrem Hoca ya hiç sesini çıkarmaz yahut da, Eşref Şefik'in tek durmayışından şikâyetçiymiş gibi yapmacıklı bir tavırla:

“Bunu yanımdan bir alsan, öyle rahat edeceğim ki anlatamam...” yollu şikâyet oyunlarına girer. Ama Baban odaya çıkar çıkmaz bir gün patlamıştı:

“Söylediğı lafa bak; kahkahalarımızdan memleketin sıkıntılarından habersizliğimiz sonucu çıkabilirmiş! Yahu senin şişkoluğundan biz, memleketteki yokluktan habersizliğin sonucunu çıkarıyor muyuz?”

Ve Eşref Şefik işte o gün çenesini tutamayıp, “Yahu Hoca, sen şu mahut şekeri alabilseydin, başına ne benim gibi derdi alacak, ne de Cihat gibi bir patronla olacaktın, ah Selim Ragıp ah! Hepimizi yaktın valla...” demeseydi, doğrusu ya pek huzurluyduk. Ama ne hikmetse bu defa Ercüment Ekrem'in şakayı kaka sayacağı tutuvermiş ve Eşref'e cevap vermek üzere yerinden fırlar fırlamaz, koltuğuna yığılması bir olmuştu. Bitmedi, onu o halde gören Eşref Şefik de, aynı anda elini göğsüne bastırarak koltuğuna yığılmasını mı?

Bahadır Dülger'le ben ne yapacağımızı bilemeden üzerlerine koştuk ve herhalde çok bağırması olmalı ki, Cihat Baban başta olmak üzere odaya Atıf ve Necdet de koşmuşlardı.

Cihat Baban, hepimizi hayretler içinde bırakan bir serinkanlılıkla hemen odasına koşup, bir an içinde döndüğü zaman elinde bir enjektörle tüp vardı. Hemen tüpü kırdı ve enjektörü Eşref'in koluna batıverdi. Meğer Eşref Şefik, doktorun kendisine herhangi bir kriz halinde kullanması için verdiği ilacı Cihat Baban'a teslim ederken, "Bu da sende bulunsun, lütfen bir yere sakla, ne olur ne olmaz, belki gerekebilir" demek basiretini göstermiş!

Sonradan bize anlattığına göre, Cihat Baban ilaçları ve enjektörü aldığı zaman, "İnşaallah burda kriz gelir de şu işneyi sonuna kadar sana saptamak zevkini tadarım!" diye takılmaktan kendini alamamış!

İşte o gün, şakasını yaptığı bu zevki tattı ama hayli üzüldüğü de pek açıktı ve bizler Eşref Şefik'in bir kalp sıkıntısı içinde olduğunu böylece öğrenip büsbütün üzüldük.

Pekiy ya Ercüment Ekrem Hoca?.. Onunla uğraşmak daha çok bana düşmüş, biraz limon kolonyası, biraz su, biraz da yelpazelemekle tedaviyi tamamlamıştım ama, gözünü çoktaan açmış olan Eşref Şefik'i bir taksiyle evine gönderdikten sonra odaya dönen Cihat Baban, gözüyle bana odasına geçmemi işaretlemiş ve sonra kapısını sıkıca kapatıp sormuştu:

"Ne oldu, koca koca herifler kavga mı ettiler?"

"Yok canım" dedim, "hepsi latifeden ibaret, Hoca Eşref Şefik'e takılırken rahat da, öteki ona takıldı mı nedense bazen tahammülsüz oluyor!"

Ve sözü kesip hemen ekledim:

"Sendeki de amma iltimasçılık haa... İki baygından birine iğneler ilaçlarla koşuyor, ötekini ancak iş bittikten sonra yokluyorsun!"

Âdeti veçhile hafif bir el ense çektikten sonra ne dese beğenirsiniz:

"Ben Hoca'nın numara yaptığını hemen fark ettim. Halbuki öteki kendini bana emanet etmişti!"

"Hoca neden numara yapsın?" demem üzerine de eklemişti:

"Şu şeker konusunu kökünden kestirmek için olsa gerek!.."

Ve gerçekten de öyle oldu, gene birbirlerine takılmaya devam ettiler ama bir daha, değil şeker, şekerli kahve, Şeker Bayramı lafları, Hacı Bekir'in adı bile odamızda anılmaz oldu!

Portre

Ercüment Ekrem Talu

Onu tanıdığım zaman, artık şöhretin basamaklarını yavaş yavaş inme devresindeydi.

Babası Recalzade Mahmud Ekrem'in kim olduğunu bilmeyenler bilenleri fersah fersah geçer olmuş, bilenlerden de ona önem verenler azalıp kendi deyişimyle "ekall-ı kalil" hale çoktaan gelmişti.

Ercüment Ekrem, edebiyatın kucağında değilse de, odasında, sofasında veya bahçesinde doğmuş sayılabilir. Bir yazısında, "Recalzade Ekrem'in oğlu olmak bana edebî bir keyiften önce, edebî bir mesuliyet vermiştir. Ben kendimi hep edebiyatla doğmuş edebiyatla büyümüş bir edepsiz sayarım" diyerek hem kendisini tarıf, hem de benliğıyla alay eder.

Mustafa Kemal'in umumî kâtipliğinden ayrılıp da kendini sokakta hissettiği gün, o zaman adı maarıf olan millî eğitimin bakanı Safa Bey merhum, "Recalzade'nin oğlunun yeri maarıftır. Söyleyin derhal başvursun" diye haber gönderir ve harcırahı hemen ödenerek Ercüment Ekrem Bey İstanbul'a edebiyat hocası tayin edilir.

Ercüment Ekrem'in tatlı bir anlatışı ve anlatırken gerek görürse, harika bir taklit yapışı vardı. Öğrencileri bu yüzden onu hep tatlı bir olay dizisi içinde hatırlarlar. Bu dizide kabartmalı bir ız bırakmaktan çok, buğulu, pastel renklerle tatlanmış bir sessiz karakter vardır.

Fakat ister mizahî yazılarını, ister ciddi fıkralarını oku-

yun, onu şahsen hiç tanımasanız bile, Atatürk'ün "kâtib-i umumîliği" gibi bir ateşten gömleğin, ona nasıl olup da yakıştırıldığını anlayamazsınız!

Evet harika bir Fransızca'sı olduğunu bilmeyen yoktu, evet Recalzade Ekrem Bey'in oğlu, yazar Ercüment Ekrem Bey'di, evet hatta Dışişleri'nde çalışmıştı. Evet ama Ercüment Ekrem, kalıp adamı değil, sohbet adamıydı. Büro adamı değil, meşveret adamıydı ve ciddiyeti bile kolayca alaya alabilen bir mızah adamıydı. Böylece ateşten gömlek hiç uymadığı be-denden kısa süre sonra kaymış ve bir sabah Atatürk'ün huzurunda talimat alırken, Mustafa Kemal'in, "Lütfen not alınız efendim" demesi üzerine elini cebine atan umumî kâtip bey, kaleminin yerinde olmadığını görmenin telaşı içinde, salonun bir köşesinde vazolarla meşgul olan Latife Hanım'a, "Lütfen bir kalem getirebilir misiniz?" der demez, o gömlek büsbütün yerlere yayılmış ve mesele oracıkta kapanmıştır!

Ben olayı Falih Rıfkı Atay'dan dinlediğim zaman, "Canım efendim" demiştim, "Ercüment Ekrem Bey'den Cumhurbaşkanlığı genel sekreterliği gibi bunaltıcı bir iş beklemek kimin aklına geldi ki?"

Atay gülerek cevap vermişti:

"O zamanki Ankara'yı ve memleketteki insan yokluğunu bilemezsin. Atatürk, bazı görevler için, 'Gidin İstanbul'dan Fransızca bilen adam toplayın' demek gereğini dahi duymuştur. Böyle bir yokluk içinde Ercüment Ekrem'i kendine ayırmasından daha tabii ne olabilirdi?"

Ben Ercüment Ekrem Talu'yla aynı odayı paylaşarak çalıştığım yıllarda, olayın içyüzünü bilmiyordum. Sanırım aynı odayı paylaştığımız Eşref Şefik de bilmiyordu. Yoksa Hoca'ya takılırken bunu atlaması ve kalemini eline her alışında Hoca'ya bir iğne batırmaması hemen hemen imkânsızdı!

Belki de böyle bir burukluk yüzünden, Ercüment Ekrem Talu da Ankara'ya ait hiçbir anısını nakletmez, hele Mustafa Kemal'in köşkünden hiç bahsetmezdi.

Ama o engin nükte potasında kaynatmadığı pek az insan olduğu da açıktır.

Halit Fahlri Ozansoy'a yapıştırdığı bunların en güzeli, DP'nin ilk milletvekili şöhretlerinden Seyfi Kurtbek'e söylediği de en yaygındır.

Şair Halit Fahri, Akbaba'nın önünde Ercüment Ekrem'e rastlar. "Of... Sorma" der, "dün akşam bir dost evinde öyle içmiş öyle içmişim ki, hiç kendimde değildim!"

Talu'nun cevabı:

"Kim bilir ne kadar rahat etmişsindir!"

Demokrat Parti'nin yeni iktidara geldiği günlerde idi. Hep birlikte Ankara'daydık. Ankara Palas stiyaset kazanı halinde kaynıyor... Biz, Ercüment Ekrem, Şevket Rado, Rezzan Yalman bir arada oturup her birimiz ayrı bir temasın başlamasını beklemekteyiz. Birden, "Vay Hocam siz de burada mısınız?" diye Ercüment Ekrem'e koşan bir adam gördük.

Hoca gözlerini kısararak kendisine ellerini uzatan zatı biraz süzdükten sonra, "Vay Seyfi" dedi, "senin burada ne işin var?"

Ve muhatabının, "Aman Hocam ben milletvekili seçildim" demesi üzerine de, mimikleri ve baş hareketiyle harika bir inanmazlık tablosu çizerek cevabı yapıştırdı:

"Haydi canım şakanın sırası mı şimdi?"

Bu pek gururlu, sonradan bazı bakanlıklara da kolayca getirilmiş olan Seyfi Kurtbek idi. Hoca ile aynı lisede biri edebiyat, biri askerlik hocalığı yapmıştı. Ama o anda adamın sarsılışından belliydi ki, o son görüşmeleridir!

Gençliğimizde Babıâli'de müthiş bir imza defteri olan bir Halid vardı. Halid'in sonuna "t" konmasına kızan ve "Ben d'li Halid'im" demesiyle ünlü ve bu yüzden de biraz öyle sayılan d'li Halid!

Gerçekten de defterinin nasıl bir hazine olduğunu bana getirdiği zaman da gördüm. Eğlenceli birkaç cümle yazdıktan sonra imzamı atarken, defterini biraz karıştırmama izin vermesini istedim.

Neler yoktu ki, Hüseyin Cahit'ten, Feridun Osman'a, Velid Ebüzziya'dan, Halit Ziya'ya kadar kımler neler yazmamıştı ki... Ama bir tanesi, hemen göze çarpan bir alay pırıltısı ve mızah cıvıltısı ile göze batıyordu. Ercüment Ekrem'in imzasıyla süslediği cümlede, "Oğlum Halid, imza toplayacağına para topla, onu toplayamıyorsan pul topla... Ama en iyisi aklını başına topla..." yazılıydı ve d'li Halid okuyup güldüğümü görünce, "Valla bunu gülünsün diye yazmadı, öyle olsaydı bu sözü 'Meşhedî Cafer'e söyletirdi" diyerek bir başka edebî hıkmnet yumurtlamıştı!

Ercüment Ekrem'in bir şöhreti de, Fransızların mübalağa kralı Maryüs'ün Acem benzeri olan "Meşhedi Cafer" tiplemesidir ki, 930'lu yıllardan 50'lere kadar en az yirmi yıl, bir nesli hayli eğlendirmiştir!

Ercüment Ekrem'in, hiç yanından ayırmadığı sevimli bir kızı, bir de hiç beraber olduğunu görmediğimiz pek terbiyeli bir oğlu vardı. Kızı Esin, Notre Dame de Sion'da okur, oğlu Muvakkar Ekrem de, spor yazarlığı ve spikerliği yapardı. Muvakkar'ın futbol hastalığı, genç yaşta bacağını sakat bırakan bir arızayla noktalanmış, o da ömrünü gene spora, özellikle futbola vakfedercesine işi spor yazarlığına dökmüştü.

Bir gün matbaaya Eşref Şefik'in oğlu Şefik'in geldiğini iyi hatırlarım. Babasına hemen tıpa tıp benzeyen çehresiyle çabucak sempati uyandıran Şefik, pek görgülü bir tavırla hepimizi selamlamış ve Eşref Şefik'in, geliyorum demesi üzerine de kapıda dikilip beklemişti. Dışardaki konuşmaları en çok üç dört dakika sürmüş ve Eşref Şefik hemen yerine dönerken, Bahadır Dülger'in, "Allah bağışlasın, sana çok benziyor" demesi üzerine kalemını, hokkasına bırakveren Ercüment Ekrem duramamıştır:

"Sus Bahadır, çocuğun büyük felaketini saadetmiş gibi gösterip de, ne elde edeceksin ki!"

Eşref Şefik bu sefer sadece gülmekle yetinmiş, ancak Hoca yazısını bitirip gittikten sonra bana dönüp, "Birader, 'Ah be Hoca! Senin Muvakkar'ının da şöyle bir yanında görünmesi bize kısmet olsa da, benzeyip benzemediğinize bir karar verebilsek!..' diyecektim ama, aile konuları bunlar, girmek istemem" diyebilmişti.

Ercüment Ekrem Bey'le bir buçuk yıl aynı odada her gün birlikte oldum. Bir defa dahi beni kırdığını, sıktığını söyleyemem. Halbuki bazı eski dostlarından geçinilmesi güç bir insan olduğunu ve kıskançlığının bazen tuhafılıklara kaçan bir çoğalma gösterebildiğini çok duymuşumdur. Peyami Safa onun için "Kimseye pek faydası yoktur, ama kendisine verdiği kadar zararı, başkasına vermesine imkân bırakmayacak kadar da iyi bir kalbi vardır" derdi. Reşat Nuri Güntekin ise daha keskindir:

"Ercüment Ekrem her zaman aynı değildir. Bazen arkadaş, ama dost değil, bazen hoş sohbetli ama hoş değil!

Nedense onda bir burukluk ve kapalılık her zaman vardır. Yalnız kızmasından hiç korkulmaz, çünkü kızar ama kıramaz! Bozar ama parçalayamaz!.. Ve böyle bir adam gitmeye görsün, elbet aranır ve kolay unutulamaz!”

Ne ekleyebilirim, onlar aynı kuşağın çok eski dostlar bölümünde yer almışlardı.

Ben sadece Reşat Nuri Bey’e, “Ne yazık ki çok unutkan bir milletiz” diye seslenebilirim ancak!

Bir güzel anıyı daha naklederek, Hoca’nın portresini saygıyla çerçeveleyeceğim.

Türk güreşçilerinin dünyada fırtınalar kopardığı o güzel günlerdeydik. Eşref Şefik’in yazısını bitirdiğini gören Ercüment Ekrem, “Yahu Eşref” dedi, “bizim çocuklar şu serbest güreşi çok iyi beceriyorlar da, ötekini, hanı grekoromen dediğinizi neden o kadar kıvrıramıyorlar?”

Eşref Şefik hemen cevabı yapıştırdı:

“Kuvvetli mahlukların hepsi dört bacaklıdır Hoca!..”

Öyle güldük öyle güldüktü ki, ara kapıyı açan Cihat Baban bile gelmiş ve öğrenince o da uzun süre gülmüştü! Ve birden odasına geçerken bana dönüp, “Haydi bakalım her şeyi inceltip yazmak mümkündür der durursun, bunu yazabilir misin?” demez mi?

“Hem de hemen” demem üzerine de ilave etmişti:

“Ama adamları hayvana benzetmeden haaa!..”

Ve “Yarın okursun!” diye kestirip atmama karşılık bir de efelik yapmıştır:

“Yaz, beğenirsem şu kalem senin!”

Pek övündüğü altın kalemini göstertiyordu!

Hemen oturup yazdım. Ve bitirir bitirmez de ilk defa Hoca başta olmak üzere, arkadaşlarıma bir fıkramı okuyordum. Ercüment Ekrem’in ilk reaksiyonu, yerinden kalkıp alnından öpmek olmuş, Eşref Şefik’le Bahadır Dülger de “Söyleylim buna bir kalem azdır” diye beğenilerini göstermişlerdi. Fıkra şudur:

Ercüment Ekrem Talu, Eşref Şefik’e sordu:

“Yahu Eşref, bizim çocuklar şu serbest güreşi bu kadar güzel yapıyorlar da, grekoromene gelince neden o kadar iyi değiller?”

Eşref Şefik hemen cevabı yapıştırdı:

“Dur bakalım Hoca, daha bu millet yeni yeni ayağa kalkıyor!..”

Cihat Baban kalemi hemen verdi. Bunun gönülden olduğu da boynuma sarılışından belliydi!

O kalemi uzun süre kullandım ve daima da Ercüment Ekrem Talu’nun sayesinde kazandığım duygusunu taşıyarak.

Kurtdereli Mehmed Pehlivan, "Ben her greşimde Türk milletini arkamda hissederdim!" demişti. Atatürk bu sözü çok beğenmiş ve bütün sporcularımız için düstur olmasını istemiştir.

Clemenceau da, Parlamento'da kendisine, "Neden çok bağınıyorsunuz!" diye ihtarda bulunan başkana, "Bağınıyorum, çünkü arkamda Fransız milleti var!" diye karşılık vermişti.

Bir milletin desteğini, sırtının ürpertisi gibi duyup titreyen, kim bağırmaz, kim coşmaz, hatta kim biraz şımarırmaz ki ?

İşte Demokratlarımız da, 1946 seçiminden, ancak altmış beş mevcutlu bir grup olarak Parlamento'ya girme nasibini almışlardı ama, o, milleti sırtında hissetmek, arkasında sım-sıkı durduğunu görmek yok mu, az sürede kendini hemen göstermiş ve her birini birer ateş topu haline getirmeye başlayıvermiştir !

Hele lider takımı ve hele hele o takımın en pırılılısı ve en coşkulusu olmaya başlamış bir Adnan Menderes'i artık tutabilene aşkolsun !..

Menderes'in şüphe yok bir dizi meziyeti vardı. Ama bunların sayısı on ise, basın onu yüz yapmakta, yüz ise bine yükseltmekte öylesine azimli, öylesine engel tanımaz bir "sevgi sıtması" içindeydi ki, meziyetin gerçeğini, şişirilmışinden ayırmak artık mümkün değildi.

Bu desteğin, marazî bir hal aldığını çok sonra görebildiğimiz için, “sevgi sıtması” yakıştırmasını yapıyorum.

Milletin desteği üzerine, basının böylesine sınırsız ve hesapsız pompasını da koyunuz, kim dayanabilir?

Ve dahası var, bir taraf böylesine coşkular içinde göklere, alabildiğine göklere çıkarılırken, karşı taraf da inadına yerlere, sokulabildiğince yerin dibine sokulmaya başlasın, böyle bir tablodan huzur çıkar mı? Aslaaa! Saadet çıkar mı? Kata! Ne çıkmıştır? Tabii hep sertlik, hep didişme ve hep sövüşme çıkmıştır!

Ve işte böyle “celse”lerin birinde, Başbakan Recep Peker iri göbeğiyle kürsüye fırladığı gibi, kendisinden önce konuşmuş olan Adnan Menderes için, “Bu psikopat varlığın konuşması...” der demez, kıyametin hem de daniskası kopmuştur! CHP milletvekilleri 395 mevcutlarıyla bu “teşhis”i çılgınlar gibi alkışlarken, Demokratlar da 65’lik varlıklarına rağmen, ne sıra kapağı bırakıyor, ne de tekmelemedik, yumruklamadık bir köşe atıyorlardı!

Bu, 1946 Parlamentosu’nun ilk büyük krizidir ve bağrışa çağrışa Meclis’i terk eden DP’nin Parlamento’dan çekilme kararına kadar varabileceği haberlerini Babiâli’ye hemen iletmekte gecikmemiştir!

Ben, Recep Peker’i birkaç ay önce İstanbul vilayetinde yaptığı basın toplantısında görmüştüm. Hayli sıcak ve samimi bir toplantıydı bu. Hatta Recep Bey’in nakledildiği gibi bir öcü veya umacı olmadığı kanaatine de kolayca vardığımı iyi hatırlarım. Hele Ermeni meslektaşımız *Jamanak* gazetesinin sahibi Mardiros Koç’un güzel çıkışı ile toplantı bir aralık kahkahalarla bile süslenmişti.

Recep Peker, memleketin ekonomik ve sosyal tablosunu çizerken, “Bir ark düşününüz” demişti, “susuzluktan şahrem şahrem çatlamış bir toprak ark! Biz şimdi bu çatlak toprağa yavaş yavaş su vermek zorundayız. Yavaş yavaş, çünkü su önce toprağın çatlaklarına işleyip onları kapatacak, o çatlaklar kapandıkça akmaya başlayıp arkı kaplama görevine girecek ve ark su ile kap...” İşte sözün tam burasında, Mardiros meslektaşımız o sevimli ve kalender tavrıyla bağırvermişti:

“Aman başbakanım, biraz acele et, yoksa su gelinceye ka-

dar kurbağanın gözü patlayacak!"

Başbakan Peker de, hani o öcü, umacı Başbakan Peker de, bu söze en az bizler kadar içten gülmüş ve işte bu tatlı tavrıyladır ki, pek o kadar sert ve korkunç olmadığı inancını, bazılarımızda iyiden iyiye, bazılarımızda da eh şöyle böyle uyandırmıştı!..

Ama şimdi aynı basın görüyordu ki, bu pek acı bulunmayan Peker, Olimpos'un tanrılarından birine, olanca hışmı ile "Psikopat" diye haykırmaktadır!

Bir çocukluk manzumemiz vardı:

*"Kedim henüz bir yaşında
Uyuyor soba başında
Hem cesurdur hem de kurnaz
Bir tıktı duyar duymaz
Uyanır, aslan kesilir
Gözleri volkan kesilir"* diye sürer gider...

İşte basınıımız da artık tam böyle bir kediymi o günlerde! Demokrasi basını olarak henüz bir yaşındaydı ve rahatça uyuyabileceği bir soba başına henüz pek kavuşmamıştı ama, Peker'in bağırtısı üzerine uyanıp aslan kesilmiş, gözleri volkan kesilmiş ve o geldiği günden beri de, tıpkı gene o çocukluğumuzun manzumesinde olduğu gibi, bizim evin fareleri damdan tavandan inmeye başlamışlardı ve henüz bir deliğe sinmemişlerse de işte biz de şimdi onları bunun için kovalamaya başlamıştık!

Aman neler yazılmıyordu ve ne karikatürler çizilmıyordu ki! Tabii *Tasvir* matbaasında basılan her iki gazetede; *Tasvir* ve *Son Saa't*'te de, başyazılar, orta yazılar, fıkralar ve tüm çiziler şu psikopat fırtınasını yansıtıyordu.

Aynı gün benim küçük fıkralarımdan ikisinin de bu konuya temas etmediğini görüp de sebebini soran Bahadır Dülger arkadaşşıma sadece gülmüş ve "Bilmem, böyle rast geldi" demekle yetinmiştim.

Halbuki ertesi gün, yaptığımı görür görmez beni ilk kutlayan da gene Dülger olmuştu. Önce bir küçük fıkrada, CHP'den bıkan halk yığınlarının sabırsızlandığını belirttikten

sonra, “Canım efendim” diyordum, “sabırsızlanmanın faydası yok, iktidarlar takvimdeki aylar gibidir, ancak vakitleri gelince giderler. Mesela şimdi mart ayından bıksanız, takvimden onu koparıp atmakla kurtulabilir misiniz? CHP de böyle; sabırlı olun, vakti gelince gidecek, hem de fena gidecek!”

Tam psikopat tartışmaları sırasında, işte bu yazımı biraz ilgisiz yahut da meselenin çekirdeğinden hayli uzak gördüğü içindir ki, Bahadır Dülger bana sitem etmişti. Halbuki bu yazı, sadece bir paslaşma yazısıydı ve benim hesabım, bunu basamak yaparak asıl söylemek istediğimi söylemekten ibaretti.

Nitekim, ertesi gün de onu hemen yazıp sonuca vardım. Öncekinden pası alıp, golü atan ikinci yazı da şöyleydi:

“Dünkü yazım bazı okurlarımı duraksatmış, soruyorlar: ‘Senin kastettiğin ay hangisi ki?’ Cevap vereyim: Bizim takvimdeki Recep ayıdır.”

Sıkıyönetim hiç vakit kaybetmemiş, yazımın çıktığı günün öğleden sonrası, gazeteyi kapatmıştır! Büyük de bir insafsızlığı beraber yapıyorlar, eskiden olduğu gibi yalnız gazete kapatmıyor, matbaayı da mühürlüyorlar, böylece günahsız *Son Saat*’in de çıkmasını imkânsız kılıyorlardı!

Her iki yazı müdürü de derhal sıkıyönetime koşup, gelen uygulayıcı askerlere bunu anlatamadıklarını, *Son Saat*’in çıkmasını engellemenin manasızlığını saatler boyu söylediler de söylediler ve nihayet akşamın alacasındaydı ki, bir yüzbaşı yanında iki astsubay olduğu halde geldi ve matbaanın mührünü kırıp, *Son Saat*’in çıkabileceğini bildirdi ve böylece de yarı yarıya rahat etmiş gibi olduk!

Ama benim için rahatlamak mümkün olmadığı gibi, sıkıntımı ve huzursuzluğumu artırmak için arkadaşlarım ıla maşallah ellerinden ne gelirse yapmakta kusur etmiyorlardı. Gerçi sıkıyönetim “Şundan dolayı, bundan dolayı kapattık” diye bir şey bildirmemişti ama, ne gam! Bizimkilere göre gazete benim “Recep ayıdır” demem üzerine kapanmıştı ve zaten sıkıntı içinde olan kadro, şimdi benim yüzümden büsbütün sıkıntıya düşecekti!

Cihat Baban Ankara’daydı ve doğrusu hiç ama hiçbir şey söylemiş değildi ve Ziyad Ebüzziya da, ancak telefonla “Aldırmayın, metin olun, biz böyle badirelere alıştık” demenin ötesinde herhangi bir sitemde dahi bulunmamıştı ama, ne

hikmetse, özellikle muhabir arkadaşların bir kısmı bana yarın acıklı, yarın sitemli bakışlar atmakta, Kadri gibi bazı kıdemlileri ise, işi sözlü tarizlere kadar vardırırmaktaydılar!

O geceyi uykusuz geçirdim. Tanrı'nın işine bakınız ki, ertesi günün bütün gazetelerinde Recep Peker'in İstanbul'a geldiği yazılı değil miydi!

Kendisiyle mutlaka görüşmem gerektiği inancına öylesine kendimi kaptırmıştım ki, o hızla giyinip matbaaya koştum. İlk işim Cihat Baban'ın boş olan odasına dalıp, telefona sarılmak olmuştur. Matbaaya gelinceye kadar bulabildiğim tek çare, Vali Lütfi Kırdar'ın özel kalem müdürü olan Nazif Bölükbaşı'nu aramaktan ibaretti ve hemen onu yapıyordum. Nazif Bölükbaşı, şair Rıza Tevfik'in oğlu idi, eşi menendi az bulunur, mert mi mert, tatlı mı tatlı, içten mi içten bir arkadaş canlısıydı.

Hemen de o tatlı erkek sesini kulağımda buldum:

"Nazif çiğim, bana bir iyilik yapacak ve vali beyle hemen konuşturacaksın!"

Ve arkasından başıma gelenleri, arkadaşlarımin üzüntülerini, buna sebep olmanın azabını birer birer saydıktan sonra asıl maksadımın Lütfi Kırdar aracılığı ile Recep Peker'le konuşmak olduğunu söyledim. Nazif bir süre, "Eveet... Eveet..." diye duraksadıktan sonra:

"Pekiy Bedii'ciğim, şimdi beyefendiye senin görüşmek istediğini arz edeceğim. Bak vali beyefendiyle konuşmanı temin edebilirim ama öteki beni aşar... Tabii onu da sen vali beyden isteyecek ve inşallah başaracaksın!"

Lütfi Kırdar, her şeyden önce, harika bir insandı. Beni hiç sözümü kesmeden dikkatle dinledikten sonra, "Muhterem başbakanın programını bilmeme tabii imkân yok, ama emin olunuz elimden geleni yapmaya çalışacağım" demiş ve ardından hemen sormuştu:

"Sizi nasıl bulup haberdar edeceğim?"

"Nazif beni hemen bulur, lütfunuza minnettarım."

Cevap akşama doğru geldi. Nazifin telefondaki dost sesi, "Tamam!.. Beyefendi başbakandan senin için bir randevu koparmaya muvaffak olmuş, yarın sabah tam 10'da vilayete gelecek ve başbakanın özel kalem müdürünü göreceksin, adı Vedit Uzgören'dir, Dışişleri'nden... Ben sabah 9'da vilayette

olacağım, bütün polislere tembih ederim, sen o tarafını merak etme!” dediği zaman, gerçekten çok sevinmiş, hayli de rahatlamıştım. Nihayet elimden gelen her şeyi yapmış olacak, başaramazsam dahi vicdanen daha huzurlu olabilecektim.

Randevuyu yalnız Necdet’le Kadri biliyorlardı. Böyle kalmasına da karar vermiştik. Her ikisi de, Cihat Baban’ın kendisine haber verilmeden böyle bir temasa geçilmesini nasıl karşılayacağı konusunda kuşkulu idiler.

O geceyi nasıl geçirdiğimi tahmin etmek hiç de zor olmasa gerek. Söyleyeceklerimi bin defa tartıp eliyor ama bir türlü kesin bir söz dizisinde karar kılamiyordum.

Bugünün medya elemanları, hele onların başbakanlara dahi “Şunu bakan yaparsan bizden dostluk bekleme” yollu çıkışlar yapabilen kalburüstünde olanları için, ertesi günü konuşacağı bir başbakanın nasıl olup da bir yazarın uykusunu kaçırabileceğini anlamak imkânsızdır!

Ama o tarihte ben 25-26 yaşlarındaydım, “matbuat” “basın” olmuş ama eline geçirdiği hürriyeti, henüz kendisini bir korku unsuru yapabilme yolunda kullanmak çarpıklığına düşmemişti. Ve nihayet devlet de, kendisini var mı, yok mu duraksaması içinde aratan bir pelteliğin ortasında değil, varlığı çok, hem de çok fazla görülen, duyulan ve hatta elle de tutulan bir kuntluk içindeydi.

Saat tam ona on kala, pek nazık ve güler yüzlü bir polis beni Recep Peker’in özel kalem odasına götürdü ve benden önce içeri girerek, “Bedii Faik Bey geldiler efendim” deyip çekildi.

Özel kalem müdürü beyefendi, elçiydi melçiydi orasını bilemem ama, nezaketin ya yanından dahi geçmemişti yahut da bana karşı kabalığın en sunturlusunu takınmayı, diplomatlığının gereği saymaktaydı.

Önce hiç yüzüme dahi bakmamıştır. Ayakta durmamı uzatmak için de, önündeki kâğıtları, sahteliği pek belli bir merak içinde karıştırıp bir şeyleri bulamamış gibi oradan oraya aktarmıştı. Bir süre sabırla kendisini seyrettim ve sonra gidip karşısındaki kanepeye oturuverdim. Beyefendi o zaman hafifçe lütfedip yüzüme kaçamak bir bakış fırlattıktan sonra, besbelli pişman olarak gene kâğıtlarına döndü ve neden sonra adeta gürledi:

“Başbakandan ne isteyeceksiniz?”

"Hiçbir şey" dedim, "sadece kendisine arz etmek istediğim bir konu var!"

Bu defa kâğıtları bırakıp yüzüme gerçekten gözlerini dikti ve iğrenir gibi yüzünü buruşturarak:

"Arz edeceği bir konu varmış, böyle bir konuyu memleket büyüklerine karşı hakaretamiz nüktelerinizi püskürtmeden önce düşünseydiniz ya!"

Bir öfke dalgasının yüreğimden yükselip, alnımdaki damarı şişiren sıcaklığını hissettim. Titreyen ellerimle alnımı bastırırken de bu defa ben sesimi yükselttim:

"Beyefendi beni sorgulama yetkisini size kim verdi? Sizin göreviniz beni başbakanla görüştür..." Söze devam edemedim, tam o sırada kapı açıldı ve içeriye pek itinalı giyimli bir zatın "Vay Vedit'çiğim..." diye girmesiyle, özel kalem müdürü diplomat beyefendi beni bırakıp, dostuna yönelmek zorunda kaldı.

Oturduğum yerde ter içindeyim ve "Tanrım! Özel kalemi böyleyse bu adamın kendisi herhalde beni dank diye içerde vurur" diye geçiriyor ve duygularımı serinletmek için, işi alaya döküp "İster misin bıçak çeksin!" yollu abartmalı, gülünç ihtimaller düşünüyorum!

Vedit Bey dostuyla sohbet ederken, bakıyorum, pek öyle sert mert değil, düpedüzgün hatta gerektiğinde tebessüm ederek konuşabiliyor da...

Tam yarım saat, hayır hayır elifi elifine tam 36 dakika o özel kalem odasında kalmışımıdır. O kadar çok saate bakmışım ki, Vedit Bey ara kapıyı açıp başıyla bana içeri girmemi anlatırken, "36 dakika... 36 dakika..." diye zihnimi adeta oyduğumu hâlâ hatırlar ve ürperirim.

Fazla sarsılmış olmamın etkisi mi, yoksa girdiğim odanın aşırı büyüklüğü ve karşıdaki pencerelerden gelen ışığın keskinliği mi, her ne sebeptense, başbakanın huzuruna girdiğim zaman, bir an bir şey göremez gibi olmuş, sonra hemen çok ilerde parlayan iki gözlük camına doğru ilerlemiştim ve yaklaştıkça Recep Peker, göbeği, gerdanı ve bütün varlığı ile karşımda belirivermişti.

Fakat hayret, ayağa kalkıyor, elini uzatıyor, elimi samimiyetle sıkıyor ve kendisi otururken bana da tam karşısındaki koltuğu gösteriyordu!

İlk sözü:

“Ne kadar da gençmişsin, biz seni yaşlı başlı kocaman biri olarak düşünmekteydik.”

Şaşırmıştım bir defa ya... Cevabım da tabii şaşkın olmuştur:

“Affedersiniz...” demez miyim!

Bu, onu güldürdü ve “Gençliğini kusur sayma, kıymetini bil, keşke ben de şu anda senin yaşında olabilseydim” dedikten sonra ciddileşerek hemen:

“Bana ne anlatacaksın?” diye sordu.

Ve anlattım... Gazetenin benim yüzümden kapandığı inancının bütün arkadaşlarımda yaygın olduğunu, çünkü sıkıyönetimin bir sebep göstermediğini ve bu yüzden de benim büsbütün azap içinde olduğumu... Eğer gerçekten konu ben isem, benim cezalandırılmam gerektiğini, arkadaşlarımda benim yüzümden sıkıntıya düşürülmesinin ne kadar katlanılmaz bir azap olduğunu... Hepsini hepsini anlattım. Günlerin birikmiş, büyüüp şişmiş ne kadar kederi varsa, birden önü açılan zapt edilmiş sular gibi köpüre köpüre akıyor ve Recep Peker sadece sabırla dinliyordu!

Ve susmam üzerine de beni en çok şaşırtan soruyu soruverdi:

“Sen benden korkuyor musun?”

“Hayır” dedim ve niye saklayayım biraz endişe ile yüzüne bakmaktan da kendimi alamadım. Ama o ne dese beğenirsiniz:

“Fakat biz senden korkuyor olmalıyız ki, gazetenin kapatmışız!” deyivermiş ve sonra, ağzımın açık kalışını büsbütün uzatmak istercesine şunları söylemiştir:

“Gazetenin kapatılmasını böyle al ve rahat et. Bu memleket yepyeni bir yola, hiç bilmediği ve alışık olmadığı bir yola girmiş bulunuyor. Bu yolda cesaretle ilerlememiz zorunlu artık. Hepimiz hem bir şeyler öğreneceğiz ve hem de devamlı yürüyeceğiz. Bu yürüyüşte cesur adamlara olan ihtiyaç her daimden fazladır. Sen cesaret sahibi bir genç yazarsın. Bunu hiç kaybetme. Ben bu akşam Ankara’ya dönüyorum. Kati bir söz vermiyorum ama, gazetenin durumuyla ilgilenip gerekeni yapacağım. Arkadaşlarına müsterih olmalarını söyleyebilirsin.”

Hemen ayağa kalktı ve beni odanın büyük kapısına doğru yürütürken, nasıl teşekkür edeceğimi bilemez halime gü-

lümseyerek, elimi sıkıp, "Bak bir şeyi unutma" dedi, "gazetenin açılmış olmasından dolayı ne bana karşı bir şükran borcu duyacaksın, ne de yolunda en ufak bir değişiklik yapacaksın!"

Vilayetin o pek geniş holünü koşarcasına geçmek zorunluğunda kalışımı hiç unutamam. Tutamadığım gözyaşlarımı hayretle yüzüme bakmakta olan polislerle daha fazla göstermemek için...

Nitekim yolu da uzattım ve bahçenin en dibindeki arka kapıya yönelip, Adli Tabiplik'in oraya, oradan Gülhane yokuşuna vuruyorum. Gazeteye gelinceye kadar üzerimdeki helecanın ve pek belirli olduğunu sandığım duygulanmanın anlaşılmaması için...

Necdet'le Kadri tabii merak içindeydiler. Odaya girer girmez, "Açacak! Bu akşam Ankara'ya dönüyor, kati bir şey de söylemedi ama eminim yarın açacak!.." dedikten sonra, hemen söylenen kahvenin yudumları ve böyle zamanların en aranan arkadaşı olan sigaranın dumanları arasında her şeyi anlattım.

Ve üç arkadaş, bir daha konunun aramızda kalması kararını perçinleyerek, gazetenin ertesi gün açılacağından emin, işlerimizin başına döndük!

Gerçekten de bu olay tam yedi yıl üçümüzün arasında kalmıştır. Ağzından kaçırmasını en olabilir saydığımız Kadri bile, kimseye bir kelimesini dahi sızdırmamıştır. Tuhafi, yedi yıl sonra yazmak zorunu duyanın ben olmamdır.

Niçin mi? Bakınız kısaca onu da hemen anlatayım:

Gazeteciler Cemiyeti için 1946'dan beri hep güzel bir yer, bir arsa veya bina aramaktaydık. 1950'de DP büyük bir çoğunlukla iktidara gelince, bu konuda yardımcı olacakları inancı doğrusu hepimizde vardı ve bu duyguydur ki, sık sık görevlendirdiğimiz heyetler Ankara'ya gidip temaslar yapıyorlardı. Bu heyetlerin hepsinde bulunmuşumdur. Bir tane-sinde rahatsızlığım dolayısıyla bulunamamış ve iki arkadaşım Şevket Rado ile Hayri Alpar'ın yanlarında benim yerime yönetim kurulundan başka bir arkadaş gitmişti.

İşte bu heyetin Samet Ağaoğlu ile zannederim 1951'de yaptığı temasta, ki bu toplantı, cemiyetin yer meselesini sonuca vardiyecek hemen hemen en esaslı olanı idi. Samet

Ağaoğlu, kendine has lafazanlığı ile bir süre basınla kendi aralarındaki dostluğun ve sıklığının gevşemeye başlamasından şikâyetçi olmuş ve şu arsa konusunun bu bakımdan da önemine işaret ettikten sonra, “Başbakana artık meseleyi çok müspetinden alıp arz edeceğim ama bu arada hazır burada değilken söyleyeyim, siz de Bedii Faik’in aleyhimizde yazmasını her halde engelleme yollarını bulursunuz!” deyivermişti.

Arkadaşlarım hayretler içinde kalmışlar, Şevket Rado da, Alpar da, beni kendisinin de onlar kadar iyi tanıdığını ve yazılarıma karışılıp karışılmayacağına onlardan daha net bir cevap bulabileceğini söylemişler ama, Samet’ten alabildikleri tek cevap, “Bunu bana anlatmak kolay ama başbakana anlatamayız” olmuştur!

Ben, işlerimin çokluğu bir yandan beni müthiş zorlarken, öbür taraftan da böyle bir çirkinliğin belirmesi karşısında, zararım dokunacak düşüncesiyle hemen cemiyet genel sekreterliğini bıraktım ve tam iki yıl olayın üzerine yattım.

Ancak *Dünya* gazetesinde, Samet Ağaoğlu’na karşı açmak zorunda kaldığımız bir küçük savaş bayrağının iğnesini onun bağrına batırmak gerekince, duramamışım.

Onun, bir cemiyete yer temin ederken dahi kendi aleyhlerinde yazı yazılmamasını şart koşan davranışıyla Recep Peker’in, “Bak bir şeyi unutma, gazetenin açılmış olmasından dolayı ne bana karşı bir şükran borcu duyacaksın, ne de yolunda en ufak bir değişiklik yapacaksın!” deyişindeki asaletin karşılaştırmasını yaparak, kendilerini hürriyetçi ve demokrat; Peker gibi mertleri ve soylu sertleri ise despot ve zalim sayanları “sağduyunun ışığına tutmak” zorundaydım!

Recep Peker’le konuşmamdan kolayca çıkan bir başka sonucu da söylemeden geçemem:

Peker bana “Bu akşam Ankara’ya dönüyorum, gazetenin durumuyla ilgilenip gerekeni yapacağım” demiş ve ertesi gün öğleden sonra da gazetenin açıldığı tebligatı gelmişti.

Bundan ne mi çıkıyor? Elbette şu: Bizi İstanbul’daki sıkıyönetim kapatıyor ama Ankara açıyordu! Yani açılış emri gibi kapanış emri de şüphe yok Ankara’nın malı idi!

Recep Peker bana pekâlâ “Gazeteni kapatan biz değiliz, sıkıyönetimdir” diyebilir ve meseleyi hiç üstlenmezdi. Ama buna tenezzül etmemiş, gerçekleri, parmak arkasına saklana-

rak inkâr etmenin gülünçlüğünü bildiği için böyle yapmıştır.

Bunu başları sıkıştığı zaman "Sıkıyönetimin işlerine hiç mi hiç karışmamışızdır" saklanbacını yıllar yılı oynamayı pek inandırıcı zanneden siyasîlerimizi acı ile hatırlayarak söylüyorum.

Bunların en korkuncunu, daha sonra General Mustafa Muğlalı olayında göreceğiz ve koskoca İsmet Paşa'nın düştüğü durumu Tanrı kimseye vermesin diye gene birlikte dua edeceğiz!

* * *

Cihat Baban'ı hiçbir zaman kıyafetini ihmal etmiş bir durumda görmemişizdir. Ama o gün, bizim odayla odası arasındaki kapıyı açıp içeri girdiği zaman, gerçekten pek özenerek giyindiği besbelliydi.

"Yalnız mısın?" diye sorduktan sonra, "Sakın bir yere ayrılma" deyişinden, beraberce bir yere gideceğimiz hükmüne varmıştım. Bir yere ayrılacak halim zaten yoktu ve bir alay yazı yazmam gerekiyordu ama bir iki saat geçip de kendisinden bir işaret gelmeyince, bu defa yemeğe çıkıp çıkamayacağımı sormak gerekecek diye düşünmektaydım ki, ara kapıdan başını uzatıp, "Gel bakalım" dedi, "beyefendiler seni tanımak istediler!"

İçerde ilk gözüme çarpan Celal Bayar olmuştur. Nezaketle ayağa kalkması üzerine diğer üçü, Menderes, Köprülü ve Koraltan da hemen gülerek kalkmışlardı. Bayar elimi sıkarken, "Sizi tanımayı çok istedim. Yazılarınızı zevkle okuyoruz" der demez, Adnan Menderes gülerek hemen eklemişti:

"Bazen de hatta endişeyle..."

Ve karşısındaki koltuğa oturduktan kısa bir süre sonra, hemen gördüm ki, Demokrat Parti kurucuları, hâlâ İsmet Paşa'yı kollamakta ve hâlâ ona fazla dokunulmasının partilerine zarar getireceği endişesini taşımaktadırlar!

Celal Bayar, "Partiyle ilişkiniz olmayışını kale almayınız, değil mi ki gazete bizi destekliyor ve patronlarınız üyemizdirlere, İsmet Paşa irtibatlandırmazsa, etrafı bunu yapabilir!.." diyordu.

Menderes işi daha soyutlamıştı ve gene hep gülerek, "Me-

sela" diyordu, "sizin o meşhur kambur fıkrası bize az ter döktürmemiştir. Elbette çok beğenmiş, çok keyiflenmişizdir ama, teşkilatta gördüğü ilgi karşısında, kuşkuya düşmeden de olamadık. Size bu konuda telgraf gönderilme yarışını biz önledik!"

Bahsettiği kambur fıkrası, benim Ziyad Ebüzziya'ya gönderdiğim ilk fıkralar arasındaydı ve tehlikeli sayılıp saklanan yazılarımın dosyasında bırakılmıştı. Tehlikeli sayılmıştı çünkü, İsmet Paşa'nın kardeşi Rıza Temelli'yi tarif ve o yıllarda ayyuka çıkan himaye dedikodularını ima ediyordu. Ama sıkıntılı bir günümde yazmakta zorlanır gibi kâğıt buruşturup attığımı gören Mithat Perin, dosyayı açtığı gibi Necdet'le bana gülerek, "Haydi bir şey yazma da şu kambur fıkrasını koyayım!" deyivermiş ve Necdet'in de kendisine katılmasından memnun, yazıyı hemen dizgiye gönderivermişti!

Fıkra *Son Saaf*'te çıkmıştır. Yani Adnan Menderes bana ondan bahsederken, aradan aylar geçmişti ve gerçekten de yurdun her köşesindeki Demokratlardan uzun süre telgraf- lar almışken, bunlar birden kesilmişti.

Bu fıkrayı ben, bir fizikî kusur üzerine bina ettiğim için, sonraları çok sıkıldığım yazılar arasında saymışımdır! Ama o yıllarda, ne bende bunu böyle kabul edecek bir süzgeç, ne de muhalefet cephesinde böyle bir anlayış vardı. Ve İsmet Paşa ile çevresine ima yoluyla dahi dil uzatılması mümkün görülmezken, böyle doğruca uzanılması elbette ilgi çekiyor... Hatta coşkuyla karşılanıyordu. Fıkra şudur:

"Bir adam var: Tüccar, fabrikatör, müteahhit... Banker... Dediler ki:

'Hangi artırmaya girse, etraftakiler çekilir... Çünkü arkası büyük.'

Adamın sırtına baktım, zavallı feci şekilde kamburdu!.."

Adnan Menderes söze devam ediyordu:

"Hatta önce sizin mahkemeye verilmeniz ihtimalini düşünerek avukat arkadaşlarımızı hazır tutmak istedik, gerçi hepsi savunulmasının çok kolay olacağını söylemişlerdir ama endişemiz sürüp gitmiştir."

O vakte kadar hiç ses çıkarmamış olan Refik Koraltan'ın tam bu sırada odayı adeta dolduran davudî sesini hatırlıyorum, "Bedii Faik Bey, bir avukat sıfatıyla sorayım" diyordu,

“mahkemeye verilseydiniz, yazınızda tutamak yapabileceğiniz bir yer sizce var mıydı?”

Hiç duraksamadan:

“Vardı efendim dedim, bahsettiğim şahsın sıfatlarını sıralarken bankerlik eklemiştım. Halbuki kendisinin böyle bir sıfatı yoktur.”

Hepsi birden gülüştüler. Köprülü Fuat Bey bile ağzından sigarasını çekmiş gülüyordu.

Nihayet Celal Bayar sözün gene başladığı noktaya getirilmesi gereğini duymuşçasına:

“Bedii Bey dedi, sizin ne kadar dikkatli bir yazar olduğunuzdan hiç şüphe edilemez, bizim endişemiz siz değilsiniz, bizler sizin ve sizin gibi bize destek verenlerin bahane edilerek partimize bir zarar gelmesi ihtimalini bertaraf etmek istiyoruz! Tabii siz bildiğiniz yolda yürüyeceksiniz, tabii hiçbir yazara karışmak hakkımız değil ve tabii cesaretinizi ve şevkinizi kırmak en büyük fenalıktır. Biz, bizleri sevdiğinizi bildiğimiz için, bir küçük kaygıyı dile getirmek istedik sadece bu kadar!”

Menderes, sözün Bayar’la noktalanmasını istemez gibiydi. O konuşurken kıpırdamış durmuş ve sustuğu anda da lafa girmişti:

“Sözün kısası muhterem kardeşim, İsmet Paşa’ya daha az dokunalım, dokunursak da hepimiz dikkatli dokunalım! Yakında onun da apaçık yapılacağı günler gelecek elbet!”

Söyleyebileceğim şeyler varsa da, dinleyeceğim bir şey kalmadığını görerek yerimden kalktım ve önce Bayar’ın elini sıkarken, “Sizleri tanımak büyük şeref efendim, müsterih olun, partinize zarar vermemenin dikkati içinde olacağız” diyerek çıktım.

Az sonra Cihat Baban’ın odasından gelen seslerden misafirlerimizin de veda etmekte oldukları anlaşılıyordu!

Onlar gider gitmez de Cihat Bey, beklediğim gibi hemen odaya damlamıştır. Karşımdaki boş olan Talu’nun yerinde kasılarak hemen sormuştu:

“Nasıl buldun?”

“Bayar’ın gözle görülen bir vakarı, Menderes’in de herkesin birleştiği bir cazibesi olduğu muhakkak. Diğer ikisini ben, işin başından beri, olmalarıyla olmamaları arasında hiçbir fark görmeyerek izliyorum!” dedikten sonra hemen

ilave etmekte adeta acele ettim:

“Aslında, Tanrı’ya, bu mesleğe, tabii sana ve bütün arkadaşlarıma şükran borçluyum. Her gün bulunmaz bir deneyim kazanıyorum.”

Kaşlarını çatarak sözümü kesti:

“Çabuk çıkar dilinin altındakini de öğrenelim.”

“Mesela” dedim, “bak bugün ne öğrendim söyleyeyim: İlerde Tanrı bana gazete sahibi olmayı nasip ederse, dışardan hiçbir insanın benim yanımda, benim yazar arkadaşlarımdan herhangi birine tavsiyelerde bulunmasına asla izin vermemem gerektiğini...”

Yerinden kalkıp üzerime gelişinden, önce biraz endişe ettim ama, meşhur el ense durumuna geçip başımı göğsüne bastırışını görüp rahatlarırken, sözü sürdürmeyi de bırakmadım:

“İkinci öğrendiğim...”

Ama o bu defa sözümü, hem de tombul ellerinden birini ağzıma kapatarak keserken bağdırdı:

“Dur da şimdi daha fazla kızdırmadan beni dinle. Bir defa ben sana sadece takdirlerini falan bildireceklerini zannediyordum. Sana söylediklerini daha önce bana açmış değiller bunu iyi bil! Sonra da sana ne kadar açık kalpli ve içten davrandıklarını göz ardı etme! Yazılarına karışmayı akıllarından bile geçirmediüklerini anlayamamışsan, kusuru onlarda değil aklında aramalısın!..”

Ve geçip gene karşıma otururken lafını sürdürdü:

“Aslında ben onların lafa şu Peker fıkrasından gireceklerini zannetmiştim. Çünkü seni çağırmadan önce, hep onu konuşup seni övmüşlerdi. Hatta beğenmediğin Koraltan sen ayrılır ayrılmaz, arkandan, “Yahu adamı Recep Peker fıkrası dolayısıyla kutlayacaktık, lafı nereye çekti” demekten kendini alamadı.

“Peki başka arkamdan ne söylediler?”

Bunu sırf Baban’ın beni iğnelemek için fırsat sayacağını bilerek sormuştum. Nitekim hiç kaçırmamış hemen yapıştırmıştı:

“Yahu Cihat Bey” dediler, “böyle yazarları da nereden bulursun? Kov şu soğuk herifi de hep birlikte kurtulalım! Hele Menderes öyle ağır şeyler söyledi ki, şimdi sana nakletsem istahın kaçır!”

Beraberce gülerken, "İştah dedin de patron aklıma geldi" dedim, "haydi kabul et de bu defa da ben seni yemeğe götüreyim."

Ve işte bu yemektedir ki, Cihat Baban iyice açılmış ve ilk defa Demokrat Parti içinde, birtakım çekişmelerin başladığını, Mareşal Çakmak'ın etrafında halkalanmaya başlayan bir grubun yavaş yavaş belirip palazlanmaya geçtiğini bana bir bir anlatmıştı.

Dikkatimi çeken asıl taraf, kendisini parti dışındaymış gibi tutması ve ne Bayar tarafına hak ve ağırlık veren bir tek cümle, ne de Mareşal grubunu doğru sayan bir tek kelime sarf etmemesiydi!

Az sonra görecektik ki, bu tutum onu, elindeki iki gazeteyi, *Tasvir*'le *Son Saat*'i, tıpkı partideki bölünme paralelinde ikiye ayırmaya kadar götürecektir.

Nitekim kısa bir süre sonra Bahadır Dülger'e, bizim yazarlar odasında, "Sen yarından itibaren *Son Saat*'in resmen başyazarısın, artık imzanı atacak ve gazeteyi yöneteceksin!" sözünü hepimizin önünde söylemiştir ama, odasına çağırdığı aynı Bahadır'a az sonra, "*Son Saat*, Mareşal grubunu destekleyecek, biz *Tasvir* olarak da Bayar ve arkadaşlarını tutacağız" demeyi unutmamıştır!

Ben hem *Tasvir*'e hem de *Son Saat*'e yazıyordum. Tabii Bahadır Dülger'in gazetenin doğrultusunu bana da bildirmesi gerekiyordu. O da hiç vakit geçirmemiş ve biraz canı sıkkın ama belli etmemeye de çalışarak, "Bedii, en eğlenceli şüphesiz gene seninki olacak! Burada Bayar'a yüklen, orada Bayar'ı kolla... Gel de gülme ve eğlenme istersen!.." demişti.

Tabii böyle yapmadım, yapamazdım da... Ama bu bölünüş bana, politikadan ayrı konulara da yönelmem gerektiğini gösteren bir işaret gibi geldi ve sık sık bunu yapmaya çalıştım.

Rabia Hatun davası böyle doğmuş ve gelişmiştir. Bu, savaşın son yıllarına rastlayan Afrodit davasından sonra, demokrasinin görünmesiyle halkın gazetelerde politikadan başka bir şey görmeye katlanamayacağı sayılan 46'lı, 47'li hatta 48'li yıllara kadar dayanmış ikinci edebiyat davasıdır.

Pek çok hacının haçı Rabia Hatun konusyla etekleri al-

tından çıkmış, Türk millî eğitiminden, edebiyat lafazanlarımıza, şiir beylerimizden, nesir güllerimize kadar hemen hepsinin edebî bilgi gradosu Rabia Hatun mehenginde cılızlıklarını veya hiçliklerini ortaya koymuşlardır!

Mesele şuydu. O yıllarda bir adam birdenbire XVI.-XVII. yüzyıllar arasında yaşadığı tahmin olunan bir şaire ait şiirler bulduğunu açıklamış ve sonra bu şiirleri teker teker yayımlamaya başlamıştı.

Adamın adı İsmail Hami Danişmend, bulduğu şair de Rabia Hatun idi. Ve şiirler birdenbire öyle reklam edilmiş, öyle övgülerle yayımlanmaya başlamıştı ki, söyleyen söyleyene, kapışan kapışana... Ve yazarın yazana idi artık!

İsmail Hami Bey gibi tarihçi, araştırmacı, edip, nâsir, bilgin, gezgin, seçkin, olgun, dolgun bir zat ortada iken ve şairi nasıl bulduğunu, bütün ilmi, fennî, edebî, tarihî ve coğrafi bilgisi, talakatı ve belagati ile anlatıp dururken, hayranlık duymamak artık kimin haddine?

Mesela *Son Posta*'nın birinci sayfa yazarı Mithat Cemal'in yazısı ateş gibidir:

"İsmail Hami'yi ne kadar övsek azdır. Onun dikkati ve erişilmez edebî sabrı, edebiyatımıza bir şair kazandırmış..."

Ya 150'liklerin affedilmeleri üzerine yurda dönmüş Refik Halit üstadımızın ki:

"İsmail Hami Danişmend tarihin karanlıklarında kaybolmuş gitmiş bir şairi, o karanlıkları yarararak gün ışığına çıkarıp bize kazandırmakla..."

Tabii en müthiş de Türk millî eğitiminin davranışı idi. O yılın lise edebiyat bölümlerinde okunacak ders kitaplarının sonuna Rabia Hatun'un hayatı ve şiirleri konusunun da eklenmesi kararna varılmış ve hemen uygulanmıştır!

Ben doğrusunu isterseniz, bunların hepsini bu konuya eğilmeye karar verdikten sonra okudum ve inceledim. Benim Rabia Hatun'la tanışmam, pek sevimli ve gerçekten yakışıklı bir arkadaşımız olan Şahap Balcıoğlu sayesinde olmuştur.

Gazeteye gelir gelmez, o cana yakın gülüşüyle herkesi selamlayan Şahap, bizim yazarlar odasına da gelir ve Ercüment Ekrem Hoca ile diğerlerinin sabah saatlerinde bulunmayacaklarından emin, girerken bağırdı:

"Bir Rabia Hatun daha getirdim, okuyorum."

Ve adeta mest olarak okurdu:

"Men taa senin yanında dahi hasretem sana!"

Ya Ümit Deniz? O sıralarda şehir tiyatrosunun iki yeni güzel sanatçısından biri olan Gülistan Güzey'e deli gibi âşık olan Ümit'in en büyük dayanaklarından birinin Rabia Hatun şiirleri olduğunu içimizde bilmeyen yoktu. Yazdığı fazla abartılı ve dolayısıyla saçmalıkla gülünçlük sınırına gelip dayanmış mektuplarını Necdet'e okurken, onu hep gülmekle acımak arasında izlerdim:

"Gülistan! Sen benim için nefes, hayır hayır heves. Gene hayır her ikisisin ve ben seni hem koklamak hem huzurunda yok olmak istiyorum."

Necdet her seferinde güler, "Yahu şuna doğru dürüst bir Rabia Hatun şiiri gönderip rahat etsene..." diye takılırdı!

Bir gün Şahap'a, "Sende ne kadar Rabia Hatun şiiri varsa bana getirebilir misin? Hepsini hemen geri vereceğim. Müthiş merak ettim, herkes bir şeyler okuyor ama hiçbirinin de tamamı yok!" dedim.

"Yarın elinde bil, ama kaybetme" dedi.

Ve ertesi gün de hepsini getirdi. Birer birer okumaya başladım. Tuhaftır. bütün dil eskiliğine karşılık, hemen hiçbir bende bir eski şiir havası uyandırmadı. Bir daha, baştan taradım, hayır, tam sebebi bulamıyordum ama, bu şiirlerde eskilikten ziyade bir eskitilmek istenmişlik vardı! Ben demiyor, ağdalı şark ağzıyla men diyordu ama, sözcüklerin yerlerini değiştirerseniz pekâlâ oluyordu!

Akşamüstü Ercüment Ekrem Talu geldi, yerine otururken, önümde yayılmış şiirlere bakıp, "Ne o?" dedi, "şimdi de şairlik mi?"

"Yok Hocam" dedim, "şu Rabia Hatun'ları inceliyordum."

"Ne varmış onda o kadar incelenecek?"

Bir tanesini, en meşhurunu okumaya başladım:

"Men ta senin yanında dahi hasretem sana..."

Bitirir bitirmez de Hoca'ya sordum:

"Bu sana bir eski ağız gibi, bir eski anlayış ve tavır gibi geliyor mu?"

Hoca, hokkasını çıkarıp güzel kâğıtlarını dizerken mınıldandı:

“Hiç düşünmedim, sen de at gitsin!”

Kafama bir defa takılmıştı, artık çözmeden atamazdım.

“Men ta senin yanında dahi hasretem sana...”

Hemen ilk yazıyı yazıyorum. Tabii hafif iddialı ve sadece müphem şüphelerle süslü, alaycı bir yazı bu!..

Bir yerinde “Canım efendim, ‘Ada sahillerinde bekliyorum’ şarkısında bile, benzeri var bunun. ‘Her telakide bir hayal-i firak’ yani her buluşmamızda ayrılma hayaliyle sarsılıyorum der güfteci!.. Sakın Rabia Hatun ‘Ada sahillerinde’ şarkısının tesiriyle şiirini döktürmüş olmasın?” demiştim ki, şansım buradan açıldı. Ertesi gün Babiâli yokuşunu çıkıyorum, bir de baktım karşıdan Nihat Sami Banarlı Hoca geliyor! Nihat Sami Banarlı değerli bir edebiyat tarihçisi ve dik-katiyle şöhretli bir edebiyat hocasıydı. Kabataş Lisesi’nde ben fen kolunda okuduğum için bizim hocamız olmamıştı ama şöhretini bilir ve kendisini çok sayardık. Ayrıca o gün-lerde çıkan edebiyat antolojisinde bana da yer vererek, gön-lümü büsbütün kazanmıştı.

Hemen karşısına dikilip, “Hocam, ben Bedii Faik’im, önce iltifatınıza teşekkür ederim, eserinizde bana da yer vermişsiniz” dedim.

Bembeyaz yüzü hafif pembeleşti ve birden dünyaları bana verircesine, “Size ben yer vermedim, o yeri siz aldınız” dedikten sonra ne söylese beğenirsiniz:

“Ben asıl sizi dünkü Rabia Hatun yazısı için aramak ve kutlamak istiyordum. Benim de bu hafta çıkacak 7 Gün’de bu konuyu deşen bir yazım yayımlanacak. Ama siz günlük gazete yazarısınız ve bir alay da sütununuz var, tabii benden daha avantajlısınız ve bundan dolayı da daha tesirli olabilirsiniz.”

“Ben şimdilik sadece bir şüphe, nasıl anlatayım içimi baştan aşağı kaplayan bir şüpheye dayanarak yazdım, ama tabii araştıracağım ve elbette sizin yazılarınızdan da faydalanacağım” demem üzerine de, koltuğu altındaki çantayı açarak, 7 Gün’de çıkacak yazısının prova baskılarından birkaç paragrafı hafif sesle okuduktan sonra, “Aynı duygudayım” dedi, “bu şiirler eskimiş değil, eskitilmek istenmiş şeyler, güzel ifade etmişsiniz, şimdi ikimiz de bu noktadan hareket ederek kolayca bir sonuca varabiliriz sanıyorum.”

Hoca’yı saygıyla selamlayarak matbaaya koştum. Talih

bana yardım etmeye karar vermişti bir defa... İsmail Hami Danişmend, hemen bir cevap yazısı göndermiş ve orada Rabia Hatun'un gerçekliği-sahteliği meselesine hiç dokunmadan sadece benim alaycı benzetmemi kalemime dolayarak, "Eğer böyle düşünülürse, her ilhamın bir yakını, her buluşun bir benzeri veya uygun düşürüleni bulunabilir" dedikten sonra, bana Rabia Hatun'u iyi okuyup zevkine varmamı tavsiye ediyordu.

Ve ben tam ona cevabımda neler söyleyeceğimi tasarlar-ken Nihat Sami Hoca'nın beni telefonda aradığı haberini alıp ahizeye uzanıyordum. Hoca'nın sakin sesi:

"Şimdi birisi size, bir Rabia Hatun şiirini getirecek diyordu, lütfen dikkatle okursanız her şeyi apaçık görür ve yazabilirsiniz. Çıkardığınız sonucu bana da bildirirseniz sevineceğim."

"Hocam" dedim, "hâlâ imtihançısınız ama elbet haklısınız da! Bilgisizce veya taşıma suyla bir edebiyat kavgasına girişmeyi bana uygun görmediğiniz için size tekrar teşekkür ederim. İnceleyeceğim, bir sonuca varsam da varmasam da elbet haberiniz olacak. Ama eğer bir sonuca varamazsam, kavgada yokum. Meydan yalnız sizin ve 7 Gün'ün demektir!"

Az sonra Nihat Sami Bey'in gönderdiği şiir geldi. Bir de not iliştilmişti:

"Hemen göreceğinizden o kadar eminim ki, 7 Gün'de gelecek hafta bunu ancak tekrarlamak bana düşecek!"

Rabia Hatun imzalı şiir de şuydu:

*"Olsandı sen semâ, olsandı sen hâvâ
Alsamdı men seni dem dem nefes nefes.
Olsandı sen zaman, olsamdı men mekân
Eflâki dolduran bir aşk olurdu bes!.."*

Bir defa içimden, bir defa hafif sesle, sonra tekrar içimden ve nihayet biraz bağırarak tekrar tekrar okudum ve birden Tanrı'nın lütfu şimşek gibi kafamda çaktı:

"Olsandı sen zaman, olsamdı men mekân..."

Telefona deli gibi koşuyorum, yüreğimin çarpıntısı boynumun damarlarından kulaklarıma çarpar gibi!.. Allah'tan Nihat Sami Hoca henüz çıkmamış. Telefondaki sesini duyar duymaz:

“Hocam buldum!” diye bağıyorum. Son derece sakın so-
ruyor:

“Nasıl?”

“Gayet açık” diye bağırمامı sürdürdüm, “hem de cür-
mümeşhut gibi...”

Sözümü kesti:

“Tabir çok güzel ama esas nedir?”

“Apaçık” diye artık coşku içindeyim, “zaman ve mekân
mefhumları bizim şiirimize ancak Tanzimat’la girmiştir. Ra-
bia Hatun demek ki, XVI. asırdan geldi Tanzimat’ı gördü, ya-
şadı ve sonra gene kendi çağına dönerek şiirlerini yazmaya
başladı...”

Artık Hoca da gülüyor... O kadar içten ki, “İlk yazınızın da
bana söylediğiniz eğlenceli havada olmasını dileyerek, hem
kutluyor hem de gözlerinizden öpüyorum!” diyor.

Hemen oturup, ertesi gün çıkacak pazar sohbetini ve
günlük iki yazımı tamamlıyorum. Hepsi de Rabia Hatun’a
dair ve hepsinde de tam sonuca varamamış gibi davranıyor
ve İsmail Hami Danişmend’i itirafa zorlamaya çalışıyorum.

Pazar konuşmasında, “Haydi üstat beni üzme ve yorma
da, şu Rabia Hatun’un peçesini elinle kaldırıp, altından çı-
kacak kıllı suratını Türkiye’ye gösteriver” diyordum.

Küçük fıkraların birinde de, “Köprü benimdir, geçenden
para alırsın diye vatandaş dolandıranı gördük. Eminö-
nündeki saat benimdir, bakandan para alırsın diye kandi-
ranı da gördük. Ama edebiyatımızı dolandıranı ilk defa görü-
yoruz!” demem, İsmail Hami Bey’i tam bir ifrite çevirmişti.

Ertesi günü beklediğim cevabı aldım ve bu defa sonucu
da damgalayarak, öyle sert, öyle insaf bilmez bir yazı döşen-
dim ki, bütün danaların kuyruğu koptu!

Zira bu yazıda, Milli Eğitim Bakanlığı’nı da kolayca kanan
bir hamakat içinde olmakla damgalıyor ve bugüne kadar
Rabia Hatun masalını yutmuş olan bütün yazarlarımıza, çi-
zerlerimize ve özellikle edebiyat hocalarıyla edebiyat tarihçi-
lerine söylemedik söz bırakmıyordum!

Şüphe yok, Nihat Sami Banarlı’nın ortaya koydukları be-
nimkilerle kıyaslanamayacak kadar dolgun şeylerdi ama, İs-
mail Hami Bey, beni daha yakıcı bulmuş olmalı ki, hemen
mahkemeye vermiştir. Ve yalnız da beni vermiştir!

O günlerde, eski ahababı Hakkı Tanık Us'tan öğrendiğime göre, davayı kazanması halinde, Rabia Hatun masalında kendisinin üstün geldiği yaygarasıyla, gene meseleyi tarihi labirentlerde tutmak hevesindeydi!

Aslında dava, yayın rüzgârından daha enteresan ve çok daha etkili olmuştur. Danışmend önce bir avukatla, avukat Hakkı Nezihi Savran'la temsil ediliyordu. Uzun süren davanın ortalarında, bir avukatı daha, bu defa genç ve sanat tarafı belirli Ercüment Berker'i de öne sürmüştü.

İlk celsede, avukatı Savran, müvekkilinin dünya çapında bir değeri olduğunu bir alay makale ve eser sayarak anlatmaya koyulduktan sonra, hayli kalın ve parlak basımlı bir kitabı, hâkim Hakkı Ketenoglu'na uzatarak "Şu delili de lütfen kaydedelim" demiş ve Güney Amerikalı, ya sekiz ya yedi isimli bir yazarın son yazdığı kitapta, Danışmend'i nasıl övdüğünün görüleceğini bildirmişti!

Hemen söz alıp atılmam kaçınılmazdı:

"Reis beyefendi" dedim, "buraya bir edebiyat dolandırıcılığı davası için geldik. İsmail Hami Bey'in başka marifetleri veya benim aksime, kendisine meftun ve hayran insanlar olup olmadığını incelemek dava konumuz olmasa gerektir. Ama madem kendisi bu yolu açtı, şimdi izin verirsiniz, ben de, öyle Güney Amerikalı yok bilmem ne Vargas'tan Carlos'tan falan değil, doğruca devletimizin kurucusu olan zatın büyük *Nutuk*'undan İsmail Hami Bey'in adı geçen kısımları mahkemenize sunacağım. Ve gene izin verirsiniz, Mustafa Kemal tarafından Milli Mücadele yıllarında Sivas'ta çıkarılan *İrade-i Milliye* gazetesinde, bizzat Atatürk'ün Kılıç Ali Bey'e dikte ederek yazdırdığı 'Hami ve Sami Kardeşler' adlı bir dizi yazıyı da mahkemenize gelecek celsede takdim edeceğim!"

Nur içinde yatsın, Hakkı Ketenoglu, adalet tarihimizin gerçek pırlantalarından biriydi. Onun kadar özlü ifade yazdırmanı ve ne kadar uzun konuşursanız konuşun, Onun gibi meselenin çekirdeğini hemen çıkarıp yazdırmanı, bir de rahmetli Hâkim Reşit Nomer'de görmüşüzdür.

O gün söylediklerimi de iki cümle halinde özetleyip yazdırdıktan sonra, gelecek celsede getirmeyi vaat ettiğim yazı dizisi meselesini de atlamamış ve "'Getireceğim' dedi" diyerek noktayı koymuştur.

Sanırım Hakkı Savran Bey, büyük bir tesir uyandıracığını sanarak açtığı yolun, kendileri için hiç de aydınlık olmadığı sonucuna o anda vardı ve yerinden kalkarak, "Reis beyefendi" demişti, "tarihin koynunda uyumakta olan birtakım olayları bugünün meselesi yapmak, davayı bambaşka bir seyre sokacaktır. Sanırım sanığın maksadı da bu! Buna imkân verilmemesini ve bu sebeple de hiçbir delil değeri olmayan birtakım neşriyatın getirilmesinin reddini talep..."

Bir şey söylememe hiç lüzum bırakmadan hâkim Ketenoğlu hak ettiği dersi hemen verdi:

"Müvekkilinize ait bir methiyeyi, kaydiyesini ödeyerek mahkememize sunan siz, şimdi nasıl olup da aleyhteki yayınların delil sayılamayacağını söylüyor ve reddini isteyebiliyorsunuz?"

Savran pek fena olmuştu. Ama hiç acıdığımı söyleyemem. Nitekim davanın ondan sonraki bütün celselerinde, müvekkilinin methiyesine girişmenin ötesinde, hiçbir iddiaya, hiçbir delile cevap vermeyen veya veremeyen perişan hali karşısında da en küçük bir acıma hissine düşmediğimi iyi hatırlarım!

Tuhafı, bütün iddialarımıza ve sıkıştırmalarımıza rağmen, İsmail Hami Bey'in, böyle bir masalı uydurduğu ve kendi yazdığı birtakım şiirleri, tarihi bir şahsiyet yaratıp ona mal ederek, Türk milletini kandırmaya kalktığı, avukatı tarafından asla kabul edilmiyordu.

İrade-i Milliye gazetesinden çıkarttığım, noter tasdikli kopyaları mahkemeye sunduğum ikinci celsede, "Reis beyefendi" demiştim, "sayın avukat, durmadan müvekkilinin büyüklüğünden dem vurmaya gene devam buyursun, ama biraz insaf ile, pek değerli ve muhterem müvekkilinin muzip bir tarafı olduğunu da söyleyirse daha da akıllı davranmış olmaz mı acaba? Bakın kendisine yol gösteriyorum; 'Benim müvekkilimin çok şakacı ve muzip bir tarafı da vardır. Gerçi bu defa bu huyunu biraz aşırıya taşımış ve bütün bir milletle eğlenmeye kadar işi vardırırmıştır ama, yine de bir muziplik eseri olarak bunu yapmıştır' deyiverse, hepimiz rahat nefes alacağız."

Hakkı Ketenoğlu ve savcı gülümsemekten kendilerini alamamışlardı ama, avukatın cevabı büsbütün tepkili olmuştu:

"Ben yirmi yılı aşkın meslek hayatımda, sanıklardan ders

almayı değil, onlara adalet huzurunda en tesirli dersleri vermeyi şiar edinmişimdir. Sanığa bunu hiç unutmamasını tavsiye ediyorum.”

Aynı akşam, evine beni yemeğe çağırmış olan Peyami Safa, “Bedii Bey” demişti, “hiç ısrar etme, belli ki bu adam İsmail Hami’yi, böyle bir dolandırıcılık yapmasına imkân olmayan bir aziz sayıyor.”

Ve sonra sofrada bulunanlardan Prof. Kâzım İsmail Gürkan’a dönerek eklemişti:

“Aslında Bedii Bey’den önce böyle bir şüpheye hiçbirimiz de düşmemiştik ya!.. Mesela sen Rabia Hatun şiirlerini ilk duyduğun veya okuduğun zaman ne düşündün?”

Kâzım İsmail Hoca, herkesçe bilinen o pek aşırı gururuna rağmen, “Hiiçç... İsmail Hami’ye inanmıştım tabii...” demiş ve doğrusu özellikle beni pek şaşırtmıştı!

Rabia Hatun davası Peyami Safa Bey’le yakınlığımı çok artırmıştır. Pek çok edebiyat hocasının ilgisini ve dostluğunu da bu sayede kazandım. Çok sonradan dost olduğum Nurullah Ataç bile yıllar sonra, “Biliyor musun” diyecektir, “senin adın ilk defa şu Rabia Hatun rezaletinde belleğime işlemiştir. Hepimizin atladığı bir konuda herife iyi ders vermiştin!”

Ama Rabia Hatun’la asıl kazandığım deneyim, Babiâli’deki inanılmaz kıskançlığın ve çekemezliğin elle tutulurcasına karşıma çıkması ve ondan sonrası için yolumu aydınlatmasıdır!

Davadan bahseden gazete sayısı ya iki ya üçtü. Onlarda da, Rabia Hatun aman öldürülmesin demeye ramak kalmış bir terslik görülüyordu.

Peyami Safa’nın evindeki yemekte o akşam, ben dava safhalarını anlatırken, Kâzım İsmail Gürkan sormuştu:

“Bunları niye yazmazlar kuzum?”

Peyami Safa, tecrübesini hemen konuşturmuştur:

“Yazılmaz, çünkü bu Bedii Bey’in başarısı olacaktır. Babiâli’deki kıskançlık sizin üniversitedekini bile aşar. Bak görürsünüz dava sonuçlansın, bunu ‘Rabia Hatun resmen ölmüştür’ diyerek değil, ‘Sanık yazar beraat etmiştir’ şeklinde yazacaklardır! Üstelik bu konuda herkes kendini suçlu veya en az gafil hissediyor!”

Dediği de hemen hemen aynen çıktı. Ben bu arada bir deneyim daha kazandım.

Eserleri, kendi özlerine eğilmek yerine, onları yaratanlarla olan dostlukların veya yaratanlardaki birtakım parıltıların ışığında seyredenler, doğruları görebilme imkânlarını peşinen terk etmişlerdir!

Rabia Hatun iddialı şiirler karşısında o devir aydınlarının düştüğü çukur budur!

Kimden geliyor bu şair bulma iddiası? İsmail Hami Danişmend'den! Kim bu İsmail Hami Danişmend? Aaaa... Bizim İsmail Hami yahu, her şeyi ince eleyip taramasıyla meşhur! Kılı kırk yarmakla şöhretli!.. İnanmaz da ne yaparın! Yahut da, kim bu İsmail Hami Danişmend? Efendim, tarihi yazılarını nasıl unutturuz! Daha geçen gün *Cumhuriyet* gazetesindeki bir yazısını kesip sakladım. Artık o bir şair keşfettim der de ben nasıl inanmam?..

Mesele böyle şişmiş ve üzerine, aydınımıza has bir kayıtsızlık ve dikkatsizlikle, sırf sınıf geçmek için ders öğrenmekten öteye geçememiş bir eğitim anlayışı da binince, Rabia Hatun yalnız yaşatılmakla kalmamış, liselerin ders kitaplarına kadar geçmiştir! Ve tabii İsmail Hami Danişmend de refikası Nazan Hanım'ın aguşundan edebiyat tarihçilerimizin koynuna terfi eylemiştir!

Ben, estağfurullah, benden çok daha güçlü olarak elbette Nihat Sami Banarlı, işte bu kaynaşmanın ve cilveleşmenin içine tükürüyorduk!

Davanın en enteresan bölümü son celse idi.

Bir defa genç sanatçı avukat Ercüment Berker'in davaya katılmasıyla, bir celse öncesinden, İsmail Hami Bey'in, asla yalancılık yapmadığı iddiaları bırakılmış ve yerlerini "Ne çıkar bundan? Şiirler ister şu isimde ister bu isimde yayımlanmış olsun, Türk milletinin zevkine uzatılmış değil mi?" iddiaları konur olmuştı.

Ama yalnız meselenin özü değil, talih de benden yanaydı dedim ya... Bir gün önce, tam mutat saatinde odaya giren Ercüment Ekrem Talu, "Al bakalım Bedii Faik, sana bir hediye getirdim" dedikten sonra, hayretle büyüyen gözlerime bakıp gülerek, elindeki kâğıdı masama bırakıvermişti:

"Dün bir arkadaşın hatırlatması üzerine Sultanmahmud Türbesi'ne gittik ve oradaki bir mezarın Rabia Hatun adlı bir şaire ait olduğunu gördük. Bu da XVII. asırda yaşamıştı ve

mezar taşında Rabia Hatun yazısı apaçık okunabiliyordu. İşte sana bunun notu!.. Meraklısın, belki lazım da olur. Belki mahkemende işine bile yarayabilir!”

İşte Hoca'nın, o güzel kaligrafisiyle yazılmış not cebimdeyken, mahkemenin son celsesindeydik ve ben savunmanın sonlarında, bir lise ders kitabını da mahkemeye sunup, “Reis beyefendi” demekteydim, “lisenin son sınıfında bir çocuk düşününüz, edebiyat imtihanına hazırlanırken çeşitli sebeplerle bazı kısımları az okumuş veya ihmal etmiş ve Rabia Hatun da bunlardan biri. Aksiliğe bakınız ki, sorular da hep oradan geliyor ve bu çocuk Rabia Hatun'u bilemediği için sınıfında kalıyor! Halbuki Rabia Hatun diye biri de yok! Milli Eğitim Bakanlığı'mız da kanmış, aldatılmış yani İsmail Hami Bey'in etrafında avukatlarının başından beri yaratmaya çabaladıkları cazibe kuşağına kapılmış! Bu revay-ı hak mıdır? Sınıfta kalan o çocuk bir hayali bilmemekten sınıfta kalmış değil midir?”

Tam burada, sevimli ve kibar Ercüment Berker kalkıp ne dese beğenirsiniz?

“Efendim” dedi. “Bedii Faik Bey, bir sahtekârlıktan ve riyakârlıktan yola çıkmış konuşuyor, biz şiirleri müvekkilimizin yazdığını kabul ediyoruz artık. Ama bunun sahtekârlık, yalancılık veya dolandırıcılık yapmakla ne ilgisi var? Eğer Rabia Hatun adlı bir şair olsaydı da biz bunun adını kullansaydık o zaman haklı olabilirdi. Ama böyle bir kimse yok ki, müvekkilimiz, bir nam-ı müstear olarak Rabia Hatun'u almış...”

Ercüment Ekrem'in verdiği not, cebimi neredeyse yaka-
cak artık! Ayağa fırladığım gibi bağınıyorum:

“Reis beyefendi, bir edebiyat davasına hazırlıksız gelmenin acısını ne yazık ki işte şimdi çekecekler. Sultanmahmud Türbesi'ne giderlerse, orada XVII. asırda yaşamış Rabia Hatun adlı bir şairin mezar taşını göreceklerdir ki, kendi ifadelerine göre artık buna dayanarak ben müvekkillerine sahtekârlık ve dolandırıcılık sıfatlarını rahatça yakıştırabilirim!”

Hakkı Ketenoglu savcıyla ufak bir konuşmadan sonra kararını hemen verdi. Bu karar asla benim lehime olduğu için değil, fakat meseleyi kökten ele alıp, Türk aydınlarının ve kültür adamlarının kafasına güzel bir adalet çivisi olarak çaktığı için güzel, gerçekten çok güzeldir! Hele sonunda “Milli Eğitim Bakanlığı'nın da düştüğü hatadan hemen sıy-

nlması için, Cumhuriyet Savcılığı yoluyla uyarılması" kararına varılması milli eğitim tarihimiz açısından herhalde unutulmaması gereken bir ders niteliğinde idi!

Adliye koridoruna çıktığımız zaman, beni ilk kutlayan, yine avukat Ercüment Berker olmuştu. Tam bir sporcu centilmenliği ile elimi sıkarken, "Tebrik ederim!" deyişindeki ki-barlığı hiçbir zaman unutmadım!

Pek çok meslektaşında onun zerresini bulamamış, bulduklarında da çabuk unutulması ve unutturulması gerekliymiş gibi buruk ve yarım bir ilgi görmüşümdür!

En güzelini yine galiba Peyami Safa *Vakit* gazetesinde yazmıştı:

"İsmail Hami'yi severdim, hâlâ da severim. Fakat artık bir Rabia Hatun'dan önceki İsmail Hami, bir de Rabia Hatun'dan sonraki İsmail Hami var ve bunların ikisi birbirlerinden farklı. Bu farkı, bize genç bir yazar; Bedii Faik göstermiştir."

Yusuf Ziya'nın, bizim gazete adına, mesele hakkında ne düşündüğünü sormaya giden Kayabal'a söylediği de gerçekten nefistir:

"İsmail Hami bir Rabia Hatun yaratıp yaşatacağım derken, öteki bunu öldürdü."

Aynı gün Kadri, Mithat Cemal'e, Nahit Sırrı'ya, Yaşar Nabi'ye, Refik Halit'e, Refi Cevat'a ve pek çoklarına gidip Rabia Hatun'un vefatı üzerine düşüncelerini sormuştu. Hemen hepsi cevap vermekten kaçmışlardır. Bir Nahit Sırrı Örik, "Canım efendim, İsmail Hami hepimizi kandırdı, gaflete geldik, işte bu kadar!" diyebilmişti!..

* * *

Roma'da büyükelçimiz Cemal Hüsnü Bey'dir. Dışişleri'mizin müstesna şahsiyetlerinden sayılır. Sadece diplomat değil, hatta biraz edip de sanılır. Ve sade edip de değil, az buçuk mütefekkir de addedilir!

İşte bu Cemal Hüsnü Bey, birdenbire, ajans bültenlerinin başköşesinde ve tabii gazetelerimizin de ilk yüzlerinde belirivermesin mi?

Hayır, Roma'da Türkiye'yi parlak şekilde tanıtan bir aksiyonun adamı olarak değil! Hayır, diplomasi alanındaki tatlı

veya acı bir çıkışından dolayı da değil! Ya?.. Efendim Dışişleri'mizin bu müstesna eserinin bir küçük zaafı vardır: kadın! Ve işte bu zaaf, hazretin içkiyi biraz fazla kaçırarak gittiği operadaki primadonnayı görür görmez birdenbire köpürmüş, depreşmiş ve perde arasında artisti locasına davet edip de işi el şakasına vardırır vardırılmaz da, yan locaya gelerek üstadı gözlemekte olan primadonnanın sevgilisi tenor fırladığı gibi, öbür locaya atlar veee... Evet elçimize tokadı indirir!

Ajansların bütün dünyaya yaymakta gecikmedikleri ve tabii gazetelerimizin de başköşelerinde misafir etmekte vakit kaybetmedikleri haber işte buydu!

Üzerine eğilmez de ne yaparsınız? Tabii biz de eğildik! Pek çok yazar da elbet kalemlerini meseleye batırverdiler!

Ama gel de Dışişleri'mize anlat bunu! Hayır, düpedüz iftiracı idik. Olay tamamen çarpıtılmıştı. Büyükelçimiz tokat mokat yemesi bir yana, operadan protokole uygun bir şekilde uğurlanmıştı ve görevi başında şerefle hizmet görmeye devam buyuruyorlardı!

Pekiy ya Avrupa basını? Olay pek çoğunda ajansların verdiği şekilde, yani elçimizin tenordan tokat yediği şeklinde yer bulmuştu. Ama Dışişleri'miz, hayır diyordu, iftira hepsi!..

San Francisco adının başına "güzel" sıfatının konması teklifini yapan aynı Hariciye idi bu! Ve tabii bu defa, elçiye korumak için takındığı aşırı ve çarpık tavır, kendisinin hedef alınmasına sebep oldu ve böylece Cemal Hüsnü bırakılıp, doğruca Dışişleri'miz ele alınmaya başlandı!

Aslında Cemal Hüsnü olayı, bir geleneğin ilk sarsılması demektir! Bu gelenek, o vakte kadar Dışişleri'nin, tıpkı Milli Savunma gibi, tenkitten uzak tutulması, Dışişleri'ne ayrı bir itina gösterilmesi geleneği idi ve Cemal Hüsnü olayı üzerine, lüzumundan fazla telaşa kapılarak birdenbire çok konuşmaya başlayan bir Bakanlık'ın hatasıyla bozulduğu çok açıktır!

Bu defa konu, başyazılara sıçramış, Bakanlık'ta sinirlilik artmış ve sonunda iznini geçirmek üzere yurda geldiği bildirilen elçinin, aleyhindeki bütün yazıları mahkemeye vereceği haberi, tuhaftır, elçinin kendisinden değil de, gene Bakanlık'tan bildirilmiştir!

Tabii meseleye eğilmiş olan tüm yazarlar, Cemal Hüsnü

Bey'in hakkımızda açacağı davayı beklemeye başladık. Ben bir adım daha ileri giderek, bu davayı çabuk açmasını, aksi halde bizlerin dava açarak, memleketimizi kötü temsil ettiğinin ispatını mahkeme önünde yapmaya hazır olduğumuzu belirten bir yazıyla meseleyi büsbütün körükledim!

Vatan gazetesi, Faruk Fenik'i hemen Roma'ya göndermiş ve o yıllarda her haberi *Vatan*'da manşet yapılması hemen hemen gelenek haline geldiği için kendisine *Tasvir*'de "başmuhabir" adını taktığımız acar gazeteci Faruk, tenoru ve primadonnayı bulup konuşturmakta gecikmemişti. Gerçi tenor tokadı patlattığını açıkça söyleyerek bir diplomat tokatlama suçunu üstlenme "enayiliğini" göstermemişti ama, elçinin yan locadaki davranışına çok sinirlendiğini ve sevgilisini koşup elinden alırken belki elinin bir yerine çarpabileceğini birer birer anlatmış, sevgili primadonna da hepsini doğrulamıştı!

Haydi aslan Hariciye! Açtır davayı! Hayır ses yoktu artık! Haydi aslan Cemal Hüsnü aç davalarını! Hayır gıkı çıkmıyordu üstadın artık!

Aynı gün Cihat Baban gerçekten güzel bir başyazıyla meseleye bir daha dokundu ve ben de, yazımın sonunda, dışişleri bakanımız Hasan Saka'ya seslenerek, "Sayın bakan, Dışişleri'mizin emsalsiz kudretini, elçimize bizi gösterip davaya zorlamakta kullanacağınız yerde, kendisine dayak atan zatı göstererek mahkemeye koşturmakta neden kullanmadığınızı sorsam, ayıp mı olur?" diyordum.

Fakat ses yok artık dedim ya, gerçekten yoktu. Hatta iki üç gün sonra, o zaman basın işlerine bakan savcı yardımcılığına yeni getirilmiş olan Hicabi Dinç'in davetiyle savcılığa gidip ifade verdiğim ve devletin yüksek çıkarlarına (o zaman âli menfaatlerine denerek mesele daha tumturaklı söylenmiş sanılırdı), evet devletin yüksek çıkarlarına zarar vermekten hakkımda dava açılacağı söylendi ama, arkası boş çıktı!

Bu, benim Hariciye'mizle ikinci tanışmamdır!

Ve yıllar sonra Falih Rıfkı Atay'dan meselenin Ankara cephesini öğreneceğim ki, böylece de mübarekle bir defa daha tanışmış sayılabilirim.

Hasan Saka, Falih Rıfkı Atay'ı *Ulus*'taki odasında ziyarette gelerek, şu Cemal Hüsnü meselesinin canını sıktığını anlatırken, "Bir beladır aldık ve uzadıkça da uzadı. Ne dersin

nasıl keseriz bunu?" diye sorunca, Falih Bey, "Adamların daha az ve dikkatli konuşabilseydiler mesele hiç bu kadar uzamazdı" der demez, Hasan Saka hemen müsteşarını arar ve emri verir:

"Bana bakın, bir daha orada hiç kimse Cemal Hüsnü meselesine dokunmayacak anlaşıldı mı? Gazetelere bir kelime daha konuşanı orada görmeyeceğim. Kesilsin bu dırıltı artık!"

Ve gerçekten kısa süre sonra, günlerin o müthiş siyasî dağdağası arasında kaynadı gitti.

Beni Yusuf Ziya Ortaç'la tanıştıran da bu olay olmuştur. O bakımdan galiba yine de kârlı çıktığım söylenebilir. Meğer üstat, Cemal Hüsnü'nün pek yakın, ama "cancığer kuzu sarması" denilebilecek kadar yakın arkadaşıymış. Ve tabii yazılanlara müthiş üzölmekteymiş!

Bunları bana daveti üzerine gittiğim *Akbaba*'da, kendine has jestleri ve kelimeleri zaman zaman uzatıp, zaman zaman kestirip atıveren tatlı konuşma tarzı içinde birer birer anlıyor... Ve tabii Cemal Hüsnü'yü hayli övmeyi de hiç elden bırakmadan... Ona göre, sayın büyükelçinin aleyhinde olanların hepsi kendisini bir tanıyabilseler hemen seveceklerdir ve hele benim gibi gençler, yalnız sevmekle kalmayacağız bir hayli de yazdıklarımızdan sıkılacağız!..

Hiç ses çıkarmadan kendisini dinledikten sonra sormuştum:

"Pekiy ama şu tenor meselesini bu arada nereye yerleştireceğiz?"

"Haaa... Ona gelince bak Bedii Faik... Bedii Faik, eğer bir adamı bir tek hareketine dayanarak ele alırsak, söyler misin bana sağlam kim kalır?"

"Haklısınız ama, bu adam büyükelçi ve yaptığı da memleketin itibarına dokunan bir hareketse, iş elbette değişir sayıyorum."

Bir an durup hafifçe gülerek gözlerimin içine bakıyor:

"Haydi canım, memleketin itibarı, bizim Cemal Hüsnü'nün dahi sarsamayacağı kadar büyüktür bence. Kaldı ki, bütün Avrupa bu tarz dedikoduları artık kanıksayacak kadar çok görmüştür."

"Yani üstat" dedim, "şimdi benden oturup da herhalde Cemal Hüsnü methiyesi yazmamı beklemiyorsunuzdur!"

Kahkahayı basarken:

“Ne münasebet” diyor, “benim maksadım, size sadece Cemal Hüsni’yü biraz tanıtmaktı. Yazılarınızı dikkatle okuyorum...”

Lafın burasında kalktı, yan tarafında duran dolaptaki dosyalar, klasörler arasından bir tanesini çıkararak, “Bakınız” dedi, “ben sevdiğim, beğendiğim bazı yazıları kesip saklarım. Burada sizden de örnekler var ve tabii Rabia Hatun meselesinde yaptığınızı da hiçbir edebiyat adamı unutmaz!”

Ve birden bir küçük kâğıt parçasına yapıştırdığı iki satırı gösteriyor; gazeteden kesilmiş bir parça bu, yapıştırdığı kâğıdın kenarına ismimi yazmış.

“Bakın diyor bu deyiimi o kadar beğendim ki, doğrusu kullanmayı isterdim.”

Uzattığı kâğıda bakar bakmaz, tabii hatırladım. Bu benim, durmadan bana çatarak cevap dilenen bir Anadolu gazetesi yazarına karşı, bir yazının altına eklediğim nottu:

“A. A. Ö’ye, devam edersen, kışındaki donu ısırgan otuna benzeteceğim!”

Yusuf Ziya işte bunu kesip dosyaya koymuştu. Nedense pek hoşuna gitmiş, hatta kullanmayı isterdim diyecek kadar hoşlandığını söylemişti.

Burada gene bugünün gençlerine döneceğim.

Bizim yetişip geldiğimiz devirde, bir yazarda görülüp de sevilen her cümle, her deyim, her tabir, her espri, her tekerleme, her yakıştıрма izni alınmadan kullanılmaz, hele Yusuf Ziya gibi bazı yazı kuyumcuları, buna abartılı bir dikkat gösterirlerdi.

O gün onun bu dikkati ve yazarlık saygısı beni o kadar şaşırtmıştır ki, “Aman üstat, siz onu kullanmaya kalktığınız zaman, öyle güzelleştirirsiniz ki ben bile tanıyamam” demekten başka bir söz bulamamıştım!

Aylar, belki de yıllar sonra, bir defa kullandığını da gördüm. Hem de öyle yerinde ve öyle tesirli kullanmıştı ki... Tabii sonundaki “benzeteceğim”i “çeviririm” yaparak bence daha tesirli de kılmıştır!

Aradan uzun upuzun yıllar geçti... Bir öğle vakti, Beyoğlu’ndaki Abdullah Lokantası’nda, Doğan Nadi, Nâzım Kalka-

van ve Fuat Divitçioğlu ile yemekteyiz. Tam arkamızdaki masada Yusuf Ziya ile aziz dostu Cemal Hüsnü oturuyorlar. Benim yüzüm Yusuf Ziya'ya dönük. Cemal Hüsnü'nün Allah'tan sırtını görebiliyorum. Zira o günlerde de aynı Cemal Hüsnü Bey'le, *Cumhuriyet*'te yazdığı ve içinde İsmet Paşa'yı hedefleyen çirkinlikler olan bir yazısından dolayı çok ağır bir yazı kavgasına girmiş haldeyim ve gene ortalıkta beni mahkemeye vereceği laflarını dolaştırıyor!

Ama o gün, nedense, iki dostun da arasında bir gariplik var. Kahkahalar atarlardı, atmıyorlar, keyifli keyifli konuşurlardı, konuşmuyor mırıldanıyorlar; hatta birbirlerine doğru eğilerek fısıldaşıyorlar... Yusuf Ziya'nın yüzünde keyiften, neşeden en küçük bir iz bile yok!

Nihayet hafifçe sertleşir gibi oldular. Yusuf Ziya dostunun lafını artık pek yüzüne bakarak dinlemiyor... Gözleri daha çok köşelere kaymakta... Cemal Hüsnü de sırtını iyice yaslayıp, gözlerini tavana dikmiş gibi duruyor... İşte tam bu pozu seyrediyordum ki, Yusuf Ziya'nın hafif tannan sesi duyuldu:

"Cemal Hüsnü... Cemal Hüsnü! Galiba bizim dostluğumuz yoruldu!"

İkisi de hemen kalktılar, Cemal Hüsnü merdivene doğru yürürken, Yusuf Ziya bize yönelmişti. İlk yaptığım, hemen eline yapışıp, "Üstat son sözüne bayıldım. 'Dostluğumuz yoruldu.' Bunu kullanmama izin verirsen çok sevineceğim!" demek olmuştur.

Açtığımız yere otururken, biraz gevşemişti. Elini koluma bastırıp, "Al senin olsun" dedi, "ama eğer çabuk kullanmaya hevesliysen Cemal Hüsnü'yü de birlikte almalısın!"

Yıllar önce ben ona bir diken vermiştim. Şimdi o, bana bir gül uzatıyordu!

Bir küçük tarizle bahsi hemen kapatacağım.

1978'de *Hürriyet*'e pazar konuşmaları yazıyordum. Bir alay küçük fıkrayla doldurduğum bir tanesinde, bana, "Ecevit'e hep romantik derdiniz, şimdi iktidardaki haline bakıp aynı fikirde misiniz?" diye mektup göndermiş bir hanıma cevap olarak, "Hanımefendi, artık onun 'roman'ı bitti, geriye 'tik'i kaldı!" diye yazmıştım!

1990'larda Londra'da genç bir gazeteci arkadaşla konu-

şuyoruz. İstanbul'dan henüz dönmüş bana memleket, özellikle de Babiâli haberleri veriyor. Bir aralık "Dün uçakta gelirken okudum ve pek hoşuma gitti, size de nakledeyim" dedikten sonra, benim "tik"li, "roman"lı fıkrayı aynen nakletmesin mi?

"Bunu nerede okudun? Kim yazmış?" diye sormam üzerine de, pek yüksek tirajlı bir gazete ile pek boylu ve tabii böylece de yüksek bir yazarın adını vermişti!

Yusuf Ziya'nın o güzel saygısını hatırlayıp içim burkuldu. Yalnız onun mu? Doğan'ın "Eğer bunu yazında kullanmaya caksan, bırak ben kullanayım" deyişindeki ince tevazuu, yahut benim ona veya Rado'ya veya bir başka dostu "Bunu çok beğendim, kullanmama ya izin ver, yahut da senin ağzından olsun nakledeyim" deyişimdeki saygıyı... Hepsini hepsini hatırlayıp buruldum!

Genç arkadaşın, "Ne oldunuz? Hoşlanmadınız mı yoksa?" diye üzerinde durması üzerine de, ancak Yusuf Ziya'nın o pek beğendiğim deyimini kullanabilmişimdir:

"Galiba benim mesleğim yoruldu!"

* * *

Türk basınına, Batı ölçülerine yaklaşan reklam fikri, Kâzım Taşkent'in sayesinde gelmiştir. Onun, önce Doğan Sigorta'yı, peşinden Doğan Kardeş'i kurmasıyla, gazetelerdeki reklam fikirsizliğine de uzanıp değiştirmesi bir olmuştur.

O vakte kadar, reklam pek yoktu ya, olanların da ancak gazetelerin arka yüzlerine konması usuldendi. Son sayfanın adı da zaten "ilan sayfası"dır.

Bir, Radyolin'ci kardeşler dediğimiz Akar'lardan Necip olanın hayli reklam anlayışı vardır. Hazırlattığı klişeleri, hemen her gazeteye göndermiş olan Necip Akar merhum, istenildiği zaman konulmasını, ama fiyatının kendisi tarafından tayin edileceğinin de kabulünü şart koşmuştu. Böylece bütün gazeteler, Gripin, Radyolin ilanlarını zaman zaman sayfayı doldurmak için de kullanır, çoğu zaman da dolduramadıkları ilan sayfasını "devam sayfası" yaparak diğer sayfalara sığmamış yazıların artan kısımlarını koymakta kullanırlardı.

İlan dediklerimizi de sakın öyle çekici resimler, çizgiler ve desenlerle süslü şeyler sanmayın. En belirli süsleri, çerçeveleri olan bir alay yazı yığınıdır bunlar! Bir şeyi anlatmak için, ille de çok şey söylemenin şart olduğu anlayışı, o tarihte henüz reklamcılığımızın da, iş âlemimizin de yakasını bırakmamıştır!

Kâzım Taşkent işte bu varlık zannedilen yoksulluğun ortasına, önce çiseleyen, sonra damlaları sıklaşıp büyüyen bir yağmur gibi indi. Hele Yapı ve Kredi Bankası'nı kurmasıyla birlikte, bu yağış zaman zaman sağanağa dönüşecek ve gazete patronlarının gözlerini, yalnız onların mı, bütün iş âlemimizin gözlerini, patlatırcasına açacaktır.

O tarihte, yerli yabancı bankaların hepsi, öğleden sonra saat üç dediniz mi kapanırlar. Taş çatlasa, banka ile ilişkinizi, tayin ettikleri bu kısa zamana sığdırmak zorunda kalırdınız.

Yiğidin hakkını vermek gerek, Kâzım Taşkent bir yandan gazeteleri, şu ilan sayfası anlayışından çekip çıkarırken, bankalara da kendi hisasına gelme zorunluğunu duyurmakta gecikmemiştir.

Önce bazılarımız, Taşkent'in iç sayfalara ilan istemini hoş karşılamadık. Bunun gazete ciddiyetini bozacağını sananlarımız bile çıkmıştır. Ama kısa zamanda göründü ki, üçüncü, beşinci veya yedinci sayfada duran bir "Doğan Sigorta" ilanı gazetenin ciddiyetine zerre kadar dokunmadığı gibi, sayfaya da bambaşka bir hareket getirmektedir. Hele bunun hayli tatlı bir de parasal yüzü vardır ki, patronlarımızı gevşetmekte onun payı tabii biraz fazlaca idi.

Benim şimdi size anlatacağım olay, işte o tarihlerde, yani Taşkent'in gazetelerimize henüz çiseleyen bir yağmur olarak yağmaya başladığı günlerde geçiyor...

Masamın üzerindeki gazeteleri teker teker karıştırıp okuyarak, yazı konusu arıyorum. Birden, iç sayfalardan birinde, iki üç sütun genişliğinde bir çerçeve ve içinde de iki satırlık, hayır mısralık, bir yazı görüyor ve adeta gözlerimin acıdığını hissediyorum:

*"Biz veda etmek üzreyiz kedere
Getir ahbaba bir Kavaklıdere."*

Hayır, altında imza olmasa, ilan anlayışları değişmeye başlamış işadamlarımızın arasında Kavaklıdere şarapçıları'nın da bulunduğu hükmüne varıp, hatta biraz sevineceğim bile! Ama imzayı, hem de koskocaman imzayı görünce hemen buruluyorum:

Yahya Kemal Beyatlı!

İlk tepkim, "Aman Tanrım! Yahya Kemal imzasını bir şarap reklamının altında da görecektik miydik!" diye hayıflanmak oldu. Sonra, "Acaba başka gazetelerde de var mı ve böyle mi?" diye meraklanarak hepsini karıştırmaya koyuldum. Ne yazık ki, hemen hepsinde vardı ve aynen öyle idi:

"Biz veda etmek üzreyiz kedere

Getir ahababa bir Kavaklıdere.

Yahya Kemal Beyatlı"

O yıllarda İstanbul'da bir karamela furyası vardır. Savaşın şekersiz bıraktığı bir kütleye, Abdülvahit Turhan adlı bir teşebbüs sahibi "Yeni Hayat" adını verip piyasaya sürdüğü hayli de güzel bir karamela çeşidiyle, renk ve tat katmıştır. Sokaklar, "Abdülvahit Turhan'ın Yeni Hayat'ı, haydi Yeni Hayat" diye bağırarak bunları satan çocuklarla doludur. Abdülvahit adı çocuk ağzına biraz zor gelmiş olmalıydı ki, az sonra bu bağırta "Haydi Yeni Hayat" ve "Yeni çıkan Yeni Hayat" şekline dönüştü. Müteşebbis Turhan, karamelasının sarıldığı kâğıdın arasına, az sonra niyetler, mısralar, aşk şiirleri koymayı da ihmal etmemiş, böylece karamela, sokaktan eve, çocuktan da ev kadınlarına atlayıvermiştir!

Yahya Kemal'in reklam mısralarını okur okumaz aklıma bir gelen de işte bu idi. Acaba dedim, Yeni Hayat'ın içinden Yahya Kemal imzalı, niyet mısraları, aşk vaatleri veya kısmet müjdeleri de çıkacak mı?

Üstelik üstadın paraya pula ihtiyacı olduğunun belirtilelerine bile rastlanmış değildir. Olamazdı da... Park Otel'de oturur, otelin işletmecisi Aram para almazdı, Abdullah'ta yer, lokantanın sahibi Hikmet para almazdı ve terzi İzzet'te giyinir, İzzet para almazdı! Ve üstat çok sıkışır veya biraz fazla sıkılırsa, koşulacağı hizmet en azından bir büyükelçilik oluverirdi!

Tabii oturdum, ertesi günü çıkacak pazar yazımın ilk bölümüne üstadı misafir ettim. Biraz fazla hırçınlaştığımı inkâr edemem. Çok beğendiğiniz bir kadını, birdenbire sokakta müşteri ararken görünce nasıl kırıılır, yıkılırsanız, öyle olmuş gibiydim! Bu abartılı hırsladır ki, Abdülvahit Turhan'ın karamelasını dahi anmayı unutmamışımdır:

"Sana bir ekmek kapısı daha üstat! Gerçi çabuk yazamazsın ama arada bir olsun, iki üç mısra ile çocukları da sevindirsen..." demek bana o anda marifet gibi gelmişti.

Ve sonunda reklam mısralarını ele almaya sıra gelmiş ve kalemim galiba biraz daha batıcı olmuştu sanıyorum. Zira üstat bu mısralarıyla, şiirlerinde sakladığı pek egoist bir tarafı olduğunu da açığa çıkarmış gibi gözüküyordu bana! Ne diyordu:

*"Biz veda etmek üzreyiz kedere
Getir ahaba bir Kavaklıdere."*

Yani kendisi bir güzel içiyor, kederini yavaş yavaş dağıtmaya koyuluyor ve üzerindeki kasveti tam def etme noktasında ve ancak da o noktada, ahababı hatırlayıp onlara da bir şişe sunulmasını dileyebiliyor!

O yıllarda Ankara trenine bazı gazeteler adam yollarlar. Postada gecikebilir veya başkasının eline geçebilir endişesiyle, bazı paket veya yazıların trendeki tanıdık bir yolcuya teslimini hesaplarlardı. Böyleleri genellikle bilinir ve özellikle gazeteci yolcular tarafından görmezliğe gelinir ve ancak tam tren kalkmışken, yeni fark edilmişler gibi kendilerine muzipçe el sallanması da adeta usuldendir.

Üstadın ikramını buna da pek benzetmiştim!

Ama biraz insaf ile işi ele alırsak, meselenin müspet bir yönü de vardı ki, onu da söylemem şarttı. Bu taraf, şairimin hayatında ilk defa, devlete yanlamak yerine, alın terini akuta akuta kazanma yoluna girdiğini gösteriyordu ki, bize de tek teselli kaynağı bu kalmakta idi!

Cihat Baban yazıya hem güldü hem kızdı. Meğer Yahya Kemal'i çok severmiş!.. Peyami Safa ise o akşam yemekte beni kutladı ve sevincini belirtti, meğer Yahya Kemal'i hiç sevmezmiş. Ve en büyük tepki de Kâzım İsmail Hoca'dan geldi, meğer o da Yahya Kemal'e taparmış!..

Doğan Nadi, yıllar boyu, ne zaman aramızda şarap isteyen biri çıksa hemen bana dönüp kıkırdamıştır:

“Nasıldı o? Getir ahababa bir Kavaklıdere!”

Ama asıl etki de, tepki de birkaç ay sonra gene Hariciye’imizde oldu. Necmettin Sadak’ın Dışişleri bakanlığına gelmesinin haftasındadır ki, Yahya Kemal’in Pakistan’a büyükelçi yapıldığı haberi gelmiştir. Kavaklıdere mısralarını, Necmettin Bey’in rakik kalbi, Yahya Kemal’in büyük sıkıntı içinde olmasına bağlamış ve Falih Rıfkı’nın da İnönü nezdindeki yardımlarıyla kararnameyi hemen çıkartmıştır!

Gerçi, gene çok değil altı ay içinde üçü de bin pişman olacak ve üstadı hemen geri çekeceklerdir ama bu arada olan devletimizin biraz parasıyla, Pakistan’daki İtalyan sefiresinin zarif kostümüne olacaktır! Üstat, gittiği diplomatik davette, yanına düşen İtalyan sefiresinin üzerine yüzünüze güller, “istifra” eylemekten kendini alamamıştı!

Ben o yazımdan altı yedi yıl sonra, Yahya Kemal’le tanışma imkânını buldum. Hemen her gün öğle yemeğinde buluştuğumuz Doğan Nadi ve diğer meslekdaşı dostlarla Park Otel’deydik. Yahya Kemal’in orası yine evi olmuştu. Oturduğumuz köşeye, uzaktan gelişini gören Doğan, bana dönerek, “Getir ahababa bir Kavaklıdere!” dedikten sonra, arkadaşlara, “Çocuklar galiba cümbüş olacak. Yahut da hiçbir şey!” demiş ve üstadın rastladığı bir zat ile ayaküstü konuşmaya başlaması üzerine de eklemiştir:

“Yok canım, yahut da hiçbir şey olmaz. Ya unutmuş yahut da okumamıştır! Sana söylemişler ya...”

Yedi yıl önce yazıma çok canı sıkılan Kâzım İsmail Gürkan, Peyami Safa’nın sofrasında o gün, “Beni ondan daha çok yaraladınız. Dua ediyorum ki bir işgüzar kendisini sırf üzme için yazınızdan haberdar etmesin! Yoksa üstat çoktandır pek gazete okumuyor Allah’tan” demişti.

Doğan Nadi’nin kastettiği işte buydu!

Ayaküstü konuşması biten Yahya Kemal’in yine bize doğru ağır ve biraz sarsak adımlarla gelişini izliyoruz. Geldi... Geldi... Ve ayağa kalkmamız üzerine de telaşlanmış bir tavırla, elini Doğan’a uzatırken, “Aman istirham ederim rahatsız olmayın” demeyi de ihmal etmedi.

Doğan, önce Nâzım Kalkavan’ı takdim etmiş, sonra Fu-

at'ın adını söylemiş, beni sona saklarken de, "Dur bakalım, şimdi heriflerin sözü doğru mu?.." diye fısıldadıktan sonra, sesini yükseltmişti:

"Efendim, arkadaşımız Bedii Faik Bey!"

Yahya Kemal'de hiçbir reaksiyon olmadı. Diğer dostlarıma nasıl davrandıysa bana da aynı tavrı takındı, yalnız otururken, "Bedii Faik Bey, zannederim Falih Rıfkı ile berabersiniz, kendisi nasıl?" diye sormuş ve benim cevabıma karşılık da, "Muhabbetlerinizi bildirirseniz memnun olurum" demiştir.

O gün bizimle beraber olduğu sürece daha çok o konuşmuştu. Tatlı bir tesir bırakmaya çabalar bir hali olduğu dikkatimi çekmiş, sanırım sırf bu itina ile de sözü ustalıkla Osmanlı nüktedanlarına getirip, hepimizi hayran bırakan hikâyeler, fıkralar anlatmıştı.

Hemen ekleyeyim, Yahya Kemal ile bir sofrada oturmanın dayanılmazlığını daha önce çok duymuştum. Hele Yusuf Ziya, o kendine has Hacivat'ımsı eda ile onun sofra iğrençliğini o kadar tesirli anlatırdı ki, karşılaşmamak için içinizden dua etmeden olamazdınız!

Ama o gün, daha sofraya geçmemiştik, henüz barda idik ve Doğan'ın ikazıyla da ne olur ne olmaz kabilinden, eğer laf uzarsa Amerikan barın taburelerine yönelecek ve üstadı da davet edecektik! Yahya Kemal'in bar taburelerine oturması imkânsız olduğuna, ayakta durması da mümkün olmadığına göre, Doğan ona karşı bu savunma taktiğini bulmuş ve yıllar boyu hep uygulamıştır.

Size düpedüz duygularımı söyleyeyim mi? O ilk karşılaşmamda, söylediklerini ne kadar beğenmiş ve hoşlanmışsam, kendisini de eh ona yakın sevmişimdir. Ama rastlaşmalar çoğaldıkça ve hele bir öğle vakti Abdullah Efendi'de masamıza gelip oturmasıyla, ne bu sevgiyi koruyabildim, ne de saygıyı sarsmadan saklamama imkân kaldı!

Doğan Nadi o ilk tanışmamızın ardından, "Bana bak, bu güzel muhabbeti neye borçluyuz bilir misin, bu adamın gazete okumamasına" demiş ve bunu başka rastlaşmalarımızın sonunda da kıs kıs gülererek hep tekrarlamıştır ama, o Abdullah Efendi işkencesinden sonra, Nâzım Kalkavan'ın sakin sakin, "Keşke şu yazını okusaydı da bunlar başımıza gelmeseydi!" demesine hak vermemek kabil değildi.

Bir insanı sevmezsiniz, beğenmezsiniz, huzurundan sıkılırsınız... Bunlar hep olağandır. Fakat Yahya Kemal ile eğer bir sofrada iseniz, hayır sevmemek çok çok hafif, hayır sıkılmak pek pek önemsiz kalır, "Tanrım! Bir yok oluverse, şurada uçup buhar oluverse!.." diye hıristan terlemeniz, bunaltıdan sarsılmanız adeta normal olur çıkar!

Boğulurcasına göğsüne yerleşip savaştan bir öksürüğün ardından, fırlamak üzere göğsünün mahsulleriyle birlikte dudaklarında beliren takma dişlerini pantolon cebinden çıkardığı bir mendile alıp, tekrar cebine sokmakla kalmaz, cebinden çıkarmadığı elini, o mahsulü ve dişleri temizlemekte, silmekte ırgalatıp durduktan sonra, dişleri hiç saklamaya lüzum görmeden tekrar ağzına tıklar... Göğsündeki peçete çoktaan garsonlar tarafından kaçırılıp yenisi getirilmiştir ama az sonra ona da aynı gezinti mukadderdir! Sonra bir öksürük daha ve tabii aynı iğrenç atraksiyon bir daha...

Tanrım! O ince şiirleri bu adam mı yazmış? Tanrının o güzel duyguları bu adam mı taşımış? Tanrının, "His var mı bu âlemde nekahet gibi tatlı/Gönlüm o sevincin helecanıyla kanatlı" diyen bu adam mı? Tanrım, "Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik" diye coşan, ak tolgalı beylerbeyini "İlerle!" diye haykırtan bu adam mı?

O gün, midemiz altüst, keyfimiz hiç gelmeyecek gibi kaçık, lokantadan ayrılırken, "Bana bakın, aslında adam söylemişti ama biz atladık..." demiştim. "‘Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç’ demiyor mu? İşte hiçbir şeye aldırmayacağıнын senedi gibi hepimize uzatmış da haberimiz yok!"

Doğan bunu Park Otel’de üstadla her karşılaşma başlangıcında mırıldanır ve "Unutmak yok ha!" demeyi hiç ihmal etmezdi. Tabii bir daha hiçbir zaman aynı lokantada olmaya dikkat göstermişizdir. Ve daima da Park Otel’in Amerikan barındaki taburelere tünemeyi elden bırakmadık!

Halbuki konuşması genellikle ne kadar tatlı, hatta zaman zaman da son derece öğretici idi... Nüktedandı... Heccavdı ve tabii son derece de kıskanç olduğu pek belliydi. Tarihi kültürü, özellikle o tarafı, sanırım edebiyat yönünün de önünde ve onun hatta lokomotif veya itici gücü gibiydi.

Sofra iğrençliğinde ne kadar objektif isek, bu tatlı yönlerinde de o kadar öyle olmak zorundayız elbet.

Demokrat Parti iktidarının en cafcacı günlerindeydik... Park Otel'e erken gelmiş ve Doğan'ı beklerken, İzzet Kaptan'ın daveti üzerine onun köşesine gitmiştim. Az sonra Yahya Kemal geldi. Meğer İzzet Kaptan'la sözleşmişler. Ben hemen kalkıp kendisini selamladıktan sonra izin istiyordum ki kolumdan tutup beni durdururken, "Bedii Faik Bey" dedi, "biliyor musunuz şu Tevfik Fikret peygamber gibi bir adam..."

Ve hayretle açılan gözlerime gülerek baktuktan sonra:

"Baksanıza ne demiş 'Ey kimsesiz avare çocuklar, hele sizler hele sizler' yani daha o devirden bakıp, Tevfik İleri'nin bir gün maarif bakanı olacağını görmüş!"

Burada gene gençlere bir küçük not.

Az sonra geldiğini görerek yanına gittiğim Doğan Nadi'ye Yahya Kemal'in nüktesini tabii hemen nakletmiştim. Çok hoşlandı ve ilk sözü, "Eğer kullanmayacaksan, izin ver de kullanayım" olmuştur.

Yahya Kemal, sanırım en çok Ahmed Haşim'i iğnelemeye özen gösterirdi. Hele onu sevdiğinizi fark etmişse, bunu insafsızca yapardı...

"Bakın" dedi bir gün, "acımasızdır bu Haşim, ne diyor: 'Âteş doludur tutma yanarsın.' Ateş dolu olduğunu biliyorsa, değme yanarsın demesi insaf iktizası değil miydi?"

Behçet Kemal Çağlar bir Yahya Kemal hayranı idi. Baki Süha Ediboğlu da öyle... Park Otel'deki "makam"ında Yahya Kemal'i sık sık ziyarete geldiklerini görürdük. Birlikte olduğumuz ziyaretler de pek seyrek değildir. Ama bunların her seferinde, içlerinden hangisi kalkarsa, Yahya Kemal'in bize dönüp, "Kendisini sever misiniz, dikkatli olun, Milli Emniyet'in casusudur, beni kontrole geliyor!" demesi de adeta usuldendi.

Bir gün Behçet Kemal'in arkasından böyle söylenmesini hayretle dinleyen Baki Süha, amerikan bara geçer geçmez Doğan Nadi'ye sormuştu:

"Yoksa benim için de böyle konuşuyor mu?"

Doğan son derece sakın cevap verdi:

"Onu Behçet Kemal'e sormalısın!"

Ben, Yahya Kemal'in Osmanlı nüktedanlarına dair anlattığı gerçekten nefis örnekleri yazması gerektiğine çok şaplandım. Bir gün İzzet Kaptan'ın, "Yahu Bedii Bey'ciğim, yarın on birde burada olamaz mısın? Yahya Kemal'e bazı ga-

zeteciler gelecekmiş, senin de yanında olmanı istiyor ama bunu sana söyleyememiş” demesi üzerine gittim. Yahya Kemal, ölümünden sonra arkalığına plakası konan meşhur kanepede oturmuş ziyaretçilerini bekliyordu. Beni görünce gerçekten sevindiğini fark edip, karşısına oturdum. İlk sözü, “Bilir misiniz en çok gazetecilerle konuşmaktan sıkılırım. İnsana her şeyi söyletmek isterler ve bunu da adeta zorlar gibi yaparlar” olmuştu. Tam, “Yok üstat, sizi sıkacaklarını hiç sanmam. Daha olmazsa yeter deyip kesersiniz, olur biter” demekteydim ki, misafirleri geldi. Üç kişiydiler ve kendilerini tanıtmalarından öğrendik ki, Doğan Kardeş yayınlarından geliyorlardı. Biri foto muhabiriydi, diğerleri de ellerinde bloknotlarıyla görevlerini anlatır gibiydiler.

Tabii kendilerine göre sordular, üstat kısa kısa cevaplar sıraladı, not aldılar, gene sordular ve sonunda bir tanesinin, “Hocam, elçilik anılarınızı yazmayı düşünmüyor musunuz?” diye sorması üzerine, Yahya Kemal ne yaptı bilir misiniz? Hiç ses çıkarmadan, yavaş yavaş yerinden kalktı ve dışarıya yürüyüverdi!

Üstadın tualete gittiğini sanan gazeteciler, benim yüzüme sorgulu bakışlar yönelttiler! Ne diyebilirdim, omuzlarımı silkmekle yetindim. Beş on dakika sonra bir tanesinin, “Galiba kızdı, gelmeyecek!” demesi üzerine kalktılar!

Bu olay Vedat Nedim’le Şevket Rado’yu sonradan çok uğraştırmıştır. Yahya Kemal’in şiirlerini, pek nefis bir baskı ile memlekete kazandırmak isteyen iki dost, onun küskünlüğünü yok edebilmek için, günlerce Park Otel’i arşınlamışlardı. Ve işte bu ziyaretlerden birindeydi ki, Doğan, Baki Süha, Rado, Vedat Nedim, İzzet Kaptan ve galiba Nâzım Kalkavan’la Fuat da olduğu halde, ben üstad, “Ne olur, şu Osmanlı nüktedanlarını yazsanız, gerçekten harika şeyler” demiştim. Tabii herkes de bana katılmıştı.

Yahya Kemal önce hiç sesini çıkarmayıp hepimizi hafifçe gülerek dinledikten sonra bana dönüp, “Ben” dedi, “bunları aklıma geldikçe ve vakit buldukça not eder size veririm, siz yazarsınız oldu mu aziz Bedii Faik!”

Öyle sevinmiştim ki, “Aman üstat beni ihya edersiniz, inşallah becerebilirim” diyebilmiş ve gerçekten de heyecanlanmışım!

Doğan'ın güzel desteğini de hiç unutamam:

"Bu, Bedii'nin hakkıydı üstat, sizi her dinleyişinden sonra Osmanlı nüktedanları diye tutturmasından neredeyse bıkmak üzereydik! Doğrusu bunu en güzel de o yazar."

Hemen söyleyeyim, sevincim hâlâ kursağımdadır ve o kadar!

Bir işgüzarın ve şüphe yok kıskançlıktan kıvranan birinin, Yahya Kemal'e, "Siz Bedii Faik'in yıllar önce aleyhinize yazdığını bilir misiniz? Şu Kavaklıdere reklamı için size söylemediğini bırakmamıştır" demesi tabii yetip artmıştır!

Bundan habersizce kendisini selamladığım gün, başını çevirivermişti. Ve yalnız benden değil, Doğan'dan da selamını kesmişti!

Sebebini bize, gene üstadın dostu İzzet Kaptan söylemiştir:

"Ben bu Bedii Faik'in aleyhimde olduğunu bilmiyordum, gene meslektaşlarından öğrendim" demiş.

Kaptan, "Bunların içinde neleri vardır, inanma üstat!" demişse de üstadı rahatlatamamış.

Doğrusu ya, böylece biraz da hak yerini buldu sayılabilir-se de, bence olan "Osmanlı nüktedanları"na olmuştur!

Yahya Kemal'e, benim hakkımdaki o sözleri, ki elbet gerçeğin kendisiydiler ve asla iftira falan değildi, söyleyeni, Doğan'la birlikte çok düşünmüşüzdür. Pek çok isim ortadaydı ama hepsini seviyor ve konduramıyorduk. Nihayet Doğan kestirip atmıştı:

"Aaaaam, mesleğin kefareti der geçersin, hangisini ayıralım, hepsi de yapmış olabilir!"

* * *

Matbaanın kapısında rastladığım Selim Baban'ın beni beklemiş gibi bir hali vardı. Bir hafta önce, mektupların kaybolma meselesi yüzünden tartışmış ve doğrusu ya, kendisinden hayli soğumuştum. Üzerinde yazarların ismi yazılı camekânlı küçük bölmelere konan mektuplarımızdan benim bölümün birdenbire hemen yok denecek kadar azalması dikkatimi çekmiş ve kısa bir araştırmadan sonra, onların kasten alınıp yok edildiklerini öğrenerek, tabii küplere binmiştim! Kavgamızın sebebi buydu ve Selim'in odasında bir

kısmını yere düşmüş, bir kısmının da zarfları açılarak içleri boşaltılmış halde bulduğum bazı mektupların hesabını sormuştum. Aldığım cevaba, şimdi siz şaşırabilirsiniz belki ama, ben o zaman hiç şaşmamış, sadece Selim'in böyle bir saçmalığa alet olabilmesine üzülmüş ve sinirlenmişim. Cevabı da söyleyeyim.

Cihat Baban, mektup kutuları içinde benimkinin her gün dolup taşması karşısında kardeşine, "Bana bakın bunları çok azaltın, herifi şımartacaklar!.." der demez, bizim okur mektuplarına Selim Baban hemen su çektirmekte hiç tereddüt etmez! İşte bu kadar! Ve ben odasının döşemesi üzerinde fark edip hesabını sorduğum mektupları kendisine gösterdiğim zaman, elbet biraz kızarmıştı ama, "Ben ağabeyimin sözünden çıkamam. Bir hesabın varsa ve gücün yetiyorsa ona sor!" deyip işin içinden de çıkıvermişti.

Kırgınlığının sebebi buydu ve işte o gün kapıda rastladığım zaman elini uzatarak bana sarılır gibi yaklaşması karşısında irkilmiş ve sadece, "Yoksa bu defa da ağabeyinden bana muhabbet gösterme emri mi aldın?" diye takılmadan olmamıştım!

"Bırak şimdi bunları" demişti, "ağabeyimi kâfi derecede tanıyorsun, ona karşı koymanın zorluğunu, hele benim için bunun imkânsızlığını anlaman lazım!"

"Pekiy unut gitsin öyleyse" demem üzerine de eklemişti:

"Mesela bak şimdi de seni hiçbir işe takılmadan görmemi ve hemen odasına çıkarmamı söyleyen de gene o!"

Beraberce Cihat Baban'ın odasına çıktığımız zaman, patron gazete okuyordu ve bizi görür görmez, bana "Geç şöyle otur" dedikten sonra kardeşine dönüp bağırıyordu:

"Haydi git işine, hem adamın mektuplarını kurcalarsın, hem de sonra omuz omza dolaşmaya kalkarsın! Çık dışarı!"

Söylediğine galiba kendisi de gülmemek için nefsinin zorluyordu ama, Selim bana hafifçe göz kırparken gözüyle kaşıyla "Al işte gör ve anla" der gibi bir işaret yapmış ve gülererek odadan çıkmıştı!

Böyle anlarda, Cihat Baban'ın hemen kahveye sığınmak gibi bir âdeti olduğunu artık öğrenmiştim. Nitekim gene hemen yaptı ve kahvesinden birkaç yudum aldıktan sonra konuştu:

"Senin tütüncülüğünü inceledim. Yüzüme öyle hayretle

bakma, çok iyi şeyler söylediler. Yani bayağı bu işte iyi imişsin! Ben altı kof çıkacak diye soruşturmuştum ama, bir hayli sağlam çıktı!”

“Pekiyi buna neden lüzum gördüğünü sorabilir miyim?” diye konuşmam üzerine de, ağzından baklasını çıkarmıştı:

“Ege’de tütün piyasasının açılması yaklaşıyor. *Tasvir*’in ses getirecek bir röportaj dizisine ihtiyacı var. Bunu sen herkesten iyi yaparsın, çünkü bir de tütünü biliyor, tütüncüyü tanıyorsun! Hemen hazırlığını yap ve doğru İzmir’e!.. Oradan çevreyi nasıl dolaşacağını planını kendin yaparsın artık.”

“Ben, Marmara Bölgesi’ni iyi, hem de çok iyi bilirim. Ege’nin tütün çevresiyle ilgilenme fırsatım aksi gibi hiç olmamıştır. Ama tabii yapabilirim sanıyorum. Hem İzmir’de Mithat Perin’i görmek gibi bir fırsat da işin cabası!” deyişime gerçekten sevinmiş gibiydi. Mithat’ın adını duyar duymaz da, Cihat Baban’lığının hemen fişkırmasını ibretle seyretmiştim:

“Bak bakalım ne haltlar karıştırıyor. Oradaki durumunu bir güzel incele. Kalıcı mı, pişman mı, sen hemen anlarsın elbet!”

İzmir’e ayak basar basmaz ilk işim, bir arabaya atlayıp, *Demokrat İzmir* gazetesine yönelmek olmuştur.

Mithat, bermutat harıl harıl çalışma halindeydi ve kâğıtlar, yazılar yığılı masasının ardından karşısındaki bir gence birtakım talimat vermekteydi ki, kapının eşiğinde beni görür görmez fırladı. Gerçekten hem şaşırılmış hem de sevinmişti. Kucaklaştık ve ilk anda hemen fark ettim ki, *Demokrat İzmir*’deki imkânlar da, Perin’e tanınan yetkiler de *Tasvir*’den hayli ilerdedir ve Mithat –her görevinde olduğu gibi– *Demokrat İzmir*’in yazı işleri müdürlüğünde de, kendini tamamen işine vermiş, işinden başka bir kaygıya ne başında ne de gönlünde yer bırakmayan bir ateş içinde çalışmaktadır!

Kendisine niçin geldiğimi anlatığım zaman, hiç tereddüt etmeden, bana gazetesinin İzmir ilçelerindeki bütün muhabirlerinin adlarının bildirilmesini ve hepsine, gittiğim zaman her türlü yardımı yapmaları için hemen talimat verilmesini emretmekte de hiç gecikmedi!

Demokrat İzmir’in o yıllarda başyazarı Burhan Belge idi. Az sonra onun odasına da Mithat’la birlikte gittik. Ve gezime

ertesi gün başlayacağıma göre, o akşamı hep beraber geçirebileceğimiz kararına varıp, gece yarısından çok sonraya kadar, beni götürdükleri gece klubünde sohbet ettik.

Ege'deki bütün tütün bölgelerini dolaştım ve itiraf edeyim ki, Mithat Perin'in ilgisi sayesinde, son derece rahat yolculuklar yaptığım gibi, pek çok kapının kolayca açılmasına da sık sık şahit oldum.

Benim için asıl enteresan olanı, tüccar zaviyesinden gördüğüm ve bildiğim alım işini ve tütün üreticisini, bu defa tamamen karşı taraftan, yani üreticiden tüccara bakarak görmem ve incelemem idi ki, az sonra gözlerimi acıtırmasına açacak ve beni çok şaşırtacaktır.

Hiç unutamam, Ödemiş'te, Tire'de, Bergama'da, her yerde *Demokrat İzmir*'in muhabiriyle birlikte gittiğim depolar da, üreticiye mahsulü tarladayken verilen avansı dahi ancak karşılayabilecek bir fiyatı kabul ettirmeye çalışan eksperlere rastlamıştım. Hele Tire'nin bir köyünde tütün denkleminin üzerine oturup "Bunları yakmaktan başka çarem kalmadı bey, Tekel hâlâ ortada yok, tüccar dersen, tütün değil can almaya meraklı!" diye bağırıp resminin çekilmesini isteyen yaşlı köylü günlerce uykuhanıma girmiştir!

Tabii hep böyle değildi ve ben de hep bunları yazmadım ama, değil mi ki tüccar biraz sarsılıp silkeleniyordu, hemen bütün şikâyet sağanağı Cihat Baban'ın üzerine yağmakta gecikmemiştir!

Besbelliydi ki bunların başında, beni sorduğu ve çok müspet cevaplarla kendisini teşvik edenler vardı. Neden? Çünkü beyefendiler benim meseleyi tüccar gözüyle seyredip yazacağımı sanmışlar, eskiden çalışıp geldiğim müessesenin gereğini böyle hesaplamışlar ve Cihat Baban'a, "Aman çok iyi edersin, tam adamıdır!" demeyi çıkarları yolunda bulmuşlardı.

Halbuki o tütün röportajlarında daha çok üreticinin feriyadı vardır ve tabii tüccarın haklı olduğu yerler de asla atlanmamıştır ama, ağırlık ister istemez öbür tarafta kalmıştır!

Beni kendisine şikâyet edenler, hiç şüphe yok Cihat Baban'ın sertliğini, adam kovma alışkanlığını hatta DP'deki bazı iştirakçiler sayesinde yaratacaklarını sandıkları sermaye savunuculuğunu bile hesaplamışlardı da, bir küçük nokta-

yı unutmuşlardı: onun gazeteciliğini!..

Nitekim bu defa o tarafıyla yay gibi gerilmiş ve telefonlara öyle bir kükremeye başlamıştı ki, bir süredir sakın sakın durup ancak silinmelerini bekleyen *Tasvir*'in camları, gene zangırdamaya başlamışlardı. Hiç unutmam gene böyle bir kükreyiş sonunda bizim odaya gelip sormuştu:

“Şu röportajı daha ne kadar uzatabilirsin?”

“İstediğin kadar!” demem üzerine de gene şimşek gibi odasına dalarak açık bıraktığı ahizeyi alıp gürlemişti:

“En az bir hafta daha sürecek! Seninkilere söyle, daha kızsarsam, bir ay daha sürdürür, hepsini doğduklarına pişman ederim! Bedii Faik'e de şimdi ikramiye veriyorum!”

Bu ikramiye, elbette akıllarınca benim cezalandırılmamı isteyenlere karşı yapılmış güzel bir jest idi ve hiçbir zaman da almadım ama, o anda benim için alacağım her ikramiyeden daha değerli olduğu da mutlaklı.

Bu, Cihat Baban'ın gazeteciliğinin tepkisidir!

Cihat'lığının veya Baban'lığının, yahut ikisi birden Cihat Baban'lığının tepkisine gelince, onu da benden Mithat Perin'in İzmir'deki durumunu dinlediği zaman hemen göstermekte kusur etmemiştir. Mithat için, “Rahatı paşada yok, itibar dersen, tam!.. Yetki dersen tastamam ve huzurla refah diyorsan onlar da tamam oğlu tamam...” demem üzerine, “Senden zaten hiçbir zaman beni sevindirecek bir haber sadır olmamıştır ki, şimdi olsun!” deyivermişti!

Bu Ege gezisinin benim açımdan bir başka kazancı da Doğan Nadi ile tanışıp kaynaşmam olmuştur.

İşlerimi bitirip Mithat'a Burhan Belge'ye ve Mithat Perin'in tanıştırdığı İzmir'deki meslektaşlara (mesela Haluk Cansın bunlardan kibarlığını unutamadığım bir tanesidir) veda edip, İzmir Palas'a eşyalarımı toplamaya dönmüştüm ki, orada beni bekleyen İzmir'den okul arkadaşım Dr. Kemal'in beyaz saçlı bir gençle konuştuğunu görüp biraz oyalanmak zorunluğunda kalnıştım! Aslında konuştuğu zatın Doğan Nadi olduğunu az sonra fark etmemiş değildim ama, nasıl anlatayım, sanki o bana karşı imiş, benim *Tasvir*'deki yerini almamdan hoşnut değilmiş gibi, garip bir vesvese içinde olduğumdan, uzak durmayı tercih etmiştim. Halbuki Dr. Kemal beni beklediğini, hep birlikte olursak çok sevineceğini

çoktaan söylemiş ve Doğan'ın da "Yahu ben de çok tanışmak isterdim" demesi üzerine, aslında beni beklemekteymişler!

Dr. Kemal beni fark eder etmez, yerinden fırladığı gibi bağırmıştı:

"Nerdesin be kardeşim, insan kendisini bu kadar bekletir mi?"

Yanlarına gitmem, Doğan'la el sıkışmam ve söylenilen viskiyi yudumlamaya başlamam, galiba en fazla beş dakika tutmuştur ve ondan sonra, bizi erkenden terk eden o insaf tanımaz ölümüne kadar Doğan'la orada başlayan dostluğum ve arkadaşlığım beş yıl, on beş yıl, hayır yirmi beş yıl boyunca hiç kırılıp bükülmeden sürüp gitmiştir!

Onun İstanbul'a dönüş için vapur bileti vardı, o akşam geri gönderip benimle birlikte trenle dönmeye karar vererek tren bileti aldırıldı. Sonra vapurla beraber dönmeyi kararlaştırdığı zeytinyağcı Şişman Ahmet'i, akşam vakti buldurup onu da trenle dönmeye ikna etti! Ve nihayet vapurdaki rahat içki imkânını, hiç değilse yan yanya trende de yaratabilmek için, İzmir Palas'tan, açılır kapanır ayaklı bir tepsiyle, bir alay malzemenin de eklenmesini temin etti!

O tren yolculuğumuz gerçekten unutulmaz renkli tablolarla doludur. Şimdi var mı bilmiyorum ama, o tarihte İzmir-Bandırma treninde, değil vagon restoran, su bile bulunmazdı. Ama biz yerleştiğimiz birinci mevki bir kompartmanı, vagon restoranın en âlâsına çevirmiştik. Doğan'ın sevdiği kutu sardalyelerinden, benim sevdiğim ançüezlere ve Şişman Ahmet'in -o neyi sevmiyordu ki- balık yumurtalarından favasına, zeytinyağlı dolmanın envandan, buzlu bademine kadar her şey vardı!

Bir aralık Doğan, Ahmet Bey'in, Galatasaray'ın maçlarında birdenbire "Dayanın aslanlar" diye bağırmasındaki dehşeti anlattuktan sonra, "Yahu ne olur kimse yok şurada da bir bağırsana!" deyivermiş ve Şişman Ahmet, öyle bir "Dayanın aslanlar" diye kükremişti ki, yan vagonlardan kadın çocuk, erkek ihtiyar bir alay insanın kompartmana koşuşması karşısında Doğan gülmekten kırılırken, ben kulağıma pek yakın bağırıldığı için, saatlerce perişan olmuş ama renk vermemeye çalışmıştım!

Bir de Manisa'ya geldiğimiz anı unutamam. Ahmet Bey,

incir seçmek üzere trenden inmişti. Halbuki satıcılar pekâlâ trene girebiliyorlardı ama böyle yapmayı uygun görmüştü. Biz Doğan'la sohbe devam ediyorduk. Ama bir süre sonra, tren düdüğü çalıp da kalkma hareketleri başladığı halde Ahmet Bey'in görünmediğini fark edince telaşla pencereye koşmaktan kendimizi alamamıştık. Fakat Ahmet Bey ortalarda yoktu. Tren bir düdüğü daha çaldı, arkadan kondüktörün tiz düdüğü buna eklendi ve "Çuf çuf çuf..." derkeen yürümeye başlamadık mı? Doğan'ı görmeliydiniz, "Ulan göz göre göre koskoca herifi Manisa'da bırakmış gidiyoruz! Yahu en az yüz yirmi kilo be!.. Kaldı kalır herif!.." diye öyle bir bağırıyor ve bir yandan da öyle gülüyordu ki!

Ben önce biraz ümitliydim, görmediğimiz bir sırada trene atlanmış olabilir diye düşünüyordum ama, tren hızlanıp da "Düüüüt düüüt..." düdüğüler çalarak keyifle homurdanmaya başlayınca benim de nevrim dönüvermişti.

Doğan'la bir süre birbirimize bakıp, sonra Ahmet'in bavullarına gözlerimiz takıldı. Ve Doğan, "Ne yapalım, bunları matbaaya alırsın, o dönünce kendisine gönderirim" demektedir ki, o meşhur sesi "Dayanının aslanlar"ı duyup öyle şaşırdık ki, Doğan'ın, "Bizim şişman, eğer öbür dünyadan seslenmiyorsa, mutlak trendedir!" deyişini unutamam!

Az sonra Ahmet Bey de kompartmanın kapısında meşhur gövdesiyle dikilmiş ve "Yuh size" demişti, "demek yollarda kalsam, kılınız bile kıpırdamayacaktı haaa! Yahu arkadaş dediğiniz de sizin gibi olmalı, Allah bilir bavulları da aranızda bölüşürdünüz!"

Ben hiç sesimi çıkarmadan sadece güldüm ama Doğan, "Bana bak Ahmet" dedi, "bundan sonra değil incir almana, aldığın o incirleri çıkarmana dahi bu vagonun dışında izin vermeyeceğiz!"

Ve hemen bana dönüp eklemiştir:

"Allah saklasın öyle bir hal başımıza gelirse, tabii bu vagona yalnız kendisi kalabilir ya neyse!"

Bandırma'dan bizi İstanbul'a götürecek vapur, o tarihte pek çokları gibi, hiç de ahım şahım bir şey değildi ama, geminin süvarisi Enver Kaptan, yoklukları çabucak varlığa, çirkinlikleri de tatlı dili ve güler yüzüyle güzelliğe çevirmekte emsalsizdi!

Doğan, nasıl yaptıysa, kendisine geleceğimizi bildirmiş olmalıydı ki, Enver Kaptan'ın bizleri merdiven başında karşıladığını görüp şaşırmıştım! Ve kaptanın itinası belli olan kamerasında ancak el yüz yıkamaya vakit bulabilmiş, hemen hazırlattığı masaya geçivermiştik.

İşte bu vapur yolculuğundadır ki, Doğan Nadi'nin en çok mahkemeye gitmekten çekindiğini gördüm. Adliye koridorlarının soğukluğunu ve kargaşasını bir güzel anlattıktan sonra, bana sormuştu:

“Sen hoşlanıyor musun ki?”

“Bundan kimse hoşlanmaz, ama öyle büyük bir mesele de saymıyorum. Hem galiba davalar çoğaldıkça insan alışıyor, kim bilir belki de bu gidişle bir süre sonra sevebilirim de!” deyişime çok şaşırmıştı.

Aslında onu korkutan tek dava vardı. Halk Partisi için, bir yazısında “Halt Partisi” yakıştırmasını yapmış ve parti bu deyimden halk ağzına düşüp yerleşmesi korkusuyla, hemen mahkemeye koşmuştu!

Bu dava çok uzun sürmüş, çeşitli bilirkişiler çelişkili raporlar vermişler, Doğan'ın tecil edilen mahkûmiyeti Yargıtay'dan geri dönmüş, mahkeme kararında ısrar etmiş ve böylece sanırım bütün korktukları başına gelerek, altı aylık cezası tecilli bir halde zamanaşımı bekleyip durmuştur. Zaten tabiatında olmayan kavgacılık, böylece onun yazılarında büsbütün görünmez olur ama hevesini de hayli sarsar!

Ben, “Halt Partisi” yazısını beğenenlerden olduğum için, o gün vapurda kendisine, “Hüseyin Cahit Bey'in, Falih Rıfkı'nın *Zeytin Dağı* için söylediği bir söz var; ‘Eğer bir insan böyle bir eser vermişse, dünyaya boşuna gelmemiş demektir’ der ya, şimdi ben de sana benzerini söyleyeceğim. Halk Partisi'ne böyle bir yakıştırmayı, sırf bunu yapmak için, dünyaya gelmeye değer!” dediğim zaman, gerçi çok hoşlanmış, kızarmış, hele Şişman Ahmet'in de bana katılmasını bir süre yüzlerimize bir başka anlam aramış gibi bakarak karşılamıştı ama, gene de bana dönüp, “Ben dünyaya mahkemeye düşmek için gelmeyi kabul etmiyorum!” demekten kendini alamamıştı.

Ondaki bu mahkeme korkusu, az sonra Peyami Safa ile girdiği bir küçük sürtüşmede de hemen kendini gösterdi ve Peyami Safa için yazdığı gene gerçekten güzel, imzasız bir

küçük fıkraya karşı, Peyami Safa'nın, "Seni saklandığın tezgâhın arkasından bir cımbızla tutup çıkararak önce akliselimin, sonra da adaletin huzmelerine tutacağım" diye yazması, Doğan için yetip arttı!

Hele bir işgüzârın "Vallahi de billahi de Peyami bir alay avukatla mahkemeye gidecek" demesi Doğan'ın endişelerine büsbütün tuz ekmiştir. Ve bu telaşladır ki, benden meseleyi iyice anlamamı isterken, kendisine haber getirip götürülenlerin hiçbirine itibar etmeyip, benim sözüme dayanacağını söylemişti.

Biz, Peyami Safa, Vecdi Bürün ve bazen de aramıza katılan avukat Kâmi Bey'le, haftanın üç akşamı beraber oluyorduk. Doğan bunu biliyor ve kendi konusunda etkili olabileceğimi sanıyordu. Havra'yı bırakmıştık, bir defa gitmemizden sonra, Peyami Safa "Bedii Bey oradan pek hoşlanmadı" deyip hiçbir şey söylemediğim halde, duygularımı böylesine açık seçik anlamakla beni çok şaşırtmıştı. Ve artık haftada bir gün Degüstasyon'a, bir gün Çiçek Pasajı'na, bir gün de Neşet Ömer'in yeğeni Sabahattin'in Hasnun Galip Sokağı'ndaki güzel meyhanesine gidiyorduk.

Ben Peyami Safa'nın değil Doğan'ı, o sıralarda diline pek doladığı ve kızıl saydığı hiçbir yazarın çizeri dahi mahkemeye vermeyeceğini ne kadar bilsem de yine de Doğan'ın endişelerini gidermek için meseleyi açtığım zaman, Peyami Safa, "Bunu da nereden çıkardınız Bedii Bey, Doğan'ı neden mahkemeye vereyim ki?" dedikten sonra, "Ben" demişti, "bu yolda devam edersen' kaydını koydum ve Doğan'ın mahkemeden korktuğunu bildiğim için öyle bir işaret verdim, o kadar!"

"Yok" dedim, "ben onun korkusunu falan bilmiyorum, böyle bir hava da sezmedim. Yalnız size karşı çok eskiye dayanan bir dostluğun, bir latifesi dolayısıyla sarsılmasından üzgün, mesele bu!"

Peyami Safa gülmüş ve "Ben Doğan'ı sizden iyi tanırım sanıyorum, ama madem üzüldüğünü söylüyorsunuz, mesele yok" deyip sözü kapatmıştı.

Ertesi gün ilk işim Doğan'a telefonla bunları anlatmak olmuştur ama beni ilgiyle dinledikten sonra, "Bunları anlatırken, bir de yüzünü görmem gerek, öğle yemeğinde buluşalım!" demiş ve yemekte o kısacık sahneyi bana birkaç defa tekrarlatmıştı.

Doğan'ın bir merakı da bahse tutuşmayı çok sevmesiydi. Ben de buna dayanarak, meseleyi artık kapatıp rahat etmesi için, "Var mısın bahse! Seni mahkemeye vermeyeceğine ben neyin üstüne istersen oynarım, sen aksini söylüyorsan gel tutuşalım!" demiştim ve ancak böylece sanıyorum bütün kuşkusu eriyip gitmişti!

Portre

Peyami Safa

O kadar çelimsiz ve ince bedenden, bu kadar kalın ve etkili bir ses çıkması, insanı hemen şaşırtır.

Peyami Safa'ya ilk karşılaşmada, muhatabının ilgisini çekme avantajı sağlayan birinci unsur bence sesiydi. Çiseleme beklerken birden boşanan sağanak gibi, damla umarken birden fışkıran musluk gibi, insanı ırkılten bir sestir bu! Tabii o kalınlığı, kelime kabalığı yerine, seçilmiş bir söz inceliğinin ve düşündürücü bir cümle yapısı ustalığının emrine de verirseniz, Peyami Safa'daki konuşma üstünlüğünü anlamak daha da kolaylaşmış olur!

Hiç şüphesiz büyük bir yazardı. Ama hançeresindeki kudreti de kalemindeki ustalık kadar iyi kullandığı muhakkaktır.

Peyami Safa bir şairimizin, İsmail Safa'nın iki oğlundan biridir. Az farkla ağabeyi Ühamı Safa, Elektrik İdaresi'nin basın müdürü idi. İki kardeş çok küçük yaşta babasız kalmanın bütün acılarını birlikte çekmişlerdir. Yetimlik Peyami Safa'ya okumakta olduğu Fransız papazlarının okulundan vaktinden önce ayrılma zorunluğunu vermiş, daha sonra da yakasına yapışan bir sıra hastalıkla savaşmasını gerektirmiştir.

Ama onun, sıkıntılardan dahi bir fayda çıkarma imanı öylesine canlıdır ki, Fransız okulundan zamansız ayrılışına karşılık, Fransızca'nın gramerini yazıp Türk çocuklarının

faydalanmasına sunduğu gibi, hastalığından da *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı gerçekten güzel romanı çıkarıp Türk edebiyatına kazandırmıştır!

Nâzım Hikmet, ona hep “Yetim-i Safa” demekle, aklınca bir küçümseme edası içindeydi ama, bence en yakışıksız buluşu budur! Yetimlik gibi bir felaketi, bir hasmın hafifsenmesine malzeme yapmak, komünizme dahi uymazdı sanıyorum!

Ama gerçekten de birbirlerinin hasm-ı canı sayılabilirler.

Peyami Safa’da komünizm düşmanlığı bir ıktıncı din gibiydi. Ötekinde ise, aynı ideoloji, ıktıncı falan değil, doğruca din olunca, artık hasm-ı can olmaları kadar tabii ne olabilirdi?

Pembelerimiz de, kızılarımız da Peyami Safa’yı en büyük düşmanları sayarlar. Onların solcu veya komünist olduklarını durmadan yazıp söylediği için!.. Çünkü o yıllarda komünist olunur ama korkudan söylenmesi istenmez, solcu olunur ama yazılması kabul edilmezdi!

Zaman geçip de komünist olmak üstünlük, solcu olmak adamlık sayılınca, hemen hepsi Peyami Safa’nın yıllar önce kendileri hakkında yazdıklarını doğru çıkardıklarını ya fark etmeden yahut da buna aldırmadan, zamirlerini haykırır olmuşlardır!

Peyami Safa’nın elindeki komünist damgasını kişilere veya eserlere vururken, insafsız olduğu veya aşırılığa kaçtığı da elbette görülmemiş değildir! Ama o yıllar bunu bizler söylüyor, bizler böyle düşünüyorduk. Halbuki yıllar geçip, kızılarımızın bitleri de kanlanınca gördük ki, yanılan daha çok biziz, o değil!

Saflık daha çok bizdeymiş, onda değil!

Peyami Safa, önem verse, faraza bir Mina Urgan için hiçbir zaman komünist damgasını kullanmaz en çok solcu demekle yetinebilirdi. Halbuki yıllar sonra “Ben komünistim” diye açıkça yazan, doğruca Mina’nın kendisi olmuştur!

Bir gün *Cumhuriyet* gazetesi için “*Cumhuriyet*’in bütün kadrosu solcu, hem de pek çoğu tehlikeli solculardır” deyişine isyan ile, “Aman Peyami Bey, yapmayın, içlerinde çok sevdiğimiz arkadaşlar var, eğer onlar da solcu iseler, bu solculuk adam akıllı kök salmış sayılmalı ve hatta pek o kadar da fena bir şey sanılmamalı, değil mi?” deyişime, “Bedil Bey,

duygularınızla değil, beyninizle hüküm vermelisiniz! Sevmek duygu işidir, düşünce kalbe hiç uğramadan yalnız beyinde olduğu zaman doğru yolda olur!" demiş ve zamanın bana bu hususta da yardımcı olacağını eklemekten de geri kalmamıştı.

Zaman bana duygularımı düşüncelerime bulaştırmamayı tıy öğretti mi öğretmedi mi, öğrettiyse ne kadar öğretti bilemiyorum ama aynı zamanın pek çok şeyi hiç düşünmeye dahi gerek bırakmayacak kadar apaçık gösterdiğini tıy biliyorum!

Bir komünisti hem bilmek, hem de sevebilmek! Bu, Peyami Safa için asla mümkün değildi. Hatta anormallikti. Bende bunu arada bir gördüğü için de ne zaman solcu tanınan bir yazarı övmeye kalksam, "Bedîî Bey'in anormalliği tuttu gene!" diye devamlı takılmıştır.

Yooook... Bir istisnayı kendisinde de yaşattığını bilirdiz. Aziz Nesin'in hikâyelerine bayılırdı.

"Aman kaçırmayın, hepsini hepsini okuyun, öyle güzel şeyler ki, bazıları iki defa okunmaya değer!" deyişine çok şahit olmuşuzdur. Ona göre, Aziz, harika bir müşahede kabiliyetini tıy kullanıyor ve sadece gazetelere geçmiş memleket olaylarını dahi o hassasının süzgecinden geçirip yazmakla insanı güldürebiliyordu. Aziz Nesin'in o günlerde çıkan *Fil Hamdi'sini* bize o davudî ve etkili sesıyla bizzat okuduğu gün, "Pekiyi ama Peyami Bey, yoksa onun solculuğuna inanmıyor musunuz?" deyiş vermiştim. Gülererek:

"Yok orası da muhakkak ama, ben ondaki hikâyeciliği solculuğunun çok önünde görmekteyim."

Ve Vecdi Bûrûn'le benim kendisini biraz hayretle süzdüğümüzü fark edip, ilave etmişti:

"Keşke Nâzım'ın şairliği de komünistliğinin önünde olabilseydi... Halbuki o, şairliğini komünizmin emrine sunmuş, ona uşak yapmıştır!"

Şiir ve şair denince, Peyami Safa'nın Ahmed Haşım sevgisini hatırlamamak mümkün değildir. Haşım, onun edebiyat süzgecinde, en itibarlısıdır. Öldüğü zaman mezarı başında konuşma yaparken, binlerce leyleğin göçerken çıkardığı sesleri bir an dinledikten sonra, başını göğe kaldırıp, *Gurabane! Laklak*an yazarına, "Haşım bak! Senin leyleklerin ge-

çtıyorlar! Ruhunu selamlayarak ve vedaların en manalısını yaparak” deyip hıçkırması, edebiyat çevrelerinde günlerce konuşulmuş ve çok yazılmıştır.

Yahya Kemal'den ise hep sevgisizce, hatta çoğu zaman insafsızca söz ederdi.

O yıllarda yayımlanmış olan “Sessiz Gemi” şiirini iyice diline dolanmış, hele “Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol” mısraı karşısında, “Söyleyin Allah aşkına bir yolcuya kol sallamak gibi bir deyimimiz var mıdır? El sallanır, böylece kol ister istemez sallanmış olur ama, asıl sallanan eldir! Biz el sallamak deriz, kol sallamak değil!.. Bunu başkası yap-saydı, Yahya Kemal söylemediğini bırakmazdı ama kendinde kusur aramak hassası yok ki adamın!” demekten kendini alamamıştı.

Şüphesiz haklıydı, Yahya Kemal, ilk mısradaki “Sessizce alır yol”a kafiye tutturmak için, manayı şöhretinin savunmasına bırakıp, “kol”u kullanmıştı ama, mesela bunu Ahmed Haşım'de görürseydi... Hafazanallah! Kim bilir belki Peyamî Safa'nın da ilersinde neler bulup söylerdi!

Peyamî Safa'nın Yahya Kemal'e bir de latife olarak kızgınlığı vardı ki, nakle değer sanıyorum.

Nâzım Hikmet'in annesi, bilenlerden duyulduğuna göre, gerçekten güzel bir kadındır ve Yahya Kemal'in gençliğinde ona fena halde âşık olduğu, gene devrî yaşayanların söylediğine göre, pek bilinen bir şeydir.

Peyamî Safa işte bu olayı ele alarak arada bir takılırdı:

“Ah! O Yahya Kemal'in lagarlığı! Herif poposunu daha erken kaldırabilseydi, kadını Nâzım'ı doğurmadan yakalar, biz de, memleket de kurtulurduk!..”

Peyamî Safa'nın *Matmazel Nora'ya'nın Koltuğu* adlı romanına başladığı günlerde, daha sık görüşür olmuştuk. Ben romanı için vakit bulabilmesi düşüncesiyle, ne zaman ayrılmak istesem, karşı koymuş ve romanlarını gece yarısında yazmaya alıştığını söylemiştir. Daima itinalı giyimli ve pek şefkatli olan eşi Nebahat Hanım, onun uykuyu pek sevmediğini söyler ve hele bir romana başladığı zamanlarda bazen sabahlara kadar yazmayı yeğlediğini anlatırdı.

Matmazel Nora'ya'nın ilk bölümünü tam yedi defa değiştirip tekrar yazmış ve ilk defa Vecdi Bûrûn ile bana okumuş-

tur. Okuması bitince, onu taparcasına seven Vecdi'nin, "Harika!" diye bağırmasına karşılık benim, "Çok güzel ama bir romanın bütününü görmeden harika diye bağırma, daha ziyade Vecdi'nin harcı!" dememi de pek beğenip övmüştü!..

Peyami Safa'dan bahsederken, hep bana karşı "Bedî Bey" diye seslenmesini söyleyişimi kendime pay çıkarma anlamına almayın; bir gün bile bana Bedî dememiş, ısrarlanıma rağmen, bunu yapmamıştır. Ama bırakın beni, kendisiyle hemen her gün beraber olan, hayranlığı tepeden tırnağa üzerinden adeta akıp duran Vecdi Bûrûn'e dahi bir gün Vecdi diye hitap ettiğini görmedim. Hep Vecdi Bey demiştir. Bunu, araya bir resmîyet mesafesi, yaş veya kültür aralığı koymak için yapmadığı, aynı Vecdi için gıyabında da hep Vecdi Bey demesinden belliydi.

Babîâlî'de özellikle o yıllarda, kendilerinden çok büyüklere bile, küçük adlarıyla anmak öyle olağandır ki, Peyami Safa'daki bu terbiye ve tutum farklılığı daha da belirgin oluyordu! Pek çok bacaksızın, "Peyami'nin dünkü yazısı... Falih'in geçen günkü başmakalesi..." diye ahkâm kestiğine o kadar sık rastlıyordum ki, Peyami Safa'ya bundan dolayı da bana küçük adımla seslenmesini durmadan söylemişimdir, ama başaramadım.

Peyami Safa, hayatını sadece ve sadece kalemîyle kazanmak zorundaydı. Bu yüzdendir ki edebiyatını imzasıyla, ek para kazanmak için yazdığı polis romanlarını ve hikâyelerini de Server Bedî nam-ı müstearıyla yayımlamıştır.

Komiser Kartal İhsan onun Hercule Poirot'su, Cingöz Recai de biraz Arsen Lûpen'i, biraz Sherlock Holmes'udur. Ama bu tarafı sevmeden yaptığı, yapmak zorunluğundan kurtulduğu son yıllarında hiç anmadığından da bellidir.

Babîâlî'deki kitapçıları hiç sevmez, "güler yüzlü kan emiciler" olduklarını söylerdi. Ona alt bir fıkra da gerçektir ve pek güzeldir.

Kitapçı Semih Lûtfî'nin bir gözû camdı. Bir aralık Avrupa'dan getirttiği adeta canlı gibi bir gözû taktınp pek beğenen Semih Lûtfî, yolda rastladığı Peyami Safa'ya sorar:

"Haydi şimdi söyle bakalım Peyami Bey, hangi gözûm cam?"

Peyami Safa hiç duraksamadan parmağını cam göze bas-

turarak, "İşte bu!" der. Semih Lûtfî, şaşırmış ve hayli de üz-
zûlmüştür. Poflayarak, "Pekiyi ama nasıl anladın?" diye sor-
madan da kendini alamaz.

Peyami Safa güler ve cevabı yapıştırır:

"Çünkü o daha şefkatli bakıyor!"

Bir gün evinde, o, bir yazısını gözden geçirirken Vecdi ile
ben de gazeteleri karıştırıyorduk. Ben birden gazetede gör-
düğüm bir haber üzerine, "Aaa... Peyami Bey, yazık, bakın
Esat Mahmut Karakurt gözlerinden rahatsızlanıp, Avru-
pa'ya ameliyata gidiyormuş!" deytvermişim.

Elindeki kâğıtları bırakıp, "Ben" demişti, "size demiyor
muyum, bu memlekette edebiyattan anlayan çokook insan
vardır".

Ve ne demek istediğini pek kavramayıp yüzüne dıklanmış
gözlerimize gülerek bakıp tamamlamıştı:

"Romanlarını okuyup 'Hay gözün kör olsun' diye bağran
kim bilir kaç kişi oldu ki işte şimdi bu hale düşmüş."

O günlerde yazdığı bir başyazıya Nadir Nadi, "Olmuyor...
Olmuyor... Olmuyor işte..." diye başlıyordu. Peyami Safa bu-
nu diline dolamış, bu üslubun başyazı diline ne kadar uy-
gunsuz ve yakışıksız olduğunu hep söylemiştir. Bir kaç defa
yazdı da... Ben "yazı gırızgâhı" anlayışının artık terk edilme-
sini ve bir yazıya, ille cepten anahtar çıkarılıp kapının kilidi-
ne sokup çevirmek gibi bir kalde katılığı içinde başlanması-
nı pek sevmediğim için, kendimi tutamayıp itiraz ettim.

İlk çatışmamız da bu olmuştur! Kırmamaya itina göstere-
rek, pek çok şey söylemiş, pek çok örnek vermişti ama, ya-
nından ayrıldığım zaman, bir yazıya hep kapıdan değil, ba-
zen pencereden, hatta damdan da girilebileceği anlayışında
hiçbir değişiklik olmamıştı. Peyami Bey, bunun fıkralarda
belki olabileceğini kabul etmiş, ama başyazıda asla olmama-
sı gerektiğinde ısrarcı kalmıştı. Ben ise fıkroda olabilenin,
başyazıda - eğer iyi yapıyorsa - olamayışına bir türlü akıl er-
dirememişimdir!

Peyami Safa'nın komünizmin endişesi ve düşmanlığı ne ka-
dar belirginse, spiritüalizme olan düşkünlüğü ve inancı da o
kadar bilinen bir şeydir.

Ruhbilim onun manevî bir sporu gibiydi. Bu konuda çı-
kıp da onun alıp okumadığı bir kitap var mıdır bilmiyorum.

Ama mesela dünyaca meşhur İtalyan medyumu Eusabio Palladino'yu bütün seanslarıyla okumuş ve adeta ezberlemişti. Madama Curie'nin de bulunup sonradan kitabını yazdığı spirtizma denemelerini size sahne sahne anlatabilir!

En beğendiği yabancı kitapların başında Alexis Carrel'in *Dua* adlı kitabı gelir ki, bunun Türkçe'ye çevrilmesi konusunda çok teşvikçi ve zannederim Nasuhi Baydar'a önyak da olmuştur.

Peyami Safa'nın bir oğlu vardı. Adını Merve koymuştu. Bilirsiniz Merve, İslamiyetin doğduğu kutsal topraklardaki Peyam ile Safa dağları arasında bir küçük tepeciğin adıdır. Düşmanları bunu dahi, onun maneviyat bağının anlamlı bir işareti saymak yerine, gericiliğine örnek gibi kullanmakta çok zorlanmışlardır.

Peyami Safa'da Batı kültürü şüphesiz başta idi. Gericilik, eğer antikomünistlik anlamında kullanılmıyorsa, hayır onun yanından dahi geçirilemez!..

Demokrasiye pek sıcak bakmadığı doğrudur. Ona göre nüfusunun yüzde yirmi ikisi (o tarihte istatistikler böyle idi) ancak okuryazar olabilen bir ülkede, bir sığırtmaçla, mesela kendisinin aynı oy hakkına sahip olması dengeli bir tutum olamazdı! Bu yüzdendir ki, Demokrat Parti'ye hiç ısınamamış, 1950'de CHP'den aday olmuştur. Aksı gibi, İsmet Paşa'nın dahi aday olsa, kazanmasına imkân olmayan illerin başındaki Bursa'dan adaydı ve tabii kaybetti. Bu adaylığı ile de en güzel alay eden yine kendisi olmuştur. İki üç yerde nutuk söylemesi gerekmiş, bir defasında, sözünü bitirip kürsüden indikten sonra bir köylünün yanına sokulup, "Bey, senin dediklerini hiç anlamadım emme, belli ki çok güzel konuşuyon!" demesini hiç unutamamıştı.

Tam Orhangazi'ye geldikleri bir sırada, aday kafilesinin önünü kesen bir başka ırtıyan köylü de, Peyami Safa'nın kendisine gösterilmesini istedikten sonra, "Yok be! Vay anasını, gomonistlere sen bu halinle kök söktürüyorsan, ben analarını bellerim önseyn!" deyip herkesi kahkahadan kırıp geçirmiştir!..

"CHP bütün Bursa köylerine, ilçelerine Peyami Safa'nın komünizm savaçlığını yaymakla, puan kazanacağını kurarken, bunun kafayla, fikrle yapılmasına hiç akıl erdireme-

den, ancak gövdeyle, sopayla yapılabileceğini sanan halk varlığını hiç hesaba katmamıştı” der ve bundan da gene demokrasiyi hicvedip küçümsemekte yararlanırdı.

Demokrasiyi, ancak kendi çıkarlarının doğrultusunda olduğu kadar ve olduğu sürece övüp, içlerinden ona asla inananların sahtekârlıkları yanında, ondaki bu samimiyeti evla görmek pek o kadar da güç olmasa gerek!

Cemiyet yönetim kurulunu hemen toplamamı isteyen Burhan Felek, toplantıya gelir gelmez, "Beyler" dedi, "İsmet Paşa İstanbul'da. Kendisinden bir randevu alıp ziyaret etme imkânını arayalım ve cemiyete davet ederek bir basın toplantısı yapmasını sağlamaya çalışalım, ne dersiniz!"

Herkes fikre bayıldı. Demokrasiye daldığımızı ve bu dalışla birlikte İsmet Paşa'mızı da "Millî Şef"likten çıkardığımızı göre, niye olmasındı? Hele cumhurbaşkanının ilk basın toplantısını cemiyetimizde yapması fikri yok mu, hemen bütün arkadaşları büsbütün heyecanlandırmıştır!

Pekiyi ama, randevuyu nasıl ve kimden alacaktık? Görev bana düşeceğine göre bende beliren ilk kuruntu ise tabii bu olmuştu. Ama aramızda bulunan *Vatan*'ın yazı müdürü Kemal Onan (Con Kemal) benim bu endişemi de hemen silmekte gecikmedi. Kendi deyimiyle:

"Fikyet'e gider hemen hallederim. İstersen beraber de gideriz!"

Fikyet dediği, Fikret Yüzatlı'dır. İsmet Paşa'nın savaştan beri yakınıdır ve bu yakınlık ona şimdi Jokey Kulübü'nün elinde olan bütün imtiyazların o tarihte onun tekeline verilmesine yetmiştir. Yani Veliefendi baştan aşağı onun işletmeciliğindedir. Yarışlar onun, sayısız atlar onun, tertip komiteleri onun... Velhasıl Veliefendi adeta onundur.

Burhan Felek, Fikret Yüzatlı'nın adını duyar duymaz, he-

men, “Çok isabet!”i bastırmıştı. Yalnız Con Kemal’le beraber benim de gitmemin daha uygun olacağını da söylemiş, hat-ta gerekiyorsa kendisinin de Fikret Bey’i arayabileceğini ila-ve etmişti.

Con Kemal hiç vakit geçirmeden, hemen o anda telefona yürüyerek ezbere çevirdiği numaralarla, bize muhatabıyla ne kadar sık konuştuğunu göstermekte gecikmediği gibi, karşısına çıkan Fikret Yüzatlı’yla da, gayet senlibenli konuş-maya başlamıştı bile. Telefonu kapatıp, bizlere doğru gelir-ken, alıştığımız şekilde artık hem gülüyor, hem kaşınıyor, hem de tırnaklarını kemiriyordu.

Aynı gün öğleden sonra Fikret Yüzatlı’nın yanındaydık, bir gün sonra da Dolmabahçe Sarayı’nda İsmet İnönü’nün huzurunda!

Bazı “ilk”lerin insan hayatında derin izler bıraktığını söyle-yenler pek haksız sayılamazlar. O gün iki arabaya bölünerek, Dolmabahçe’ye hareket ederken, Burhan Felek sormuştu:

“Daha önce İsmet Paşa’yla karşılaşanınız var mı?”

Hayır, en yaşlımız olan kendisinden en gençleri olan ba-na kadar, hepimiz için ilkti bu! Ben soruyu biraz da garip bularak, “Aman Burhan Bey, ailesinin dahi İstanbul’u teşri-fini atladığı için, gazeteleri kapanmış bizlere sorulacak şey mi bu?” demekten kendimi alamamıştım.

Ve Con Kemal kendine has patavatsızlıkla hemen yapış-tırmıştı:

“Bir gazeteci için sıkı mıydı İnönü’yle karşılaşmak?”

Böylece heyecanlı bir büyük “ilk’e doğru, yola çıktık ve Dolmabahçe’nin kapısı açılıp da içeri girdiğimiz zaman, he-pimiz gerçekten heyecanlıydık.

Bizi önce bir küçük odaya aldılar. Az sonra üç sivil polis gelip, üstlerimizi şöyle bir yokladılar. Ben yanımdaki Bur-han Felek’e, “İşte bu da benim için ‘ilk’ Burhan Bey” demek-ten gene kendimi alamamış, o da polislere gülerek, “Polisin üstümüzü araması gene nimettir kardeşim, ellerinde celp-lerle şahıslarımızı aramasınlar da...” deyip, bize yol göster-meye gelen yaverin arkasından yürüyüvermişti.

İsmet Paşa, bizleri üst katta, çok büyük bir salonun orta-sında karşıladı. Gerçekten güzel gri bir kostüm giymişti, te-peden turnağa uyumlu bir şıklık içindeydi ve Burhan Felek’in

hepimizi teker teker tanıtmasını izlerken tebessüm ediyor, hele isimlerimizi, laf olsun diye dinleyen o merasim kanıksamışların lakaydisi içinde değil, ezberine alan bir genç dikkati içinde bazen tekrarlatıyordu!

Paşa'nın huzurunda kalışımız tam 35 dakika sürmüştür. Burhan Bey'e önce cemiyetin faaliyetini anlattırdı, hepimize görevlerimizi sordu ve sonra sıranın ziyaretimizin asıl sebebini öğrenmeye geldiğini gösterir gibi, uzun bir "Eveeeet" çekip Burhan Felek'e gülümsedi.

Tatlı konuşmasıyla da tanınan Burhan Bey o gün gerçekten de fazla tatlıydı. Bir basın toplantısının memleketçe ne kadar beklenen bir olay olduğunu öyle ustalıkla söylemiş ve hele bunun cemiyetimizde yapılmasıyla bize verilecek şerefın ölçüsüzlüğünü öyle ateşle anlatmıştı ki, İnönü'nün inandığı yüzünden belli oluyordu.

Size az sonra portresini çizerken anlatacağım bir nüktesi de İsmet Paşa'yı uzun uzun güldürmüştü ve pek keyiflendirmişti.

İsmet Paşa, sanırım biraz da bu neşe iledir ki, teklifimizi çok uygun bulduğunu, kendisinin de böyle bir basın konferansını bir süredir esasen düşündüğünü söyledikten sonra, ellerini dizlerine vurup kalkarken, "Lütfettiniz" demişti, "size vilayet vasıtasıyla gününü ve saatini bildiririm." Ellerimizi sıkarken, bazılarımızın adını tekrarlaması, bizleri hayli şaşırttı ve saraydan çıkar çıkmaz Burhan Bey, "Bana kalırsa, isimlerimizi hatırında tuttuğunu göstermesi bile, yalnız incelelik değil, aynı zamanda büyük bir politika ustalığı" demiş, Con Kemal de kulağıma eğilip, "Bizim başkanın gene Halk Partililiği depreşti!" diye mırıldanmıştır.

Hepimiz büyük bir başarı sağlamışçasına sevinçliydik. Hemen cemiyete döndük ve toplantının organizasyonu için planlara başladık. Kapıdan nasıl karşılanacak, gazetelerden kimler ve nasıl davet edilecek, emniyetin, vilayetin, hatta Milli Emniyet'in haberdar edilip yardımları nasıl sağlanacak... Konuştukça öyle meseleler bulunup ortaya atılıyordu ki, cemiyetin idare müdürü Nuri Bosut, not almaktan yorulmuş ve çoğu zaman zaten neşesiz olan yüzü büsbütün asılmıştı...

Toplantı sonunda pek çok konu aydınlanmış ve yapacak-

larımız iyice belirlenmişti ama, Burhan Bey, arkadaşların da katılımıyla, benim haber gelinceye kadar cemiyetten ayrıl-mamamı ve yazılarımı burada yazarsam çok sevineceğini söylemiş ve böylece de benim bir çeşit cemiyet hapsim baş-lamış oluyordu!

Neyse ki haber gelmekte gecikmedi. Ertesi sabah, vilayet-te beklendiğim, vali bey ve bazı yetkililerle yapılacak toplantı-da hazır bulunmam istenmişti bile.

Nuri Bosut'u da yanıma alarak gittim. Bizi hemen vilaye-tin ünlü toplantı salonuna aldılar. İsmet Paşa'nın başyaveri olduğunu öğrendiğimiz kibar bir subay, üç beş siville pence-re önünde konuşurken, bizi görüp hemen yanımıza geldi ve ellerimizi sıkarken kapıda duran bir memura, "Vali Bey'e ha-ber verin" dedi, "gazeteci beyler geldiler!"

Ve az sonra Lütfi Kırdar'ın görünmesiyle de, hemen gös-terilen yerlere oturup toplantıyı başlatmış olduk.

Kafama saksı düşmüş gibi beni ilk sarsan, İsmet Paşa'nın basın toplantısını çok müspet karşılamakla birlikte, bunun bizim merkezde, cemiyetin zor şartları içinde olmasını iste-mediğini duymam olmuştur!

Eğer Vali Lütfi Kırdar, bütün nezaketiyle, "Sayın cumhur-başkanımıza, toplantının cemiyette yapılmasındaki teknik mahzurları vilayet ve emniyet olarak bizlerin sıralamamız üzerine bu kararın alındığından emin olunuz" demesiydi, herhalde adam akıllı sarsılacaktım ama, valinin arkasından iki vali muavini ve hepsinin sonunda da Milli Emniyet tem-silcisi, cemiyetin son derece önemli bir trafik akım noktasın-da olmasını, toplantıyla birlikte bu akımın kesilmesi zorun-luğu doğacağını, bu takdirde de korumadan, başka istika-metlere akıtılacak araç sıkışmalarına kadar, bir alay proble-min çıkacağını birer birer sıralayınca hak vermeden olama-dığım gibi, içime bir rahatlığın dolduğunu da fark ettim.

Hele, başyaver, "Sayın cumhurbaşkanımız, davet sahibi-nin gene cemiyet olmasını bilhassa istemişlerdir. Siz basın toplantısına dilediğiniz meslektaşlarınızı davet edecek, yal-nız yer olarak cemiyet binasını değil de, Dolmabahçe Sara-yı'nı göstereceksiniz!" der demez, içim büsbütün ısındı!

İsmet Paşa, toplantının iki gün sonra yapılmasını iste-miştir. Ama şayet bu süre cemiyeti zorlayacaksa bunu üçe çı-

karmaya hazır olduğunu bildirmek inceliğini de göstermişti.

Biz iki günün yeteceğini söyledik. Vali Kırdar, davetiyelere karışamayacaklarını, yalnız davetliler listesinden iki nüshanın kendilerine en geç bu akşam verilmesini istedi. Emniyet mensupları, her davetlinin yanında hüviyet bulundurma zorunluğunu hatırlattılar... Nuri Bosut her isteği not etti ve koşarak cemiyete döndük.

Aslında bizim açımızdan her hazırlığımız hemen hemen tamamdı. Her gazetenin sahibini, yazı işleri müdürünü, imza sahibi yazarlarını, istihbarat şeflerini ve bir de kendilerince seçilip bize bildirilecek bir muhabir isteme kararını çoktan almış bulunuyorduk. Ama şimdi davetli listesinin bu akşama kadar vilayete verilmesi zorunluğu doğmuştu ki, bu durum karşısında gazetelerin seçip de bize ismini bildirecekleri muhabir fikrinden vazgeçmek şart oluyordu.

Tabii ister istemez onu bırakıp, hazır olan listeleri bir daha gözden geçirerek vilayete hemen gönderdim. Nuri Bosut da, basılmaya hazır davetiyelerdeki "cemiyet merkezinde" ibaresini kaldırıp "Dolmabahçe Sarayı'nda" ibaresini koyarak, hemen baskıya koştu.

Akşam olup da, Burhan Felek'in etrafında gene toplandığımız zaman listelerimiz vilayete verilmiş, davetiyelerimiz baskıdan gelmiş, zarfları yazılmış... Her şey her şey hazırды.

Burhan Bey, bir davetiye örneğini yüksek sesle okuduktan sonra, sol alt kenara eklediğim notun üzerinde özellikle durup "Yaşsa Bedii, çok iyi düşünmüşsün" dediği zaman doğrusu pek rahat ettim. Bu notu toplantının Dolmabahçe'de yapılacağını öğrendikten sonra, hemen eklemiş ve arkadaşlarıma danışmaya vakit bulamamıştım. Şöyle idi:

"Koyu renk bir elbise giyilmesi rica olunur."

Bu kadar basit ve pek de olağan değil mi? Gazeteci milleti bilmezseniz, hemen böyle düşünebilirsiniz. Ama biz, nerede huysuzluk çıkarıp, nerede mesele yaratacağı belli olmayan, menfileşti mi güneşi bile kara, müspetleşti mi diken bile gül, tırtıl bile bülbül göstermesi pekâlâ mümkün cins insanlarıdır!

Nitekim benim davetiyelere koyduğum o not, meseleyi duydukları andan beri homurtularla karşıladıklarını bildiğimiz bir kısım arkadaş tarafından bulunmaz bir bozgun fir-

satı sayılıp hemen ele alınmıştır.

Bunların daha çok Demokrat Parti yanlısı bir gazeteden fişkurması da işin ayrı yönüdür. Ne hikmetse İsmet Paşa'nın ilk basın toplantısına cemiyetin önyak olması, onlar nazarında mensup oldukları bir cemiyetin başansı, bırakınız onu hatta görevi bile değil de, ancak "alet olması" idi. *Son Posta*'nın başı çektiği bu kavga grubuna göre, İsmet Paşa, o tarihi kurnazlığı ile hepimizi oyuna getirmiş, yapacağı propagandaya bizleri alet edivermişti!

Selim Ragıp Emeç, *Son Posta*'daki başyazısında bunları gerine gerine yazmış, gazetenin diğer yazarları da hemen hınk deycilikte kusur etmemişlerdir. *Vatan* önce biraz kıpırdamışsa da Burhan Bey'in Ahmet Emin Yalman'a bizzat yaptığı açıklamadan sonra, bize dönüp desteklemiştir.

Ve bu arada *Son Posta*'nın aslanı Refii Cevad Ulunay meslektaşımız, Kartal'daki çiftliğinde beslediği tavuklarına nispet verircesine, yumurtladığı bir şaheserde ne demektedir di bilir misiniz:

"Cemiyetin davetiyesini aldım. Ama gidemem ki... Koyu renk elbise istiyorlar. Benimse bir takım elbisem var, o da ne çare ki açık renk!"

Biz cemiyet yönetim kurulunda cemiyete ait meseleleri yazılarımıza aksettirmeme kararı almıştık. Teklifi Burhan Bey yapmış, hepimiz de hemen kabul etmiştik. Ama Refi Cevat'ın bu yazısı, özellikle de benim koyduğum nota karşı olunca, dayanamadım, matbaaya koştüğüm gibi, ertesi gün çıkacak fıkramı geri bırakıp, hemen yenisini yazdım:

"On Parmağında..." başlıklı küçücük fıkra şöyledir:

"Ulunay üstadımız tek elbisesinin açık renk olması yüzünden İsmet Paşa'nın basın toplantısına gelemeyeceğini yazıyor. Aman üstat! Nasıl düşünemedin bilmem; o elbiseni giysen ve sonra on parmağını kumaşın üstünden şöyle bir geçirirsen yetmez miydi?"

Ertesi sabah ilk işim Burhan Felek'ten ve arkadaşlarımdan, sözümünden saptığım için özür dilemek olmuştu ama Burhan Bey, "Her söz o yazının arkasında kalır" diye beni rahatlatırken, Sezai Solelli boynuma sarılmış, Con Kemal de Missouri zırhlısının İstanbul ziyareti sırasında Amerikan gemicilerinin gazetecilere bol keseden dağıttığı Zippo çakmak-

lardan birini hediye edip, kendine göre endişemi gidermeye çalışmıştır. Ama beni en çok kızartan, gene de Ulunay'ın kendisi oldu. O akşam Tepebaşı'ndaki komedi tiyatrosunda birdenbire karşılaşmamız beni şaşırtırken, o, kollarını açıp gulguleli sesiyle bağırıyordu:

"Gel... Gel... Bağırma basacağım, yazına o kadar güldüm ki, böylesine can feda! Allah seni bağışlasın!"

İsmet Paşa'nın o ilk basın toplantısı gerçekten mükemmel olmuştur. *Son Posta*'dakiler hariç, bütün şöhretler oradaydı. Hem de itinalı ve koyu giyimleriyle... Hem de hiçbirisi bir saniye bile gecikmeden.

İnönü bu defa lacivertler giymiş, hafif pırıltılı sulka bir kravat takmıştı. Gerçekten itinalı idi, gerçekten çok şıktı ve gerçekten de güzel konuşmuştu. İrticalen yaptığı ve otuz dakika kadar süren konuşmasından sonra, aramıza yürüdüğü zaman, kendisini ilk öven Burhan Belge olmuş, en çok da Nizamettin Nazif'in sözüne gülmüştür. İnönü'nün kendisine, "Nasıl buldun?" demesi üzerine, Nizamettin Nazif, o cam zangırdatan sesiyle:

"Sizin konuşmanızın 'Nasıl buldun?' u olmaz Paşam! Onu bırakın da konuşmalarımızdan sonra biz kullanalım. Siz 'Ne kadar öğrenebildin?' diyebilir, çok çok 'Nasıl aydınlandın mı?' diye sorabilirsiniz!"

İnönü çok keyiflenmişti. Az sonra Burhan Felek'le beni aradığını söylediler, hemen yanına gittim. Burhan Felek'i elinden tutuyordu, beni görünce öbür elini uzatırken, "Hepinize teşekkür ediyorum" demek inceliğini de elden bırakmamıştı!

Yıllar ve yıllar sonra, çok yakın ve beraber olduğum bir güzel devirde Heybeliada'daki evinde, bu basın toplantısını kendisine hatırlatmıştım. Nizam'ın, Belge'nin, Felek'in sözlerine kadar hepsini birer birer anlatmam üzerine, "Hafızan dehşet!" demiş ve benim tekrar, "Aman Paşam, o gün giydiğiniz lacivert elbiseyi, taktığınız kravatı bile söyleyebilirim" diye devam etmem karşısında da, "Beyhude şeyleri hafızana yerleştirme. Sonra çok gereklilere yer kalmayabilir!" demeden de olamamıştı!

Portre

Burhan Felek

Güzel giyinen, güzel konuşan, güzel yazan, bir güzel adamdı. İstanbul efendiliğinin son örneklerinden de sayılabilir.

İstanbul, özellikle doğup büyüdüğü Üsküdar, onda bir sevgiden çok tutkudur. *Cumhuriyet*'teki odasının kapısına "Üsküdar dert dinleme ofisi" diye yazdırması, basit bir latife değildi. İstanbul'un ve Üsküdar'ın dertleriyle, meseleleriyle, sokağıyla, yoluyla, yapısı ve insanıyla öyle sarmaş dolaştırmıştı, kalemini ve tatlı dilini daha çok bu uğurda kullanmayı görev saymıştır.

Burhan Felek, Üsküdar'ın İhsaniye'sinden, çok tanınmış, pek itibarlı bir ailenin çocuğudur. Babası Şûrayı Devlet üyesiydi. Sonradan taşındıkları Altunizade'deki büyük, çok büyük konakları, halen polis teşkilatımızın rehabilitasyon yuvasıdır sanıyorum.

Kendi deyişleriyle Mekteb-ı Hukuk'ta okudu ama profesyonel avukatlığı yazarlığıyla karıştı, Üsküdar'ın ve İstanbul'un emrine vermeyi yeğledi. İlk gençlik yıllarında tabii amatörce "ortaoyunu"na dahi çıktığını hep söylemiştir ve hazır cevaplığının kaynağı olarak da bu irticali tiyatro sanatını göstermekten adeta gurur duyar gibidir.

Dolmabahçe Sarayı'nda Cumhurbaşkanı İnönü'yü ziyaretimizde, İsmet Paşa bizlere sigara ıkram etmişti. O tarihte Burhan Felek ağzına sigara koymamıştı ve "Teşekkür ederim Paşam içmiyorum" diyerek Paşa'nın uzattığı kristal ku-

tuyu geri çeviriyordu ki, İsmet Paşa, “Nasıl?” dedi, “bıraktın mı, yoksa hiç mi içmedin?”

“Hiç içmedim Paşam.”

İsmet Paşa güldü:

“Ooh ne âlâ, demek ki şimdi bizler içerken asla imrenmeyeceksin!”

Burhan Felek buna karşı ne mi söyledi? İsmet Paşa’yı da hi uzun uzun güldüren cevabına bakınız:

“Aman Paşam, haremağaları bize imrenmezler mi?”

Ama bu esprisi, ona yalnız İsmet Paşa sempatisini kazandırmamış, bir de zarar getirmiştir. Pek çoğumuzun sigara içtiği yönetim kurulunda, birer ikidşer derken, kendisini sigaraya alıştırdık! Böylece, ellisinden sonra sigarayı terk edenlerin aksine o, sigaraya başlamak gibi bir tersliğin içinde olduğunu hep söylemiş durmuştur!

Burhan Felek, politika konuşmayı çok sever ama yazmayı hiç sevmezdi. Yazaları incelenirse, yaşadığı şehrin çilelerini belirtmekte harcettiği mürekkebin, yarısı kadarını bile politika için kullanmadığı kolay görülür. Hele politikanın kavgalı, küfürlü, gergin tarafını konuşmaktan da hazzetmez ve bulunduğu mecliste lafın uzamasını görürse, “Çocuklar, tatlı şeyler konuşmak varken, ağzına avuçla biber atar gibi bu acılıkları ve çirkinlikleri dile getirmek akıl mıdır?” diyerek, hemen gerçekten tatlı bir fıkrayı anlatmaya geçirir!..

Doğrudur, milletvekilli olmayı hep istemişti, ama bunu Parlamento’muza bir tatlı dil, bir kavga yatıştırıcılığı, bir hırçılık törpüsü şeklinde götürmeyi düşünerek istediğini, biz yakınları iyi biliyorduk. Ne yazık ki olamamıştır. Çünkü genç yaşta katıldığı CHP’den kopamamış ve hep onun adayı olmuştu. O devirde Demokrat Parti gibi bir oy oburunun karşısında CHP gibi bir oy yokluğu mahkûmunun adayı olmak ise, kaybı peşinen kabul etmekle eş değerdeydi. Aksı gibi, birlikte oturdukları, pek kıbar kız kardeşinin pek kültürlü ve pek kıbar eşi Nizamettin Âli Sav, DP milletvekkilydi ve tabii her seçimde, kayınbiraderinin aksine kazanıp geliyordu!

Vasfi Rıza Zobu, her seçim sonrasında tekrarlamayı âdet edinmişti:

“Bir aileden iki milletvekilli çoktur. Hem sen bu yaştan sonra, Ankara’ya nasıl olsa alışamazdın!”

Aslında Burhan Felek İstanbul'la bir arada görülüp anılmaya hepimizi ve galiba da herkesi, öylesine alıştırmıştı ki, onu Ankara'yla gerçekten birleştiremiyorduk. Şehir Meclisi'ndeki görev şevki ve güzel konuşmaları, bence Parlamento'da yapacağı hizmetten daha yararlıydı. İstanbul Şehir Meclisi'ni canlı tutmak ve Parlamento'ya denk bir ilgi odağı yapmakta da, hiç şüphesiz gene son örnektir.

Ona, kımyaca saf gazeteci, tepeden tırnağa gazeteci, dip doruk gazeteci, velhasıl gazeteciliğini belirtmek ve övmek için istediğiniz sağlam sıfatı kondurun, mutlaka yakışır! Bu sıfatı hiç bırakmamış, ondan hiç yorulmamış, hiç bıkmamış, ondan ayrı hiç dinlenmemiş ve hep de severek taşımıştır.

Gazeteciler Cemiyeti başkanlığını, çok severek yapması bu halislikten doğar. Bazı kıskançların söyleyip yaymaya çalıştıkları gibi, oradan bir şeyler çıkarıp, bir şeyler beklemekten değil!

Bir başka sağlam yönü sanırım sporculuğu idi; Atletizm Federasyonu başkanlığında yaptığı hizmet unutulamaz. Olimpiyat Komitesi'nin Türkiye başkanı olduğu zaman da, hiç tavizsiz bir amatör ruhu araması, kendisi kadar ailesine ve biz sevenlerine de zor günler yaşatmıştır.

Burhan Felek, olimpiyat kadromuzda modern olimpiyatın kurucusu Baron de Coubertin'in saf amatörlük yemini- ne ille de uygunluk istiyordu. O tarihte Coubertin'in yemini henüz canlı ve itibarlı idi ve profesyonellik bulaşmış pek çok sporcunun olimpiyata katılmaktan alıkonulduğuna dair ortada örnekler doluydu! Biz ise, başarıya aç, başarıya susamış bir Türk milleti için, en büyük nimet sayılan güreşçileri ödüllendireceğiz derken, olimpiyatın amatör ruhundan pek fazla uzaklaştırdığımızın ya pek farkında değildik ya da buna aldırımıyorduk.

Burhan Felek büyük bir cesaretle, işte bu meseleye parmak basmış ve güreşçilerimizin olimpiyata alınmamaları ihtimalini açıkça yazmaktan çekinmemiştir. Tek başınaydı. Ertesi günü hemen bütün gazeteler aleyhine öyle bir yaygara kopardılar ki, bu yalnızlığı büsbütün katılaştı ve hele bir zaman birlikte yönetim kurulunda olduğumuz Con Kemal, işi halkı ayaklanmaya teşvike kadar vardınca, ipin ucu iyice kaçtı! Mitingler başlamış, yer yer toplanan halk kütleleri-

nin Burhan Felek'e lanet yağdırıp tehdide geçtikleri görülmüştür. Birden vatan haini (!) oluvermişti. Sırf tutulması amatör sporculuğun gereği olan bir yemini hatırlattığı için!.. Ve sırf Türkiye'nin bir skandalın içine düşmesinden korktuğu için!.. O devrin sözde spor yazarlarının çoğunu, yüzünüz kızarmadan okuyamazsınız!

Ben o tarihte Habîb Edip Törehan'ın logosu mavi olduğu için "mavi gözlüm" dediğimiz *Yeni İstanbul*'una yazıyordum. Bırakınız Burhan Felek'le dostluğumu ve yakınlığımı, ama düşmanım dahi olsa, hiç tereddütsüz yapacağım ilk ve tek hareketi hemen yaptım ve bir pazar konuşmamı baştan aşağı bu konuya ayırarak, Burhan Felek'in haklı ve doğru yolda olduğunu yazdım. O günlerde morali son derece bozuktu ve tehditlere karşılık, kendisine verilmiş koruma polisi, şoförünün yanında olduğu halde işine gidebiliyordu!

Yazıma ne kadar sevindiğini tahmin edersiniz. Birkaç yerini nedense bana okutup, telefonda tekrarlatmaktan ayrı bir keyif duyar gibiydi; "Teşekkür ederim kardeşim, yalnız olmadığını bilmek kadar güzel bir duyguyu bana tatlırdığın için" demiş ve tabii arkasından hemen latifeciliği de gelivermiştir:

"Eh! Şimdi sana da bir koruma gerekecek. Allah vere de benimki kadar sevinli olsa... Korumanın sevinmsiz, insana alimallah Con Kemal'in suratını ve husumetini bile aratabilir!"

Bir de baba yadigarı tabancasını, fermuarı ikide bir takılıp zor açılan çantasında taşıması vardır ki, Doğan Nadi ona durmadan takılmış durmuştur. Bir gün odasında Felek'e, "Allah aşkına farzet ki bir serseri karşına çıktı, şu silahını bir çeksene bakalım nasıl oluyor?" demiş ve Burhan Bey'in, fermuarı ancak birkaç zorlamadan sonra açabildiğini kahkahalar arasında izledikten sonra bağırması:

"Bırak gerisini artık, herif bu arada seni çoktaan hakladı bile!"

Ama Burhan Felek, dedim ya, tatlılık ve güzellik adamıydı, dövüş ve sövüş tipi değil. Ne dedi bilir mısınız:

"Doğan'cığım, bız bu tabancayı düşman vurmak için taşıyor, düşmanlarımız olduğunu unutmamak için taşıyoruz!"

Bir ara 1930'lu yıllarla 40'ların başına kadar sürmüş ve hep gazeteciliği ile birlikte yürümüş Fransızca hocalığı da

vardır. Çoğu da kız liselerinde olmuş ve bu sayede pek çok hanım hayran kazanmıştır.

Cemiyetin hazırladığı ve o yıllarda İstanbul'un en şöhretli balosu olan basın balolarından birinin hazırlıkları sırasında, cemiyetteki toplantımıza davet ettiğimiz tanınmış aile hanımlarından gerçekten pek güzel bir tanesinin gelir gelmez, Burhan Felek'e, "Hocam!" diye seslenmesine karşılık, o hemen hangi okuldan anlamında sormuştu:

"Nereden?"

Güzel kadın soruyu anlayamamış ve sanırım nereden geldiğinin sorulduğunu sanarak, "Evden efendim" demişti.

Burhan Felek, fırsatı kaçırmamıştır:

"Umarım evde daha başanlı olmuşumdur!"

Ben Burhan Felek'e bir tek defa şaşkınlık ve üzüntü içinde kızdığımı da söylemek zorundayım.

Hayli yaşlanmış ama saygınlığından hiçbir şey kaybetmemiştir. Şeyhülmuhammîrî'nin de yapılmış ve meslektaşları etrafında bir saygı ve sevgi halesi oluşturmuşlardı. Tam bu dorukta iken 12 Eylül İhtilali olmuş ve Burhan Felek, pek çoklarımız gibi bu harekâtı ülkenin kurtuluşu olarak sayıp selamlamıştır. Buraya kadar tamam, pekâlâ saygı duyulur ve hatta şapka bile çıkarılabilir. Ama vaktaki 12 Eylül'ün başı Kenan Evren Gazeteciler Cemiyeti'ni ziyaret etmiştir; orada karşısına çıkan Burhan Felek'i, niye saklayayım, ben televizyon ekranlarında gördüğüm zaman tanıyamadım, bir benzeriyle değiştirilmiş sanmaktan da kendimi alamadım!

12 Eylül öncesinin kanlı dövüşlü kavga ortamından bu kadar mı yılmıştı, olaylar ve yaşı artık onu, üzerinde hiç görmediğimiz bir tükeniş içinde, can simidi arayan bir kazazedeye mi çevirmişti... Her ne olmuşsa olmuş, Evren Paşa'nın elini öpülmeye layık bulup eğilmişti!..

Bu, bana nedense hep bir çınarın, kaşınmak için gövdesine sürtünen bir tüktyi okşama hevesine kapılarak, eğilmesini anımsatır!

Clement Vautel “Bastille’e iyi bakan, Fransız İhtilali’ni görebilir” demiş.

Bizdeki tek parti diktasını ve millî şeflik hegemonyasını, tepesinden tırnağına kadar kavramak için de bir tek Haşmet Orbay davasına iyi bakmak yeter de artar bile!

Haşmet Orbay, millî şefimizin emekliye ayırdığı Mareşal Çakmak’ın yerine Genelkurmay başkanı olan Kâzım Orbay’ın oğlu idi. O vakte, yani 1945 yılı sonuna kadar da, değil Türkiye’de, Ankara’da bile adından hiç söz edilmemiş, ailesi içinde saklı kalmayı becermiş bir delikanlı iken, birdenbire Türkiye’nin gündemine ateş topu gibi oturuvermişti!

Ankara’nın tanınmış doktorlarından Neşet Naci Arzan, bir akşamüzeri muayenehanesinde tabanca ile öldürölüp de haber Türkiye’ye yayıldığı anda, gerçi Haşmet Orbay’ın adı hemen geçmez! Hele az sonra işe karıştırıldığı zaman da gene doğruca değil de dolaylı geçer ama, çok değil üç dört gün sonra artık ağızlardadır ve arkadaşı Reşit Mercan olduğu iddia edilen katile tabanca temin etmek gibi bir suçun faili olarak değil de, doğruca katil olarak ağızlardadır!

Ama ne gam! Ankara’da adına Nevzat Tandoğan denilmiş bir vali vardır ki, kendisini kuşların kanatlarına bile hükmetmekle görevli, çiçeklerin renklerine bile karışmakla yükümlü bulmakta ve şehirde istemediğı hiçbir şeyin yapılma-

sına imkân bırakmayan bir zorbalık rüzgârını devamlı estirmektedir!

Ve işte devletin bu temsilcisi bu rüzgârı bir başkentte devletin çok daha büyüklerinin takdir, tebrik, teşvik rasele-ri içinde yapabilmekte iken, Dr. Neşet Naci öldürülmüş ve vali bey aksilik bu ya katili beğenmemiş yahut saklamak istemiş ve derhal yerine başka bir katilin oturtulması faaliyete girişivermiştir! Polis emrindedir, hemen yeni bir tip bulmakta gecikmez. Ama yeter mi? Hayır, geride bir de adalet vardır. Tabii hemen oraya yönelir ve bu defa orada da Ankara Savcılığı mevkiinde oturan aynı tabiat ve ahlakta bir Kemal Bora vardır ki, hemen el ele tutuşuverirler!

Polis, Haşmet Orbay'ın arkadaşı Reşit Mercan'ı derhal yakalayıp, nereye mi? Hayır sakın karakola, adliyeye falan sanmayın, doğruca vali beyin makamına getirir. Ve doktor öldürüldüğü zaman, muayenehanesinde bulunan, hepsi de itibarlı kişilere katili görmedikleri telkini, en münasip ağızlardan yapılmaya başlandığı için, Tandoğan-Bora ikilisi o konuda rahatlayarak, bir katil yaratma senaryolarını hararetle yazıp, sahnelemeye girişirler!

Katil rolü oynatacakları Reşit Mercan, gerçekten de Haşmet Orbay'ın arkadaşıdır, üstelik son günlerde onun evine birkaç defa gidip gelmiştir ve böylece Nevzat Bey'e de senaryosunun ilk ayağını vermiştir.

"Bak oğlum, Haşmet'ten aldığın tabancayla cinayeti işlediğini söyler ve bunu para için yaptığını da mahkemede tekrarlarsan, seni çok hafif bir ceza ile kurtarırız!"

Dava başlar... Katil bulunmuş, suçunu itiraf etmiş ve bunu para için yaptığını, tabancayı da Haşmet Orbay'dan aldığını söylemiştir ama, mahkeme heyeti tatmin olmak şöyle dursun, biraz olsun rahatlamamıştır bile! Zira, doktorun hizmetçisi, "Hayır bu çocuğu görmedim" demekte. Apartman kapıcısı ile karısı "Bizim elinde tabanca ile çıktığını gördüğümüz ve bizi de tehdit eden genç asla bu değildi" demektedirler. Katilin kim olduğunu söylemezler ama, kim olmadığını söylemektedirler.

Bu defa, mahkeme başkanı Reşit Mercan'a dönüp sıkıştırır ve bu sefer Reşit Mercan pusulayı şaşırıp çelişkili ifadeler batağına dalar. Ama her bunalışından sonra "Doktoru

para için öldürdüm" teranesini mırıldanmayı da ihmal etmez!..

Herkes ama herkes bir şeylerin dönmekte olduğunu hemen hemen kavramış gibidir, lakin, dişe dokunur bir açıklamanın hangi baskı ve korkunun altında kaldığını hiç kimse kestirebilmiş değildir!

Mahkeme tabii işi kestirip atamaz, Savcı Kemal Bora'nın "Efendim itirafları ortada" diye çırpınmaları da fayda vermez ve yeni delillerin aranıp bulunması istenir.

Yeni delil mi dediniz? Siz, Savcı Bora'dan bunu isteyin yeter! Vali Tandoğan bunu öğrensin, yeter de artar bile.

"Bulun bakayım bana, katilimiz Reşit Mercan'ın kız kardeşini!"

Kız kardeş hemen bulunur. Bu, Maarif Koleji'ni henüz bitirmiş gerçekten güzel bir küçük hanımdır.

Savcı Kemal Bora, "Bak kızım" der, "ağabeyin bir hatadır yapmış ama yazık olacak ve belki de ölüm cezasına çarptılacak. Halbuki sen, 'Öldürülen doktorla ilişkim vardı, ağabeyim buna katlanamıyarak doktoru vurdu' dediğin an, ağabeyin pek az bir ceza ile kurtulur, sana ben söz veriyorum!"

Genç kız, hiç tereddüt etmemiş ve olmayan bir şeyi hiçbir şey pahasına oldu diyemeyeceğini öyle kati bir eda ile söylemiştir ki, Kemal Bora'ya ancak dışarı çıkarılmasını istemek düşmüştür. Ama tek parti devletin Vişinskiy'idir bu! Yılar mı? Bu defa Reşit Mercan'ın annesinin hemen getirilmesini emreder ve aynı teklifi ona yapar:

"Doktor benimle yatıyordu, çok müşkül vaziyetteydim, oğlum bunu öğrendi dediğin an bütün ıstırapların sona erecek, söz veriyorum!"

Yaralı ana, dertli ana, çocuğu durup dururken katil yapıp, darağacına doğru yola çıkarılmış ana baygınlık geçirir ve savcıya cevap bile vermesine imkânı olmadığı görülerek evine gönderilir!

Kemal Bora, sinirlidir, iddianamesinin bütün ana hatlarını tasarlamış, çatısını çatmış, iş cinayetin sebebine gelmiş ve bunun için en uygun olan, intikam, gurur yaralanması, evlat onuru, ağabey sorumluluğu gibi çok güzel sebepler tasarlamışken bunların uçup gitmeye başlaması karşısında, gerçekten bozulmuştur.

Araştırır, yahu şu Mercan ailesinde bu işe yatırılacak bir kadın hiç yok mu? Bir işgüzar “Olabilir” der ve Reşit’in bir ilçede noter olan dayısından ve dolayısıyla onun eşinden faydalanılabileceğini fısıldar!

İşin bu faslında kişiler doğru, fakat baskı failleri biraz karışıktır. Evet, Reşit’in noter olan dayısı hemen bulunmuş ve eşiyle de derhal temasa geçilmiştir ama, bir iddia, noteri Ankara savcısının emrine uymaya, Adalet müsteşar yardımcılarından birinin zorladığı, başka bir iddiaya göre de ki bunu Avukat Hamit Şevket İnce Bolu’da açıklamıştır; tazyiki bizzat Ankara valisinin yaptığı şeklindedir. Ama kim yaparsa yapsın, noter de, eşi de teklifi nefretle geri çevirmekte hiç duraksamamışlardır. Teklif, tabii aynıydı; Reşit’in yengesi olan hanıma “Evet biliyordum, kocamın kız kardeşi, Neşet Naci’nin metresiydi” dedirtmekten ibaretti!

Kemal Bora’ya böylece bu kapılar tamamen kapatılmış oluyordu ama, iddianamesini okuyacağı günün sabahı, Vali Tandoğan tarafından, görgü şahitlerinin hiçbirinden artık korkmaması, bu emniyet içinde iddianamesini okuması da söylenmiş ve rahatlatılmıştı!

Uzatmayalım; mahkeme, Reşit Mercan’ı Dr. Neşet Naci’yi öldürmekten yirmi yıl. Haşmet Orbay’ı ise ancak ona silah temin etmekten bir yıl hapse mahkûm etmiş ve Ankara’da bazı “dideler hemen ruşen” olmuşlardır ama, bu pek de uzun sürmemiştir. Yargıtay Ankara Ağır Ceza Mahkemesi kararında gülünç denecek kadar ağır çelişkiler bulur ve davayı esasından bozmakla kalmaz, bir de Ankara mahkemesini aradan çıkararak davayı Bolu’ya naklediverir!

Mahkemenin Bolu’ya nakliyle beraber, çokpartili hayat da başlamış, Demokrat Parti’nin çılgılaşması hızlanmış ve Türk insanına biraz daha başını kaldırarak yürümek çalımı, biraz daha sözünü sakınmadan söylemek rahatlığı gelmiştir. Böyle bir ortam, Vali Tandoğan ve Savcı Kemal Bora gibiler için, eh, iperit gazı sayılmazsa da, pekâlâ göz yaşırtıcı bir gaz sağanağı sayılabilirdi ve böyle olduğu fazla gecikmeden de görülmüştür!

Neşet Naci cinayetinin tamamen tek parti hegemonyasında başlayıp, gene o dönemde biten ilk safhası, Ankara’nın göbeğinde cereyan ettiği halde, ama tabanca sesinden, katil

icadına ve şahit tehdidinden, uydurma şahit avına kadar her şey her şey Ankara'nın tam ortasında olup bittiği halde, devlet uyuyan bir masal devi gibi, sadece geviş getirmektedir! Cumhurbaşkanı oradadır, ama duymaz! Başbakan oradadır, ama ilgilenmez, adalet bakanı oradadır, ama aldırmaz! Parlamento oradadır... Velhasıl yetkili ne ve kim varsa oradadırlar ama Vali Tandoğan ve pek çok polis yetkilisi, Savcı Kemal Bora ve pek çok adalet etkilisi, bağıra çağıra, adeta gösteri yapar, festival düzenler gibi dilediklerini düzenleyip sergilemekte öyle rahat öyle serbesttirler ki, insan donar kalır!

Haydi bütün bu umursamazlık yumağını, adaletin işine karışmaktan çekinen bir devlet dikkatine verelim. Verilmez ya, hele vali ortada baskı göbekleri atarken hiç verilmez ama, biz gene de verelim! Pekiyi ama Hikmet Bayur meseleyi Meclis kürsüsüne getirip, valinin baskılarından, savcının atraksiyonlarına kadar hepsinin hesabını sorduğu halde, gene umursamazlık, gene gaflet, gene uyku, gene aldırılmazlığının devamına ne diyeceğiz?

O kadar ki, Adalet Bakanı Ökmen, kürsüye gelerek, savcıya destek verebilmiş ve CHP'nin önde gelen nice milletvekili Bayur'a, yakışsız laflar atmakta yarışa girmişlerdir.

Ve tabii böylece davanın bu birinci tekpartili Ankara safhasının sonucu da, kendi tabiatına uygun olmuş ve düzmece katil 20 yıla, gerçek katil ise 1 yıla mahkûm olmuşlardır!

Hiç şüpheniz olmasın ki, tek parti hegemonyası yaşayabilseydi, böylece de kalacaktı! Fakat Bolu'daki ikinci fasılda, her şey tersine dönmüştür.

Henüz ucu, hatta ucunun da ucu görünmüş bir demokrasi bile, pek çok maskenin çekilip alınmasına yetmiş, pek çok oyunun tepetaklak edilmesine yeterli olmuştur. Çünkü korku dağılmaya başlamıştı. Çünkü tehditler yılgınlık yaratmaz olmuştur.

Bolu mahkemesinde, Ankara'da düzmece katile "Zararına olur" denerek verilmeyen avukatlık imkânı, bol bol vardı, hem de en cesaretli faslından vardı. Hamit Şevket İnce gibi bir adalet kurdu ile Celal Yardımcı gibi bir hukuk lafazanı oradaydılar ve biri Tandoğan'ın marifetlerini açıklarken, öteki Kemal Bora'yı buruşmuş bir salaşpura çeviriyordu. Öyle

ki, Hamit Şevket bir celsede, "Vali Tandoğan'ın şahit sıfatıyla dinlenmesini istiyorum!" der demez, mahkeme bunu hemen kabul etmiş ve talimatını Ankara'ya yıldırimla bildireceğini söylemeyi de adeta görev saymıştır.

Bu şahitlik sırasında Vali Tandoğan fenalık geçirdi. İskemle verilip oturması sağlanmıştı ama Avukat Hamit Şevket İnce de, ağır ceza başkanı da yakasını bırakmayıp soru bombardımanlarına devam ettiler.

Yaptığı bütün baskılar ortaya çıkmıştı. Bütün oyununun bozulduğunu görmekte ve tutunacak dallarının birer ikişer çatırdayıp kırıldığını elbette fark etmekteydi! Ve sonunda, şahitliğinin ertesi günü, beynine bir kurşun sıkarak hayatına son verdi!

Ankara'da asayiş çalımı yapmak için cinayet haberlerini yazdırmayan adam, ne hazindir ki, bir cinayet sebebiyle bu defa gazeteci canı yakamamış, doğruca kendi canına kıymıştır!

Tandoğan'ın ölümü, Bolu davasını, onun ve patronlarının dileği istikametinde yürütme gayretlilerini de tabii mahvetmişti! Ve gene pek tabii olarak, dilleri biraz daha çözmüş ve henüz silinmemiş tortuları da temizleyip süpürmüştür.

En heyecanlı günler ve celseler de onlardı ve bir sabah *Tasvir* matbaasına vaktinden önce gelmekle, bu heyecanlardan birini, gazeteciliğin pek tatlı bir anısı olarak hep yüreğimde yaşatmışımdır.

Ertesi gün Bolu'da davanın önemli celselerinden biri cereyan edecekti ama aksiliğe bakın ki, Kadri'nin ağır bir nezle hali dolayısıyla mahkemeye gidecek olan Tekin Erer'in de gece ani sancılanması karşısında, *Tasvir*'in Bolu davasına nasıl ve kiminle katılacağı ortada kalmıştı. Benim gazeteye gelir gelmez, çocukların telaşı arasında ilk öğrendiklerim bunlardı. Ve ne yazık ki dahası da vardı. Tekin'e Bolu'ya gidiş için gereken avans verilmiş olduğu için, henüz gazeteye gelmemiş olan idare müdürü Kâzım Ağabey telefonda, "Başka parayok, ondan alıp başkasını gönderin" deyivermiş, halbuki Tekin de evinde değil, Erenköy'deki bir arkadaşının evindeyken gece hastalandığı için adresi aranmakta ama vakit de durmadan geçmekteydi. Gene dahası var: Cihat Baban Ankara'da, Meclis'tedir. Selim Baban durumu ya fark edip yahut da bilmeden çekip gitmiştir.

İstihbaratın çok geniş masasının etrafına yayılmış çocuklara bakıyorum. Hepsinin gözünde aynı heyecanı ve endişeyi okuyamamak için, gazeteci olmamak bile yetmez, ancak âmâ olursa belki...

Bu heyecan, bütün basınca izlenen ve o günlerin en merakla okunan haberi olan bir mahkemenin safhalarını, kendi gazetelerinde görme heyecanı, endişe de elbette bunu, pis bir sebep yüzünden kaybetme korkusuydu!

Ama az sonra bir ses, herkesi daldığı durgunluktan çekip çıkarıveriyordu:

"Herkes cebinde ne kadar para varsa döksün masaya!"

Ortalık birden bozuk para şakırtısı, yerlere dökülüp yuvarlanan nikellerin takırtılarıyla, parmaklar ıslatılarak sayılan kâğıt para hışırtılarıyla hareketlendi.

İnanınız, bağırان kimdi anlayamadım, hatırlamıyorum bile. Ben de hemen elimi cebime atarak ne kadar param varsa, birkaç lirayı ayırarak, ortaya atıp yazarlar odasına çekildim. Sonra koşuşmalar oldu, bağırışlar, "Haydi Allah rast getirsin... Başarılar..." yollu seslenişler duyuldu ve arkasından upuzun bir sessizlik!.. Neden sonra odanın kapısını tıklatan Mehmet Ataker (Köfte Mehmet) kafasını içeri uzatıp,ERCÜMENT EKREM'in olmadığını görünce içeri girip konuştu:

"Oh be! Nihayet gönderdik. Amma rezalet olacaktı ha..."

"Kimi gönderdiniz?" diye sormama karşılık da, "Kimi olacak, tabii sökülün paraları diye bağırان Adnan'ı gönderdik. Haa sahi, şu kâğıdı da sana verecekmişiz."

Cebinden çıkardığı kâğıtta Adnan Aktan imzası vardı ve üzerinde de "Bedii Faik'ten Bolu için alınan 22 lira" yazıyordu!

Dışarı çıktığım zaman başka bir kararı da çoktan almışlardı.

O gece ve yarın akşama kadar çoğu matbaada kalacak ve burada herhangi bir aksilik çıkmasını önleyeceklerdi!

Bu güzel dayanışmayı ve heyecanı ne zaman hatırlasam gözlerimin nemlenmesini önleyemem. Kim bilir, o geceyi orada geçirmek isteyişlerine, ceplerinde evlerine dönecek pek paraları kalmayışı da belki biraz sebep olmuştur ama, gazeteleri bir yarışta geri kalmamıştı, okurları çalıştıkları ocağa dudak bükerek bakmayacaktı ya... Bu keyif ve moral rahat-

lığı yüzlerinden okunuyor ve başka her ihtimali artık çok geride bırakıyordu!

Diğer arkadaşlarımız gibi, *Tasvir* de Bolu davasına hep önem vermiş ve en küçük detayına kadar meseleyi okurlarına iletmekte hiç geri kalmamıştı ama, sanırım özellikle o günden sonra, Haşmet Orbay davası, *Tasvir*'in istihbarat kadrosu nazarında büsbütün önem kazanmış, tabir yerindeyse, adeta hepsinin şahsî hırsları haline dönüşmüştür.

Ve gene sanırın bu hırsladır ki, meseleyi demokrasinin bir mücadele konusu, bir onur ve izzetinefis konusu yapmakta biraz öne geçtik ve hayli de ileri gittik!..

Davanın Bolu'ya nakledilmesinden önce, hayır hayır Bolu'ya değil, demokrasiye intikalinden önce, katilin Reşit Mercan olmadığını söyleyebilen, ama kim olduğunu da söyleyemeyen şahitlerden pek çoğunun idrakleri hemen canlanmış, hafızaları birdenbire kanlanmış ve bu defa hepsi Haşmet'i tanıyivermişlerdir!

Aslında Haşmet Orbay'ı, tek parti yönetimi katil olarak tanıyamıyor, şimdi demokrasi ona katil damgasını vurabiliyordu!

Tanık Maliye Bakanlığı'nın önde gelen memurlarından Celadet Conk'a birden asıl katili tanıtan neydi? Şüphe yok demokrasiydi!

Doktorun odacısı Tevfik'e veya apartmanın kapıcısı İzzet'e yahut onun karısı Fatma'ya hatırlamaz oldukları gerçek katili birdenbire hatırlatıveren de elbette demokrasiydi!

Ve böylece, Bolu mahkemesi, Dr. Neşet Naci Arzan'ı öldüren kişinin devrin genelturmay başkanı Kâzım Orbay'ın oğlu Haşmet Orbay olduğuna karar vermiş ve onu 18 yıla, adaleti şaşırtıp durmuş olan arkadaşı Reşit Mercan'ı da 9 yıla mahkûm etmiştir!

Millî Şefimiz, ister istemez meseleyi duyar artık ve genelturmay başkanını görevden alıp, Askerî Şûra üyeliğine gönderir. Ama Adalet Bakanlığı hâlâ pek oralı değildir ve Savcı Kemal Bora bir süre, hatta az bir süre de değil, Ankara savcılığında oturabilmiştir!

Nevzat Tandoğan intihar etmeseydi acaba Ankara valiliğinde bırakılacak mıydı? Belki evet, ama "Nasıl ve ne kadar?" diyecek olursanız, ona karşılık da Emin Karakuş arkadaşımı-

zın o devrin Ankara'sını çok güzel anlatan *İşte Ankara* kitabından şu satırları alıp, huzurunuza çıkarmakla yetineceğim:

"Tandoğan'ın cenazesi Hacıbayram Camii'nden Karaoğlan Caddesi'ne dönerken, bir şoför, '18 yıl şoför milletine kan kusturan adam, yolun açık olsun' diye bağınıyordu."

Emin Karakuş, bağran bir şoförü görüp onu yazmıştı. Aynı bağırtıyı, köylü, işçi, esnaf, zanaatkâr ve gazeteci de, pekâlâ koparabilir, hatta çok daha fazlasıyla haykırabilirdi!

Demokraside, halk kütlelerini kendine karşı böylesine sıklıkla yumruklarla bağırtıp da, yerinde oturabilen var mı ki, Tandoğan kalabilsin? Kim bilir belki de bunu erkenden gördüğü içindir ki, demokrasinin kendisini harcamasından önce bunu bizzat yapmayı daha onurlu bir hareket saymıştır!

* * *

Demokrasinin eşiğini atladığımız yılların Babiâli'sinde, üzerinde durulması gereken gazetelerin başlarında, hatta belki de en başında *Vatan* gelir!

Ahmet Emin Yalman'ın başyazarlığında, içinde pek çok kabiliyetin bulunduğu hayli geniş kadrolu bir gazeteydi bu. Gerçekten de savaşçıydı. Demokrat Parti'nin büyümesinde ve demokrasinin emekleme devrini aşmasında hizmeti inkâr edilemez.

Babiâli yokuşu, devrin gazetelerini, ideoloji anlamında değil, yer anlamında sağlı sollu ikiye ayırmıştır. Yokuşun sağında kalanlar, *Tasvir*, *Cumhuriyet*, *Son Telgraf*, *Gece Postası*, *Tanin*... Solundakiler de, eski *Yeni Sabah*, *Son Posta*, *Vatan* idiler...

Biz *Tasvir* kadrosu olarak, uzağımızda olduğu halde daha çok *Vatan*'la kaynaşmıştık. Onlardan bize uğrayanların çokluğu gibi, bizden onları sık sık görenlerin ve hatta görmeden olmayanların varlığı da hayli fazladır.

Bunların başında olduğumu rahatlıkla da söyleyebilirim. Bir defa Sinan Korle gibi çok sevimli bir arkadaşım vardı. Zeyyat Gören gibi ağırbaşlı ve gerçekten seviyeli bir dostum vardı. Altemur Kılıç vardı. Alişan Dobra vardı ve tabii Mümtaz Faik Fenik vardı... Faruk Fenik de vardır ama, o pek az İstanbul'da, hatta ancak zaman zaman yurttan bulunur, hep

dışarda görevdedir ve her haberini ille de manşette vermek *Vatan*'ın geleneğidir!

Vatan'ın o çok genç kadrosundan, bir Birleşmiş Milletler protokol genel müdürü, bir ortaelçi ve basın yayın genel müdürü, bir alay milletvekili... Bir tiyatro yazarı (Recep Bilginer) ve daha pek çok şöhret ve başarı unsuru çıkması, benim o tarihte onları sevip övmemin isabetini gösterir sanıyorum!

Bu kadroya yazı müdürü olarak Kemal Onan (Con Kemal) ile Melih Yener pek fazla uygun kaçmamışsa da, *Vatan*'ın havası onları bile seviyelerine en uygun bir düzene getirmişti. Con Kemal sorumlu müdür sıfatıyla davaların hedefi ve adliyenin elemanı yapılmış, öteki de cüssesine uygun olarak "Kalas" unvanıyla kuvvet gereken işlerin, çıkışların, tartışmaların adamı olmuştur.

Şüphesiz *Vatan* demek daha çok Ahmet Emin Yalman demektir. Kısa, çok kısa boylu, ama yazıya gelince de inadına uzun, çok uzun yazan bir zattı Ahmet Emin Yalman!.. Bazen bir başmakalesinin beş sütun tuttuğu görülmemiş şey değildir.

Mütareke'de, Halide Edip Adivar gibi, o da Amerikan mandası olmamızı en ehven kurtuluş yolu saydığı için, polemiklerde bu mandacılığı sık sık başına kakılır, ama doğrusu ya, o da pek öyle kolay kolay pabuç bırakmaz ve altta kalmazdı!

Emin Bey'in bağırdığı da duyulmamış, görülmemiştir. Pek tatlı sohbetli ve gerçekten esprili olan eşi Rezzan Yalman'a bir gün sormuştum:

"Emin Bey evde de hep böyle sessiz mi konuşur? Mesela hiç bağırdığı olmaz mı?"

Gülmüş ve "Matbaada bağırmayan evde neden bağırırın ki?" demişti.

Bu konuşma sırasında beraber olduğumuz Şevket Rado'nun, "Canım efendim insan hâli bu ya, bir şeye sınırları verir de bağıracağı tutar, olmamış mıdır böylesi bile?" diye üstelemesi karşısında da cevabı yapıştırdı:

"O, sesini yazılarında çıkarır, evde sıra benim tabii!"

Gerçekten de kahkahası bile sessizdi ve gülerken sessiz filmlerin kahkaha sahnelerinden birini seyrederek gibi olurdu.

Onun kadar gazetesine damgasını vurmuş da pek az yazar vardır. Gazete satıcılarının, "Çıktı... Ahmet Emin Yalman'ın *Vatan*'ı çıktı!" diye bağırımları, bu damganın sonucu, hasımlarının bile "Ahmet Emin Bey *Vatan*'ı kaçta satıyor?" yollu sataşmaları dahi hep bu damganın esintileridir!

Benim *Vatan*'da en beğendiğim taraf, bir meselenin üzerine gittikleri zaman, hemen hemen tam bir kadro olarak, her birinin, kendi alanında o meseleyi sarsıp sallama yükümlülüğünü duyması ve bunu göstermeleri idi. Çünkü biz de *Tasvir*'de böyleydik ve bu bakımdan da bir heyecan ortaklığımız veya yakınlığımız vardı. Onların bizden mana olarak bir ileri tarafları, gazetenin rahatladığı saatleri, daha bir arada, daha sohbetli, tatlı tartışmalı, nükteli geçirmeleridir ki, *Tasvir*'de bunu bizim yazarlar odası dışında zor bulabileceğimiz gibi, bizimkinde de, istihbarat elemanlarının, hatta yazı müdürlerinin katılımları hemen hiç yoktu.

Halbuki *Vatan*'da Emin Bey'in dışında, o rahatlatma saatlerinde hemen herkes bir araya gelebilir ve ben de Sinan'ın telefonu üzerine doğrusu ya hemen koşar katılırdım!

Mümtaz Faik Fenik bu mesveretin şeyhi gibidir. Ağzından düşürmediği sigarasıyla, ortanın daima neşe havasında kalmasını sağlar. Sinan Korle şakaları ve takılmalarıyla havayı hep yumuşak tutar, her fıkrayı aklında tutmakla şöhretli olan Alişan Dobra, istenildiği anda hemen bir fıkra söylemekle yükümlüdür ve her fıkradan sonra arkadaşlarının "Yahu Alişan, bu 128 numara idi, bırak onu da şu 221'i anlat." diye takılmaları da usuldendir!

Şu kadcark sahneyi önemsiz sanmayın ve saymayın. Gazetecilikte bir araya gelebilip konuşmak, dertleşmek, şakalaşmak özetle sohbet dediğimiz kaynaşma ve halleşme bütün mesleklerden daha önemlidir ve bence mesleğin vitamini, can suyu sayılsa yeridir.

Bir gazete böyle bir havayı sağlamıyorsa, gazetecinin onu dışarda sağlamaya çalışması, dışarıda bir kaynaşma potası yaratması şarttır. Bizde sosyal kulüp anlayışı hiçbir zaman olmadı. Olduğu zaman ve olduğu kadarıyla da onu kumarhane anlayışının kıcından ayıramazsınız. Geriye hep meyhaneler, kahveler veya çayhaneler kalnuştur ki, bunlardan pek çoğunun pek uzun süre, yazarlığın ve gazeteciliğin

“sohbet” ihtiyacına hayli cevap verip çare oldukları da inkâr edilemez.

Böyle bir ihtiyacı, gazeteciliğimin daha ilk aylarında duyduğum içindir ki, cemiyette görev alır almaz Burhan Felek’e açmış ve hep birlikte cemiyetin lokantasını ve oyun salonunu hemen düzenlemiştik. Şansımıza Galatasaray’ın emekli futbol şöhretlerinden Leblebi Mehmet, tam o günlerde Tak-sim’deki Belediye Gazinosu’nun müdürlüğünden çekilmişti. Belediye Gazinosu ki, o yıllarda İstanbul’un Maxim’idir ve balodan düğüne, gece kulübünden müzikli yemek atmosferine kadar Batılı ihtiyaçların hemen hepsine cevap verme gayreti hatta mecburiyeti içindedir. Ama Leblebi Mehmet’i gücendirmişler ve Burhan Bey de onun kendisine olan saygısını biraz sömürerek, cemiyet lokantasını gelip işletmesini istemişti.

Leblebi Mehmet, o günün imkânları içinde, bunu gerçekten güzel yaptı. En seviyeli elemanları getirmiştir. O kadar ki, iki yıl dayanıp da, bazı meslektaşlarımızın borç takmasına dayanamayarak, biraz da Belediye Gazinosu’ndan tekrar istenmesine de güvenerek ayrıldığı zaman, bıraktığı elemanların hemen hepsi meşhur restoranlara veya lokallere şef olmuşlardır.

İşte Leblebi Mehmet’li o yıllardadır ki, bizim Gazeteciler Cemiyeti’nin lokali, tam bir meşveret ve sohbet merkezi olmuştur. O vakte kadar cemiyet merkezine hiç uğramamış olan patronlardan bazıları bile geliyor, yiyip içip hesap imzalıyorlardı. Doğan Nadi’nin geldiği gün, ben yukarıdaki odamda çalışıyordum. Leblebi’nin koşarak yanıma gelip, “Doğan Bey geldi, ne yapayım?” deyişini unutamam. Belediye Gazinosu’ndan tabii Doğan’ı tanıyordu ve şimdi işlettiği lokale gelmesine pek sevindiği belliydi.

“Ne yapacaksın? Tabii içki ikram et” demem üzerine de:

“Canım orası tamam, hatta istersen içki verme de gör gününü, ben onu demiyorum, yani bir şeyler ikram edip de ‘Bu ilk gelişiniz onun için cemiyetin misafiri sayılıyorsunuz’ diyebilir miyim?”

“Ne istersen de, işimi bitirince ben de geleceğim zaten...”

Ama gitmeme vakit kalmadan beş on dakika sonra Doğan görüldü, kapıdan başını uzatarak, “Yahu” diyordu, “bu Leb-

lebi ilk gelişin falan diye bir şeyler geveliyor, daha geçen ay balo için ben burada değil miydim? Yoksa o sayılmıyor mu? Şuna bir şey söyle ve haydi oradan kalkarak bana katıl da, rahat bir şeyler içelim Allah aşkına!"

"Doğan'cığım, sana bir ikramda bulunmak istedi hepsi bu, çok sevilmenin sonucu bu, katlanacaksın tabii."

Cevabını her lokantada hesap getirildiği zaman hâlâ hatırlarım:

"Yani bundan sonra, bir yerde içtik de hesap geldi mi, hem para ödeyecek hem de sevilmediğimize hükmedeceğiz demek!.."

Şu basitin basiti, küçücük sohbetten bile, anlatmak istediğim sohbet faydasını çıkarmak mümkündür sanıyorum. Nitekim o gün Doğan'la birlikte masaya geçip de, sohbet ko-yulaşmadan iki kişiydik, sonra dört, az sonra sekiz olduk ve kalktığımız zaman en son aramıza katılmış olan karikatürist Ramiz, "Aman aklıma en az yirmi karikatür konusu soktunuz, şunları unutmadan hemen çizmeye gidiyorum!" demekten kendini alamamıştı.

* * *

40'lı yıllardaki gazeteciliğin, en cılız bölümü "Ankara muhabirliği"dir. İlk bakışta garip görünür, bir başkent haberciliğinin cılız olmasındaki tuhaflık hemen göze batar ama, böyledir! Başka türlü olmasına da imkân yoktu ki!.. Tek parti Ankara'sı, şifreli çelik bir kasa gibiydi. Dışardan gelenler, onun kapısını ürpertili bir sessizliğin ve işinden başka hiç ama hiçbir şeye bulaşmayan bir dikkatin kodlarıyla açabilirler; içinde bulunanlar da, ancak devletin, devlet olarak da Vali Tandoğan'ın izin verdiği kadarını söyleyerek, dışarıya taşıabilirlerdi!

Tek parti Ankara'sında, bavullarınızı kilitli olarak otel odalarında bırakamazdınız. Daha doğrusu, bırakmamanız akıl kâr idi. Çünkü, polis onları nasıl olsa usulca açacak ve arayacaktır! Hele Ankara Palas'ta veya Belvü'de kalıyorsanız, odanıza eşyalarınızı taşıyan çocuklardan çoğu bunu size, "Burada hiçbir şey kaybolmaz, çantalarınızı kilitsiz tutabilirsiniz" diyerek ima yollu hatırlatırlar da...

Çantasındaki eşyayı kendine has işaretlerle dizip yerleştiren ve otele döndüğü zaman, kendi düzeninin ne kadar ustalıklarla aranmış olsa da gene değiştiğini görerek, bizlere anlatan pek çok arkadaş bilirim!

Ankara'ya gelmeleri yasaklı insanlar bile vardı. Bunların içinde eski milletvekilleri, işadamları ve tabii bazı sabıkâlılar bulunur. Aslında hiçbir kanun hükmüne dayanmaz bu! Ama pekâlâ uygulanır. Böylelerinden herhangi birinin, Ankara Garı'ndan otele gelmelerinden bir iki saat sonra, patırtısız gürültüsüz, usulca otellerinden alınıp, akşama yani tren vaktine kadar uygun bir yerde tutularak, gene usulca trene konup Ankara'dan uzaklaştırılmasında, emniyet teşkilatımız öyle ustalık kazanmıştır ki, bu sevki, ancak usta otel yöneticileri veya deneyimli Ankara yolcuları fark edebilir!..

Ankara'nın endam aynası sayılan bazı caddelerinden pejmürde insan, tulumlu işçi, şalvarlı köylünün de geçirilmediğini daha önce söylemiştim. Çok arka yollardan geçirmekte olduğu ineğinin, bir otomobil egzozundaki patlama sesiyle ürkmesi üzerine kaçmaya başladığını gören biçare bir köylünün bir yandan koşarken, bir yandan da "Amanın caddeye çıkmasın, ocağımı söndürür" diye bağırmasını, rahmetli Mekki Sait pek güzel anlatırdı!

Böyle bir Ankara'da gazete haberciliği nasıl ve ne kadar olabilir? Kestirmek artık pek zor olmasa gerek! Ve işte tabii ancak da o kadar olabilmişti ve çokpartili hayata girişimizden hayli sonraya kadar da öyle kaldı.

O kadar, yani bir tek adamın, ancak santraldan bağlanabilen bir telefon hattıyla haber iletmesi imkânını, doğruca evinden kullanarak, yazılması sakıncalı görülmeyen haberleri gazetesine ulaştırabileceği kadar!

Her gazetenin Ankara'da bir tek muhabiri vardır. Hatta pek çokları bir muhabiri birlikte kullanırlar! Bunların evleri, aynı zamanda bürolarıdır ve ancak çokpartili hayatın başlamasıyla bazıları yanlarına hevesli gençlerden bir yardımcı almak zorunluğunu duyabilmişlerdir!

Ankara muhabirlerinin hepsi de tanınmış kişilerdi. Halk tarafından tanınmalarından daha çok, devlet tarafından belenmiş olduklarına da şüphe yoktur!

Cumhuriyet'inki, Mekki Sait Esen'dir ve ölünceye kadar

hep orada kalmıştır. DP'nin son yıllarında milletvekilliğine heves edip de olamasaydı, ömürünün sonundaki o acılı yılları hiç şüphesiz çekmeyecekti de! Ama kaderinde Yassıada varmış!..

Bizim *Tasvir*'inki Sabahattin Sönmez'di. *Tan*'ın temsilcisi olan Emin Karakuş, *Hürriyet*'in kurulmasıyla birlikte oraya geçmiş, O da ölünceye kadar orada kalmıştır. Ankara'nın tek büyük gazete dağıtıcısı olan Akba'nın iki ortağından biri olan Adil dahi İstanbul ve İzmir gazetelerinden birkaçının Ankara muhabirliğini yapmıştır. Raif Meto da öyle! Bu sonuncusu Adanalı zengin bir ailenin çocuğu idi, o yıllarda gazeteciliğin bir çeşit lazımlarından sayılan içkide çok ölçülü, kıyafette çok itinalı ve insan ilişkilerinde pek nazık bir yapıda idi. Ankara Palas'ta oturur, İstanbul'a gelişlerinde de, o zamanlar tam bir İngiliz kulübü havasını titizlikle koruyan İstanbul Kulübü'nde kalırdı. Ne yazık ki, bir yüksek askerî terfi haberini verdiği için, tek parti devrinin Milli Savunması'nda otuz altı saat bir odaya kapatılarak ter döküp bayılma derecelerine getirilme işkencesi de, Ankara muhabirlerinin bu en alafrangasına nasip olmuş ve Raif Meto, ömrünün sonuna kadar o acının izlerini hep taşımıştır! Sanırım DP iktidara gelir gelmez Adnan Menderes'in yanından ayrılmaz oluşu ve onun adeta özel sekreteriymiş gibi davranmayı açık seçik yapma atılganlığı hep o acıdan doğmuştur. Yıllar sonra, Adnan Menderes'le bozuşup da koptuğu sıralarda İstanbul Kulübü'nden birlikte çıkıyorduk, tam kapının önünde konuşan üç subayı görür görmez irkilerek üzerime yığılır gibi kollarıma yapışmasını unutamam. Sapsarı olmuştu, bir süre öylece bana tutunarak dikildikten sonra, "Bazen böyle oluyorum, geçti efendim geçti" deyişindeki acıyı ancak biz, gazeteciler anlayabilirdik!

Fakat çokpartili hayatın, gazeteciliğe de getirmesi pek tabii ve zorunlu olan değişmelerden en çok payı Ankara muhabirliğinin alacağı da yavaş yavaş belli olmaya başlamıştı artık! Gerçi 1946 seçim hilesi yüzünden sıkıyönetimli bir idareyle, gene tek parti diktatoryasına yaklaştırılmış bir atmosferdeydik ama, Meclis'te çok azınlıkta da olsa bir muhalefetin bulunması, hele bu azınlığın basın çoğunluğunun gözdesi olması, dikkatleri Ankara'ya daha çok çeviriyor ve

gazetelerin “Olimpos’un ilahları” gibi gördükleri DP ricalinin haberleriyle donatılması zorunlu oluyordu!

Böylece Ankara muhabirliğinin, önce yardımcılık devri başlamış, sonra bu yardımcıları ikileşip, üçleşmeye dönüşmüş, arkasından ortak muhabirlik ortadan kalkıp tek gazeteye hizmet zorunluğu gelmiş ve DP’nin iktidara çok yaklaşmasıyla birlikte de yani 48’li-49’lu yıllarda “Ankara bürosu” devresi açılmıştır!

Bugün Ankara’daki dev gazete yapılarına matbaalarına, adeta siteleşmiş gazete varlıklarına bakanlar ve alışmış olanlar, buna, yani evden büroya gelinceye kadar Ankara haberciliğinin seyrine kolay akıl erdiremezler! Ama bir Ankara bürosu anlayışına ve imkânına kavuşmuş olmak, hele bu büronun Ankara’nın meşhur bulvarında olması gibi bir olanağa varmış bulunmak, 30’lu-40’lı yıllardan gelmiş olan gazeteciler için, bugünün medyasındaki yatlı, jetli, bankalı, televizyonlu, telsiz telefon satıcılı, eşya pazarlamacılı, elektrik faturacılı, ihale şehvetli ve iş kapatma köpürmeli imkân yığınının bile üstünde görülen bir aşama gibiydi!

“Hemen Sabahattin’in evini ara, bugün Celal Bayar doğruya gidecekti, haberi ne zaman geçecek anlayalım” yollu lafların kesilip, yerlerini, “Ankara bürosu, bugünün programını geçti mi?” diye başlayıp uzayan cümlelerin alması, Babıâli’deki güzel keyiflerden biri oluvermiştir!

Gerçi gene, “Alo santral, alo kızım, basın konuşmasıdır, Ankara’da 22894’ü arıyorum, acele lütfen” diye santral hanımlara yalvarıyorduk...

Gerçi gene, telefonları bazen saatlerce beklemek, çoğu zaman seslerin çok uzaklaşıp, duyulmaz oluşlarıyla sinirlenip tepinmek zorunda kalıyorduk ama, olsun ilerlemekteydik ve evden büroya bizi getiren rüzgârın, santralli telefon azabından da, otomatige götüreceğine inanıyorduk. Gerçi bu da hayli güç ve geç olmuştur, hatta bırakınız Ankara’yı, İstanbul’un adalarından bile santralli telefonun kalkması 50’lerin ancak ortasında gerçekleşebilmiştir ama, o demokrasi coşkunluğunda biz bunları hiç zor bulmuyor, varlıklarından da pek o kadar sıkılmıyorduk!

Şehirlerarası telefon bağının otomatik yapılmakta gecikmesini, Ankara’nın konuşmaları kontrol altında tutma iste-

ğine bağlayanlar, Milli Emniyet'in böyle kalmasında fayda gördüğünü iddia edenler, tabii az değildi! Hatta bunu ima yollu yazanlarımız bile olmuştur. Ama bunun tutarsızlığı ve ya az tutar oluşu bir yana, 1950 seçimlerinde biz gazeteciler, santrallı telefon bağımızın faydalarını dahi gördük. CHP iktidarından bıkip usanmışlar arasında şüphe yok, telefon santral memurları ve memureleri de vardı ve bunlar, bazen pek enteresan konuşmaları, okudukları gazetelere veya sevdikleri yazarlara bağlayıp dinletirlerdi.

Ben 1950 seçim gecesi *Milliyet*'in tanzimini üstüme alıp, iki arkadaş dışında herkesi seçim izlemeye gönderdiğim zaman, bu muzip telefon bağlantılarının en az beşine tanık olmuşumdur. Hele Vali Fahrettin Kerim'le Başbakan Şemsettin Günaltay'ın konuşmaları bize de bağlanınca, heyecandan yutkunamaz olmuştuk! Konuşmayı paralelde dinlettiğim Orhan Özkırım aynen not etmişti. Uzun süre de yazmamızda ısrarcı olmuştu ama, ben "Anılarının arasında sakla işte o kadar" deyip reddetmişimdir!

1947'nin sonlarına yaklaşıırken, Türkiye'de en önemli olay, Recep Peker'in başbakanlıktan istifasıdır şüphesiz.

Recep Bey, kabinesinde değişiklikler yapmak için, önce Meclis grubunun onayını istemiş ve almıştı. Bu onay sırasında elli kadar CHP milletvekilinin değişiklik değil, topyekûn istifa istediklerini de Ankara habercilerimiz evlerindeki telefonlardan hemen bizlere ulaştırmışlardı ama, Peker, bu isteğe hiç aldırmamış ve önce kendi istediği gibi kabinesinde değişiklik yapma yolunu seçmiştir. Aslında yaptığı değişikliklerin hepsi de yerinde görülmüş, hatta muhalefet basını tarafından dahi biraz uygun karşılanmıştır. Mesela Münir Birsal gibi ünlü bir hukuk adamının milli savunmaya getirilmesi, mesela Halit Nazmi Keşmir'in Atıf İnan'ın yerine ticaret bakanı, Tahsin Bekir Balta'nın çalışma bakanı olması iyi karşılanmıştır ama, Peker'in kalıcı değil, gidici olduğu tam bir ay önce parti grubunda kendisine açıkça başkaldıran 35 kişinin -ki bunlar uzun süre 35'likler olarak anılacaklardır- hareketinden belli olmuştu! Bunlar arasında Nihat Erim başı çeker, Kasım Gülek, Hamdullah Suphi, İsmail Rüştü, İhsan Hamid Tıgrel, hatta Ali Fuat Cebesoy gibi şöhretler ve yarı şöhretler vardır. Ama arkalarında İnö-

nü'nün olduğu da gören gözlerden kaçamaz ve nitekim kabinesini değiştirip beş gün sonra istifayı basan Recep Peker'in ardından Falih Rıfkı Atay gibi bir devin *Ulus* başyazarlığından ayrılmasıyla birlikte, Nihat Erim'i *Ulus*'un başına geçirmekte hiç duraksamayan da bizzat İnönü idi.

Böylece Recep Peker'in gidişiyle, güya CHP'de daha demokratik bir devre başlamış sayılıyor ve Hasan Saka, Peker'in yerine, pek çoğu aynı bakanlardan oluşan bir kabineyi kurarak başbakan olur olmaz, bu havanın yayılacağı sanılıyordu!

Saka kabinesinde en belirgin değişiklik Faik Ahmet Barutçu'nun başbakan yardımcılığına getirilmiş olması ve bu tatlı konuşmacının DP hırçınlığını hayli yumuşatıcı davranmasıdır, o kadar. İnönü de, Peker'i harcamakla, siyasetteki meltemlerin başladığına bir işaret olmak üzere, o günlerde çıktığı yurt gezisine DP'den de bir milletvekili istemiş ve Nuri Özsan böylece, DP'nin "gezi refakatçisi" milletvekili olma vasfını uzun yıllar taşımıştır. CHP girdiğini sandığı ve herkesi inandırmış saydığı bu sözde demokratik hava içindeydi ki, kurultayını da hazırlamaya başlamış ve bu kurultayın müthiş değişiklikler getireceği iddiası, pek çok CHP yazannın başlıca tutumu olmuştur.

Ama hakçası istenirse 1947 kurultayı, CHP'nin hemen hemen ikiye bölünmek üzere olduğu izleniminden başka bir tesir yaratmamıştır. Bu arada partideki Peker taraftarlarının Kemalist Parti adıyla ayrı bir parti kuracakları haberleri bile yayılmaya başlamıştı! Bu hiçbir zaman gerçekleşmemiştir ama, mesela Hamdullah Suphi gibi bir 35'linin partisinden istifa ettiği hemen görülmüş, mesela sol eğilimlerle savaşmak için gençlik örgütleri kurulması hemen kararlaştırılmış ve mesela Ankara'da solcu profesörler aleyhinde öğrenci gösterileri olurken, Parlamento solcuların Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden çıkarılmalarını görüşmeye başlamıştır!

Ve işte taaam bu ala ala hey içindedir ki, Parlamento'muz, milletvekilleri maaşlarına bir saat içinde zam yapiverme fırsatını da asla kaçırmaz! Hem de bazı "fedakâr ve feragatkâr" DP milletvekillerinin CHP'lilerle birlikte oy kullanmaları sayesinde bu çabukluk hemen gerçekleşmiştir!

Milletvekili maaşına zam temelini işte o gün atmıştık ve

hem de iktidarı ve muhalefetiyle öyle kudretle atmıştık ki, bu kökleşti kökleşti, içine cep telefonlarını, ödenekleri, kayınvaldeleri, kayınpederleri, gelinleri, damatları dahi alan bir sosyal yardım ve sağlık paketi halinde dal budak salan ulu bir çınar olarak, hazinemizin göbeğinde, bugünkü haline kadar geldi! Şimdi o ağacı budamak, hatta kökleyip yerine fıkara bir milletin milletvekiline yaraşır bir güzel fidanı ekmek için en azından bir Atatürk gerek!

Bazı milletvekillerimize Amerika'da yapay cinsel çubuklar taktırıldığı ve paraların Parlamento'ca ödendiği gazetelerde yazılmıştı. Haberi okuduğum zaman, birlikte olduğum hayli deneyimli ama gene de şaşırılmış bir gazeteci arkadaşına, "Buna hiç şaşmayın hatta kızmayın da" demiştim, "1947'de ekilen bir tohumu, bir karış boy verdiği zaman ezemedik, adam boyu olduğu zaman kesemedik, şimdi göklere tırmanan bir ağaç olunca niçin kızıyoruz?"

Biz orman yaktığımız kadar kolay ve ağaç kestiğimiz kadar çabuk, geliyorum diye bağırın tehlikeleri göğüsleyip önleyebilseydik, Türkiye bugün Avrupa'nın kapısında üyelik dilenici değil, çoktaan üyelik dağıtıcı durumunda olmuştu!

Ve işte böylece 1947'yi tamamladığımız zaman, çokpartili devrin henüz ilk yılını bitirmiştik ama, on yıl yaşamış gibiydik. Olaylar öylesine hızlı, öylesine çok, öylesine sıcak ve birbirine zincirli gidip geliyordu ki, yazmaya kanamıyor, o zaman kâğıt kutluğu içinde olmamızın doğurduğu sayfa azlığından dolayı adeta bunalıyorduk.

1948'in ilk olayı, sanırım Genelkurmay Başkanı Salih Omurtak'ın İnönü'ye gönderdiği yeni yıl mesajından doğmuştur. Haşmet Orbay davası yüzünden Askeri Şûra üyeliğine alınan Orgeneral Kâzım Orbay'ın yerine, genelkurmay başkanı olan Salih Paşa, bu mesajında gerçekten de biraz aşırı bağlılık gösterisi yapmış ve Demokrat Parti'yi küplere bindirmişti ama, bunu onun tabiatındaki ataklığa verip hoş karşılayanlar da olmadı değil!

Demokratları çileden çıkaran ve özellikle Fuat Köprülü'ye gerçekten ağır bir hücumu yaptıran mesaj şöyledir:

"Çok Sayın Cumhurbaşkanımız ve Yüce Başbuğumuz, Kara, deniz ve hava ordularımızın komutan, subay ve eratı adına yeni yıllarını en derin tazim ve itaatle kutlar, büyük

şefimizin, ordunun ve aziz vatanın başı üstünde her zaman şan ve şerefle ışık vermelerini ulu Tanrı'dan dilerim."

Böyle bir mesaj, çok değil, bir yıl önce gönderilseydi, hatta az bile, hatta hafif dahi bulunabilirdi. Ama artık İnönü'nün dahi millî şeflikten yavaş yavaş da olsa, görerek ve isteyerek uzaklaştığı ve gittikçe coşan halk yığınlarının, on-suz yönetilme hevesine iyiden iyiye kapılmaya başladıkları bir devreye rast gelince, tabîi tepki gördü ve bu tepki orduyu dahi biraz şaşırttı.

Bu tepkinin en ağırını, DP adına Fuat Köprülü yapmış ve *Kudret* gazetesinde çıkan yazısında komutanı gaflete düşmekle, tek parti, tek şef havasında kalmakla itham etmiştir.

İstanbul gazetelerinde, sadece Köprülü'nün köpürüşüne yer verilmiş, pek yorum yapılmamıştır. Bunda bizim sıkıyönetimli oluşumuzun payı büyüktü ve aynı akşam sıkıyönetim komutanlığından aldığımız bir tebligatta, bu konuda bir yorum yapılmaması açıkça da istenmişti.

Olayın fazla büyümeden çabucak sönmesinde, bu İstanbul suskunluğunun payı elbette açıktır. Zaten olaylar, dediğim gibi, öyle zincirli, öyle çığlaşıp gelen bir dalgalanma içindeydi ki, geneltirmey başkanının bir yılbaşı hulusuna uzun boylu yer bırakmak elimizde dahi değildi.

Nitekim aynı sıralarda, DP içinde de ayrılıklar su yüzüne çıkmaya başlamış, İstanbul il kongresinde Öner grubu, Bayar grubu çatışması alevlenmiş ve istifalar görülmüştür. Kenan Öner'ciler, Bayar ve arkadaşlarını İnönü'ye taviz vermek ve İnönü'ye hoşgörülü davranmakla suçluyorlardı. Onlara göre, Bayar İnönü ile anlaşmıştı, hatta ondan mali yardım bile görmekteydi.

Bu hava, başta Kenan Öner olmak üzere bir kısım Demokrat'ın istifalarına kadar varıyor, bu arada General Sadık Aldoğan, Osman Nuri Köni gibi şöhretler de, doğruca partiden çıkarılıyorlardı.

Tam bu günlerde idi ki, Meclis Başkanı General Kâzım Karabekir vefat ediyor ve İnönü, Mareşal Fevzi Çakmak'ın seçilmesi ihtimalini düşünerek, o vakte kadar pek fazla hatırlamadığı gene bir Millî Mücadele generalini, Ali Fuat Cebesoy'u Meclis başkanlığına seçtirmek zorunda kalıyordu.

Ve 1948'in ortalarına henüz varmaktaydık ki, Hasan Sa-

ka kabinesi, gene bir revizyon bahanesiyle istifa ettirilmiş ve yeni kabinenin kurulması gene Saka'ya verilerek bazı bakanların dışarda kalmaları, İnönü'nün artık yeni gözdesi sayılan Nihat Erim'in de kabineye girmesi sağlanmıştır. Birinci Hasan Saka hükûmetinde millî eğitim bakanı olan Reşat Şemsettin Sirer gitmiş yerine daha ılımlı ve daha aydınlık Tahsin Banguoğlu gelmiş, Ticaret Bakanı Mahmut Nedim Gündüzalp alınmış, yerine Cemil Sait Barlas getirilmişti. Nihat Erim bayındırlık bakanı, Cavit Oral tarım, Kasım Gülek ulaştırma bakanı yapılmışlardı.

Bu kabinenin adı da gençleştirilmiş bir CHP hükûmeti oluyor ve böyle tanınmasına gayret ediliyordu ama gene nafile! Ne Demokrat Parti'de bir gevşeme, ne de basında bir bekleme vardır! Ateş üstüne ateş, yaylım üstüne yaylım sürüp gider...

Biz Necdet Baytok'la işte tam o günlerdeydi ki, hemen her öğleden sonramızı Babiâli'deki çeşitli ziyaretlere ayırmış ve bunu sadece bir meslekî dayanışma ve kaynaşma olarak değil, hayli de eğlenceli ve ibretli bir görev haline getirmiştik. Bu sayededir ki, mesela *Tanin*'e uğrayıp, Abbas Parmaksızoğlu'nu tanımışımdır. Bütün yazarlığım boyunca da, Abbas'la belki fazla sık konuşamamışızdır ama birbirimizi hiç kırmadan dökmeden o dostluğu hep sürdürmüştüzdür. Nizamettin Nazif'i de böyle tanıdım. Bence başka bir fenomeni, Murat Kayıhanlı'yı gene böyle tanıdım.

Nizamettin Nazif, hiç şüphe yok, gazeteciliğimizin az bulunur renkli, çok taraflı, bazen sivri, bazen haşın, bazen bağırğan, bazen yumuşak ama hep ve hep coşkulu ve insanı şaşırtan, kendine özgü bir örneğidir ki, üzerinde durulmadan geçilemez!

Hele Hasan Saka hükûmetlerinden bahsedilirken, benim onu atlamam imkânsızdır. Zira Recep Peker'in istifa edip Hasan Saka'nın kabinesini kurmaya hazırlandığı günlerde, Nizamettin Nazif, o zamana kadar yazmakta olduğu *Son Telgraf* ve *Gece Postası* gazetelerinden, yani Ethem İzzet Benice grubundan tam anlamıyla kopmamakla beraber, kendi başına da bir gazete çıkarmak hevesine kapılmış ve bizim *Tasvir*'in tam karşı sırasındaki küçük bir ahşap evi hemen kiralamıştı. Ethem İzzet'ten kopamayışı, her iki gazeteye de yaz-

makta olduğu tefrikalara devam zorunluğundan doğuyordu. Zira Nizam, bir fenomendir. Başyazı, fıkra, röportaj, tarihi roman, hissi roman hâsılı bir gazete için yazı olarak ne akla gelirse hepsini yazar ve hem de gerçekten güzel yazar.

Aynı *Son Telgrafta* tam ona karşılık başka bir fenomen daha vardır ki, onun adı Murat Kayıhanlı'dır ve o da, yazı işlerine oturur, sayfa yapar, yazı seçer, yazı düzenler ve sonra mürettiphaneye iner, dizgi makinesinde en usta dizgici kadar hızlı ve yanlışsız yazı dizer, sonra sayfa tertip masasına geçer ve en usta sermürettip kadar çabuk ve hünerli sayfa çatar!

Ne zaman karşılaşsak hep söyledim:

"Bir seni bir Nizam'ı alsam, günde iki gazeteyi rahat çıkarırım!"

O da hep güler, karşılık verirdi:

"Bir seni, bir Nizam'ı verseler, ben üç gazete çıkarırdım!"

*Demirkıra'*ı çıkarırken, sayfaları *Son Telgraf* matbaasına götüren hamallardan biri tökezleyip taşıdığı sayfayı düşürmüştü. Haberi aldığım zaman bayılacak gibi olmuştum. Sayfanın Nuruosmaniye köşesinde kaldırımaya yayılmış halini gördüğüm zaman "Eyvah yarına yetiştiremeyiz" diye ağlamaklı oluşumu unutamam. İşte tam o sıradaydı ki Murat'ın içkiden ve sigaradan çatallaşmış sesini duymuştum:

"Üzülme Bedii'ciğim, hepsini iki saatte toparlarız sen bana bırak" diyordu.

*Demirkıra'*la hiç ilgisi yoktu, biz onların matbaasında sadece müşteri idik. Ama Murat yalnız bir dost değil, dip dökük da gazeteci ve marifet idi. Hemen matbaadan adamlar çağırmış, hemen sayfayı dağıtıp, yenisine hazırlanmıştır. Bana sadece şurada şu, burada bu olacak demek düşünüyor ve hemen getirttiğim yazıların prova kopyalarını kendisine teslim etmek kalıyordu. İki saat içinde dizilecekleri dizdi, çatalacakları çattı ve sayfayı bağlarken, "O kadar üzölmene değermiymiş, işte oldu" deyiverdi!

Şimdi size Nizamettin Nazif'in portresini çizerken içinde ister istemez Murat da geçeceği için onu da burada kesiyor ve Nizam'ı çizmeye çalışıyorum.

Portre

Nizamettin Nazif

Sirkeci'den Ankara Caddesi'ne çıkarken, sağda bir kundura boya salonu vardır. Üç dört boyacılı, gerçekten temiz, yan yana dizilmiş maroken koltukları rahat, güzel bir boya salonu. Çocukluğumdan beri babamın öğretistyle kendi pa-buçlarımı kendim boyadığım için, ben bu salona pek uğra-mam ama, meslektaşların bir kısmı müşterisidirler.

Bir gün boya salonunun önünden geçip Babilâli'yi tırma-nacağım... Birden arkamda, "Abi.. Abi... Bir dakika" diye ba-ğırılması üzerine ırkılıp döndüm. Önündeki boya lekeli ön-lükten besbelli ki, adam boya salonundan fırlamış... Hafifçe gülümsüyor ve ağzının kenarından bir altın dişin ışıltısı da böylece göz kırıyor. Nefesini ayarladıktan sonra, "Abi be" dedi, "gözünü seveyim bize yardım et!"

Şaşırmıştım.

"Size nasıl yardım edebilirim ki?.."

Nasıl söyleyeceğini bilemezlere has boyun kırmalardan sonra konuşabiliyor:

"Abi senin için dediler ki, 'Onun sözü dinlenir', sen Gazeteciler Cemiyeti'nde şef mıydın öyle bir şey, 'Ona söyle hal-leder' dediler..."

Gülmeye başladım, besbelli bızırnkılardan biri bu çocuğu "işletmişti" ama haline acımamak da kabil değildi.

"Pekiyi öyle diyelim, neymiş sana yapacağım yardım?"

Galiba biraz rahatlamıştı artık:

“Abi be... Şu Nizamettin Nazif Bey var ya, bize tam 125 lira boya borcu oldu, hâlâ ödemiyor, şuna bir şey söyle ne olur abi!”

Bu defa gerçekten çok şaşırmıştım kundura boyatmanın 5-10 kuruş olduğu bir devirde 100 lirayı aşan boya borcu bıraktırmek gerçekten şaşılacak şeydi.

“Yahu” dedim, “bu zamana kadar aklınız nerdeydi, baktın borç azıyor istersin, ödemezse de boyamam der kesersin!”

Yüzüme hayretle ve hatta galiba biraz da dehşetle bakıyor:

“Aman abi, sen onu yoksa tanımıyor musun? Ona hayır denebilir mi abi? Öyle gelip oturur ki, Allah seni inandırсын, padişahı bile çatlatır...”

Anlaşıyordu ki artık biraz ciddi olmalı ve zavallıya düştüğü çıkmazı iyi göstermeliydim.

“Bak aslanım” dedim, “sana kim söylemişse tamamen abartmış! Evet gerçi ben Gazeteciler Cemiyeti’nde görevliyim ama, bizim cemiyet gazetecilerin patronu değil, ocağıdır. Onlara kanşamayız, hele böyle borçlarına harçlarına hiç mi hiç!..”

Zavallı bütün ümidi kırılmışlara has, o klasik sönüşle adeta küçülmüş ve sadece, “Peki abi ben şimdi ne yapacağım?” diye boynunu bükebilmişti.

100 lirayı aşan kundura boyası borcunu düşünüp gülmekle, karşıdaki adamın haline bakıp ağlamak arasında gidip gelen bir his dalgalanması içinde, “Bir şeye söz vermiyorum ama, dur bakalım ben kendisiyle bir konuşmaya çalışayım, haydi sen şimdi işine dön ve hiç sesini çıkartma” diyebildim ve adamın omzuna vurup yürümeye başladım.

Yokuşu çıkarken, galiba kendi kendime konuşuyor olmalıydım ki, Akbaba’nın yukansında rastladığım Hüseyin Rifat, ince uzun manikürlü parmaklarını sallayarak, “Oho... Ho...” diyordu, “Bu yaşta erken başlamışsın. Dur bakalım hem yürüyüp hem söylenmek biz ihtiyarların işidir.”

Hüseyin Rifat Bey de Babiâli’nin enteresan tiplerindendi. Aslında eczacıdır. Benim çocukluğumda İzmir’deydi ve baba neslimin pek beğendikleri ünlü “Kıbar” rakısını çıkarırdı. Şairdir, Hayyam’dan tercümeleri, Nedim’e, Bâki’ye güzel nazl-

releri vardır. Çok partili devreye girdiğimiz o yıllarda Fazıl Ahmet üstat Demokratlara çatan taşlamalar yazarken, o da *Tasvîr*'de CHP'yi taşlar ve haşlardı.

Artık çok yaşlanmıştı ama, ipince, tertemiz hatta şık denilir bir itina içindeydi ve ben kendisini sevenlerdendim.

"Aman üstat" dedim, "benim yerime başkası olsa herhalde yokuşu bağıra çağıra çıkardı ama, ben gene kendimi tutuyordum."

Ve Hüseyin Rifat Bey'in laf yayan tiplerden olmayışının güveni içinde, Nizam'ın boya macerasını anlattım. Aslında biraz da akıl verilmesini istemekteydim doğrusu.

Nur içinde yatsın Hüseyin Rifat merhum, "Aman Bedil'ciğim, sen bence Nizam'ı biraz daha incele" dedikten sonra, elimi sıkıp yürürken eklemişti:

"Ondan Tanrı bile verdiği canı istemekte tereddüt etse şaşırman."

Gazetede Necdet'e meseleyi açtım. Gülmeye başladı ve sonra, "Haydi Nizam'a gidelim, havasını uygun bulursak söyleriz, olmazsa eğlenip geliriz" demesi üzerine de kalkıp, hazretin yeni taşındığı gazete idarehanesine, yani *Tasvîr*'in tam karşısındaki ahşap eve yöneldik.

Kapıda kimseler yok, tahta merdivenin üst tarafından Nizamettin Nazif'in davudî sesi geliyor:

"Oğlum bu ne hal? Ben inek istemiyor, normal bir öğrenci olmanı istiyorum. Bir daha böyle bir karneyle gelersen, seni doğduğuna..."

Tam o sırada kapıyı açmıştık ve Nizam'ın sözü yarıda kaldı. Karşısında gerçekten yakışıklı bir genç vardı. Çocukluktan henüz çıkmış ve gençliğin eşliğine henüz basmış sevimli mi sevimli bir genç çocuk!..

Bu Nizamettin Nazif'in ilk eşi ve o sıralarda çoktaan ayrılmış olduğu romancı Suat Derviş Hanım'dan doğma oğlu idi. Biz Nizamettin Nazif'in çocuğu azarlamasından, onun kötü karne getirdiği zehabına kapılıp üzölmüştük ve tabii böyle düşünürken Nizamettin Nazif'i hiç hesaba katmadan, meseleyi kendimizle biçmekteydik ama, az sonra öğreneceğiz ki, çocuğun bütün notları ondur; ama silme on! Ve Nizam, oğlunun bu haline kızmış hem de çok kızmıştır! Ona göre öğrenci yalnız ders başarılısı olamazdı. Hatta başarıda bu de-

rece ileri olamazdı, yaramaz da olacaktı... Hatta haylaz ve serseri de... Kırk not şarttı da!..

Bu diskura bizim geleceğimizi bilmeden ve gelişimizden de çok önce başladığı için, işin hiçbir sunî tarafı, orijinallik gösterisi gibi yapay bir yönü falan da yoktu!

Karneyi bana uzatırken, "Bak Allah aşkına" diyordu, "şu inekliğe, şu hafızlık şahadetnamesine bak! Bu çocuk adam olur mu? Olsa olsa..."

Söylendi söylendi ve sonra cebinden o zaman pek yeni olan mavi bir beş liralık çıkararak, oğlunun mendil cebine tırkarken bağdı:

"Haydi şimdi misafirlerime dua et ve git, bir daha da yalnız öğrenci olma, daha çok insan ol, insan!"

Terbiyesine ve bütün haline bayıldığımız çocuk, kurtulmanın sevinci gözlerinde parlayarak çıkar çıkmaz, Necdet Baytok, "Yahu Nizam sen gerçekten enteresan bir adamsın ama baba olarak da galiba biraz terssin ve hayli de kötü örneksin!" demekten kendini alamamıştı.

Nizamettin Nazif buna karşı ne dese beğenirsiniz:

"Sen" dedi, "misattus kuşunu bilir misin? Hayli iri, mavili kırmızılı güzel kanatları olan bir kuştur bu. Pek de uzun ömürlüdür ve hiçbir hayvanın kurbanı olamayacak kadar da zeki ve güçlüdür. Neden mi? Dinle... Çünkü misattus kuşu, yavrularını yumurtadan çıkar çıkmaz bu işe yaramaz deyip atmaz. Besler, ayağa kaldırır, uçma talimlerine girişir ve sonra bir sabah, içlerinden birini, şüphesiz ayakta iyî duramayanı, uçmayı iyî kıvrıramayanı ve yiyecek verilirken, hiç mücadele etmeyip hazır bekleyeni ayırır ve yuvadan atar!"

Sıgarasından derin bir nefes çektikten sonra, dumanını Necdet'e doğru savururken sordu:

"Şimdi anladın mı davayı?"

Ama onun cevabını beklemeden de sözünü sürdürdü:

"Mektepteki başarı yumurtadan çıkmak demektir. Bunun ayakta durması var, uçması var, yiyecek mücadelesi var, ölmesi var... Bunlar ise hayatın meseleleri..."

Necdet atıldı:

"Canım çocuk hayata atılmış mı ki?"

Nizam dı bu... Yakaladığı yakayı kolay bırakır mıydı?

"Ne demek hayata atılmak?" dedi, "mektepe hayatın bir

parçasıdır... Orada hem yumurtanı parçalayacak, hem de ayakta durup savaşıacaksın! Senin kastettiğin uçmak olsa gerek ki, elbet onu da bunları becermeden yapamazsın!”

İster istemez sordum:

“Sen okul müdürü veya öğretmen olsan, gene böyle mi davranırdın?”

Kaşlarını çatıp yüzüme dikkatle bakıyor:

“Galiba sana da davayı anlatamamışım. Öğretmen olsam, elbette herkese hak ettiği notu veririm. Ötesi babaların işi, her baba karneye bakar ve yavrusunun durumunu ayarlar! Tabii her kuş misafius değildir.”

Gerçekten çok eğleniyordum ve boyacının hakkı vardı, adam öyle bir oturuyor ve öyle yukardan konuşuyordu ki, padişahı bilmem ama, bir bıçare boyacının ona hayır demesi gerçekten kolay değildi!

Ve bakınız az sonra ne oldu?

Nizamettin Nazîf’in getir götür işlerine bakan delikanlı ka-pıyı tıklatıp odaya girmiş ve bir polisin üstadı sorduğunu bildirmişti. Nizam hiç şaşırmadı ve hemen, “Gelsin!” dedi.

Bir polisin, hiç şüphesiz İstanbul polisinin en çelimsiz ve halsiz olanının, adeta iki büklüm içeri girdiğini gördük. Nizamettin Nazîf, büsbütün dikleşip, sesini büsbütün gürleştirerek sordu:

“Hayrola? Geç otur... Ne var?”

“Esağfurullah” dedi beriki süklüm püklüm, “efendim sizin infaz safhasında...”

Nizam gürledi:

“İnfaz safhasında olan meseleyi ben müdürünüzle hallettim, ver o kâğıdı bana...”

Fakat polis, bu defa hepimizi şaşırtan bir dikleşmeye geçip karşı koydu:

“Övrak veremem efendim, sadece sizi götürme emri aldım...”

Nizam kızmış gibiydi, telefona uzandı ve bağırdı:

“Bana emniyet müdürünü hemen bağlayın.”

Polise baktım, biraz daha sararmış ve gözlerine bir endişenin bütün gölgeleri vurmuştu. Ama elindeki partal çantayı göğsüne daha sıkı bastırmış ve o kuşkulu gözlerini de Nizam’ın pırıl pırıl parlayan pabuçlarına dikmişti.

Bızımızda az sonra bağlanan telefona bağrdı:

“Merhaba iki gözüm, ben Nizamettin Nazıf... Estağfurullah hürmet bızden... Yahu bırak şimdi merasımı de beni dinle... Biz seninle hanı şu benim ne zaman olduğunu bile hatırlamadığım ve infaza verildiğini senden öğrendiğim o bir aylık mı, kırk günlük mü bir zambırtı var ya, sen onu halletmemiş miydin?”

Lafın burasında sustu ve telefonu dinlemeye koyuldu. İki de birde başını sallıyor ve “Evet... Evet...” diye mırıldanıyordu. Sonra birden gene gürledi:

“Eee... Öyle de ne demeye bu hangi şube müdürüyse bana polis gönderip, aldırma küstahlığında bulunuyor?”

Polise tekrar bakıyorum. Artık bayılma derecelerinde galiba... Nizamettin Nazıf tekrar dinlemeye geçti, gene “Evet... Evet... Çok güzeel...” diye bir süre mırıldandıktan sonra noktayı koyar gibi bağrıyor:

“Pekiyi teşekkür ederim kardeşim, şimdi söylüyorum. Yok... Bu biçarenin günahı yok, pek terbiyeli bir polis efendi bu, ben söylerim meraklanma... Haydi sağ ol...”

Çat diye telefonu kapatırken polise biraz şefkatle bakıp bağrdı:

“Haydi aslanım bir yanlışlık olmuş, emniyet müdürünün emriyle sen şimdi dön ve seni gönderen herif mi, herifler mi onlara bu mesele müdürün emrinde diyeceksin! Haydi bakayım çabuk yallah!..”

Polis öyle bir çıkıp gitti ki, tahta merdivenin patırtısından, kendini sokağa atmak için ne kadar hevesli olduğu anlaşılıyordu. Odayı kaplayan sessizliği ilk ben bozdum:

“Emniyet müdürüyle bu kadar içli dışlı olduğunu bilmiyordum. Bir daha işim düşerse seni aram bilmiş ol...”

Öyle bir kahkaha attı ki, camlar zangırdadı. Bu arada da telefonun kordununu elinde sallıyor ve hayretle açılan gözlerimize adeta sokarken:

“Şu hayvanlar diyordu, telefonu daha bağlamadılar.”

Ve hemen ilave etmişti:

“Hoş bağlanmış olsa da gene böyle konuşurdum ya...”

Necdet dayanamayıp sormuştu:

“İyi ama şimdi adam emniyete gider gitmez mesele anlaşılacak mı?”

"Çok safsın" dedi Nizam, "emniyete gidip ne anlatacak, 'Gözümün önünde emniyet müdürüyle konuştu ve bana müdürün söylediklerini nakletti. Gözümle gördüm, kulağımla duydum' demeyecek mi? Eee buna karşı o herifler ne yapar? Bir defa müdüre çıkıp soramaz, ister istemez 'Bekleyelim bakalım, şimdilik dursun' derler. Mesele de durur işte bu kadar!"

Artık o da pek keyifli idi:

"Yahu çocuklar, iyi ki geldiniz, sayenizde ferahladım. Haydi şimdi birer kahve içip büsbütün gevşeyelim. Nasıl olsa kahveler sizin alışık olduğunuz fabrikadan geliyor" demiş ve kalkıp merdiven başından aşağı seslenmişti:

"Bize üç sade kahve söyleyin."

Bizim *Tasvir*'in kahve ocağını kullanıyordu. Alışık olduğumuz fabrika oydu.

Aslında ben de, hiç şüphe yok Necdet de, biraz tedirgin olmaya başlamıştık. Zira ikide bir başmürettibi gelip yazı istiyor ve Nizamettin Nazif her seferinde adamı, "Patlamadın ya bekle biraz" diye elinin terstyle dışarı gönderiyordu. Üstelik de çıkarmakta olduğu *İstiklal* mı, *İkdam* mı şimdi adını pek hatırlamadığım gazetenin daha haftası dolmamıştı ve yeni çıkan bir gazete için geç kalmak büsbütün felaketti. Ama o bir defa önündeki birkaç kâğıdı verdikten sonra adamı reddetmeyi sürdürmekte ve tuhafı, gittikçe sertleşmekteydi.

Önce "Patlama" diye başlayan ihtarları, yavaş yavaş "Çık dışarı" çıkışlarına dönmüş, en sonunda da "Defol ulan görmüyor musun konuşuyoruz?" aksilliğine gelip dayanmıştı. Ve biz kalkmak istedikçe, "Yahu oturun dedik, siz bunlara bakmayın, herkes kendi dalgasında, herif bir an önce rahat kavuşmak istiyor, hesabı bu" deyip anlatmasını sürdürüyordu.

Gerçekten de güzel konuşuyordu. Mesela o gün, Hariciye'de çalıştığı sırada, galiba Bakü'de şehbenderken bir Rus delikanlının bir Kafkas güzelyle girdiği aşk serüveninden, kendisinin müdahalestyle nasıl mesut bir sona erdiğini öyle güzel anlatmıştı ki, Necdet sonunda dayanamayıp, "Bunu neden bir roman yapmıyorsun?" diye sormadan olamamıştı.

Ama Nazif'in cevabı da hiç fena değildir:

"Ben memuriyetlerimden çok ders çıkarmışımdır ama,

asla roman mevzuu çıkarmadım. Roman için, hayalim yeter de artar bile...”

Gerçekten de öyleydi ve mesela ünlü *Kara Davud*’unda bu hayal kudreti onu, Sultan Mehmed’i Manisa’da daha şehzade iken, romanının kahramanı Kara Davud’a tokatla-tacak kadar ileri götürmüştü.

Bu yüzden de az hücumu uğramamıştır. Kendi deyişleriyle “Darülfünun gençliğinden bir kısmı” o tarihte miting bile yapmışlar ve Sultan Fatih’in tokatlanmasını lanetlemişlerdir.

Bunu anlatırken, omuzlarını oynatarak adeta kükrerdi:

“O hayvanlar da okuduklarını anlamayan cinstendiler! Bir defa, Kara Davud ona tokatı aşkettiği zaman, Mehmed, Fatih olmamıştı ve toy bir delikanlıydı. Halbuki benim Kara Davud o tarihte tepeden turnağa tecrübe, tepeden turnağa ustalık ve kahramanlıktır.”

Sözün burasında işi öyle de güzel hafifletir ki:

“Bu hayvanlar, bir şehzadenin abdesthaneye de gidebileceğini, tıpkı bizler gibi çömelerek orada işini görebileceğini de kabul edemezler. Ve tabii böylece insanlık dışına çıkdı mı, elbette onun tokat yiyebileceği de kabul edilemez olur.”

Kitabını amansızca tenkit eden tarihçilere verdiği cevap-ları kesip sakladığını, onların hepsini bana vereceğini de söylemişti ama, bir türlü olmadı.

Ama biz bunları konuşurken başka bir şey, hem de bütün meslek hayatımın belki de en az rastlanan bir olayı olu-vermiştir.

Kapıdan başını korkakça uzatıp gene yazı isteyen sermü-rettibine yerinden fırladığı gibi bu defa ne dese beğenirsiniz:

“Yok ulan” dedi, “yazı mazi yok!.. Yarın gazeteyi çıkarmı-yorum. Ben bu eskânınumumiyenin babasının uşağı mıyım? Bir günlük kapattım ulan!..”

Ve sonra bize dönüp bağırdı:

“Haydi kalkın yemeğe gidelim.”

Evet, hiç şaşmayın bir haftadır çıkarmakta olduğu yepyeni gazeteyi bir günlüğüne çıkarmıyor, gönlünün coşkusu içinde dost muhabbetini kesemiyordu!

Hiç şüphe yok, bu bir eşi bulunmaz, eskilerin “nevi şah-sına münhasır” dedikleri tarîfin tam tamına karşılığı olan cins bir adamdır!.. Tepedelenli Ali Paşa’nın ahfadındandı.

Tam bir meydan hatibi; hayır, sırası gelince harika bir salon konuşmacısı idi... Şiir dışında, yazı olarak aklınıza ne gelirse, hepsini de başarır, hem de her şeyi yerli yerinde olarak...

Hiçbir zaman, itinasız görülmemiştir. Hiçbir zaman açık renk bir kostümle de görülmediği gibi!.. Hep koyu renkli, hep tertemiz ve hep pırl pırlıdı. Dost canlısı ve muhabbet sevdalısı olduğu, bir haftayı henüz doldurmuş gazetesini, bir günlük tatile sokmasından ne kadar belliyse, o gün yemekte bizim, "Yahu yaptın ama biz hâlâ tedirginiz, hem senden ayrılmadığımıza sevinçli, hem de gazeteyi yüzüstü bırakmandan üzgünüz" dememize karşılık ne demişti bilir misiniz:

"Yahu" dedi, "kazanıp kazanmadığımı bilmediğim bir avuç okuyucuya yaranacağım diye, siz kaybetmeye katlanmalı mıydım?"

Ama bakın şimdi bir başka olayı anlatıvereyim. Aradan çok değil, en fazla bir iki ay geçmişti ki, Nizamettin Nazîf, çıkardığı gazeteyi bu defa tamamen kapatmış ve gene eski yuvasına, Ethem İzzet Benice'nin gazetelerine dönmüştü. Bu arada bir iki defa gene görüşmüş ve bir kere de Sirkeci'deki bir meyhanede bazı arkadaşlarla birlikte olmuştuk.

O sabah Murat Kayıhanlı beni aradı:

"Aman" diyordu, "hemen koş bize gel, sen böyle şeylere meraklısın, sana meslek hayatının belki de en enteresan olaylarından birini yaşatacağım."

Hemen kalkıp gittim. *Son Telgraf* matbaası, bızınkıyle adeta sırt sırta, aramızda en ağır yürüyüşle en çok iki üç dakika var. Murat kapıdaydı.

"İnşallah" dedim, "sarhoş değildir ve beni boş yere koşturmadın."

Yüzüme sitemle bakarken, hemen hemen bir dışın sığacağı kadar aralık ön dişlerini göstererek, çatlak sestyle öter gibi, "Gördüğün zaman anlarsın" dedi ve önüne düşerek içeri yürümeye başladı. Baktım mürettiphaneye gidiyoruz. *Demirkırat*'ı çıkarırken az uğramadığım ve az kahr çekmediğim mürettiphaneye...

Ve biz kapıdan girerken, arkası bize dönük Nizamettin Nazîf'in sesi geliyordu:

"Hükümetin bu tutumunda anormal olan hiçbir taraf

yok, anormal olan muhalefetin bundaki tutarlığı anlayamadan...”

Murat parmağını dudakna götürüp başa “sus” diye işaret ettikten sonra usulca kenardaki kuytu köşeyi ve orada yanlamasına duran masayı işaret etmiş ben de gldip sessizce oturmuştum.

Seyrettiğiniz “piyes” şudur:

Son Telgraf’ın mürettiphanesinde dört dizgi makinesi vardı. Nizamettin Nazif, o erken saatte tam bir orkestra şefi gibi onların tek muhatabı olarak karşılarındaydı ve birine ertesi günü çıkacak makalesini, ötekine yazdığı romanın devamını, üçüncüsüne fıkrasını ve dördüncüye de *Gece Postası*’na o akşam yetişmesi gereken, bir başka tefrikayı yazdınıyordu!

Birine bir paragraf yazdırdıktan sonra, diğerine sıra geldi mi soruyor:

“Nerede kalmıştık?”

Dizgici satıra bakıp heceliyordu:

“Mualla eteklerini çekştirerek ayağa kalktı...”

Ve bizimki hemen devam ediyordu:

“Bu sırada Kenan cep saatini yelek cebine yerleştirirken, saatinin zinciri ucundaki güzel madalyonu eliyle okşayarak düşünceye dalmıştı. Aklında bir yıl öncesinin o korkunç kış gecesindeki macera...”

Haydi bu defa yandaki makineye:

“Nerede kalmıştık?”

“Şey efendim, Başbakan Hasan Saka’ya bir tek tavsiyemiz olabilir...”

Ve üstat hiç duraksamadan devam ediyordu:

“Kendinize olduğu kadar, başarılarınıza bel bağlamış bir partiye ve o partinin etrafında halkalanmış kitlelere de güvenmek...”

Ben dünyada bunu yapabilecek bir ikinci adam olduğunu hiç zannetmem! Ama Nizamettin Nazif o kadar rahat, o kadar kendinden emin bir halde yapıyordu ki, tutulup kalmıştım. Ve işini tamamlamak üzereyken beni görebilmiş ve elini kaldırıp, “Bittiyor, istersen bekle istersen yukarı çık hemen geliyorum” dedikten sonra, makalesini yazdırdığı makineye son cümleyi söyleyip “... nokta, Nizamettin Nazif” de-

miş, tefrikaların hepsine de "Tamam... 'Devamı yarın'ı basın bitsin" deyivermişti.

Yukardaki odasında kahvelerimizi içerken, "Neden? Bu kadar sıkıştın mı ki, doğruca makineye yazdırıyorsun?" demem üzerine de, "Biraz öyle, biraz da akşama Ankara'ya gideceğim için..." demiş ve bu defa benim, "Ne oldu o, 'Ben bu efkârıumumtyenin babasının uşağı mıyım?' diye gazete kاپayan Nizam'a?" diye sormama karşılık da, gerçekten ibret alınacak bir cevap vermiştir:

"O benim gazetemdi, bunlar Ethem'in gazeteleri, burada aksayamam ve aksatamam."

Ertesi günü ilk işim, *Son Telgraf* ve *Gece Postası*'na göz atmak olmuştur. Nizamettin Nazif'in makalesini, fıkrasını ve tefrikalarını adeta insafsız bir kusur bulma hırsıyla okudum. Bir tek düşüklük, bir tek kopukluk ve en ufak bir sekme yoktu!

Hep hayıflanmışımdır; Babiâli'de gereği kadar ciddiye alınıp, gereğince itina görmüş ve saygı gösterilmiş bir adam değildi! Buna o, hiç mi hiç önem de vermemiş, belki de bu hiçbir şeye metelik vermeyen serazat tavrından dolayı da biraz öyle karşılanmıştı ama, bence tepeden tırnağa enteresandır, tepeden tırnağa yazar, tepeden tırnağa hatıp ve inişleri çıkışları, hataları sevaplarıyla dip doruk gazeteciydi!

Aylar var ki, Babiâli'de Sedat Simavi'nin günlük bir gazete-yi çıkarmaya hazırlandığı söylentileri dolaşıyor... Politika karmaşası, o kadar azgınca günlerimizi doldurmuş olmasa, bu söylenti, hiç şüphe yok, pek çok şeyin önüne geçip, baş-lıca meselelerimizden biri olabilirdi ama, o günler DP'nin en coşkulu, CHP iktidarının da en kuşkulu devresi ve gazetele-rimiz için yeni bir arkadaşın doğum sancılarına kulak verme isteği de, olanağı da fazla yok!

Bu söylenti daha çok Gazeteciler Cemiyeti'nin lokanta-sından oyun salonuna kadar her yerinde hızla dolaşıyor...

Evet, politika dağdağasından vakit bulup, yeni bir gazete-nin hazırlıklarına fazla vakit ayıramıyoruz ama, ilamaşallah dedikodu tarafımız ve kolay yakaştırıp yapıştırma yönümüz hiç de tembel değil!

Daha gazete, belki de mesleğin ana rahmine henüz düş-müştür ve çok çok doğumun aşermeler devresidir ama, bizim dedikodu ebeleri, onun kız mı, erkek mi olacağını, bugünün sonarlarına taş çıkartan bir hızla çoktaan belirlemişler, hat-ta sarışın mı esmer mi, güzel mi çirkin mi, hayırlı mı hayırsız mı olacağına kadar ahkâm kesmeye başlamışlardır bile!

Bunların yaşlıları, hep Sedat Bey'in gençliğinden beri pek çok dergi ve gazete denemesi yapıp batırdığına dokunur ve ne hikmetse adeta ona tutunurlar:

“Canım efendim *7 Gün*’ü nasılsa tutturdu ve gerçekten de

iyi direndi, şimdi rahat batmış gibi günlüğe geçmesine hiç gerek yoktu ama, korkarım eski huyu depreşti...”

“Bana kalırsa, yapsa yapsa günlük bir magazin yapabilir ki, bugünün siyasetle malul atmosferinde buna itibar etmek...”

Genç kuşağın ve çoğu muhabir olan yakıştırmacı kanadının söylentileri ise, daha detaylıdır:

“Baskı makineleri Amerika’dan geliyormuş ama Amerika’da birdenbire artan fiyatlar yüzünden Sedat Bey sıkıntıya düşmüş.”

“Burla’yı ortak yapmış...”

“Pul koleksiyonunu İsviçre’de satmak zorunda kalmış...”

“Gazetenin çıkışı biraz gecikecek, nedenini bana sorma, ama emin kaynaklardan öğrendim, haydi haydi gel kulağına söyleyeyim ama aramızda kalsın, fıs fıs fıs...”

Bu “fıs fıs”ı beş dakika sonra, bir başkası da kulağınıza fıslar ve akşama doğru gene cemiyete geldiğiniz zaman mesela sabahki fıs fıs “para sıkıntısı” ise, birde bakarsınız “iflas”a gelip dayanmış, yahut “sağlık sebebi” ise dehşetle görürsünüz ki “kansere” gelip oturmuştur!

O günlerde bu dedikodu yoğunluğu yüzünden, cemiyetin yemek salonuna çok erken saatte girip, çabucak çıkmaya çalıştığımı iyi hatırlarım. Hele iş, Sedat Bey’in çıkacak gazetesine kadro yapıp yakıştırmacı raddelerine gelince, onu da kestim. Ancak geç saatlerde doğruca yukarı çıkıp çalışma yolunu yeğlemiştim. O günlerde pek çok kurnazın kendini yeni çıkacak gazeteden istenmiş gibi göstermeye gayret ettiklerini, pek çoğunun bunu patronlarının kulağına göndermeye özen gösterdiğini hep ibretle seyretmişimdir.

Yolda rastladığınız bir gazeteciye, “Doğru mu, Sedat Bey’le konuşmuşsun oraya geçiyormuşsun!” demek yetip de artıyordu. Çok değil bir saat sonra karşılaştığınız başka bir arkadaş, “Duydun mu, falancayı da almışlar” diyerek sizin yakıştırmacınızı size satıyor ve bu defa işe kendisini katmayı da ihmal etmiyordu:

“Benden duymuş olma ama, yarın benim de bir randevum var. Hoş fazla istekli değilim ama, hele bir teklifi görelim...”

O günlerde yaptığımız toplantılardan birinin sonunda Burhan Felek’e, “Aman Sedat Bey gazetesini bir an önce çı-

karsa da şu laflar bitse, cemiyete rahatça gelemiyorum" diye şikâyetçi olduğumu iyi hatırlarım.

En rahat gene gazetelerimizdi. Mesela bizim *Tasvir*'de bu dedikodu dumanının, sigara dumanından daha yoğun olduğunu görmedim. Hele bizim odada ancak Eşref Şefik'in akşama doğru gelmesiyle, bu duman biraz dolaşüyor... O kadar!

Yalnız bir gün Eşref Şefik'in yeni çıkacak gazeteyle biraz fazla ilgilendiğini gören Ercüment Ekrem Hoca takılmadan duramamıştı:

"Doğru mu Eşref, Sedat Simavi'ye geçiyormuşsun?"

Çekmecesinden çıkardığı kâğıt tomarını destelerken, yarısını döküp saçmış olan Eşref Şefik toplamak üzere yere eğilmişti. Hoca bunu da fırsat sayıp şakasını sürdürdü:

"Yüzünü saklama canım, ayıp bir şey değil ki bu! Eğer Cihat duyar diye endişeleniyorsan, şimdilik aramızda kalır, merak etme."

Kâğıtları toplayıp doğrulan Eşref Şefik, bana döndü:

"Kuzum Bedii'ciğim, suyunu, limon kolonyanı falan hazır tut, çünkü Hoca'ya cevap vereceğim, belki gene..."

Bahadır Dülger araya girmek zorunluğunu ilk defa duymuştu. O eski bayılma olayları onu fazla sarstığı için, gene böyle bir tatsızlıktan korktuğu gözlerinden belliydi:

"Yahu Eşref" dedi, "ne var bunda? Yalan dersin biter. Yahut doğruysa da gideceğim dersin gene biter."

"Kuzum Bahadır" dedi Eşref Şefik, "Hoca'yı bilmezmiş gibi saf saf konuşmasana... Aslında Hoca'nın maksadı bu lafları yayıp benden kurtulmak ama, onu ancak işte sen yutarsın!"

Ve sonra Hoca'ya dönüp, biraz da sesini alçaltarak ekledi:

"Yahu Hoca, benden kurtulmanın başka yolu da var; neden kendin gitmeyi denemiyorsun?"

Ercüment Ekrem bu defa latifesinin Eşref Şefik'e gerçekten dokunduğunu görmenin üzüntüsü pek belli olan bir bakışla onu kısa bir süre süzdükten sonra, "Ah benim bu nasihat unutma illetim ah" dedi, "rahmetli babam 'Sevdiğin ata, kolladığın ite ve seni ısırmayan bite dokunma' der dururdu. Ne kadar haklıymış!"

Eşref Şefik gevşeyivermişti, gülerken sordu da:

"Ben şimdi bunların hangisiyim?"

Hoca'nın keyfi de artık yerine oturmuştur:

“Bit olamayacak kadar iri, it olamıyacak kadar da seciye-
li olduğuna göre, olsan olsan elbet at olursun ve sevilen at
tabii...”

Çoktaan yazısına eğilmiş olan Bahadır Dülger yanı ba-
şında mırıldanıyor:

“Şuna huysuz at de Hoca, huysuz at!..”

Bu yanı buruk, yanı tatlı latifeden sonra bizim odada da
bir daha ne Sedat Bey lafı geçmiş, ne de yeni çıkaracağı ga-
zete konuşulmuştur. Taa mayıs ayına kadar... Sadece gaze-
tenin *Hürriyet* adını taşıyacağı haberi dolaşmış, bir de Anka-
ra temsilcisinin Emin Karakuş olacağını o sıralarda İstan-
bul'a gelmiş olan bizim Ankara muhabirimiz Sabahattin
Sönmez'den öğrenmiştik.

Ve nihayet o gerçekten pek latif mayıs gününde *Hürriyet*
çıktı. Bana gazeteyi cemiyetteki odama getiren rahmetli Nu-
ri Bosut, “İşte Bedii Bey'ciğim nihayet çıktı, herhalde dediko-
dusu da biter artık” demekten kendini alamamıştı.

Hürriyet'in bana göre ilk nazarda, göze çarpan yönü gü-
zel, hatta o vakte kadar gazeteciliğimizin pek rastlamadığı
kadar güzel bir zarf olduğu idi! Kâğıdı güzeldi... Baskısı gü-
zeldi... Boyu bosu, bir parça belli belirsiz, bir parça küçüktü
ama, o hali de güzeldi. Hele her gün kendi gazetelerini elle-
rine alıp da, acaba yazımda bir satır ezilmiş, yahut iki harf
silinmiş mi diye endişeyle bakmaya alışmış bizler için, bas-
kının bu kadar neti, fotoğrafın bu derece detaylısı elbette he-
yecan verici olacaktır!

Evet zarf budur ve gerçekten albenilidir ama, mazruf, ya-
ni zarfın içindekiler?.. Aradan elli yıldan fazla geçmiş ve ma-
dem hiçbir şeyi saklamadan konuşuyoruz, onun da nasıl gö-
rülüp nasıl karşılandığını aktaralım.

Hiçbirimiz o mazrufu beğenmemişizdir! Hele bizler gibi o
devrin mücadele gazeteciliğini vazgeçilmez meslek hedefi sa-
yanlar için, *Hürriyet*'in içi bir şapel sükûnetini, bir kabristan
sessizliğini anımsatıyor ve ses veren tek yazı göremiyorduk!
Herkes güzel esvaplar içinde sayfaların şurasında burasında
yer almıştı ama, nefes alışlarının ötesinde bir ses duyurama-
dan ve boy göstermelerinin ilerisinde bir hareket yapamadan!..

Öğleden sonra matbaaya gittiğim zaman, en çok konuşı-
lan da gene *Hürriyet*'ti. Eşref Şefik elinde bir *Hürriyet*'le gel-

miş, Ercüment Hoca *Hürriyet*'i çoktaan önüne yaymıştı. Bahadır Dülger, kapısı açık duran Cihat Baban'ın odasında, patronla birlikte, *Hürriyet*'i sütun sütun incelemeye dalmanın seslerini yükseltiyorlar:

"Nedir bu ? Yazı mı bu ?.."

"Bırak sen şimdi baskıyı, bugünün ses isteyen, hem de gürül gürül ses isteyen ortamında, bu suya sabuna dokunmaktan korkan..."

Ara kapıyı kapayarak yerime geçerken Ercüment Ekrem Hoca'ya sormadan duramadım:

"Ne o üstat ? Okunacak çok şey bulmuş gibi bir halin var..."

Daldığı sayfayı çevirirken cevap verdi:

"Okumuyor, seyrediyordum. Resim okunur mu evlat ? Okunacak değil, seyirlik bir şey bu !"

Ve Eşref Şefik atılmıştı:

"Adam magazinci magazinci !.. Bir türlü o havadan kurtulamıyor. İşte çıkara çıkara günlük mecmua çıkardı."

Ne yalan söyleyeyim, ben hepsinden çok Cihat Baban'ın fikrini öğrenmek istiyordum. Gazete incelenmesinde onun apayrı bir dikkati olduğu gibi, herkesten farklı bir koklama, koku alma tarafı da vardı. Nitekim az sonra, elinde bir *Hürriyet* olduğu halde, Bahadır'la birlikte odaya girer girmez, *Hürriyet*'i benim masaya yayarken, "Önce sana sorayım, nasıl buldun?" dedi.

Ben sadece zarf güzelliğini övdüm ve mazrufa sıra gelince de topu ona attım:

"Şimdi bence senin fikrin önemli, lütfen söyle de öğrenelim."

O gün pek hoşumuza giden ve kendisini bile aştuğuna inandığımız güzel bir benzetme yapmıştır:

"Hani çok sıkıldığımız ve telaşla bir yere koştuğumuz sırada, önümüzü kesip bir demet gül uzatarak 'Sevgiline gül götür' diyen çiçek satıcıları vardır ya, onlara benziyor."

Ve hepimizin gülümsediğini görüp coşmuştu:

"Millet heyecanla, telaşla ve şüphesiz acılar içinde bir yere koşuyor, onun ihtiyacı gül değil; dertlerine kaygılarına ortaklık, dertlerinin kaygılarının haykırılması..."

Durup teker teker yüzlerimize baktıktan sonra da sormuştu:

“Söyleyin, bunda bunların hangisi var?”

Herkes hararetle onaylarken, ben yarısı muziplik, yarısı da her olaya “acaba” ile bakma huyumdan dolayı, “Ama” dedim, “bu mazruf çabucak düzeltilebilir bir, üzerindeki güzel esvap da süflilikten, partallıktan bıkmış bir kütle için, ilk nazarda pekâlâ tercih sebebi olabilir, bu da iki!”

“Senin” dedi Cihat Baban, “aklın fikrin esvapta olduğu için, sen bu konuda objektif olamazsın, bir!.. Senin düzeltilir dediğin o mazruf da Sedat Simavi ile hiçbir zaman gerçekleşemez, iki... Sen bilmezsin, biz onu tanırız, iyi yazamadığı için iyi yazara, iyi çizdiği için de kötü çizere tahammülü yoktur.”

Fakat hayır, Cihat Baban’ın iddialarından ancak biri, o mazrufun Sedat Bey’le bundan farklı bir havaya giremeyeceği iddiası, tam anlamıyla gerçekleşmiştir de, öbür taraf, hani o telaşla, kuşkuyla koşarken uzatılan gülün el tersiyle itileceği tarafı gerçekleşmediği gibi, tam da aksine sonuçlanmıştır!.. Bunda da benim hırpanilikten gına getirmiş bir kütlenin güzel kılığa, temiz esvaba yönelebileceği tahminim gerçekleşti!

Ve tabii 1948 Londra Olimpiyatı’nın başlamasıyla birlikte de, Sedat Bey’in dâhiyane bir görüşle, olimpiyatı haberin beş on katı bir fotoğraf süslemesiyle verme kararı ve Âli Ersan gibi meseleyi can evinden kavramış bir usta fotoğraf adamını da bu işe ayırması, *Hürriyet* fidanının can suyu olup çıkıvermiştir!

Bir olimpiyatı, o tertemiz baskı ve sporcunun göz ısıltısını dahi belirten o canım fotoğraf güzelliği içinde vermek, şüphesiz başlı başına bir tamah faktörü idi ama, bir şans daha vardır. O devir Türk güreşçilerinin dünyaya parmak ısırtan ve şapka çıkartan o başarı rüzgârını estirdikleri çağdır ve *Hürriyet*’in fotoğraf ve baskı avantajının tam göbek taşına ay-yıldızlı mayonun kahramanları da gelip oturunca, söz arka plana, yorum, tenkit, haber geriye, hem de çok geriye itilivermiştir!

Hürriyet böylece, henüz tam anlamıyla başköşeye değilse de, kervanın en önlerine doğru hemen yol almaya başlamış, bir süre sonra da satış birincimiz oluvermiştir!

Ama tirajı kadar etkiyi hiçbir devresinde yakalayamadı!

Hiçbir savaşıdan tam zaferle çıkamamış, hedef ilan ettiği hiçbir yuvayı tam dağıtamamış, hiçbir siyaset kuşuna,

devlet kurduna, yahut cemiyet solucanına da biraz yaralama veya zedeleme dışında, bir zarar verememiştir!

Maddi kazancı hep büyük oldu. Ama manevî kazancı hep küçük kalarak...

Evlere girdi ama kalplere giremedi! Ceplere girdi ama başlara giremedi!

Sedat Bey'den sonra oğulları gazeteyi hiç aksatmadan yürütmüşlerdir. Birbirlerinden ayrıldıkları zaman da, *Hürriyet*'i üstüne alan, onu, yepyeni bir gazete denemesine giren de eserini, kendi gazetecilik anlayışı içinde iyi yürütmüştür.

İlerde bunları daha çok konuşacağımız ve olaylarla dengeleyeceğimiz için, şimdilik *Hürriyet*'i Sedat Bey'in devresinde bırakıyor ve ne söylenirse söylensin, ahir ömrünü Türk basınına *Hürriyet*'i armağan etmekte harcamış merhuma elbette saygı duyuyorum.

* * *

Demokrat Parti'nin kurulduğu sıralarda, Kenan Öner'in yakın arkadaşlarından biri, kendisini partiye yazılmaya çağıran dostuna, "Sizin parti, doğurgana benzer; hele dur bakalım, belki de ilk doğumundan sonra yeni yavruyu seçerim, beni şimdilik bağışla" demiş. Kenan Öner, ilk büyük kavgayı patlattığı İstanbul il kongresinden sonra, Pandeli'de bunu anlatmış ve istifadan sonra yeni bir parti düşünüp düşünmediğini soran bir arkadaşımıza, "Şimdilik öyle bir niyetim yok ama, o dostum haklı çıkıyor, bu parti mutlaka doğuracak, hem de çok velet doğuracaktır!" demişti.

Birkaç hafta içinde de ilk doğum olmuştu bile ve üstelik de Kenan Öner kurucuları arasındaydı. Adı "Millet Partisi" idi. Başkanlığını Hikmet Bayur, fahri genel başkanlığını da Mareşal Çakmak üstlenmişti.

Böylece artık çift partili de değiliz de, gerçekten çokpartiliyiz!

Ama kısa zamanda gördük ki, yeni partinin ne doğru dürüst bir programı vardır, ne de ortaya sürdüğü veya süreceği bir tek fikir! Sadece ahlak diyorlardı, aile diyorlardı. Türk ailesinin gittikçe tahrip olan ahlakının düzeltilmesi için didineceklerini söylüyorlardı. Bunun dışında ne söylemişlerse,

DP'den farklı bir şey bulamamışlar, ne iddia etmişlerse onu aşamamışlar ve böylece DP'yi sözle sıkıştırmanın ve bir it-ham sağanağı ile hırpalamanın ötesinde, hiçbir sonuç alamamışlardır!

Aksi gibi Millet Partisi'nin kurulma günleri, Demokrat Parti'nin daha çok fikir ürettiği ve daha fazla teklif belirlediği sıralara rastlamıştır. Mesela işçilere grev hakkı vereceğini tam o günlerde açıkça ilan etmiş, mesela dış siyasette yerimizin tam tamına Batı Bloku olduğunu ve tarafsızlık gibi bir avuntunun dış siyasetimizde artık yeri kalmadığını tam o sıralarda gümbür gümbür açıklamıştır.

Millet Partisi'nin buna karşılık, DP'nin bir "muvazaa partisi" yani CHP ile danışılı dövüslü bir parti olduğu iddiasından başka bir sözü yoktur!

Pekiy ya Halk Partisi'nin? Yıllar sonra "ortanın solu" sloganına yapıştığı zaman, bizzat İnönü'nün ağzından, "Bu yeni bir tutum değil ki, biz hep böyleydik" diye soldan başka bir köşede asla arz-ı endam eylemediğini ilan eden CHP Demokratların grev hakkı iddiasına karşı acaba ne yaptı diye merak etmez misiniz?

Hemen söyleyeyim: karşı olmuşlardır! Dayanakları da, işçi sınıfının patron karşısında henüz zayıf olduğu ve devletin koruması altından çıkarsa, patronların onları çabuk kandırıp alt edeceği noktasındaydı. Onlara göre grev hakkını almış olmak, devletin işçiye sağladığı güvenceyi aşan bir kazanç olamazdı! Ve bundan dolayı da hükümet işçi sınıfını korumak (!) zorunluğundaydı!

Efendim CHP iktidarının koruması varken, grev hakkı ne demek? Bu eğer komünistliğe yol açan bir maksatla istenmiyorsa, mutlaka gaflettir ve yüzde yüz işçilere karşı bir harekettir. Bunu *Ulus*'ta açıkça yazmışlardır da... Ve pek çok CHP yanlısı yazar, en açık şekilde Köprülü tarafından ortaya atılan bu grev hakkı ilanını, diğer DP liderlerinin de desteklemesi karşısında solculuk, kızılık imalarına girişmişlerdir de...

Tanrım! Neler görmedik ki? Yıllar sonra, "Çeşitli bahaneler ileri sürülerek, işçiyi grev hakkı gibi en sağlam bir güvenceden mahrum etmeye kalkmak, faşizmin en belirgin vasıflarından biridir" diye Meclis kürsüsünden bağırın da bu aynı CHP'den çıkacaktır. Ve bu defa "Durun bakalım, hazırlığı

iyi yapılmadan, hele işçinin bilinçlenmesi sağlanmadan birdenbire grev hakkına varılması ülkeyi kaosa itmek demektir" diye haykıran da bu defa o DP'den doğacaktır!

Sapasağlam bir fikrin, her parçası yerli yerine konup oluşturulmuş bir doktrinin etrafında toplanmak yerine, günün rüzgârlarına ayarlı, zamanın şartlarına uyarlı bir parti oldunuz mu, aksi mümkün de değildir ki!

Ama hakçası, 1948 yılı Demokrat Parti'nin iyiden iyiye kendine güven duyup, atak üstüne atak, hamle üstüne hamle yaptığı bir yıl olarak adlandırılabilir. Mesela şekerin serbest bırakılmasıyla birdenbire fırlayan şeker fiyatı karşısında, Hasan Saka şaşkına dönmüş, DP ise bütün yelkenlerini açarak, bu fiyat furyasını gemisine rüzgâr yapıp, müthiş bir "halk sıkıntısı" edebiyatının ummanına dalıvermiştir!

Mesela yaklaşan araseçimi pek ustalıkla kullanarak, yalnız seçim kanununun değil, hemen bütün antidemokratik yasanın değiştirilmesi yolunda, hayli güçlü bir baskı unsuru haline gelebilmiştir!

Mesela Hasan Saka'nın, daha çoğu şeker meselesinde pek sağlıklı bir sonuç almayı beklerken, tam tersine bir furya ile karşılaşmasından doğan telaşını ve endişesini, bazı antidemokratik mevzuatın değişmesi sözüne götürüp bağlayabilmiştir.

Ve tabii en isabetli davranışı bütün bunları, öndeki araseçime girmeme kararıyla iyiden iyiye perçinlemesi olmuş ve CHP 13 ilde tek başına seçim yaparak, 1946 oy alabarasının üzerine bir başka ezikliği ve tedirginliği eklemek zorunda bırakılmıştır.

Bu araseçim, halkın boykotu ile karşılandı desek, pek yanlış olmaz. Gerçi CHP'nin başta *Ulus* gazetesi olmak üzere, bütün takımı taklavatı ile kopardığı yaygarada katılma oranı yüzde altmışın üzerinde gösterilmişse de, gerçekte bu oran yüzde onun biraz üzerindeydi ve bu hal Demokratlara büsbütün güç katmıştı.

Hem de bu gücün mantığını Nihat Erim, *Ulus*'taki bir başyazısında adeta bizzat vermiş gibiydi: İnönü'nün bu yeni gözdesine göre, seçime yüzde altmışın üzerinde bir katılma olması demek, halk çoğunluğunun DP iddialarına hiç itibar etmeyip, CHP'nin yanındaki tabii yerini alması demektir. Ey

pekiy, ya o katılmanın gerçeği yüzde on veya on beş ise? O takdirde de tam aksi düşünüleceğine göre, Demokratlar da tabii buna tutunmuşlar ve bulutlara kadar yükselen bir moral ile, halk çoğunluğunun kendileriyle olduğu inancını büsbütün yüreklerinde duymuşlardır.

Benim Cihat Baban'la en şiddetli çatışmam da böyle doğdu. Nihat Erim'in o yazısına dokunmuş ve "Kendi kendilerine hayali bir yapı yükseltip o yapının içinde 'evcilik' oynayan çocuklar gibi bomboş sandık başlarından müthiş bir halk çoğunluğu yaratarak, bir de buna anlam yakıştırmanın en azından gülünç olduğunu anlamalıydı" demiştim.

Cihat Baban, Galatasaray Lisesi'nden arkadaşı olan Nihat Erim'e, onun bütün karşı fikirlerine ve iddialarına rağmen, ne hikmetse hiç ses çıkarmaz ve o kadarla da kalmayıp, gazetesinin de sessiz kalmasını ister ve ben de buna hep isyan ederdim! Galatasaray'dan, Bahadır Dülger de arkadaşıydı, ona yapmadığını bırakmaz, Galatasaray'dan Ziyad Ebüzziya da arkadaşıydı, ona reva görmediği kalmamıştır, Galatasaray'dan Fethi Çelikbaş da arkadaşıydı, ona da söylemediğini bırakmamıştır ama, Nihat Erim, ne hikmetse başka idi. Dokunulmazdı. Tabuydu! Neden? Hiçbir zaman anlayamadım. Yalnız ben değil, yazı müdürleri de "Böyle istiyor, sebebini ben de anlayabilmiş değilim" demekten öteye geçememişlerdir.

Bir sabah bizim odaya açılan ara kapıyı tıklatarak, "Gel bak burada kim var?" diye beni çağırdığını ve Fethi Çelikbaş'ı, "Siz daha önce tanışmışsınız ama, bunun benim Galatasaray'dan arkadaşım olmasına aldırma" diye şakalaşarak bana gösterdiğini iyi hatırlarım. Fethi Çelikbaş o tarihte Siyasal Bilgiler Okulu'nun müdürü idi. (Siyasal Bilgiler henüz fakülte olmamıştı.)

Dahası var, az sonra kahvelerimizi bitirir bitirmez, ayağa kalkıp ne yaptı bilir misiniz? Fethi Çelikbaş'ı kendisiyle güreşmeye çağırdı, benim de hakem olmamı isterken adama, "Gel bakalım" diyordu, "bana şişko demenin hesabını şimdi vereceksin!"

Gerçekten de al takke ver külah, yerlerde yuvarlanmaya giriştiler!

"Yahu yapmayın, herkes duyacak" diye bağırmalarım hiç fayda vermedi ve bizimki tam üste çıktığı sırada, benim, "Ta-

mam seni galip ilan ediyorum" dememi fırsat sayıp nefes nefese kalktı da, Çelikbaş kurtuldu!

Güreştikleri alanın tek minderleri olan eski halının bütün tozları, Çelikbaş'ın, Mülkiye'deki yatılı öğrencilere devletin verdiği düz lacivert Sümerbank kumaşı üzerine yapışmıştı ve zavalı ter içinde, "Ulan ceketimi çıkarmama bile vakit bırakmadan üstüme geldin..." diye homurdanmaktaydı ama Cihat Baban, nefesini ayarladıktan sonra, bana dönüp, "Okulda da bunu hep böyle yenerdim. Ama üstünlüğümü hâlâ anlayamadı" demiş ve Çelikbaş'ın anlatılmaz bir toz ve kir tabakasıyla rengini kaybetmiş esvabı için istediği fırçayı bile vermemişti:

"Buraya gelirken ben sana fırçanı cebine koy dememiş miydim?" diye gülüşünü hiç unutamam.

Biri benim, öteki Eşref Şefik'in olan iki fırçayı getirdim ve dakikalar boyu ben ceket, Çelikbaş yelekle pantolonu fırçalaya fırçalaya bir hal olduk da, Mekteb-i Mülkiye'nin müdürü sokağa çıkacak duruma gelebildi!

Bu olayı anlatışımın bir sebebi, Cihat Baban'ın da pek çoğumuz gibi, okul anıları karşısında çocuklaşabildiğini ve arkadaşlarına o anıların ışığında sımsıcak (veya supsulu) yaklaşılabildiğini göstermekten ibaret ise, öbür sebebi de, Nihat Erim'e karşı apayrı bir dikkat ve saygı göstermesiyle, bu sıcaklığı veya sululuğu bağdaştıramayışımdır.

Fethi Çelikbaş için o gün "Bunun benim Galatasaray'dan arkadaşım olduğuna aldırma" deyişini de atlamış değilim. Nitekim o güreş olayını biraz sonra naklettiğim Necdet de, Atıf da gülmüşler ve bunun olağan bir karşılaşma olduğunu söylemişlerdir. Hatta Kadri'yi de bir gün güreşe hakem yaptığını öğrendim ve nihayet, "Yahu şu Nihat Erim'le de bir tutuşsa da görsek" demem üzerine, Atıf Sakar, "Haa onu hep istiyoruz ama, bizimki onu incitmektense, Fethi gibi, Bahadır gibi arkadaşlarını hırpalamayı tercih eder" demişti.

Aynı günün akşamüzeri, Eşref Şefik'e, "Sabah burada olsaydın sana iş vardı, herhalde hakemlik sana düşerdi" demiş ve olayı anlatmıştım. Hiç şaşmadı. Ne o, hatta ne de Ercüment Hoca!

Sadece Ercüment Ekrem Bey, Meşrutiyet'ten sonra Pehlivan Kadri'nin çıkardığı mürteci gazetede Refii Cevad Ulu-nay'ın arada bir, ortağı ile güreşe tutuştuğunu ve alt kata ge-

len gümbürtü karşısında, alt kattaki *İkdam*'cıların, "Refii Cevad başmakalesini yazıyor" diye gülüştüklerini nakletmişti.

Ama ertesi gün Cihat Baban'a, "İnşallah bir gün Nihat Erim de gelir ve onunla da güreş tutarsın" demem üzerine, "Bırak şu Nihat Erim saplantısını, ona dokunmam, bilmiş ol" demiş ve odasına çekilirken, "Hiçbirinizi de dokundurmayacağım" diyerek kapısını çarpıvermişti.

İşte o Çelikbaş'lı güreş "seviye"sinden hayli sonraydı ki, Nihat Erim *Ulus*'ta, katılma oranı son derece düşük olan ara-seçimin övüne gerine yorumunu yapmış, ben de kendisini ıg-nelemeden olamamıştım! Aslında hemen her gazetede tenkit edilmekte olan bir Erim'in, *Tasvir* gibi en ateşlisinde unutulmuş olması biraz tuhaf kaçacağı için, yazı müdürü Atıf Sakar'ı ikna etmem kolay olmuş, o da yazıda Nihat Erim'in şah-sına bir sataşma olmayışına dayanarak yazıyı koymuştu!

Ama ertesi gün Cihat Baban kıyameti koparmıştır. Önce Ankara'dan telefonla, sonra İstanbul'a koşarak meşhur ta-vırları ve gümbürtüsüyle!.. Tabii asıl hedefi Atıftı. Ona "Ni-çin koyarsın?" diyordu. Benim için de "O laf dinlemez yazar, sen burada eşek başı mısın?" demekte ve Atıfın "Ben yazıda bir ağırlık görmedim" demesine hiç aldırmamaktaydı.

Nihayet tabii bizim odaya da damladı ve ilk sözü, "Tees-süf ederim, ben sana Nihat'a dokunmayacaksın demedim mi?" oldu. Önce sesimi çıkarmadım ama onun "Sen hep böyle burnunun dikine mi gideceksin, buna mutlaka bir son vermemiz lazım" demesi karşısında susamadım, "Bu gazete senin, kabul. Ama gazeteye sahip olmak demek, onu ahbap veya arkadaş kayırmalarına kadar keyfi bir hava ile yürüt-mek demek midir? Sen bana Nihat Erim'e dokunma dedin, ben bunu ona karşı 'şahsiyat' yapma anlamından başka hiç-bir anlama bağlayamadım. Böylece de onun fikirlerini veya iddialarını tenkitte hiçbir sakınca görmedim. Nihat Erim bu-gün ne? Bizim yıkanmayı hedef saydığımız bir iktidarın res-men sözcüsü! Sen en ateşli bir muhalefet gazetesinin hem sahibi olacak hem de ona karşı durmayı yasaklayacaksın, bu senin tarafından yapılacak bir hareket sayılsa bile, bizler tarafından tutulacak bir söz olabilir mi? Sen benden bin de-fa deneyimli ve bilgili bir gazetecisin, lütfen cevap ver doğru mu bu? Haa ben Nihat Erim'in fikriyle değil de şahsıyla uğ-

raşırım... O zaman elbet haklı olursun ve bana da arkadaşım da kız kızaabildiğince..."

Öyle ateşliydim ki, sözümü kesememişti ve gözlerinden hemen anlaşıyordu ki, pek haksız da bulamıyordu. Ama gene de, "Bırak mugalatayı, herifi evcilik oynayan çocuklara benzetmene ne diyeceğiz? Koskoca profesörü, böylece küçümsemiş olmuyor musun? Bu şahsiyat değil de nedir?" demekten kendini alamamıştı!

Gene anlıyordum ki, bir yanlış bile bile sürdürebilir... Kendi iddiasının veya tutumunun karşısına hakkın kendisi çıksa, onu haksızlık sayabilir!

Bıkkınlık içinde, "Demek ki ben yanlış anlamışım, yasak olan doğruca Nihat Erim'den bahsetmekmiş! Ne suretle olursa olsun onun adını anmamakmış! Pekâlâ öyle olsun" dedikten sonra eklemekten de duramamışım:

"Ben Atıfın yerinde olsam, artık onun adını haberlerden de çıkarırdım."

"Hele öyle bir şey yapsın, onu paralarım" diye öyle bir gürledi ki, yazmakta olduğum yazıyı, hayatımda ilk defa, hem de sonuna yaklaşmışken paralayıp sepete atmaktan kendimi alamadım ve hırslımdan dişlerimi öyle sıkıştırdım ki, migrenim tuttu ve o gün akşama kadar da, arkadaşlarımdan ilaç, buz, kolonya, amonyak koklatma, omuz ovma tedavilerine rağmen sürdü! Patronumuz çektiğim acıyı ve etrafımdaki telaşı fark etmemiş de değildir. Nitekim bir aralık Kadri'yi odasına çağırıp, olup bitenleri sorduktan ve "Söz dinlememenin acısını çekiyor. Dik kafaya migren oturması kadar tabii ne olabilir!" dedikten sonra, "Evine götürün de dinlensin" tavsiyesini eklemiş!

Tasvir'de de, *Son Saat*'te de işte ilk defa ertesi gün sütunlarım boş kalmıştı ve ilk defa da bana onları ebediyen boş bırakma kararına varma hevesi gelmeye başlamıştı!

BEDİİ FAİK

Bedii Faik Akın 1921'de Bandırma'da doğdu. Lise öğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamladı. Tıp fakültesine girdi, tam doktor olacakken vazgeçip tütün ticaretine yöneldi ve yine tam başaracakken vazgeçip yazı hayatına atıldı. Orada kaldı. Hem de aşkla, zevkle, hırsıyla kaldı. Çeşitli gazetelerde uzun yıllar yazar olarak, daha sonra da Falih Rıfkı Atay'la birlikte çıkardığı *Dünya* gazetesinin sahibi olarak çalıştı.

Efendime Söyleyeyim, Yalancı, Hitler Anlatıyor, Rusya'dan, Bir Garip Ada, Sam Amca'nın Evinde, Pablo'nun Gülüğü, O Biçim, İhtilâlciler Arasında Bir Gazeteci, Akıl Cumhuriyeti İsrail belli başlı eserleridir.

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

Matbuat Basın derkeen Medya, Bedii Faik'in yalnız yazı hayatını anlattığı bir anı dizisidir ve Türk gazeteciliğinin altmış yıllık geçmişinin, bugüne, medyaya kadar gelip çakılan kaderinin çok renkli bir tablosu gibidir!..

Bu kitapta ayrıca, yüzyılın pek çok kalem şöhretinin yazıyla çizilmiş portrelerini de bulacak ve hemen hepsinin önünde bir ibret duygusuyla da sarsılacaksınız, demek fazla abartılı olmaz sanıyoruz. Doğan Kitapçılık, *Matbuat Basın derkeen Medya*'yı Türk okurlarına sunarken zevkli bir görev başardığının inancı içindedir.

ISBN 975-6612-03-7

